Ortaöğretim

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9

Ders Kitabı

Yazarlar

İfakat YÜCEL

Mahmut TÜRKYILMAZ

Selim SAĞIR

DEVLET KİTAPLARI

İKİNCİ BASKI

.........................., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ....: 6679
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ....: 1754

Dil Uzmanı

Erol ERGÜN

Görsel Tasarım Uzmanı

Menduh TOPSAKAL

Oğuzhan YALÇIN

ISBN 978-975-11-4560-4

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile ikinci defa 251.057 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

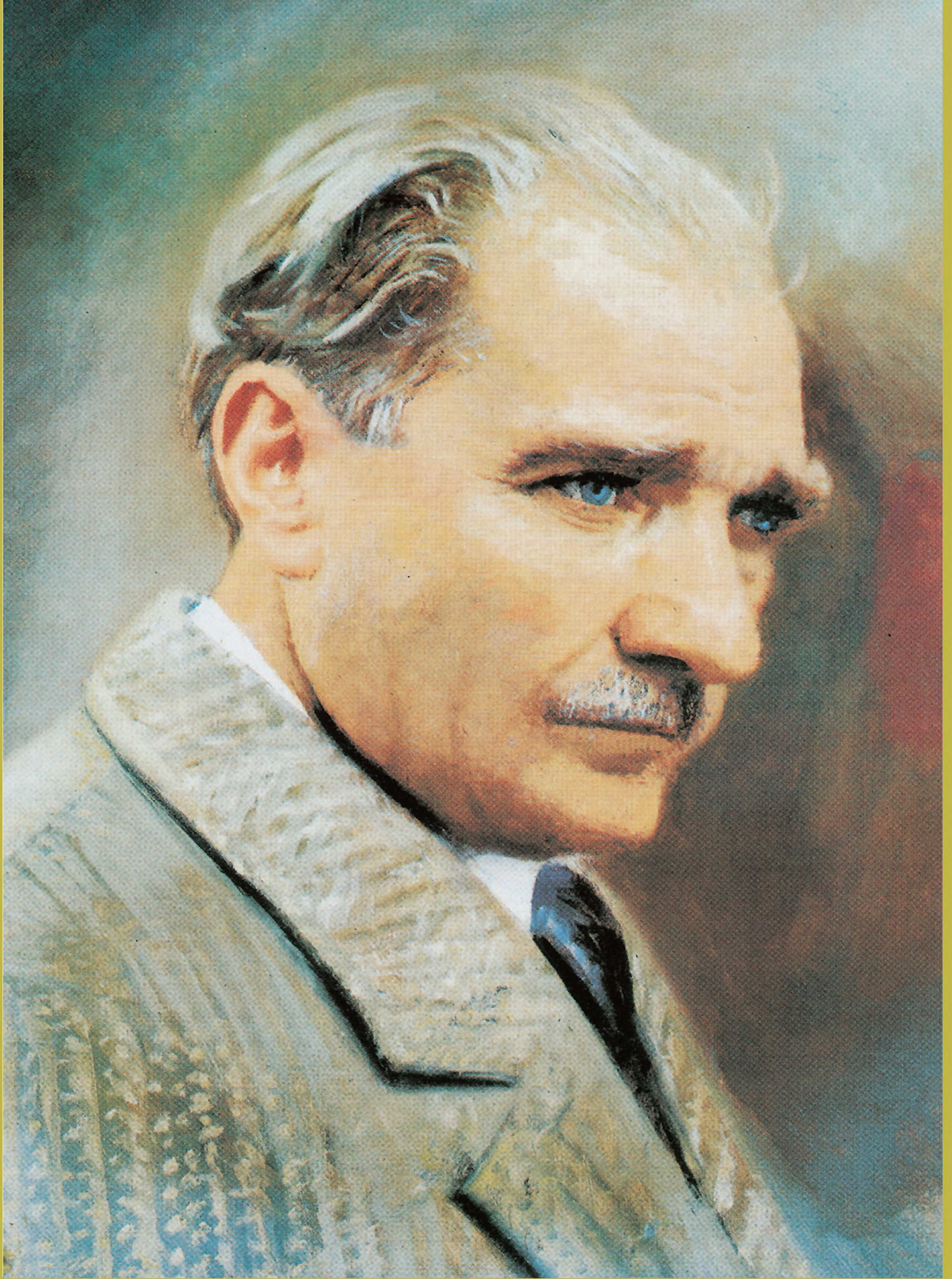
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTAP TANITIM ŞEMASI

Metin üzerinde yapılacak çalışmaları kapsar.

Metne dikkat çekmek ve okuma çalışmaları ile ulaşılacak bilgi ve becerilere yönelik beklenti ve merak oluşturmak için yapılacak çalışmayı kapsar.

4. Ünite

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

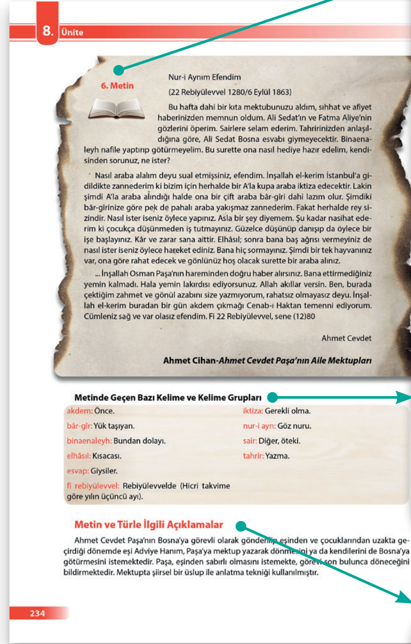
1. Olayların abartılarak ve olağanüstü ögeler kullanılarak anlatılmasının nedenlerini tartışınız.
2. Okuduğunuz veya dinlediğiniz bir masalın sizi etkileyen yönlerini belirtiniz.
3. Aşağıdaki görsellerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

114

İşlenecek metni gösterir. Seçilen metinlerdeki standart dışı kullanımlar, yazarın tercihi veya döneme özgü olduğu için yazım ve noktalamada alıntı metinlerin aslına sadık kalınmıştır.

Metinde geçen bazı kelime ve kelime gruplarının anlamlarını açıklar.

Metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler, metne atıflar yapılarak açıklanır.

8. Ünite

6. Metin

Nur-i Aynım Efendim

(22 Rebiyülevvel 1280/6 Eylül 1863)

Bu hafta dahi bir kıta mektubunuzu aldım, sıhhat ve afiyet haberinizden memnun oldum. Ali Sedat'ın ve Fatma Aliye'nin gözlerini öperim. Sairlere selam ederim. Tahririnizden anlaşıldığına göre, Ali Sedat Bosna esvabı giymeyecektir. Binaenaleyh nafile yaptırıp götürmeyelim. Bu surette ona nasıl hediye hazır edelim, kendisinden sorunuz, ne ister?

Nasıl araba alalım deyu sual etmişsiniz, efendim. İnşallah el-kerim İstanbul'a gidildikte zannederim ki bizim için herhalde bir A'la kupa araba iktiza edecektir. Lakin şimdi A'la araba alındığı halde ona bir çift araba bâr-gîri dahi lazım olur. Şimdiki bâr-gîrinize göre pek de pahalı araba yakışmaz zannederim. Fakat herhalde rey sizindir. Nasıl ister iseniz öylece yapınız. Asla bir şey diyemem. Şu kadar nasihat ederim ki çocukça düşünmeden iş tutmayınız. Güzelce düşünüp danışıp da öylece bir işe başlayınız. Kâr ve zarar sana aittir. Elhâsıl; sonra bana baş ağrısı vermeyiniz de nasıl ister iseniz öylece hareket ediniz. Bana hiç sormayınız. Şimdi bir tek hayvanınız var, ona göre rahat edecek ve gönlünüz hoş olacak surette bir araba alınız.

...İnşallah Osman Paşa'nın hareminden doğru haber alırsınız. Bana ettirmediğiniz yemin kalmadı. Hala yemin lakırdısı ediyorsunuz. Allah akıllar versin. Ben, burada çektiğim zahmet ve gönül azabını size yazmıyorum, rahatsız olmayasız deyu. İnşallah el-kerim buradan bir gün akdem çıkmağı Cenab-ı Haktan temenni ediyorum. Cümleniz sağ ve var olasız efendim. Fi 22 Rebiyülevvel, sene (12)80

Ahmet Cevdet

Ahmet Cihan-*Ahmet Cevdet Paşa'nın Aile Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

akdem: Önce.
bâr-gîr: Yük taşıyan.
binaenaleyh: Bundan dolayı.
elhâsıl: Kısacası.
esvap: Giysiler.
fi rebiyülevvel: Rebiyülevvelde (Hicri takvime göre yılın üçüncü ayı).
iktiza: Gerekli olma.
nur-i ayn: Göz nuru.
sair: Diğer, öteki.
tahrir: Yazma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

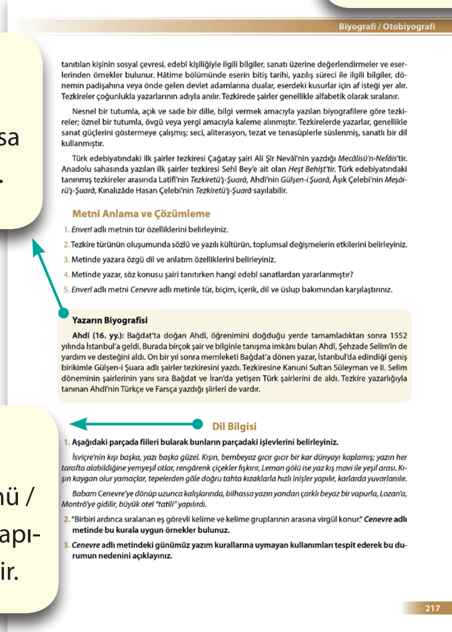
Ahmet Cevdet Paşa'nın Bosna'ya görevli olarak gönderilip eşinden ve çocuklarından uzakta geçirdiği dönemde eşi Adviye Hanım, Paşa'ya mektup yazarak dönmesini ya da kendilerini de Bosna'ya götürmesini istemektedir. Paşa, eşinden sabırlı olmasını istemekte, görevi son bulunca döneceğini bildirmektedir. Mektupta şiirsel bir üslup ile anlatma tekniği kullanılmıştır.

234

Kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soru ve etkinliklere yer verilir.

Metnin yazarının önemli eserlerine ve kısa biyografisine yer verilir.

İşlenen metin veya metnin uygun bölümü / bölümleri üzerinde yapılan uygulamaları içerir.

Biyografi / Otobiyografi

tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili bilgiler, dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteği yer alır. Tezkireler çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Tezkirede şairler genellikle alfabetik olarak sıralanır.

Nesnel bir tutumla, açık ve sade bir dille, bilgi vermek amacıyla yazılan biyografilere göre tezkireler; öznel bir tutumla, övgü veya yergi amacıyla kaleme alınmıştır. Tezkirelerde yazarlar, genellikle sanat güçlerini göstermeye çalışmış; seci, aliterasyon, tezat ve tenasüplerle süslenmiş, sanatlı bir dil kullanmıştır.

Türk edebiyatındaki ilk şairler tezkiresi Çağatay şairi Ali Şîr Nevâî'nin yazdığı *Mecâlisü'n-Nefâis*'tir. Anadolu sahasında yazılan ilk şairler tezkiresi Sehî Bey'e ait olan *Heşt Behişt'tir*. Türk edebiyatındaki tanınmış tezkireler arasında Latifî'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Ahdî'nin *Gülşen-i Şuarâ*, Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ* sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Enverî* adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
2. Tezkire türünün oluşumunda sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişmelerin etkilerini belirleyiniz.
3. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. Metinde yazar, söz konusu şairi tanıtırken hangi edebî sanatlardan yararlanmıştır?
5. *Enverî* adlı metni *Cenevre* adlı metinle tür, biçim, içerik, dil ve üslup bakımından karşılaştırınız.

Yazarın Biyografisi

Ahdî (16. yy.): Bağdat'ta doğan Ahdî, öğrenimini doğduğu yerde tamamladıktan sonra 1552 yılında İstanbul'a geldi. Burada birçok şair ve bilginle tanışma imkânı bulan Ahdî, Şehzade Selim'in de yardım ve desteğini aldı. On bir yıl sonra memleketi Bağdat'a dönen yazar, İstanbul'da edindiği geniş birikimle Gülşen-i Şuara adlı şairler tezkiresini yazdı. Tezkiresine Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim döneminin şairlerinin yanı sıra Bağdat ve İran'da yetişen Türk şairlerini de aldı. Tezkire yazarlığıyla tanınan Ahdî'nin Türkçe ve Farsça yazdığı şiirleri de vardır.

Dil Bilgisi

1. **Aşağıdaki parçada fiileri bularak bunların parçadaki işlevlerini belirleyiniz.**

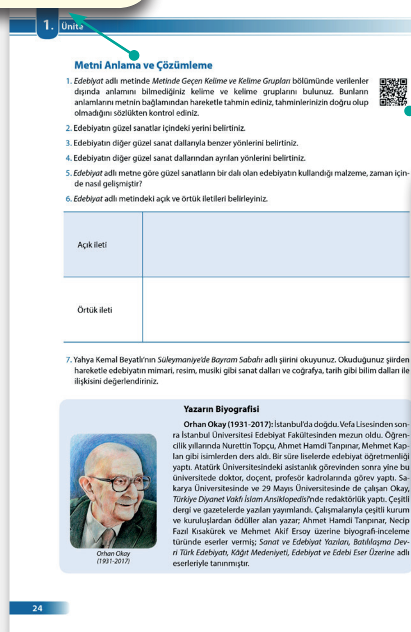
İsviçre'nin kışı başka, yazı başka güzel. Kışın, bembeyaz gıcır gıcır bir kar dünyayı kaplamış; yazın her tarafta alabildiğine yemyeşil otlar, rengârenk çiçekler fışkırır, Leman gölü ise yaz kış mavi ile yeşil arası. Kışın kaygan olur yamaçlar, tepelerden göle doğru tahta kızaklarla hızlı inişler yapılır, karlarda yuvarlanılır.

Babam Cenevre'ye dönüp uzunca kalışlarında, bilhassa yazın yandan çarklı beyaz bir vapurla, Lozan'a, Montrö'ye gidilir, büyük otel "tatili" yapılırdı.

2. "Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına virgül konur." ***Cenevre* adlı metinde bu kurala uygun örnekler bulunuz.**
3. ***Cenevre* adlı metindeki günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**

217

Karekod okuyucu ile taranarak resim, video, animasyon, soru, soru çözümü vb. ilave kaynaklara ulaşmayı sağlayan barkod. (Detaylı bilgi için http://kitap.eba.gov.tr/karekod)

1. Ünite

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Edebiyat* adlı metinde *Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları* bölümünde verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bulunuz. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahminlerinizin doğru olup olmadığını sözlükten kontrol ediniz.
2. Edebiyatın güzel sanatlar içindeki yerini belirtiniz.
3. Edebiyatın diğer güzel sanat dallarıyla benzer yönlerini belirtiniz.
4. Edebiyatın diğer güzel sanat dallarından ayrılan yönlerini belirtiniz.
5. *Edebiyat* adlı metne göre güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın kullandığı malzeme, zaman içinde nasıl gelişmiştir?
6. *Edebiyat* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

7. Yahya Kemal Beyatlı'nın *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* adlı şiirini okuyunuz. Okuduğunuz şiirden hareketle edebiyatın mimari, resim, musiki gibi sanat dalları ve coğrafya, tarih gibi bilim dalları ile ilişkisini değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Orhan Okay (1931-2017)

Orhan Okay (1931-2017): İstanbul'da doğdu. Vefa Lisesinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında Nurettin Topçu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan gibi isimlerden ders aldı. Bir süre liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Atatürk Üniversitesindeki asistanlık görevinden sonra yine bu üniversitede doktor, doçent, profesör kadrolarında görev yaptı. Sakarya Üniversitesinde ve 29 Mayıs Üniversitesinde de çalışan Okay, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nde redaktörlük yaptı. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayımlandı. Çalışmalarıyla çeşitli kurum ve kuruluşlardan ödüller alan yazar; Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek ve Mehmet Akif Ersoy üzerine biyografi-inceleme türünde eserler vermiş; *Sanat ve Edebiyat Yazıları, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Kâğıt Medeniyeti, Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine* adlı eserleriyle tanınmıştır.

24

Kitap Tanıtım Şeması

Sözlü iletişim tür ve tekniklerine dair tanıtıcı bilgiler verir.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

Ünitelerdeki sözlü iletişim çalışmalarına ait açıklamalar doğrultusunda yapılacak konuşma ve dinleme etkinliklerini kapsar.

Okuma çalışmalarındaki bilgilerle ilişki kurularak yapılacak yazma tür ve tekniklerini tanıma çalışmalarını kapsar.

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

b. Yazma Sürecini Uygulama

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Ünite sonunda, o ünitede kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik çalışmaları kapsar.

Ünitelerde verilen açıklamalar doğrultusunda, yazma sürecinin aşamalarının gerçekleştirileceği etkinlikleri kapsar. Yazma uygulamaları deftere veya bağımsız bir kâğıda yapılır.

1. ÜNİTE

GİRİŞ

Ünite İçeriği

Edebiyat kavramı

Edebiyatın bilimle ve güzel sanatlarla ilişkisi

Metinlerin sınıflandırılması

Dilin kullanımdan doğan türleri

Yazma süreci

İletişim ve ögeleri

Amaç

Edebiyat kavramını tanıma

Edebiyatın bilim ve güzel sanatlarla ilişkisini tanıma

Metinleri sınıflandırma becerisi kazanma

Dilin kullanımdan doğan türlerini öğrenme

Yazma sürecini öğrenme

İletişim ve ögelerini tanıma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. "Edebiyat" kelimesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
2. "Edebiyat yapmak" deyimiyle anlatılmak istenen nedir?

EDEBİYAT

1. Metin

Arapça edeb sözcüğünden türetilen kavram ilk kez Şinasi tarafından günümüzdeki anlamıyla, bir sanat türünün adı olarak kullanılmıştır. (...)

Günümüzde edebiyat kavramı şu anlamlarda kullanılmaktadır: 1- Düşünce, duygu, olay ve imgeleri güzel ve etkili bir biçimde anlatan söz sanatı. 2- Bu sanatın ilkelerini, kurallarını ve bu yolda oluşturulmuş ürünleri inceleyen bilgi dalı. 3- Bir çağda, bir dilde yaratılmış, sözlü ya da yazılı, sanat değeri taşıyan yapıtların bütünü. 4- Herhangi bir bilim dalıyla ilgili yazı ve yapıtların tümü (Türkçede bu anlamda genellikle literatür sözcüğü kullanılmaktadır). Ayrıca deyim olarak edebiyat yapmak, bir konuda gereksiz, boş, süslü söz söylemek anlamına gelir.

Yalnız bu tanımların, bir sanat olarak edebiyat kavramını nitelemeye yetmediği belirtilmelidir. Söz gelimi birinci tanım edebiyatın konusunu, kullandığı aracı ve bunun kullanılış biçimini vermektedir ama sanat olarak edebiyatın ne olduğunu açıklamaya yetmez. Çünkü edebiyat, öteki sanatlar gibi, tarihsel süreç boyunca gelişip değişen nitelikler taşır. Nitekim tanımdaki "güzel ve etkili" sözlerinin yüklendiği anlam da yalnız çağlara göre değil kişilere göre de değişir. Üstelik edebiyatın ne olduğu üzerinde düşünenler, belli kuramlar öne sürenler kimi özellikleri, nitelikleri önemli sayıp tanımlarında bunlardan yola çıkarlar. Bu özellikleri taşımayan bir yapıtı edebiyat ürünü saymazlar. Oysa aynı doğru, edebiyat yapıtı için başka özelliklerin varlığını gerekli sayan karşıt anlayış için de doğrudur. Edebiyatı duyguların anlatımı sayan sanat anlayışıyla duyguyu yadsıyan görüş hangi doğru tanımda birleşebilir? Öyleyse burada söz konusu olan edebiyat kavramının nelere işaret ettiğini bilmek, sanat türleri arasındaki yerini belirlemektir.

Belli başlı edebiyat kuramları ve anlayışları şunlardır:

Sanatı bir yansıtma olarak yorumlayanlara göre edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır; toplumu, gerçekliği yansıtır. Dolayısıyla da insanı, yaşamı açıklar. Yansıtma kuramını benimseyen kimi düşünürlerse bunu yeterli bulmaz, edebiyatın eğitici bir nitelik taşıması gerektiğini öne sürerler. Onlara göre edebiyat yapıtı gerçekliği yansıtmakla yetinmemeli, toplumsal ya da siyasal açıdan insanları eğitmeli, bilinçlendirmelidir. Bu görüşlere bağlı olarak bir edebiyat yapıtının değerlendirilmesinde iki ölçüt geçerlidir: Gerçekliğin yansıtılışındaki başarı ve okur ya da toplum üzerindeki etkinin niteliği.

Anlatımcılar ise sanatçının duygularını dile getirmesinin, aktarmasının önemli olduğunu öne sürerler. Burada da okuru eğitme söz konusudur ama bu duygusal bir eğitmedir. Böyle olunca anlatım ve aktarım ile aktarılan duygunun ahlaki açıdan değeri ölçüt olarak kullanılmaktadır.

Duygusal etkiyi savunanlar, sanatın, dolayısıyla edebiyatın estetik zevk vermesi gerektiğini söylerler. İşlevi bu olan sanat, onlara göre başka amaçlara hizmet edemez. Üstelik güzel, estetik değer gibi şeyler bizim dışımızda değil, içimizdedir. Bu nedenle de güzellik ölçütleri özneldir.

Biçimciler ise edebiyatın asıl işlevinin estetik yaşantı uyandırmak olduğunu savunurlar. Ama bunu doğuran, yapıtın yapısındaki biçimsel özelliktir. Edebiyat yapıtları çeşitli etkiler uyandırabilirlerse de asıl biçimlerinden dolayı sanat değeri taşırlar. Bu nedenle de ancak yapısal ölçütlerle değerlendirilebilirler.

Edebiyatın başlangıcına ilişkin sorular, bizi, genelde sanatın başlangıcına götürmektedir. Sanatın doğuşuysa insanın yeryüzünde var oluşuna, (...) insanın doğayla savaşımına dek uzanmaktadır. Doğayı dönüştürmeye yönelik, yaratıcı bir çalışmadır burada söz konusu olan. Ama insan bununla yetinmez, doğada bulunmayan nesneler yapmaya başlar. Böylece araç yapımıyla karmaşıklaşan çalışma düzeni yeni bir bildirişme dizgesini de gerekli kılar ve dil ortaya çıkar. Araştırmacılara göre bu dil ilk aşamada müzik ve dansla birliktedir. Başka bir deyişle ritmiktir, ezgisel bir vurgu taşır, el kol hareketleriyle bütünlenir. İşte edebiyatın başlangıcını da bu aşamada aramak gerekmektedir. Çünkü onun anlatım aracı dildir. Toplumsal gelişime bağlı olarak dille birlikte serpilir, türlere ayrılır.

(...)

Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dizge: Bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlı ögelerin bütünü, sistem.

imge: **1.** Zihinde tasarlanan şey. **2.** Nesnel gerçekliğin insan zihninde çağrışım yoluyla uyandırdığı öznel yansıma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat (Yazın)

Farklı tanımları olmakla birlikte çoğunlukla "olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı" şeklinde tanımlanan edebiyatın kökeni Arapça "edeb" kelimesidir. Bundan dolayı edebiyatla ahlaki değerler arasında ilişki kurulmuştur. Yazarlara göre değişen edebiyat tanımlarından bazıları şunlardır:

Dil vasıtası ile insandan insana ve nesilden nesile aktarılan her beşeri ifade, edebiyattır. (Cemil Meriç)

Edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. (Şerif Aktaş)

Edebiyat; malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka deyişle bir sanat dalıdır. (Gürsel Aytaç)

Edebiyat, dil aracıyla estetik bir aktivitedir. [Jürgen Landwehr (Yürgen Landweyar)]

Edebiyat, dinamik bir konuşma kurgusudur. (Yuri Tınyanov)

Okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla yazılan *Edebiyat* adlı metinde "edebiyat" kelimesinin kökeni, terim anlamı; edebiyatın doğuşu, dille olan ilişkisi, farklı tanımları üzerinde durulmuştur. Yapılan edebiyat tanımlarının bir sanat olarak edebiyat kavramını nitelemeye yetmediği, farklı sanat anlayışlarının bir tanımda birleşebilmesinin güç olmasıyla gerekçelendirilerek anlatılmıştır. Belli başlı edebiyat kuramlarından ve anlayışlarından kısaca söz edilmiştir.

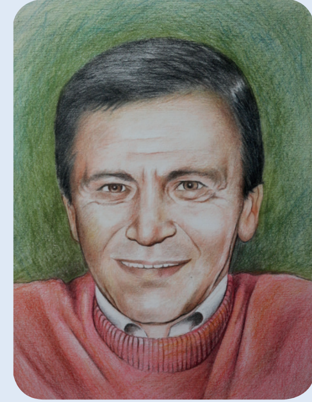
Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Edebiyat* adlı metne göre "edebiyat" kavramının farklı şekillerde tanımlanmasının nedenleri nelerdir?
2. Metinde geçen "Edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır." sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
3. *Edebiyat* adlı metinden, edebiyatın işlevi ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunulabilir? Belirtiniz.
4. Edebiyat ile dil arasındaki ilişkiyi metinden hareketle açıklayınız.
5. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
6. Metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.
7. Metindeki açık ve örtük iletileri; metinle ilgili tespit, eleştiri ve güncellemelerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

Yazarın Biyografisi

Atilla Özkırımlı (1942-2005): Konya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Hacettepe Üniversitesinde, Atatürk Eğitim Enstitüsünde, İstanbul Devlet Konservatuarında ve Anadolu Üniversitesinde dersler verdi. Gazete, dergi ve yayınevlerinde danışmanlık, düzeltmenlik, yayın yönetmenliği yaptı. Televizyon programları hazırladı. Özkırımlı, şiir ve hikâyeyle başladığı yazarlık uğraşısında Türk edebiyatı alanındaki araştırmaları ile tanındı. Araştırma, inceleme ve derleme çalışmalarının yanı sıra deneme, eleştiri, biyografi, ansiklopedi ve sözlük türünde eserler verdi. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Edebiyat İncelemeleri, Açıklamalı Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Çağdaş Türk Edebiyatı* adlı eserleriyle tanındı.

Atilla Özkırımlı (1942-2005)

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

- İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI (...-XI. yüzyıl)
  - Sözlü Edebiyat
  - Yazılı Edebiyat
- İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (XI-XIX. yüzyıl)
  - Divan Edebiyatı
  - Halk Edebiyatı
    - Anonim Halk Edebiyatı
    - Dinî-Tasavvufi Halk Edebiyatı (Tekke Edebiyatı)
    - Âşık Edebiyatı
- BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (1860-...)
  - Tanzimat Dönemi Edebiyatı (1860-1896)
  - Servetifünun Dönemi Edebiyatı (Edebiyatıcedide) (1896-1901)
  - Fecriati Topluluğu (1909-1912)
  - Millî Edebiyat Dönemi (1911-1923)
  - Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (1923-...)

Hazırlık

1. Edebiyatla bilim arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Tartışınız.
2. Aşağıdaki metinleri edebiyat ile bilim dalları arasındaki ilişki açısından değerlendiriniz.

Edebiyatın sosyolojik imkânı, temelde edebiyat-toplum ilişkisini kurcalamak ve her iki alan arasında kopmaz bağların mevcudiyetini dile getirmektir. Edebiyat-toplum ilişkisini kurcalayan külliyat, edebiyat ile içinde üretildiği toplum arasında kopmaz, yadsınamaz, reddedilemez bağların mevcut olduğunu iddia etmektedir. Buna göre ne edebiyat toplumdan ne de toplum edebiyattan bağımsız algılanabilir. Edebiyat doğrudan toplumsal gerçekliği ve toplum olaylarını anlatmasa dahi toplumsal yapı ile ilgili olmak, ondan etkilenmek durumundadır. Çünkü edebiyatın oluştuğu, geliştiği ve anlatıldığı ortam tamamıyla toplumdur. Edebiyat ile toplum arasında kurulacak bir ilişki iki faydayı doğurur. Edebiyattaki bir tavır ve durum doğrudan toplumsal gerçekliğe işaret edebilir, toplumsal gerçekliğe isnat kabul edilebilir. İkincisi ise toplumsal ortamın edebî metni anlamada yardımcı olması. Doğrudan bir fayda ve işlev beklentisi olmadan dahi edebiyatın toplumla iç içe olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Köksal Alver, *Edebiyatın Sosyolojik İmkânı*

Felsefe tarihine baktığımızda, pek çok filozofun aynı zamanda edebî bir tarzı kullandıkları görülür. İlkçağ filozoflarından bazıları görüşlerini şiirler şeklinde dile getirmişler ve aynı zamanda ozan olmuşlardır. Platon, St. Augustine, Schopenhauer, Nietzsche aynı zamanda büyük edebiyatçılardır. Russel, Camus, Sartre Nobel Edebiyat Ödülünü almışlardır. Ama bazı çok iyi filozoflar da vardır ki, bunlar kötü yazar olmuşlardır. Örneğin Aristoteles, Kant gibi isimler çok iyi filozof oldukları halde, kullandıkları dil bakımından iyi yazar değillerdir. Bu örnekler bize şunu göstermektedir: İyi bir filozof olmak için iyi bir edebiyatçı olmak şart değildir. Yine aynı şekilde, iyi bir edebiyatçı olmak için de filozof olmak şart değildir: Öyleyse bir filozofu filozof, eserini de felsefî yapan edebî ve estetik değerlerin dışında başka değerlere ve özelliklere ihtiyaç vardır.

Ali Osman Gündoğan, *Edebiyat ile Felsefe İlişkisi Üzerine*

Her edebiyat metni ya da eseri, yazarının başkalarından farklı zihnî ve duygusal özellikleriyle bağlantılıdır. Bu yüzden, bir edebî eseri açıklamak ve yorumlamak için yazarın psikolojisini kaynak almak, esere dair bilinç eleştirisi yapmak ve buradan psikolojik bir harita çıkarmak, edebiyat eleştirisinin, disiplinler arasında kurduğu bağın gücünün artmasını sağlamaktadır.

Edebiyat eleştirisi, psikolojiden destek alırken herhangi bir edebiyat eserinin en başta fert olarak yazarının karakter ve ruh hâlinin dışa vurulması ya da nakledilmesine bakar. Yazarın karakterini biyografik açıdan tespit etmek için onun eserini kaynak olarak almak ya da bu yazarın diğer yazarlardan ayrılan taraflarını, bilinç yapısını tecrübe etmenin bir yolu kabul edip mevcut esere ait özel bir okuma tarzı geliştirmek, edebiyat eleştirisinde psikolojik gücü göstermektedir.

Ertuğrul Aydın, *Modern Edebiyat Eleştirisinde Psikolojik Güç*

EDEBİYATIN BİLİMLE İLİŞKİSİ

2. Metin

Edebiyatla bilim arasında çeşitli düzeylerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temel nedenleri edebiyatın insana ait hiçbir şeye kayıtsız kalmaması ve dilin hem edebiyatın hem de bilimin ortak ögesi olmasıdır. Edebî bir metinde yazar, temel konusu olan insanı anlatırken psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya gibi sosyal bilimlerden yararlandığı gibi deneysel bilimlerden de yararlanabilir.

İnsanı her yönüyle anlatmayı amaçlayan edebiyat; öykü, roman, tiyatro gibi türlerde kimi zaman insan ruhunu derinlemesine tahlile girişir. Bu durumda edebiyat psikoloji bilimiyle ilişki içindedir. Bazı edebî eserler, insanın varlık nedenini ve amacını sorgularken felsefeden yararlanır. Tarihî bir olayı konu edinen edebî eserler de hiç kuşkusuz tarih biliminden yararlanır. Edebiyatla diğer bilim dalları arasında da çeşitli düzey ve niteliklerde farklı ilişkiler elbette kurulabilir.

Edebiyatla bilim arasındaki ilişki üzerinde durulurken, edebiyatın bilimle bağını hiçbir zaman koparmaması gerektiği unutulmamalıdır. Bu durum gerçeküstü, fantastik özellikler taşıyan edebî eserler için de geçerlidir. Edebiyat, bilimle ve gerçekle bağını keserse inandırıcılığını, dolayısıyla varlık nedeni olan insanı, hayatı anlatma amacını da kaybeder. Bu bağlamda Osman Türkay, *"İnsanbilim Açısından Edebiyat, Eleştiri ve Anlambilim"* adlı yazısında şöyle diyor:

"Sınıflandırma çeşitli kültürlerin başta gelen amaçlarından biridir. Çağımızda, Batı kültürü, sanatlarla bilimleri sınıflandırmak, aralarına sınırlar çizmek için hayli çaba göstermektedir. Bu arada bilim ile edebiyat çatalı üzerinde durmaktadır. Ama ne kadar tuhaftır ki bu iki insan çabasını birbirinden ayırmak için yapılan her girişim, onları ayırmaktan çok, birleştirmek yönünde gelişmektedir.

Edebiyat, bilimin tüm ikincil özelliklerine sahiptir: İçeriği, hele toplumsal ve insancıl bilimlerin içeriğinin hemen hemen aynıdır. Hiçbir bilimsel konu yoktur ki edebiyatın bir düzeyinde ya da başka bir düzeyinde işlenmemiş olsun. Edebî yapıtın dünyası birdir, toptandır. Bu dünyada toplumsal, ruhbilimsel, tarihsel bilgilerin bir yeri vardır. Böylelikle edebiyat geniş bir evrensel birlik içindedir. Bilim gibi edebiyatın da edebî araştırmaların da yöntemi vardır.

Yalnız şu da unutulmamalıdır ki bilimde dil yalnız bir araçtır. Bu araç bilimsel yapıtın yapısında varlığını duyurmayacak, göstermeyecek biçimde saydamlaşır. Öte yandan dil, edebiyatın varlığı, edebiyatın hamurudur ve biçim kurmak kaygısındadır (...). Bununla birlikte Fransız yazarı Raymond Queneau, son yıllarda bilimin tüm insancıl bilimleri birleştirme yönünde geliştiğini, bundan dolayı edebiyatçıların bütün bu yeni buluşlardan yakalarını kurtaramayacaklarını, gelecekte sayıların belagatine asılmak zorunda kalacaklarını söylüyor."

Edebiyatla bilim etkileşim içinde varlıklarını sürdürür. Yazar bilimlere ait olguları, ilkeleri edebiyatın kuralları ve estetik kalıpları içinde araç olarak kullanır. Edebî eserler, bilimsel çalışmalara ilham kaynağı olabilir. Edebî eserden hareketle bilim insanları yeni buluşlar gerçekleştirebilir. Jules Verne'in (Jul Vern) insanoğlunun Ay'a henüz gitmediği bir dönemde yazdığı *Ay'a Seyahat* adlı romanı, edebiyatın bilime kaynaklık etmesinin bir örneğidir. Öte yandan bilim de edebiyata kaynaklık edebilir. Örneğin Kemal Tahir'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlattığı *Devlet Ana* romanına tarih bilimi kaynaklık etmiştir. Nermi Uygur, bilimin edebiyata kaynaklık etmesine ilişkin olarak *Edebiyatta Bilgi* adlı yazısında şunları söylüyor:

"Bir bakıma bilgilerle hem de bilimsel bile demeye sakınca görülmeyen bilgilerle dolup taşar en gözde edebiyat yapıtları. Kaynağı doğrudan doğruya bilimdedir bu bilgilerin. (...) Ptolemaios'un yer gök üzerindeki tasarımları olmasaydı kimdi acaba Dante? Newton'un fiziği ile hesaplaşmasaydı öylesine eksik kalacaktı ki Goethe. Bergson'un bilinç psikolojisiyle tanışmasaydı n'apacaktı Proust? Günümüzün yazarlarındaysa daha belirgin bir durum: Brecht, Eliot, Silone, Malraux, Hemingway sosyolojiyle, ekonomiyle, tarihle yüklü yapıtların yazarı değil mi bütün bu yazarlar?"

Komisyon

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

belagat: (metinde) Konuyu bütün yönleriyle kavrayarak hiçbir yanlış ve eksik anlayışa yer bırakmayan, yorum gerektirmeyen, yapmacıktan uzak, düzgün anlatma sanatı.

fantastik: Gerçekte var olmayan, gerçek olmayan, hayalî.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat ve Bilim

Edebiyatla bilim arasında farklı şekillerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temelinde her ikisinin de insan etkinliği olması vardır. Edebiyat da bilim de insana yöneliktir, insan içindir.

Edebiyat ve bilim birbirinden farklı yöntemler kullanır. Edebiyat kendi alanındaki üretiminde öznel bir bakışla güzelliğe ulaşmayı, kişiye estetik zevk kazandırmayı amaçlar. Bilim ise deney, gözlem, araştırma vb. yöntemlerle gerçeğe ve doğru bilgiye ulaşmayı amaçlar. Bununla birlikte metinde Osman Türkay'ın da vurguladığı gibi "... bu iki insan çabasını birbirinden ayırmak için yapılan her girişim, onları ayırmaktan çok, birleştirmek yönünde gelişmektedir."

Edebiyat kendi alanındaki etkinliklerini gerçekleştirirken bilimden yararlanır. Edebiyat öncelikle psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe gibi sosyal bilimlerle doğrudan ilişki içindeyken fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimlerle dolaylı bir ilişki içindedir.

Edebiyat bilimi, bilim de edebiyatı etkiler. Bu anlamda edebiyatla bilim arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu unutulmamalıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Edebiyatın Bilimle İlişkisi* adlı metne göre edebiyatın hangi bilim dallarıyla ilişki içinde olduğunu belirtiniz.
2. Metne göre edebiyatın amacını yitirmemesi neye bağlanmıştır? Açıklayınız.
3. Metne göre bilim ve dil arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
4. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
5. Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
6. Jules Verne'in, *Ay'a Seyahat* romanını Ay'a gidilmeden önce yazmasından hareketle edebiyat ile bilim arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
7. *Edebiyatın Bilimle İlişkisi* adlı metni içerdiği bilgi ve düşünceler arasındaki tutarlılık yönünden değerlendiriniz.

Hazırlık

1. Güzel sanatlar sözünden ne anladığınızı belirtiniz.
2. Aşağıdaki görsellerden hareketle edebiyatın diğer güzel sanatlardan ayrılan yönleriyle ilgili neler söylenebilir? Tartışınız.

EDEBİYAT

3. Metin

(...)

Batı'da güzel sanatlarla ilgili teorik konular geliştikçe edebiyat da bu sanatlardan biri olarak benimsenmiş, böylece edebiyatın diğer güzel sanatlarla ortak estetik prensipleri paylaştığına dikkat çekilmiştir. Buna göre her edebî eserin aynı zamanda bir sanat eseri olmasıyla, içlem-kaplam (tazammun-şümul) ilişkileri göz önüne alınarak sanatın tarifi, kaynağı, gayesi, din, ahlâk, felsefe, toplum vb. alanlarla ilgisi gibi problemler edebiyatın da problemleri olmuştur. (...) Edebiyat hiçbir maddî malzemeye, alete, mekâna bağlı olmayan, tamamıyla zihnî bir sanattır. Duygu, düşünce ve hayalleri diğer sanatların ancak yoruma bağlı sembollerle ifade etmesine karşılık edebiyat maddî dünya intibalarından şuur, şuur altı, mistik ve metafizik boyutlara kadar insanî olan her şeyi apaçık veya alegorik-sembolik şekilde ifadeye muktedirdir.

Edebiyat, diğer sanatlara oranla bu gücünü ve zenginliğini kullandığı malzemenin "söz" olmasına borçludur. Aynı zamanda günlük hayatın anlaşma vasıtası olan dil, insanlık tarihi boyunca diğer güzel sanatların kullandığı malzemelerle mukayese edilemeyecek seviyede büyük bir gelişme göstermiştir. Bütün kelime, terim, tabir, argo, özel meslek dilleri gibi sözlük çerçevesindeki zenginleşmenin dışında mecazlarla ve sanatkârların şahsî tasarruflarıyla âdeta sınırsız bir büyüme gösteren dil bu gelişmesini hâlâ devam ettirmektedir. Ancak günlük konuşmada ve diğer alanlarda kullanılan dille edebî dil birbirinden oldukça farklıdır. Günlük dil en yalın ve doğrudan bir anlatımı gerektirirken edebî dil mecazi ve sembolik bir tecrit istikametinde gelişir. Bu husus günlük hayatta mecazların, edebî eserde de yalın ifadenin kullanılmayacağı mânasına gelmez. Yalnız kelimelerin sözlük anlamları edebî metinde birtakım sapmalara uğrar. Yazarın edebî bir eser meydana getirme gayesi ve gayretiyle dile tasarruf etmesi bir ölçü olabilir. Ancak böyle bir gayret olmaksızın hazırlanmış bir siyasî nutkun veya bir mektubun zamanla edebî bir değer kazanması bu ölçünün de yeterli olmadığını göstermektedir. Halk dilinde "edebiyat yapmak" deyimiyle sözlük dilinin edebiyattaki sapması yani üslûp haline gelmesi, biraz da sanat ve edebiyat zevki teşekkül etmiş kişilerin sezgi ve tecrübelerini ilgilendirmektedir.

Edebî eser, herhangi bir aracıya gerek olmaksızın orijinal yapısıyla her seviyeden okuyucusuna doğrudan doğruya ulaşabilen tek sanattır. Bunu da kullandığı malzemenin söz olmasına borçludur. Diğer sanat alanlarında eserler hemen daima tektir ve onu seyretmek-dinlemek için o tek nüsha ile karşı karşıya gelmekten başka yol yoktur. Edebî eser ise yazarının meydana getirdiği orijinal şekliyle her zaman okuyucusuna ulaşabilmektedir.

(...)

M. Orhan Okay, *TDV İslâm Ansiklopedisi, C 10, s. 395-397*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

intiba: İzlenim.

metafizik: Doğaötesi, fiziкötesi.

mistik: Gizemle ilgili, gizeme ilişkin.

mücerret: Soyut.

müşahhas: Somut.

tecrit: Soyutlama.

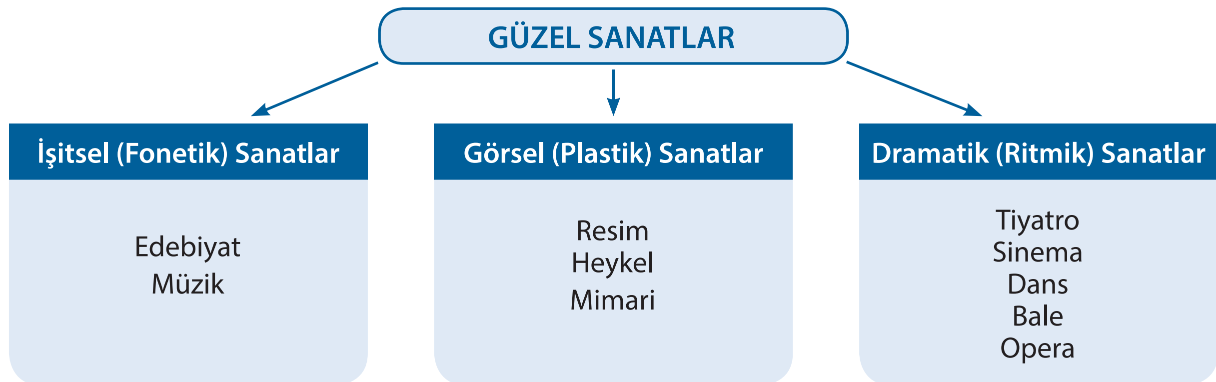
Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyatın Güzel Sanatlarla İlişkisi

Güzelliğin peşinde olan insanoğlu, idealize ettiği güzelliği yansıtmak için güzel sanatlardan yararlanmıştır. Güzel sanatlar; işitsel (fonetik), görsel (plastik) ve dramatik (ritmik) sanatlar olmak üzere üç gruba ayrılır.

Edebiyat diğer güzel sanat dallarından, kullanılan malzeme ve kendisini ifade ediş tarzı bakımından ayrılır. Edebiyat dışındaki güzel sanat dallarının malzemesi boya, alçı, taş, ağaç gibi maddi unsurlarken işitsel sanatlar içinde yer alan edebiyatın malzemesi dildir. Aynı zamanda diğer sanat dallarıyla verilen eserleri açıklamak için kullanılan edebiyat, bu yönüyle de öteki sanat dallarından ayrılır.

Bütün güzel sanatlar gibi güzeli, estetik haz uyandıracak şekilde anlatma ve kalıcı kılma çabası içinde olan edebiyat; aynı zamanda müzik, sinema, tiyatro vb. sanat dallarına da kaynaklık edebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Edebiyat* adlı metinde *Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları* bölümünde verilenler dışında anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını bulunuz. Bunların anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahminlerinizin doğru olup olmadığını sözlükten kontrol ediniz.
2. Edebiyatın güzel sanatlar içindeki yerini belirtiniz.
3. Edebiyatın diğer güzel sanat dallarıyla benzer yönlerini belirtiniz.
4. Edebiyatın diğer güzel sanat dallarından ayrılan yönlerini belirtiniz.
5. *Edebiyat* adlı metne göre güzel sanatların bir dalı olan edebiyatın kullandığı malzeme, zaman içinde nasıl gelişmiştir?
6. *Edebiyat* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

7. Yahya Kemal Beyatlı'nın *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* adlı şiirini okuyunuz. Okuduğunuz şiirden hareketle edebiyatın mimari, resim, musiki gibi sanat dalları ve coğrafya, tarih gibi bilim dalları ile ilişkisini değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Orhan Okay
(1931-2017)

Orhan Okay (1931-2017): İstanbul'da doğdu. Vefa Lisesinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında Nurettin Topçu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan gibi isimlerden ders aldı. Bir süre liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Atatürk Üniversitesindeki asistanlık görevinden sonra yine bu üniversitede doktor, doçent, profesör kadrolarında görev yaptı. Sakarya Üniversitesinde ve 29 Mayıs Üniversitesinde de çalışan Okay, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde redaktörlük yaptı. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayımlandı. Çalışmalarıyla çeşitli kurum ve kuruluşlardan ödüller alan yazar; Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek ve Mehmet Akif Ersoy üzerine biyografi-inceleme türünde eserler verdi. *Sanat ve Edebiyat Yazıları, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Kâğıt Medeniyeti, Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine* yazarın tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

1. İnsanların farklı edebî türlere ilgi duymasının nedenlerini tartışınız.
2. Aşağıdaki metinden yola çıkarak farklı edebî türlerin ortaya çıkmasının nedenlerinin neler olabileceğini tartışınız.

Edebiyat ürünlerini yapısal özelliklerine, benzeşen ve benzeşmeyen yönlerine göre kümelendirme, adlandırma çalışmaları Aristo'dan, Eflatun'dan bu yana süregelmektedir. Ne ki başlangıçta dilsel ürünlerin kümelendirim ve adlandırımı şiire göre yapılmışlardır. Bunu da doğal saymak gerekir. Çünkü bütün ulusların edebiyatlarında ilk ürünler şiir biçiminde oluşturulmuştur.

(...)

Şiirden düzyazıya nasıl geçilmiştir? Düzyazının doğuşu nasıl olmuştur? Bu konuda da türlü varsayımlar öne sürülmüştür. En yaygını şudur: İlkel toplum düzeninden kopma, yavaş yavaş doğadan ayrılma bireyciliğin belirmesine ve işbölümünün doğmasına yol açmıştır. Öte yandan değişim esasına dayanan bir alışveriş düzeni oluşmuştur. Bu oluşum ortak bir yaratı olan şiiri de etkilemiş, onun toprağında yeni türler yeşermeğe başlamıştır.

Emin Özdemir, *Türk ve Dünya Edebiyatı*

3. Aşağıdaki metinleri dil, biçim, içerik ve yazılış amaçları açısından karşılaştırınız.

Boğuk bir bakışın oluyor senin
Bir girdap derinliğinde kayboluyor gibiyim
Yok gibi yaşamak bu kalkıp kurtulmak gibi kalabalıktan
Durma bana türkü söyle Anadolu olsun
Susuz dudak gibi çatlak olsun
Karanfil gibi olsun kara çiçek gibi solgun yüzün
Durmadan akıyor kalbim ayaklarına bana karanlık bakma
Ağıyorum bir karanlık karayel saçlarına
Çekme ülkemden nar yangını gözlerini
Beni bu kentten kurtar beni yalnız ko git beni
Arıyorum arıyorum o ilk çağ ırmaklarında sedef ellerini
(...)

Erdem Bayazıt, *Yok Gibi Yaşamak*

Fen bilgisi eğitimi, çocuğun çevresindeki çekici ve şaşırtıcı zenginliğin eğitimidir. Çocuğun yediği besinin, içtiği suyun, soluduğu havanın, bedenin, beslediği hayvanın, bindiği arabanın, kullandığı elektriğin, güneşin eğitimidir (Gürdal, 1992).

Fen bilimleri ile günlük yaşantımız bu kadar iç içe iken, öğrencilerin en çok zorlandıkları, başarısız oldukları, anlamakta güçlük çektikleri, sevmek istedikleri ama bir türlü sevemedikleri derslerin başında da fen dersleri gelmektedir (Durmaz, 2004).

(...) Öğrencilerin fen bilgisi derslerinde başarılı olmalarını sağlamak için onlara fene yönelik olumlu tutum kazandırılmalıdır. Derse yönelik tutumları olumsuz olan öğrencilerin de sınıf ortamında başka sorunlara da neden oldukları dikkate alındığında, Fen ve Teknoloji dersine yönelik tutumları olumlu yönde artıracak farklı yöntemler üzerine daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. (...) (Yangın vd., 2007).

Ayşe Koç, Doç. Dr. Uğur Böyük, *Basit Malzemelerle Yapılan Deneylerin Fene Yönelik Tutuma Etkisi*

METİN

4. Metin

Metin, çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracıdır. Cümle, yalnız başına eksiksiz bir anlaşmayı sağladığı zaman, kullanıldığı bağlamda metin değerindedir. Ancak bir cümle ile herhangi bir konuda soruya gerek duyulmadan ve şüpheye yer bırakmadan anlaşma sağlanamaz. Öyleyse metin, cümlelerden oluşan, daha yerinde bir söyleyişle, cümlelerle örülen bir anlatma ve anlaşma aracıdır. Sesten paragrafa uzanan çizgide, her dil birliği metnin oluşmasına hizmet eder. Amaç, dille anlatma ve anlaşmadır. Anlatma ve anlaşmanın amacı, konusu, kullanılan iletişim kanalı ve hedef kitle, metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini ve dil özelliklerini belirler. Bilimsel, felsefî ve edebî metinlerle günlük hayatın akışını düzenleyen metinler birbirlerinden farklıdır. Hedef alınan okuyucu kitlesi de metnin yapısı ve anlatımı üzerinde etkili olur.

(...)

Metinleri; yazılış amaçları, hedef kitleleri, anlatım biçimleri, gerçeklikle ilişkileri bakımından gruplandırmak mümkündür. Ancak bunlar arasında en geçerli ve yararlı gruplandırma, metinleri öğretici metinler ve sanat metinleri olmak üzere önce ikiye ayırmak, sonra da her metni kendi özellikleri ve benzerleriyle tanımaya ve açıklamaya çalışmaktır. Sanat metinlerine, yaygın ve benimsenmiş adıyla edebî metinler adı verilmektedir. Bunlar da, edebiyat denilen sanat dalı içinde düşünülür ve değerlendirilir. Hiçbir metin kendi alanında her şeyi anlatmaz, her metin kendinden daha geniş bir sistemin yapıcı unsurlarından biridir. Bunun için bir metnin tamamında her şeyi anlatmaya kalkışmak hiçbir şey anlatmamaktır. Ayrıntılar bir tarafa bırakılıp, asıl olanı, farklı olanı ön plana çıkarmak; anlam ve estetik ile ilgili değerlerin okuyucu ile metin arasındaki kültür, zevk ve anlayış birliği yardımıyla anlaşılması gerektiği düşünülmelidir. Bunlar aynı zamanda anlam birlikleri arasında bütünlüğü de sağlarlar.

Her metnin kendine özgü anlamı, anlatım biçimi ve hatta sesi vardır. Bazı metinler öğretmeyi, bazıları düşündürmeyi, kimileri sezdirip duygulandırmayı amaçlar. (...)

Prof. Dr. Şerif Aktaş, *Şiir Tahlili*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

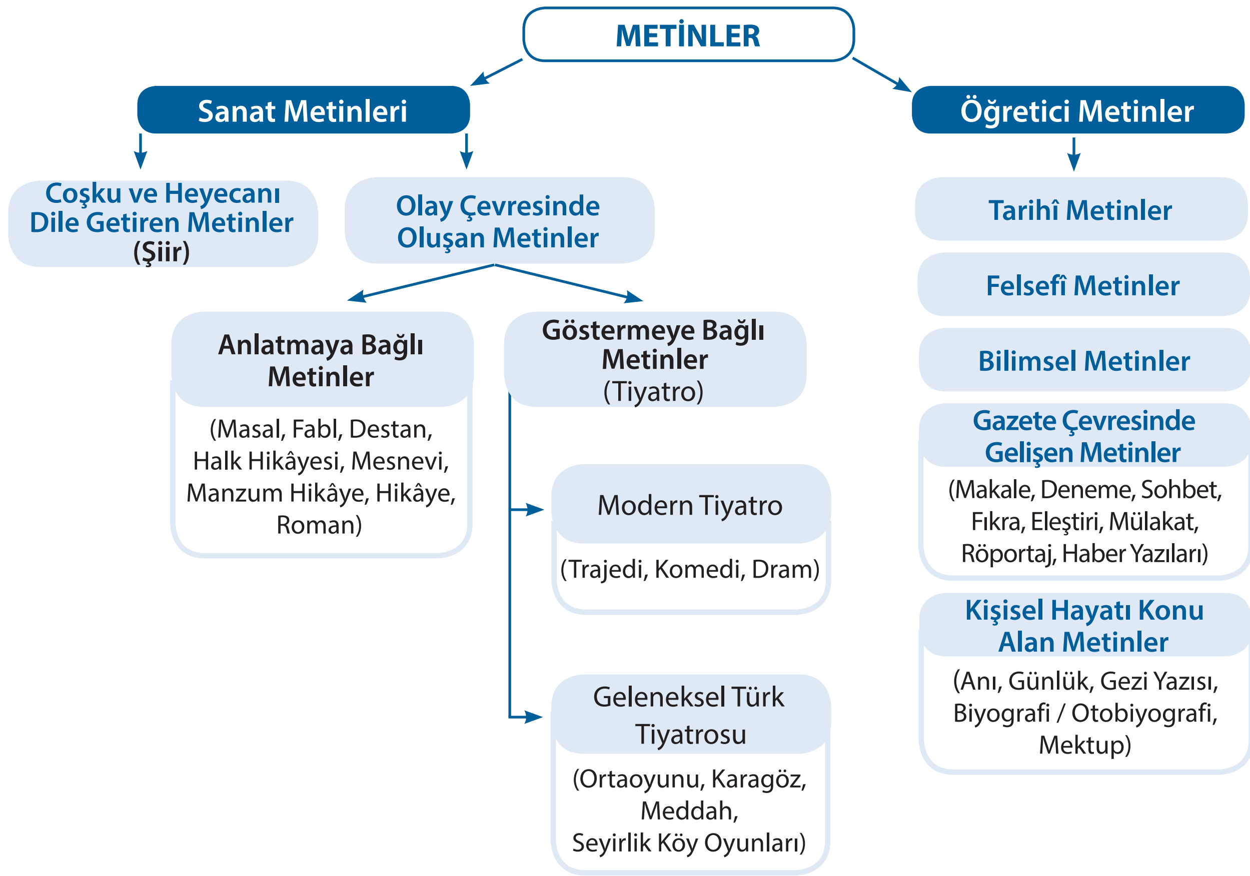
Metinlerin Sınıflandırılması

Temelde şiir ve düzyazı biçiminde gruplanan metinler; gerçeklikle ilişkileri, işlevleri, yazılış amaçları, hedef kitleleri, kullanılan anlatım biçim ve teknikleri vb. ölçütlere göre sınıflandırılabilir.

Metinler, sanat metinleri (edebî metinler) ve öğretici (bilgilendirici) metinler olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca sanat metinleri ve öğretici metinler de kendi içinde gruplandırılır.

Sanat metinleri; edebî bir heyecan uyandırmak, estetik zevk ve anlayış kazandırmak amacıyla yazılır. Coşku ve heyecanı dile getiren metinler (şiir), öyküleyici (anlatmaya bağlı) metinler (masal, fabl, destan, hikâye, roman), göstermeye bağlı metinler (tiyatro) sanat metinleridir.

Öğretici metinler; tanıtmak, bilgi ve haber vermek, uyarmak, düşündürmek, kanıları değiştirmek, yönlendirmek gibi amaçlarla yazılır. Tarihî metinler, felsefi metinler, bilimsel metinler, gazete çevresinde gelişen metin türleri (makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, mülakat, röportaj, haber yazıları), kişisel hayatı konu alan metin türleri (anı, günlük, gezi yazısı, biyografi / otobiyografi, mektup) öğretici metinlerdir.

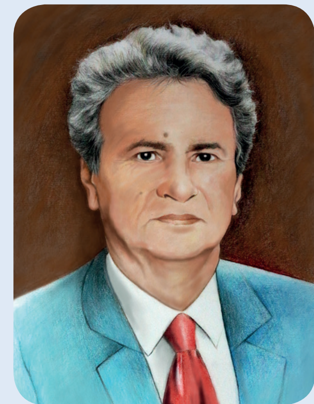

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Metin* adlı yazıya göre metinlerin sınıflandırılmasında esas alınan ölçütleri belirleyiniz.
2. Bilimsel, felsefi ve edebî metinlerle kişisel hayatı konu alan metinler arasında ne tür farklılıklar vardır? Açıklayınız.
3. Metin yazarı, kullanacağı metnin türünü belirlerken neleri göz önünde bulundurur? Açıklayınız.
4. Metinde geçen *"Her metnin kendine özgü sesi vardır."* ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
5. *Metin* adlı yazının ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

Yazarın Biyografisi

Şerif Aktaş (1945-2013): Erzincan'da doğdu. İlkokulu ve ortaokulu Erzincan'da, liseyi ise Erzurum'da bitirdi. Yükseköğrenimini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Yurdun çeşitli illerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. *"Refik Halit Karay'ın Eserleri Üzerine Bir Araştırma"* adlı teziyle 1973 yılında doktor unvanını aldı. 1975 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesine uzman olarak girdi. 1981 yılında *"Ahmet Rasim'in Eserlerinde İstanbul"* adlı teziyle doçent unvanını aldı. 1987 yılında profesör olan Şerif Aktaş, çeşitli üniversitelerde akademisyen olarak görev yaptı. Yazar, edebiyat üzerine pek çok teorik çalışma yaptı; inceleme, antoloji, ders kitabı, makale türünde eserler verdi. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Edebiyatta Üslup ve Problemleri, Şiir Tahlili, Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi* yazarın eserlerinden bazılarıdır.

Şerif Aktaş (1945-2013)

Dil Bilgisi

Dilin Kullanımdan Doğan Türleri

Bir dilin kullanımında, bölgesel ve kültürel farklılıklar sonucu, dil içindeki çeşitlenmelerle ağız, şive ve lehçe oluşur. Dilin belirli çevrelerdeki özel kullanımıyla da argo ve jargon oluşur.

Ağız: Bir dilin bir ülke sınırları içindeki farklı yerleşim bölgelerinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılaşan konuşma biçimidir: *Kayseri ağzı, Erzurum ağzı, Trakya ağzı...*

Örnek: *Beni bak gıı, n'apıp durun?* (Bana bak kız, ne yapıyorsun?) (Ege ağzı)

Şive: Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır. Şiveler; bir milletin tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle farklı yurt coğrafyalarına dağılmasıyla ortaya çıkar: *Azeri Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkmen Türkçesi* vb. Şiveler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı engelleyecek kadar derin değildir.

Örnek: *Neçe yaşın var?* (Kaç yaşındasın?) (Azeri şivesi)

Lehçe: Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinde ayrılmış kollarıdır. Türk dilinin *Çuvaş lehçesi ve Yakut lehçesi* gibi. Lehçeler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı güçleştirecek kadar derindir. Bu durum daha çok tarihî, siyasi ve coğrafi nedenlerden kaynaklanır.

Örnek: *En ubayın hanna üöreneriy?* (Senin ağabeyin nerede okuyor?) (Yakut lehçesi)

Argo: Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır. Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere oluşturulur. Argo oluşturulurken ortak dildeki kelimelere özel anlamlar verilir, bazı kelimelerde değişiklik yapılır; dilin lehçelerinden, eskimiş ögelerinden ve yabancı kelimelerden yararlanılır. Argo, çoğunlukla kaba bir söyleyiş özelliği gösterir.

Örnek: *Adam afili, etrafa caka satıyor.*

Jargon: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.

Örnek: "*Hasta dün gece eks oldu.*" cümlesindeki "eks olmak" ifadesi bir tıp jargonudur.

Standart (Ölçünlü) Dil: Bir dili toplum olarak konuşan ve yazanların hep birlikte uydukları, ağız özelliklerinden arındırılmış, belirli ölçü ve kurallara bağlı ortak dildir. Bir milletin yazılı kültürünün oluşmasında dilde anlaşma ve birlik sağlanması gerekir. Bunun için dildeki ağızlardan yaygın ve işlenmiş olanı ortak kültür dili durumuna gelir. Standart dilin kuralları yazım kılavuzlarında ve sözlüklerde belirtilir. Standart Türkçe, İstanbul Türkçesi esas alınarak biçimlendirilmiş olan konuşma ve yazı dilidir.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerin, dilin kullanımından doğan hangi türleri (standart dil, ağız, şive, lehçe, argo, jargon) örneklediğini nedenleriyle belirleyiniz.

- Döviz piyasalarında bu hafta dalgalanma bekleniyor.
- Adamı sokakta kıstırıp bir güzel marizlemişler.
- Haydah oloroğut? (Nasılsın?)
- Bir toplumun gelişmesi, eğitime verdiği öneme bağlıdır.
- Menden heç ne soruşma. (Bana hiçbir şey sorma.)
- Sene diyirem! Gaç gündür ariram, yoksan, e ben sene neyidim?

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazma Süreci

Yazma; önceden belirlenmiş bir konuda duygu, düşünce ya da hayallerin belli bir düzen ve bütünlük içinde özgün olarak yazıya geçirilmesidir. Yazma; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma gibi aşamaları olan bir süreçtir. Öğretici (bilgilendirici) metinlerdeki yazma aşamaları aşağıda açıklanmıştır.

1. Hazırlık

a. Yazılacak metnin temasını, konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirleme

b. Metinde kullanılacak düşünce, bilgi ve olayları belirleme

2. Planlama

a. Metnin ana düşüncesini / iletisini belirleme

b. Ana düşünceyle / iletiyle bağlantılı yardımcı düşünceleri belirleme ve sıralama

c. Yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yollarını belirleme

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Bir konuda ileri sürülen düşünceyi geliştirmek, desteklemek, inandırıcı kılmak ve düşüncenin etkisini artırmak amacıyla birtakım yollara başvurulur. Başlıca düşünceyi geliştirme yolları şunlardır:

Tanımlama: Varlık ya da kavramların belirgin özellikleriyle tanıtılmasıdır. Sözü edilen varlık ya da kavramla ilgili "nedir, kimdir" sorularının karşılığıdır.

Örnek

Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyülü bir düzendir; düşünme ve düşünüleni aktarma dizgesidir.

Prof. Dr. Doğan Aksan, *Anlambilim*

Örnekleme: Düşünceyi somut kılmak için örneklerden yararlanmaktır. Amaç, anlatılanların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Örnek

Bilimsel bir gözlem, bilimde başka edebiyatta başka bir anlam değeriyle ortaya çıkar, bilgi içeriği iki yerde tıpatıp aynı olsa da. Sözgelimi bir biyoloji kitabında, yaşlılık sorunlarını işleyen bir uzmanlık tümcesi okuyoruz: "İnsan genellikle kaplumbağadan daha az yaşar." Aynı tümceyle M.Ş.E'nin bir öyküsünde karşılaştık mı, bilimdekiyle eşbilgisel ama ortam başkalığında gene de onunla anlamdaş olmayan bir tümce bu.

Nermi Uygur, *İnsan Açısından Edebiyat*

Tanık Gösterme: Düşünceyi desteklemek amacıyla konuyla ilgili söz sahibi, güvenilir bir kişinin sözünden yararlanmaktır.

Örnek

Aradan yıllar geçtikten sonra bugün ortaya atılan, savunulan nice görüş, tarih bilmezlikten, tarihi unutmaktan kaynaklanır. Bilge Kağan çok haklıdır: " Ey Türk sen tok iken açlığı bilmezsin."

İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*

Karşılaştırma: Aralarında benzerlik ya da karşıtlık bulunan varlık veya kavramların bu özelliklerinin ortaya konmasıdır. Anlatılanlar, kavramlar arasındaki benzer ve farklı özellikler yardımıyla daha anlaşılır hâle gelir.

Örnek

Yabancı sözcük oranının %1 olarak saptandığı Orhun Yazıtlarında (...) yazınsal bir dil vardır. Soyut kavramların da yer aldığı bu yazıtlar, Türkçe yazı dilinin çok uzun bir geçmişi olduğuna tanıklık eder. Uygurcada ise yabancı sözcük oranının arttığı görülür. Bu olguda, Uygurcaya çevrilen dinsel metinlerin etkisi vardır.

Muhittin Bilgin, *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*

Sayısal Verilerden Yararlanma: Düşünceyi güçlü kılmak için sayısal verilerin kullanılmasıdır. Okuyucu, sayısal verilerin etkisiyle düşünceyi daha inandırıcı bulur.

Örnek

Başka dillerden Türkçeye kelime geçtiği gibi Türkçeden de başka dillere kelimeler geçmiştir. Bugün, Çincede 300, Farsçada yaklaşık 3.000, Urducada 227, Arapçada yaklaşık 2.000, Rusçada yaklaşık 2.500 olmak üzere çok sayıda TÜRKÇE kelime başka dillerde kullanılmaktadır.

Prof. Dr. Ahmet Mermer, *Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri*

Somutlama: Soyut kavramların somut bir varlıkmış gibi anlatılmasıdır. Somutlama; istiare, kişileştirme, benzetme gibi sanatlar yardımıyla sağlanır. Somutlamada amaç, soyut kavramın zihinde canlandırılmasıdır.

Örnek

Dilin inceliklerini özümsemiş birinin ağzından anlatılan bir resim, bir heykel, bir mimari eser layık olduğu yeri bulur. Sanat söyleşilerinin ana ögesi dil olduğuna göre, edebiyatın yetkinleştirdiği dil de bütün sanat eserlerinin anahtarı olarak düşünülebilir.

Yrd. Doç. Dr. Gültekin Akengin, *Sanat Dalları Arasında Etkileşim ve Dil*

Benzetme: Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık veya kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Örnek

Bir toplumun sözlü ve yazılı bütün kültür değerleri dile aktarıldığı için, dil sosyal yapının ve kültürün sadık bir aynası durumundadır. Bir şair duygu ve düşüncelerini kendi toplumunun fertlerine ancak dili ile ulaştırabilir. Bir yazar, bir bilim adamı, bir düşünür, görüşlerini kendi dışına ve ilgili çevrelere dil yolu ile aktarabilir.

Zeynep Korkmaz vd., *Türk Dili ve Kompozisyon*

3. Taslak Metin Oluşturma

Seçilen türe özgü yapı, dil ve anlatım özelliklerine uygun bir taslak metin oluşturulur.

4. Düzeltme ve Geliştirme

Taslak metin; paragraflar arası ilişki ve tutarlılık, yazım, noktalama, sayfa düzeni, tür özellikleri, iyi bir anlatımda bulunması gereken özellikler (açıklık, akıcılık, yalınlık, duruluk) vb. açısından gözden geçirilir. Belirlenen hatalar düzeltilir. Metnin farklı bakış açısıyla değerlendirilmesi için başkalarından yardım alınabilir.

Açıklık: Anlatımın belirsizlik taşımaması, net olmasıdır. Metinde yoruma göre değişmeyen ifadelere yer verilir. Noktalama işaretleri yerli yerinde kullanılır. Tartışmaya yol açmayacak bir anlatım söz konusudur. Metinden herkes aynı anlamı çıkarır.

Akıcılık: Anlatımın ses akışına uygun olmasıdır. Metinde okunması kolay ifadelere yer verilir. Akıcılığı engelleyen ses ve ahenk kusurlarından kaçınılır.

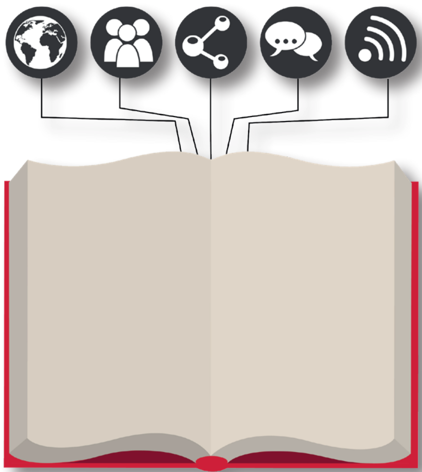
Yalınlık: Anlatımda gereksiz ayrıntılardan, süslü ve sanatlı söyleyişlerden kaçınmaktır. Uzun cümleler, imgeler, sanatlı ve süslü anlatım yalınlığı bozar. Anlatımda kolay anlaşılır bir dil tercih edilir.

Duruluk: Anlatımda gereksiz sözlere yer vermemektir. Bir söz cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamında daralma veya bozulma olmuyorsa o söz gereksizdir.

> Duruluk ilkesine uyulmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metin çeşitli yollarla (yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama, yarışmalara katılma vb.) paylaşılır. Metne yönelik eleştirilere açık olunur, gerekirse metin çerçevesinde eleştiriler cevaplanır.

b. Yazma Sürecini Uygulama

Aşağıda verilen açıklamayı ve parçaları dikkate alarak yazma aşamaları doğrultusunda, "Niçin yazıyoruz?", "Nasıl yazmalıyız?" soruları çerçevesinde serbest metinler yazınız.

Yazarların yazma gerekçeleri ve biçimleri birbirinden farklıdır. Bunun nedeni yazarların kişilik özelliklerinin, dünya görüşlerinin, sanat anlayışlarının farklı olmasıdır. Aşağıda farklı yazarların yazma gerekçelerini anlattıkları parçalar verilmiştir.

"Yazarken kitapları bir yana bırakır, aklımdan çıkarırım; kendi gidişimi aksatırlar diye. Gerçekten de iyi yazarlar üstüme fena abanır, yüreksiz ederler beni. Hani bir ressam varmış, kötü horoz resimleri yapar ve uşaklarına, dükkâna hiç canlı horoz sokmamalarını sıkı sıkı tembih edermiş, ben de öyle."

Montaigne, *Denemeler*

"Beni yazmaya iten nedir? Yazma bir çeşit eylemdir. Acıyı yok edebilir miyim? Karanlığı, tutsaklığı yok edebilir miyim? Burada şiir, düzyazı bir eylem gücü kazanır. En sonu bir bireyim ben, bir tek insanım. Benim eylemimdir yazı, bireysel eylemimdir. Bir de deyimleme içgüdüsü var. Bir içgüdüdür yazı yazmak, şiir, müzik, resim. Deyimleme içgüdüsü. Kendini, doğayı, toplumu, insanları, evreni ve o sonsuz çıkmazı, ölümü, deyimleme. Ama insan en çok neyi deyimleyebilir? Kendisini." (Ceyhun Atuf Kansu)

Adnan Binyazar-Emin Özdemir, *Yazma Öğretimi / Yazma Sanatı*

"Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet, neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım."

Sait Faik Abasıyanık, *Haritada Bir Nokta*

"Nasıl yazdığımı ben de açıkça bilmiyorum, dersem şaşmayınız. Şiirde bu hiç belli olmaz. Yemek yerken ya da yolda giderken bir mısra geliverir, galiba *Valéry*'nin yukarıdan inen dizesi gibi bir şey. Bakarsınız, o zamana kadar karanlık gördüğünüz bir dünya birdenbire aydınlanmış. Artık o dize kılavuzunuz olur, yazacağınız şiiri, konusunu, biçimini, boyunu bosunu, hepsini o belirler. Ve o şiir bitinceye kadar siz işgal altında bir memleket gibisinizdir. Dairede çalışmanızı, yemenizi, gezmenizi, uykunuzu ona ayırmak zorundasınız. Şiir bitmeden bu *hantise*'den (saplantıdan) kurtulamazsınız. Bu arada kalbinizin, sinirlerinizin, kafanızın, hatta kollarınızın ve ayaklarınızın akıl sır ermez bir işbirliği ile çalıştığını görürsünüz. Gerçekten güzel şiirlerdeki canlılık belki de buradan geliyor. Şiirle hayat arasındaki bu sıkı ilişkiye inandığım içindir ki, şiiri hiçbir zaman bir düşüncenin kanıtlanması, bir dâvanın savunulması, bir felsefe sisteminin sunulması olarak düşünmedim. Şiirin yapısının gerektirdiği bu bağımsızlık, şairlerin özgürlük aşkıyla da açıklanabilir."

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş*

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

İletişim

İletişim duygu, düşünce ve bilgilerin türlü yollarla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim insanların temel ihtiyaçlarındandır. İnsanların duygularını, düşüncelerini ve hayallerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı iletişimi ortaya çıkarmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan iletişim, tarihî süreç içinde gelişmiş ve biçimlenmiştir. Sosyal ortamda en etkili ve gelişmiş iletişim aracı olarak dil kullanılmıştır.

İletişim Ögeleri

İletişim, sosyal yaşamda gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreç iletişim ögeleriyle biçimlenir. Bu ögeler; gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod ve bağlamdır.

Gönderici (Kaynak): İletişimi başlatan ögedir. Amacına uygun bir bilgiyi, isteği, düşünceyi alıcıya gönderir.

Alıcı: Kodlanmış iletiyi alan, ona anlam verip kodu çözen iletişim ögesidir. İletişimin tam olarak gerçekleşebilmesi için alıcının göndericiye geri bildirimde bulunması gerekir.

İleti (Mesaj): Göndericinin düşüncelerinin, isteklerinin, duygularının görsel veya işitsel hâle dönüşmüş şeklidir. İleti konuşma, yazı, hareket, resim vb. şekilde gönderilebilir.

Kanal: İletinin alıcıya ulaşmasında kullanılan yol ve araçtır. Işık, hava, ses vb. iletiyi alıcıya taşıyan kanaldır. İnsan duyu organlarıyla iletiyi alır ve anlamlandırır.

Geri Bildirim (Dönüt): Göndericinin iletisine alıcının verdiği karşılıktır. Gönderici, iletinin anlaşılıp anlaşılmadığını geri bildirim sayesinde öğrenir.

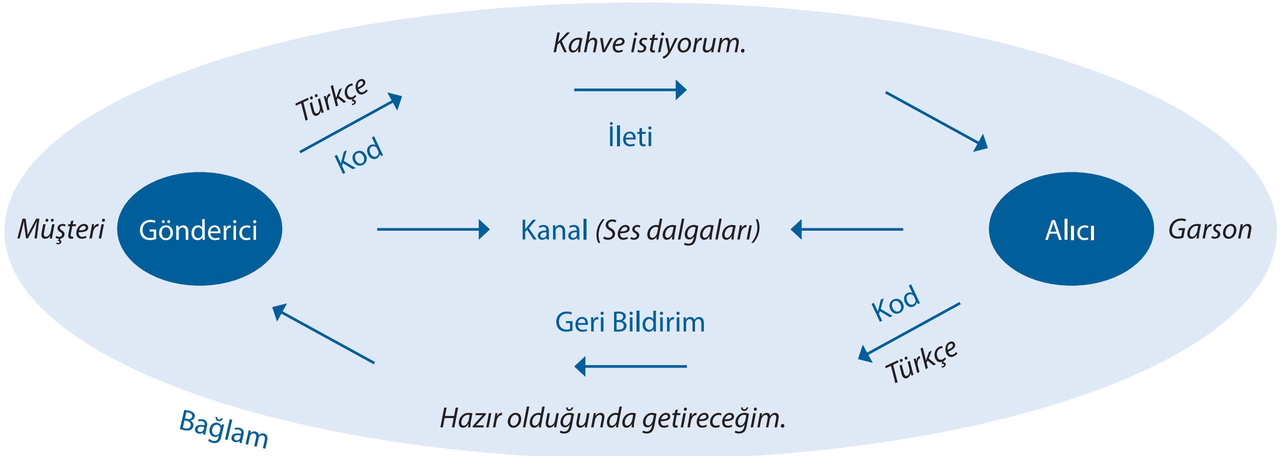
Kod (Şifre): İletinin özel bir tarzda düzenlenmiş hâlidir. İletişimin gerçekleşebilmesi için göndericinin ve alıcının aynı kodu bilmesi gerekir. Türkçe konuşan bir kişinin iletisinin alıcı tarafından anlaşılabilmesi için alıcının da Türkçe bilmesi gerekir. Dil, iletiyi ulaştırmak için kullanılan en yaygın koddur. Kodlar bireyin yaşadığı kültürel çevreye bağlı olarak anlam kazanır.

Bağlam: İletişime katılan ögelerin birlikte oluşturduğu ortamdır. Bağlamsız bir iletişim düşünülemez.

Yukarıdaki görselde kahve siparişi veren müşteri göndericidir. Müşterinin yönelttiği *"Kahve istiyorum."* ifadesi ileti, garson ise alıcıdır. Müşterinin iletisi alıcıya ses dalgaları yoluyla ulaşmaktadır. Ses dalgaları kanal olarak kullanılmıştır. Garsonun kahveyi hazır olduğunda getireceğini söylemesi geri bildirimdir. Burada kod Türkçedir. İletişimin gerçekleşmesinde rolü olan bütün ögelerin birlikte oluşturduğu ortam bağlamdır.

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

Etkinlik

a. Seçtiğiniz bir konuda iletişim örneği kurgulayınız.

b. Kurguladığınız iletişim örneğinin ögelerini belirleyiniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1 ve 2. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Resim, heykel, mimari ve müzik eserlerinin kendine özgü dili vardır, ancak hepsinin ayrıca konuşma ve yazma dillerine ihtiyaç duydukları görülür. Bu noktada hepsinin gündemine edebiyat girer. Bir sanat eserinin kendi diliyle anlattıklarının ayrıca anlatılması için yazı ve konuşma dillerinin aracılığına ihtiyaç duyulur.

Eleştirmenler sanat eserlerini yazı ve konuşma diliyle inceler. Eserin çıkış noktası, örgüsü, nelerden etkilendiği, neleri etkilediği dil aracılığıyla sergilenir.

Klasik tanımlamalarda edebiyat da güzel sanat eserleri kapsamındadır. Edebiyatın dışındaki sanat eserlerinde açıklamaya muhtaç gözlemler daha çok barınır. Edebiyat kültürü bu gizlerin çözülmesinde önemli bir etken olsa gerek.

Bütün sanatlarla ilgili sohbetlerde devrede olan dildir. Dilin inceliklerini özümsemiş birinin ağzından anlatılan bir resim, bir heykel, bir mimari eser layık olduğu yeri bulur. Sanat söyleşilerinin ana öğesi dil olduğuna göre, edebiyatın yetkinleştirdiği dil de bütün sanat eserlerinin anahtarı olarak düşünülebilir.

Diğer yandan bir şairin bir tablodan esinlenerek şiirler yazması, bir ressamın bir şiirin imgelerinden etkilenerek resim yapması, bir müzisyenin yazılı bir eserden yola çıkarak yeni bir eser vücuda getirmesi gibi durumlar hep olagelmiştir.

(...)

Süleymaniye ve Selimiye camilerinin edebiyatımızda şiirlere kaynaklık ettiğini de biliyoruz. Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirini okuduğumuzda, bu mimari eserin farklı yönlerini ve çağrıştırdıklarını da yeniden keşfederiz. Edebiyat ve mimari etkileşiminin güzel bir örneği olur.

Tabiat, şiirin, musikinin, mimarinin ve resim sanatının ortak esin kaynağıdır. Bütün bunların toplumun genel algısında yer etmesi için yine dilin aracılığına ihtiyaç duyulur.

(...)

Sanatlar arası etkileşimin tarihi serüveninde dilin önemini görmekteyiz. Disiplinler arası etkileşim dil ile sağlanmış, uzak kültürleri tanıma büyük ölçüde yazılı kaynaklar sayesinde oluşmuştur. Yine minyatürün İslam sanatında yer bulması 11. yy'da antik kaynaklardan çevrilen eserler sayesinde olmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Gültekin Akengin, *Sanat Dalları Arasında Etkileşim ve Dil*

1. Edebiyatla diğer güzel sanatların ilişkisi hakkında neler söylenebilir?

2. Bütün sanat eserlerinin anahtarı olarak düşünülen unsur hakkında neler söylenebilir?

3. Edebiyatın başlangıcına ilişkin sorular, bizi, genelde sanatın başlangıcına götürmektedir. Sanatın doğuşuysa insanın yeryüzünde var oluşuna, (...) insanın doğayla savaşımına dek uzanmaktadır. Doğayı dönüştürmeye yönelik, yaratıcı bir çalışmadır burada söz konusu olan. Ama insan bununla yetinmez, doğada bulunmayan nesneler yapmaya başlar. Böylece araç yapımıyla karmaşıklaşan çalışma düzeni yeni bir bildirişme dizgesini de gerekli kılar ve dil ortaya çıkar. Araştırmacılara göre bu dil ilk aşamada müzik ve dansla birliktedir. Başka bir deyişle ritmiktir, ezgisel bir vurgu taşır, el kol hareketleriyle bütünlenir. İşte edebiyatın başlangıcını da bu aşamada aramak gerekmektedir. Çünkü onun anlatım aracı dildir. Toplumsal gelişime bağlı olarak dille birlikte serpilir, türlere ayrılır.

Bu parçadan edebiyatın doğuşu ve türlere ayrılışıyla ilgili hangi sonuçlara ulaşılabilir?

4-6. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Bazıları "Sanat sanat içindir" ve bazıları da "Toplum içindir" der. "Sanat sanat için olduğu zaman dolaylı olarak toplum için de yararlıdır" diyenler de vardır. Ama Atatürk için edebiyat, "büyük insanlık" yolunda "uyarıcı, hedeflendirici ve yürütücü" olmalıdır.

Atatürk, gerek sohbetlerinde, gerek dikte ettiği direktiflerinde edebiyatın toplumun yücelmesi yönünde kullanılmasını istemiştir. Türk çocuğu edebiyat yolundan ulusunun yüceliğini, sağlam karakterli olduğunu öğrenecek, devrimlere bu yoldan bağlanacak ve onu koruyacak; yine bu yoldan iyi hatip olarak yığınları olumlu yönlerde peşinden sürükleyecek.

Atatürk, edebiyatın, sadece subjektif duyguları yansıtan bir aristokrasi rehavetine yastıklık etmesine daima karşı olmuştur. Türk kahramanlığını dile getiren Yahya Kemal'i ve sosyal adaletsizliğe isyan eden Tevfik Fikret'i de bunun için sevmiştir, "hürriyet" diye kükreyen Namık Kemal'e bunun için gönül vermiştir.

Sadi Borak, *Atatürk ve Edebiyat*

4. Metnin ana düşüncesi nedir?

5. Metnin yardımcı düşünceleri nelerdir?

6. Metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır?

7. Yıllar önce bir belediye kuruluşuna iletişim semineri vermem için davet edildim. Seminer salonunda oturma düzeni 'U' şeklindeydi ve ben 'U'nun açık ucunda durarak semineri sunuyordum.

"Günaydın arkadaşlar!" diyerek seminere başladım.

Hiç kimse yanıt vermedi; ancak yüzüme ilgiyle bakmaya devam ediyorlardı.

Doğan Cüceloğlu, *İletişim Donanımları*

Bu parça iletişim unsurları bakımından değerlendirildiğinde aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Kaynak: Konuşmacı

B) İleti: "Günaydın arkadaşlar!" ifadesi

C) Alıcı: Dinleyiciler

D) Kod: Türkçe

E) Bağlam: Oturma düzeni

8. I. Fakat dil insanların kullandığı herhangi bir vasıtaya benzemez.

II. Onun vasıtalığı sadece anlaşmayı temin etmesi bakımındandır.

III. Fertler ve nesiller arasında anlaşma vasıtası olarak iş görür.

IV. Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıtadır.

V. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen vasıtaya başvururlar.

Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*

Yukarıdaki numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi baştan üçüncü olur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

9. I. Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır. (Yazı Dili)

II. Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinde ayrılmış kollarıdır. (Lehçe)

III. Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların, ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır. (Argo)

IV. Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır. (Jargon)

V. Bir dilin bir ülke sınırları içindeki farklı yerleşim bölgelerinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılaşan konuşma biçimidir. (Ağız)

Yukarıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde verilen kavramla uyuşmamaktadır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

10. Kültür, üzerinde uzlaşılmış tanımı olmayan kavramlardan biridir; zira her bilgi alanı mensubu onu kendi bulunduğu noktadan tarif etmiştir. (...) Ancak bu tariflerin büyük bir kısmı mutlaka iletişime, kültürün nesiller arasındaki aktarımla oluşmasına dikkat çekmişlerdir. Böylece birçok kültür kuramcısı dil ile kültür arasındaki ilişkiyi de açıklamaya çalışmıştır.

Çok kabaca, insan başarılarının tümü, diye tarif edebiliriz kültürü. İnsan toplulukları için kültürden söz edilmesini mümkün kılan ise önceki nesillerin başarılarını tevarüs edebilmesini, kendi nesildaşları (zamandaşları) arasında başarıların iletilip öğrenilmesini ve nihayet bunların hepsinin sonraki nesillere miras bırakılabilmesini sağlayan bir mekanizmaya sahip olmalarıdır ki, bu da "dil"dir. Burada "dil"e dayanan bildirişimin iki boyutu ortaya çıkıyor: Bunlardan birincisi, toplumun zamandaş fertleri arasındaki *yatay bildirişim* boyutudur. İkincisi ise önceki nesillerin başarı birikimlerini tevarüs edebilmeyi mümkün kılan *dikey bildirişim* boyutudur. Diğer canlı türlerinin oluşturdukları yaşayış biçimleriyle karşılaştırıldığı zaman, bizim "kültür" dediğimiz ortamın oluşabilmesi için vazgeçilmez unsurun dilin nesiller arasındaki aktarımı mümkün kılan *dikey bildirişim* boyutu olduğu gözlenecektir.

Hayati Develi, *Kültür ve Dil*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yukarıdaki parçadan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Parçada .... ve .... üzerinde durulmuştur.

b. Parçada kültürün .... aktarımla oluşmasına dikkat çekilmiştir.

c. Parçada ...., nesillerin başarılarının sonraki nesillere miras bırakılabilmesini sağlayan bir mekanizma olarak görülmektedir.

ç. Parçaya göre dil, kültürün nesiller arasındaki aktarımını mümkün kılan .... boyutudur.

11. Coğrafya, fizik, gökbilgisi, sosyoloji, psikoloji, tarih, arkeoloji, felsefe erişebildiği her kaynağa uzanır edebiyat yazarı. Belli sonuçları, bu sonuçlara götüren yöntemi halk için yorumlamak, halka açmakla görevlidir bu çeşit edebiyat. Halk diye nitelenenlerse, uzman olmayanların okuyucu çevresidir. Edebiyatta yapılan, bir dolaylamadır öyleyse. Bilgin önermelerini, bilimsel bir dildeki varsayımları, bilimce pekiştirmeleri, bilim yasalarını, tüm sorun-bağlamıyla, elden geldiğince anlayıp anlatmak, halkça anlaşılmalarını sağlamak için kolaylaştırmaktır edebiyatçının başarısı.

Nermi Uygur, *İnsan Açısından Edebiyat*

Bu parçada edebiyat-bilim ilişkisiyle ilgili nelere değinilmiştir?

12. Bugün sosyoloji, ulus kavramını, "aynı topraklar üzerinde yaşayan, dil, kültür ve ülkü bakımından birlik oluşturan topluluk" diye tanımlıyor. Görüldüğü gibi dil, hem ulus olmanın temel öğesidir hem de kültür birliğinin en önemli aracı. Edebiyat ise kültürü oluşturan başlıca etmenler arasında yer alır. Bu bilimsel gerçekleri, o şaşmaz sezgi gücüyle daha o zamanlar görüp kavrayan Atatürk, yaşamı boyunca dil ve edebiyata özel bir önem vermiştir.

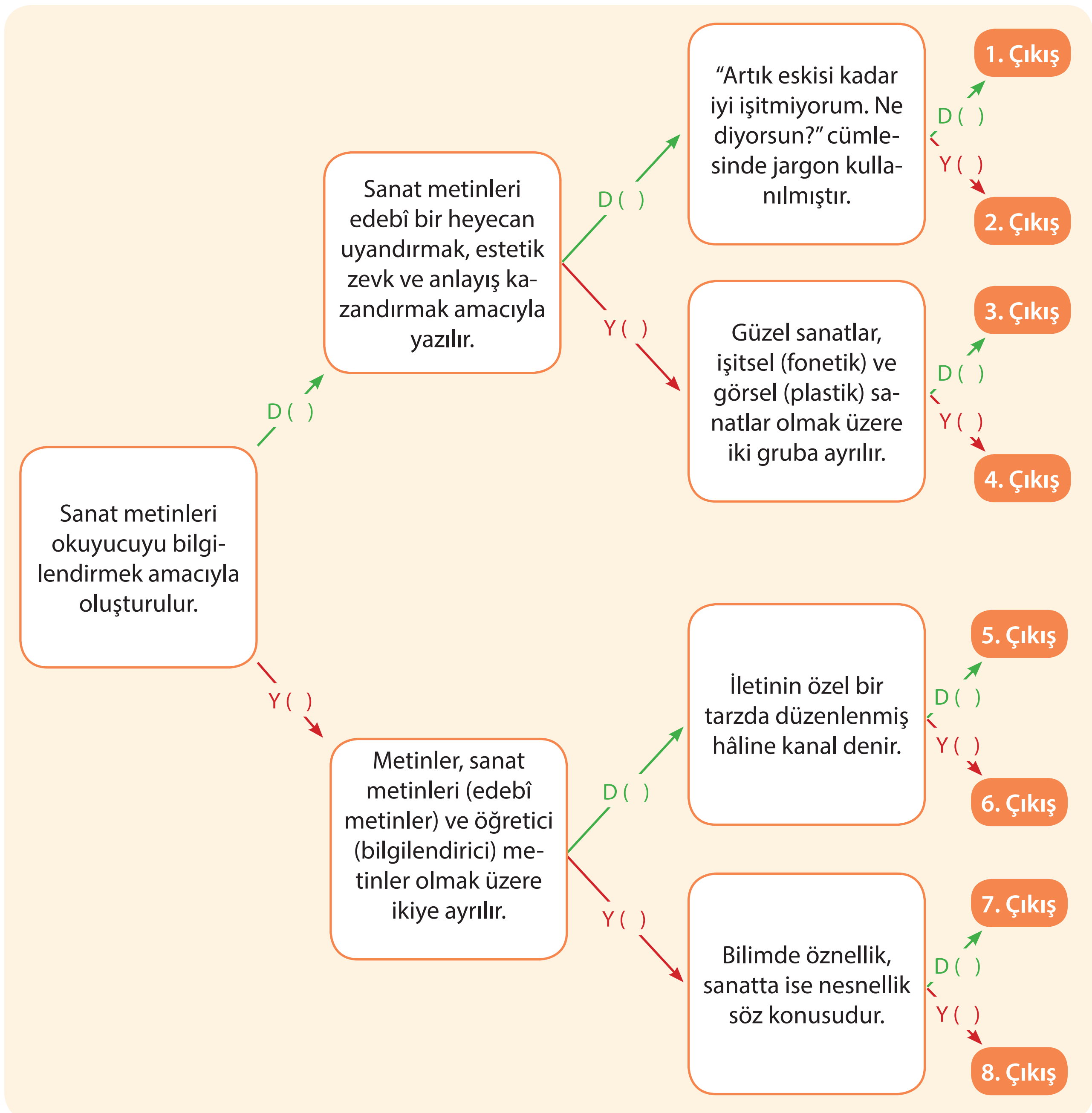
Doç. Dr. Cahit Kavcar, *Atatürk'ün Dil ve Edebiyat Konusundaki Görüşleri*

Bu parçanın anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Benzetme yapılmıştır. B) Örneklemeden yararlanılmıştır. C) Tanımlama yapılmıştır.

D) Betimlemeye yer verilmiştir. E) Öykülemeye başvurulmuştur.

13. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

2. ÜNİTE

HİKÂYE

Ünite İçeriği

Hikâyenin unsurları

Olay ve durum hikâyesi

İsimler, yazım ve noktalama çalışmaları

Hikâye yazma

Sunu ve sunum

Amaç

Hikâyenin unsurlarını öğrenme

Olay ve durum hikâyesini kavrama

İsimleri, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Hikâye yazma becerisi kazanma

Sunu ve sunum yapma becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. İnsanların tanımadıkları kimselere güvenmesinin ne gibi sorunlara yol açabileceğini tartışınız.
2. Hikâye okumanın kişiye kazandıracakları hakkında görüşlerinizi belirtiniz.
3. Bazı hikâyeler olay ağırlıklı iken bazıları yaşamdan bir kesiti ruhsal çözümlemelerle yansıtır. Aşağıdaki metinleri bu bilgiden hareketle değerlendiriniz.

İhtiyar esir sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu ona:

— Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi:

— Hayır. Ben de beraber cenge çıkacağım.

— Çok ihtiyarsın baba.

— Fakat kalbim kuvvetlidir.

— Rahat et! Bizi seyret!

— Kırk senedir dövüşe hasretim.

Oğlu:

— Vurulursun! Vatana hasret gidersin! diye onu gemide bırakmak istedi.

Kara Memiş, o vakit, birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. (...)

— Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi.

Ömer Seyfettin, *Forsa*

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyre daldım. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini tespit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? Belli belli! Bu fotoğrafhanelerde hiç ölülerin resmi yok. Zaten en yakın mezarlık buraya kilometrelerce uzakta. Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kâfidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkânın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekâlâ satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekâlâ zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekâlâ şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir, ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz, diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez.

Ziya Osman Saba, *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*

ZİNCİR

1. Metin

İşsiz, güçsüz kaldığım gurbet ellerinde köşe pencerem, kendimce Abdülhak Hamid'in "Kürsü-i temaşa"sı yerine geçerdi.

Yabancı memleketlerde bir kasabaya sokulup uzun müddet yaşamaktaki azabın ne olduğunu bilir misiniz? Beş on gün çarşı sokak gezdikten sonra, tanıdık çehre, alışabileceğiniz yer bulamamaktan bezer, odanıza girer, yalnızlığın içine sinersiniz.

Çam dallarında sallanan bir tırtıl torbası gibi kafanızın içi mütemadiyen, gece gündüz kıvrılıp bükülen soğuk temaslı düşüncelerle dolu, hareketli, ağır, yüklüdür.

Can sıkıntısının bir sesi vardır; bunu ancak, böyle bir zamanda, o gurbet odasında duyarsınız: Eski mobilyaların tahtalarını dişleyen gizli kurtların biteviye çıkardığı kemirici, işleyici ses... Birden eskiyiveren gönlünüzde bu kurdu ve bu sesi işitirsiniz ve oyduğu delikten incecik tozların içinize biriktiğini duyarsınız.

Şayet iradesiz bir adamsanız az zamanda çürüyüp çökmeniz pek mümkündür.

Ben çökmemek için köşe penceresinden ayrılmazdım; köşe penceresinden dünyayı seyrederdim.

Köşe penceresinden seyretmek insana mübalağalı bir fikir gibi görünür. Bir pencere, nihayet bir sokağı, birkaç sokağı görebilir. Bir sokak ise dünyanın kaç milyarda biridir?

Fakat böyle düşünmemeli: Büyük Okyanus'tan aldığınız bir bardak su, o geniş denizin tirilyonda biri değildir; ama bütün o ummanda mevcut unsurların bu minimini kadehte tam bir terkibi mevcuttur. Hatta kadehe de lüzum yok... Bir damlası bile deniz hakkında bize ilmi bir fikir vermeye yetişir.

Başka cihetten düşünülürse, Okyanus'u bir bardak veya kaşık içinde daha fenni, daha sahici olarak görebiliriz: Azı ve ufağı incelemek elbette çoğu ve büyüğü tetkikten kolaydır; kolay ve doğrudur.

Köşe penceresini, işte, ben, bu itibarla insan çevresinin bir damlası üstüne çevrilmiş bir mikroskop camı sayarım. Baktığınızı sanki büyütür. Rasathaneler nasıl gökleri ve yıldızları temaşa için havaya uzanmış birer fen gözü ise köşe pencereleri de yeri ve yerde yaşayanları seyre yarar, zemine eğilmiş birer tecrübe gözlüğüdür.

Onun içindir ki, penceremden sokağa kendimize bakmayı, göğe dalıp kalmaya tercih ederim. Bu basit teleskobun önüne geçip insanlarla hayvanları tetkik en hoşlandığım eğlencelerin başında gelir.

Karşıdaki komşum yabancı subayın buldok cinsi bir köpeği vardı. İri kafalı, koca enseli, iki dişi daima meydanda, yanakları kof ve sarkık, burnu çökük, aksi bir köpek... Bana buldok suratı; bütün dişleri söküldükten sonra acemi bir dişçiye tam takım diş yaptırıp da çene kemikleri çökerek çehresi tanınmayacak şekle giren eski somurtkan (...) tiplerini hatırlatır.

Buldok, değişiklik olsun diye, sanki asıl yüzüne korkunç, gamlı, bedbin bir karnaval maskesi geçirmiş bir köpektir. Dikkat ederim, bu iğreti kara suratı düşürmemek ister gibi boynunu dimdik tutar.

Komşunun buldoğu suratına, gördüğüm maskelerin en sertini, en titiz gösterişlisini asmıştı. Dünyaya parçalanıp yok edilecek lüzumsuz, zararlı, iğrenç bir şeymiş gibi kin ile, anarşist gözü ile bakıyordu.

Günde iki kere Senegalli izbandut bir nefer (...) onu zincirinden sıkı sıkı tutup hava aldırmaya çıkarıyordu.

Fakat ne zorlukla... O köpek, koskoca, simsiyah adamı, adeta, iri şilepleri çekip götüren römorkörler gibi sürüklüyordu.

Hayvan, daima, soluk soluğa, kulaklar dimdik, gözler fırıl fırıl ve çehre hiddetinden karmakarışık, bumburuşuk!

Zincirden boşanıverse, şüphesiz, önüne insan ve hayvan ne gelirse, neresi gelirse, hemen mengene gibi tuttuğunu bırakmaz, sert yaylı, çenesinde parçalandığını, koptuğunu göreceğiz. Hele bir kedi, bir köpek geçmiyor mu, Juju hırsından boğuluyor. Ne havlamalar, ne ulumalar, ne inlemeler!

Zavallı Senegalli, bir türlü söyleyemediği "j"leri değiştirerek:

"Susu! Susu!" diye ne kadar bağırsa (...) nafile...

Juju kıyamet koparıyor, hırlıyor, eşiniyor, atılıyor, zapt edilmez bir hâle geliyor. O zaman, çaresiz, çeke çeke, koparır gibi tekrar eve sokuyorlar. Balkondan uzanan penyuvarlı ve dağınık saçlı bir Frenk karısı, ıslak köpek tüyü gibi koktuğu vehmini veren etekleri havalanarak iltifat ediyor:

"Juju! Juju! Şeri..."

Ve sokağın sükûneti de geri geliyor.

Kendi kendime soruyorum:

"Bir gün, zinciri kopuverince ne olacak? Acaba ne kıyametler kopacak?"

Nihayet, bir gün, bu korktuğum, beklediğim, merak ettiğim hadise vuku buldu; Juju'nun zinciri, zencinin elinde kaldı. Köpek mancınıktan kurtulan bir taş gibi fırlamış, bir an içinde gözden kaybolmuştu. Arkasından yetişemediler, gittikçe uzaklaşan ve sokaklar arasında gittikçe sönerek akseden havlamalar, o kadar!

"Buldok" kasabayı altüst etmeye gitmişti; kim bilir ne facialar işitecektik?

Hâlbuki öyle olmadı:

İki gün sonra Juju'yu zincirinde çok sakin gördüm. Demek ki dönmüş veya bulunmuştu ve muhakkak ki daha azılı yerli köpeklere rast gelmiş, el sillesini tatmış, yersiz, yurtsuz kalmış, Hanyayı Konya'yı öğrenmiş, açlığı denemiş, Senegalli bekçisini, Penyuvarlı gözcüsünü arkasında bulamayınca bütün azgınlığını, kaba sığmayan öfkesini bırakmış, sünepeleşmişti.

Hava almaya çıkardıkları zaman, artık, hürriyet eskisi kadar ona cazibeli görünmüyordu; zinciri tahammül edilmez bir yük gelmiyordu.

Hatta, daha sonraları, neferin yanında bağsız dolaşmaya koyuldu; ayakları dibinde zincirsiz ve uslu yürüyor, dünyaya filozof gözüyle, hiddetle değil, düşünceli bakıyordu. Bu gözler, anlamaya başladığı dünyayı artık tartıyordu.

O eski korkunç mahluk, zinciri çıkınca, basbayağı bir köpek olmuştu. Evvelce yanına yaklaşamayan mahalle çocukları, etrafını sarıyorlar:

"Susu! Susu!" diye alay ediyorlardı.

Aldırmıyordu bile... Zira bütün heybetini, kahramanlığını o kopmayacak sandığı zincire borçlu idi.

Eminim ki Juju'nun gamlı gözlerinden ara sıra, uzak, şanlı bir hatıra gibi bu zincir geçiyor, köpek, zincirini arıyordu.

Refik Halid Karay, *Gurbet Hikâyeleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bedbin: Kötümser.

biteviye: Tekdüze.

cihet: Yön, yan, taraf.

fenni: Fene, bilime ilişkin, bilimle ilgili.

halkolmak: Yaratılmak.

izbandut: Görünüşü ve davranışı ile korku veren (iri yarı adam).

kürsü-i temaşa: Seyretmek, gözlemlemek için yüksekçe yer. (Metinde Abdülhak Hamit Tarhan'ın şiirine gönderme yapılmıştır.)

mütemadiyen: Ara vermeden, sürekli olarak.

nefer: Er.

penyuvar: Sabahlık.

römorkör: Yedeğinde özellikle deniz taşıtı götüren taşıt.

şeri (chéri): Sevgili.

şilep: Yük gemisi.

terkip: **1.** Birleşim, birleştirme, bir araya getirme. **2.** (kimya) Bileşim.

tetkik: **1.** İnceleme. **2.** Araştırma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Hikâye

Hikâye (öykü); yaşanmış ya da yaşanabilir olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı kısa edebî türdür. Hikâyede okuduğunuz *Zincir* adlı metinde bir köpeğin evinden ayrılıp sokakta yaşadıklarından sonra eve dönmesi olayında olduğu gibi genellikle tek olay anlatılır, kişi sayısı azdır. Kahramanların bir yönü üzerinde durulur. Zaman ve mekânın anlatımında ayrıntıya girilmez. Hikâyede genellikle kısa cümleler kullanılır.

XIV. yüzyılda İtalyan edebiyatında Boccaccio'nun (Bokaçyo) yazdığı *Decameron* (Dekameron) adlı eser, hikâye türünün ilk örneği kabul edilir.

Türk edebiyatında Tanzimat'tan önce hikâye türünün yerini halk hikâyeleri, destanlar, masallar, mesneviler ve *Dede Korkut Hikâyeleri* tutmaktaydı.

Batılı anlamda hikâye, Türk edebiyatına Tanzimat'la girmiştir. Ahmet Mithat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyât* adlı eseri ilk hikâye örneklerindendir. *Letâif-i Rivâyât*'ta yer yer geleneksel hikâyenin anlatım özelliklerine rastlanır. Teknik açıdan güçlü, Batılı örneklere benzeyen ilk hikâye ise Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı eseridir.

Hikâye türünün başarılı örnekleri Servetifünun Dönemi, Millî Edebiyat Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde verilmiştir. Günümüzde hikâye, yeni anlatım biçimleri ve teknikleri denenerek edebî türler içinde gelişimini sürdürmektedir.

Hikâyenin bölümleri serim, düğüm, çözüm şeklindedir ancak bazı hikâyelerde bu bölümler bulunmayabilir. Serim bölümü; yer ve zamanın belirtildiği, kişilerin tanıtıldığı, olayın anlatılmaya başlandığı bölümdür. Düğüm bölümü, olayın okuyucuda merak duygusu oluşturacak şekilde işlendiği bölümdür. Çözüm bölümü, olayların düğümlerinin çözüldüğü bölümdür. Okuyucuda merak uyandıran sorular bu bölümde cevaplanır.

Hikâyenin yapı unsurları kişiler, olay örgüsü, mekân (yer), zamandır.

Hikâyede anlatılan olayları veya durumları yaşayan kahramanlar hikâyenin kişi kadrosunu oluşturur. Bu kişiler kurmaca kişilerdir.

Olay örgüsü; hikâye kişilerinin başından geçen olaylar dizisidir, hikâyedeki ana olaya bağlı küçük olayların peş peşe sıralanmasıyla oluşur.

Mekân, olayın geçtiği yer ya da yerlerdir. Yazar, olayın akışı içinde ayrıntıya girmeden mekânı tanıtır.

Zaman, olayın başlangıcından bitişine kadar geçen süredir. Olay, baştan sona doğru verilebileceği gibi bu sıralamaya uyulmadan da verilebilir. Zaman açıkça belirtilebileceği gibi sezdirilebilir de.

Anlatıcı, hikâyedeki olayı anlatan kişidir. Anlatıcı, yazarın kendisi değil kurmaca bir kişidir. Hikâyede olaylar birinci veya üçüncü kişi anlatıcının ağzından anlatılır.

Bakış açısı; anlatıcının hikâyedeki kişi, olay, yer ve zamanı ele alış biçimi ve bunlara karşı takındığı tutumdur. Üçe ayrılır:

1. Hâkim (Tanrısal / İlahi) Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

2. Kahraman (Ben) Bakış Açısı: Olaylar, hikâye kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı birinci kişidir.

3. Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı: Anlatıcı; gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Hikâye kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı gördükleriyle sınırlıdır. Nesnel bir tutum sergilenir. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

Bir metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı bulunabilir, anlatıcının değişmesine göre bakış açısı da değişebilir.

Teması, konusu ve çatışma unsurları ile hikâye; yazıldığı dönemin siyasi, ekonomik, kültürel özelliklerini yansıtır.

Tema, hikâyedeki temel duygu veya düşüncedir, soyut ve geneldir: sevgi, dostluk vb.

Konu, hikâyedeki duygu veya düşüncenin somut bir duruma bağlı olarak ele alındığı olgudur, temayı sınırlandırır: Türkiye'de aile bağları vb.

Karşılaşma, olay çevresinde gelişen edebî metinlerde çatışmaları, olay halkalarını veya yeni durumları oluşturacak şekilde kahramanların yüz yüze gelmeleridir.

Çatışma, hikâyede karşıt duygu, düşünce ve isteklerin; kişilik özelliklerinin bir arada sergilenmesi ile ortaya çıkan durumdur. Olayların dayandığı asıl ögedir, merak duygusunu canlı tutar: hayal-gerçek çatışması vb.

Zincir	
Kişiler	Anlatıcı (yazar), buldok cinsi bir köpek, Senegalli bir nefer vd.
Olay örgüsü	* Anlatıcının pencereden sokağı seyretmesi * Senegalli neferin buldok cinsi bir köpeği gezdirmesi * Köpeğin neferi sürüklemesi * Neferin zaptedemediği köpeği çeke çeke güçlükle tekrar eve sokması * Frenk kadının köpeğe "Juju! Juju!" diyerek iltifat etmesi * Köpek eve sokulduktan sonra sokağın tekrar sakinleşmesi * Bir gün köpeğin zincirinden kurtularak kaçması * İki gün sonra köpeğin dönmesi * Köpeğin tekrar zincirlendiğinde artık sakin olduğunun görülmesi * Eski hırçınlığını kaybeden köpeğin artık zincirsiz dolaştırılması * Mahalle çocuklarının eskiden yanına yaklaşamadıkları köpekle alay etmeleri * Köpeğin eski zincirli günlerini arar hâle gelmesi
Mekân	Gurbet, yabancı bir memleket
Zaman	Geçmiş zamanda birkaç gün (anlatıcıya göre)
Karşılaşma	Buldok köpeğinin zincirinden kurtulduktan sonra sokaklarda başıboş dolaşırken sokak köpeklerine rastlaması
Çatışma	Tutsak ve güvenli bir yaşam ile özgür ve tehlikelerle, zorluklarla dolu bir yaşam arasındaki çatışma
Tema	Özgürlüğün bedeli
Konu	Bir köpeğin esaret altındayken ve esaretten kurtulunca yaşadıkları ve bunun sonuçları
Anlatıcı	Birinci kişi
Bakış açısı	Kahraman (ben) bakış açısı

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *"Nihayet, bir gün, bu korktuğum, beklediğim, merak ettiğim hadise vuku buldu."* cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.
2. *Zincir* adlı metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyiniz.

3. Metinde kullanılan bakış açısı, anlatımı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
4. Metinde anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını değerlendiriniz.
5. Hikâyede yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
6. Okuduğunuz hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini aşağıdaki tabloda belirtiniz.

Serim	
Düğüm	
Çözüm	

1. Etkinlik

a. *Zincir* adlı hikâyedeki evrensel değerleri belirleyiniz.

b. Metindeki evrensel değerlerin olay akışına etkisini değerlendiriniz.

2. Etkinlik

a. *Zincir* adlı metinde öne çıkarılan yapı unsurunu belirleyiniz.

b. Öne çıkarılan bu yapı unsurunun hikâyenin kurgusundaki işlevini değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Refik Halid Karay (1888-1965)

Refik Halid Karay (1888-1965): İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisinde ve Mekteb-i Hukukta öğrenim gördü. Türkçe öğretmenliği, Posta-Telgraf Umum Müdürlüğü gibi görevlerde bulundu. Meşrutiyet sırasında gazeteciliğe başladı, *Servet-i Fünun* ve *Tercüman-ı Ahval* gazetelerinde ilk yazıları yayımlandı. Dönemin çeşitli dergilerinde Kirpi takma adıyla yazdığı hiciv yazılarıyla tanındı. Fecriati edebî topluluğuna katıldı. Sonraki yıllarda Millî Edebiyat anlayışına uygun eserler vermeye başladı. Hikâye, roman, tiyatro, anı, fıkra vb. türlerde eserler verdi. Güçlü gözlem yeteneği ve kendine özgü üslubuyla Türk edebiyatında olay hikâyeciliğinin önde gelen temsilcilerinden biri oldu. Anadolu'yu konu edinen hikâyelerin yanı sıra Orta Doğu insanının töre ve yaşamını anlattığı hikâyeler de yazdı. *Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri* adlı hikâyeleri; *İstanbul'un İçyüzü, Yezidin Kızı, Sürgün, Dişi Örümcek, Bugünün Saraylısı, Kadınlar Tekkesi* adlı romanları ve mizahi hiciv türünde yazdığı *Kirpinin Dedikleri* yazarın tanınmış eserlerindendir.

TEĞMEN LARE'NİN EVLENMESİ

Teğmen Lare, daha harekâtın başlangıcında, Prusyalılardan iki top almıştı. Generali ona teşekkür etmiş ve bir madalya vermişti.

Cesur, zeki ve fikri icad sahibi olduğu kadar ihtiyatlı da olan bu delikanlıya yüz kişilik bir kuvvet teslim edilmiş ve o da, bu kuvvetle, çekilme hareketi yaparken, bir çok defalar orduyu kurtarmış olan bir keşif kolu teşkil etmişti.

Fakat, düşman kuvvetleri, kabarmış bir deniz gibi, hududun hemen hemen her tarafından memleket içine sarkıyor, hücum ediyorlardı. Bu kuvvetler, biribiri arkasından gelen büyük insan dalgaları gibi idi. Tümeninden ayrılmış olan general Carrel tuğayı, her gün muharebe yaparak mütemadiyen geri çekiliyor ise de, şimdi artık, düşmanın bütün hilelerini bozarak, tahminlerini yanıltarak, askerleri şaşırtarak ve öncüleri öldürmek suretiyle, sanki her tarafta bulunuyormuş gibi taktik kullanan teğmen Lare'nin gayret ve çabukluğu sâyesinde, olduğu yerde tutunabiliyordu.

Bir sabah, general onu çağırttı.

— Teğmen, dedi, eğer yarın güneş doğmadan yardıma yetişemiyecek olursak, mahvolması mukadder bulunan General Lacere'den bir telgraf aldım. Buradan sekiz fersahlık bir mesafede olan Blainville'de bulunuyor. Gece bastırır bastırmaz, bütün yol boyunca kademe kademe yayılacak üç yüz kişilik bir kuvvetle hareket edeceksiniz. Ben sizi iki saat sonra takip edeceğim. Yolu iyice tetkik ediniz. Bir düşman tümeni ile karşılaşmanızdan korkarım.

Havada, sekiz günden beri devam eden dondurucu bir soğuk vardı. Saat ikide kar yağmağa başlamıştı; akşam olunca, her taraf bembeyaz görünüyor ve tipi, en yakın mesafede olan şeyleri bile görmeye mâni oluyordu.

Kıt'a, saat altıda, yola çıkmıştı.

İki adam, kıt'anın üç yüz metre kadar ilerisinden olmak üzere keşif kolu olarak yürüyordu. Sonra, teğmenin bizzat kumanda ettiği on kişilik bir manga geliyor; kuvvetin üst tarafı ise, iki uzun kolon halinde ilerliyordu. (...)

Teğmen:

— Sağ taraf takibedilecek, dedi. Burası Ronfi ormanıdır; şato daha solda bulunmaktadır.

Çok kısa bir müddet sonra, "Dur!" emri verildi. Kıt'a durdu ve yanına sâdece on asker alarak şatoya kadar bir keşif yapmağa çıkan teğmeni beklemeğe başladı.

Teğmenle on asker, ağaçlar altından yavaş yavaş ilerliyorlardı. Birden bire hepsi de hareketsiz bir halde kaldılar. İnsanı korkutan bir sessizlik üzerlerine çöktü. Pek yakınlardan, ormanın sessizliği içinden musiki gibi berrak, ince ve çok ahenkli bir ses geldi. Ses:

— Baba, karlar içinde biribirimizi kaybedeceğiz; Blainville'e kat'iyyen varamıyacağız, diyordu.

Daha kuvvetli ve kalın bir ses cevap veriyordu:

— Hiç korkma, kızım, memleketi elimle koymuş gibi tanırım.

Bu sırada, teğmen, bir kaç kelime söyledi ve dört asker, birtakım gölgeleri andırır şekilde, hiç gürültü yapmadan uzaklaştılar.

Birden bire, gecenin karanlığı içinde bir kadın çığlığı duyuldu. Az sonra, askerler iki esir getirdiler: Bunlar bir ihtiyarla bir kız çocuğu idi. Teğmen, daima alçak sesle, onları sorguya çekti:

— İsminiz?

— Pierre Bernard.

— İşiniz?

— Kont de Ronfi'nin kilercisiyim.

— Bu, kızınız mıdır?

— Evet.

— Ne iş yapar?

— Şatonun çamaşırcısıdır.

— Nereye gidiyorsunuz?

— Kaçıyoruz.

— Neden?

— Bu akşam, bu taraflara on iki Prusyalı asker geldi. Üç bekçiyi kurşuna dizdiler ve bahçevanı da astılar. Ben, küçüğün başına bir şey gelmesinden korktum.

— Nereye gidiyorsunuz?

— Blainville'e.

— Niçin?

— Çünkü, orada bir Fransız ordusu varmış.

— Yolu biliyor musunuz?

— Mükemmel surette.

— Pekâlâ, bizi takibediniz.

Kıt'anın bulunduğu yere dönülmüş ve kıt'a, tarlalar içinden tekrar yürüyüşe başlamıştı. Çok sessiz bir adam olan ihtiyar, teğmenin yanında bulunuyor; kızı ise yanı başında yürüyordu.

Kız, birden bire durdu.

— Çok yoruldum, baba, dedi. Daha fazla yürüyemiyeceğim.

Ve oturdu. Soğuktan titriyor ve nerede ise ölecekmiş gibi görünüyordu. Babası onu taşımak istiyorsa da, bir şey yapamıyordu; çünkü, çok ihtiyar, çok da zayıftı.

Ağlar gibi:

— Teğmenim, dedi, yürüyüşünüze mâni olmıyalım. Fransa her şeyden önce gelir. Bizi bırakınız.

Subayın vermiş olduğu emir üzerine bir kaç asker oradan açılmışlar ve biraz sonra, ellerinde kesilmiş dallar olduğu halde geri dönmüşlerdi. Hemen hemen bir dakika içinde bir sedye yapılıvermişti. Bütün kıt'a, teğmenin bulunduğu yere yaklaşmıştı.

Teğmen, askerlere hitabederek:

— Soğuktan ölmek üzere olan bir kadın var, dedi. Bu kadını soğuktan muhafaza için kim kaputunu verebilecek?

Bütün askerler kaputlarını çıkarmışlardı.

— Haydi bakalım, kim taşımak ister?

Bütün kollar bu taşıma işine hazır bir vaziyette bulunuyordu. Sıcak asker kaputuna sarılmış olan genç kız, sedye üzerine yavaşça yatırılmış ve sonra dört kuvvetli omuz üstünde havaya kalkmıştı. Genç kız, köleleri tarafından taşınmakta olan bir Şark kraliçesi gibi, yürüyüşüne daha kuvvetli, daha cesur, daha canlı (…) devam eden kıt'a ortasında gidiyordu.

Bir saat sonra, tekrar duruldu ve herkes, karlar içine yattı. İleride, ova ortasında, iri ve kara bir gölge koşuyordu. Bu gölge, bir yılanı andırır şekilde uzuyor ve efsanevî bir canavar gibi görünüyordu. Sonra, o cisim, birden bire, yuvarlak bir şekil alıyor, sür'atli hamleler yapıyor, duruyor, tekrar hareket

ediyordu. Verilen emirler, askerler arasında mırıltı halinde dolaşıyor ve zaman zaman, tok ve madenî bir ses işitiliyordu. Dolaşan cisim, kısa bir müddet sonra ânî surette yaklaştı; geceleyin, yollarını kaybetmiş olan on iki Prusyalı suvarinin biribiri ardından olmak üzere dört nala gelmekte oldukları görüldü. Müthiş bir aydınlık, onlara, karşılarında yere yatmış iki yüz kişinin mevcut olduğunu gösterdi. Karlı havanın derin sessizliği içinde bir yaylım ateş başladı ve on iki Prusyalı suvari, atları ile birlikte yere yıkıldılar.

Uzun müddet beklenildi. Sonra, tekrar yürüyüşe devam olundu. Yolda karşılaşılmış olan ihtiyar, kılavuzluk vazifesi görüyordu.

Nihayet, çok uzak bir mesafeden bir ses geldi:

— Kimdir o?

En ileride bulunan asker, parolayı verdi.

Gene bekleniyor ve bu sırada görüşmeler oluyordu. Tipi diniyor; soğuk bir rüzgâr bulutları sürüyor ve açılan gökyüzünde, sayısız yıldızların parıldamakta olduğu görülüyordu. Bir müddet sonra, yıldızların parlaklığı soluklaşıyor ve gökyüzü, doğu tarafından olmak üzere pembeleşiyordu.

Bir kurmay subay, kıt'ayı karşılamağa geldi. Sedye üzerinde taşınmakta olan kimsenin kim olduğunu sorunca, genç kız, kıpırdadı; iri mavi kaputtan iki küçük el dışarıya uzandı; kaybolmuş yıldızlar kadar parlak olan gözler ile pembe bir yüz meydana çıktı ve doğmakta olan bir gün gibi pırıl pırıl bir hal almış olan bu minyon yüz, tatlı bir gülümseme ile cevap verdi:

— Benim, efendim.

Sevinçlerinden deliye dönen askerler, ellerini çırpmışlar ve genç kızı karargâhın merkezî kısmına kadar, muzaffer bir şekilde taşımışlardı. Kısa bir müddet sonra, general Carel gelmişti. Saat dokuzda Prusyalılar taarruza geçiyorlar ve öğle vakti geri çekilmek zorunda kalıyorlardı.

Yorgunluktan bitkin bir halde olan teğmen Lare, akşam vakti bir saman yığını üzerinde uyurken, general tarafından çağırıldığı kendisine bildirildi. Generalin karşısına çıkmak için çadıra giren teğmen, geceleyin yolda rastlamış olduğu ihtiyarın general ile görüştüğünü gördü. İçeri girmesiyle, general onu elinden tuttu ve yabancı adama doğru döndü:

— Azizim kont, dedi, işte, demin bahsetmiş olduğunuz delikanlı. İyi subaylarımdan biridir.

Gülümsedi ve sonra daha hafif bir sesle devam etti:

— Hem de en iyisi.

Daha sonra, şaşkınlaşmış olan teğmene doğru dönerek:

— Kont de Ronfi-Quedissac, dedi.

İhtiyar, genç adamın iki elini tutarak:

— Aziz teğmenim, dedi, siz, kızımın hayatını kurtardınız, size teşekkür etmem için ancak bir çâre vardır... Eğer arzu ederseniz... Bir kaç aya kadar...

Günü gününe, tam bir yıl sonra, Saint-Thomas-d'Aquin kilisesinde, yüzbaşı Lare ile Madmazel Louise-Hortense-Genevieve de Ronfi-Quedissac'ın evlenme merasimleri icra olunuyordu.

Genç kızın altı yüz bin franklık bir drahoması bulunuyor ve o yıl, bu kadar güzel bir gelinin henüz görülmediği herkes tarafından söyleniyordu.

Guy de Maupassant, *Seçilmiş Hikâyeler*, Çeviren: Ferid Namık Hansoy

Zincir adlı metni *Teğmen Lare'nin Evlenmesi* adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Hazırlık

1. Doğanın korunmasının niçin önemli olduğunu aşağıdaki görselden yola çıkarak tartışınız.

2. Doğanın korunması için neler yapılabileceğini belirtiniz.
3. Aşağıdaki metinlerin anlatım yönünden farklarını belirleyiniz.

Kahveye yaklaşınca makinist gaza bastı, motoru büyük bir gürültüyle çalıştırdı, egzozunu tüfenk gibi patlattı. Kalabalık ürkerek açıldı, birçokları korkularını gizlemek için kahkaha attılar.

Makinist, kahvenin önünde traktörü durdurdu, fakat motoru ıstop ettirmedi. Direksiyona yaslanarak, etrafını saran kalabalığa gururla baktı.

Halil Ağa tesbihini şakırdatarak yaklaştı:

"Hoş geldin bizim oğlan!" dedi makiniste, "Bizim dört beygirli bu he?"

Makinist kasketini geri attı. Kulağının üzerinden düşen çiçeği tam zamanında yakaladı, sapından döndürerek burnuna götürdü:

"Bu, Ağam," dedi "Nasıl, zorlu değil mi? Adı dört beygirli ya, onun bir günde yaptığı işin, on beygir hakkından gelemez."

Sözünü doğrulamak ister gibi, gaza bastı, motoru homurdattı. Çiçekler, yapraklar zangırtıyle titreştiler.

Kemal Bilbaşar, *Kurban*

Mutfakta, üzeri damalı bir muşambayla kaplı, açılır kapanır masada, yaşamımın birçok dönemine tanıklık etmiş bu eski nesnede, çelik bir tastan çorba içiyorum. Masanın, ana katmanlarıyla yüklü ağırlaşmış yüzü hafif dalgalı bir denizi andırıyor. Muşamba ise sayısız kesik ve çiziklerle zamana karşı direnmiş. Bu izlerin kaçını ben yapmış olabilirim, bilmiyorum. Kalın dilimlenmiş ekmekler arasında dolaşan karıncalar görüyorum. Amaçsız bir geziye çıkmış gibiler.

Cemil Kavukçu, *Kargalar Rotası*

SON KUŞLAR

2. Metin

Kış, Ada'nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, dıramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim -Övünmek için değil-.

Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde hâlâ karıncalar gezer, hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e inecek yolcuları düşündüğüm, yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama hiç, içindeki yolcuların Yeşilköy'e neredeyse ineceklerini, daha daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi… Bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk,

arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırlıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler bir müddet bekleşirler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini bile belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, (...) yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde denizin üstüne oldukça mülayim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

— Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırtır; bin tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini penceremden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor,

yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana, sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, (...), açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyor artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.

— Sana ne? dediler.

Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunları?

— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...

— İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin...

— İngiliz çimiyle bu bir mi?

— Bu daha mı iyi?

— İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip olmuyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Sait Faik Abasıyanık, *Son Kuşlar*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dıramudana: Bir rüzgâr türü.

gedikli: Bir yere sürekli olarak giden (kimse).

hüviyet: Kimlik.

maestro: Bir rüzgâr türü.

mucip: Gerektiren, gerektirici.

teşrin: Ekim ve kasım ayları.

zahire: Tahıl.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yazar, Ada'daki zamanın tasviriyle başladığı *Son Kuşlar* hikâyesinde, bir doğa harikası olan Adalar'ın güzelliklerinin duyarsız ve çıkarcı insanlar tarafından tahrip edilmesinden rahatsızlık duyar. Hikâyenin sonunda doğal güzellikleri koruma konusunda okuyucuyu uyarır.

Yazar, anlattığı konuya özgü kelimelerle ördüğü hikâyelerinde yalın bir dil kullanmış, ağırlıklı olarak diyalog ve iç konuşma anlatım tekniklerinden yararlanmıştır.

Hikâyeler, olay eksenli veya durum ağırlıklı oluşuna göre sınıflandırılır.

Hikâye Türleri

Hikâyeler genel olarak olay hikâyesi ve durum hikâyesi olmak üzere ikiye ayrılır:

Olay Hikâyesi: Okuduğunuz *Zincir* adlı hikâyede olduğu gibi hikâyedeki olayın serim, düğüm ve çözüm bölümlerine uygun olarak mantıksal bir sıralamayla sonuca bağlandığı hikâye türüdür. Bu tarz hikâyenin temeli bir olay anlatımına dayanır. Olay hikâyesinde kahramanların ve çevrenin tasvirine önem verilir, okuyucuda merak ve heyecan duygusu uyandırılır.

Fransız yazar Guy de Maupassant (Giy dö Mopasan) tarafından geliştirilen bu hikâye türüne **Maupassant tarzı hikâye** de denir. Olay hikâyesinin Türk edebiyatındaki başlıca temsilcileri Ömer Seyfettin, Refik Halid Karay ve Reşat Nuri Güntekin'dir.

Durum Hikâyesi: Okuduğunuz *Son Kuşlar* adlı hikâyede olduğu gibi olaylardan çok, günlük yaşamın bir kesitini ele alıp anlatan hikâye türüdür. Durum hikâyesinde ruhsal çözümlemelere ağırlık verilir, olay ikinci planda kalır. Bu tarz hikâyede serim, düğüm, çözüm bulunmaz; okuyucunun merak duygusuna seslenilmez.

Rus yazar Anton Çehov tarafından geliştirilen bu hikâye türüne **Çehov tarzı hikâye** de denir. Durum hikâyesinin Türk edebiyatındaki başlıca temsilcileri Memduh Şevket Esendal ve Sait Faik Abasıyanık'tır.

Olay ve Durum Hikâyesi Farkı

Zincir (Olay Hikâyesi)	Son Kuşlar (Durum Hikâyesi)
Serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşan düzenli bir planı vardır.	Serim, düğüm, çözüm planına uyulmamıştır.
Olay ağırlıklıdır.	Durum ağırlıklıdır.
Merak ögesi canlı tutulmuştur.	Merak ögesi ön plana çıkarılmamıştır.
Hikâye beklenmedik bir sonla bitirilmiştir.	Hikâyede bitmemişlik duygusu söz konusudur.

Anlatım Biçimleri

Öyküleyici metinlerde öyküleme ve betimleme anlatım biçimlerinden yararlanılır.

Öyküleyici Anlatım (Öyküleme): Olay anlatımına dayanan anlatım biçimidir. Bu anlatım biçiminde okuyucuyu olay içinde yaşatmak amaçlanır. Öyküleyici anlatımda kişiler, olay örgüsü, mekân ve zaman ögeleri bulunur; fiil ve fiilimsilere çokça yer verilerek kişiler hareket hâlinde yansıtılır.

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

Betimleyici Anlatım (Betimleme): Varlıkları, durumları zihinde canlandırmayı amaçlayan anlatım biçimidir. Betimleyici anlatımda sıfatlar kullanılarak varlık ve durumlar ayırt edici özellikleriyle verilir. Öznel olanlarına izlenimsel, nesnel olanlarına açıklayıcı betimleme denir. Öznel anlatımlı betimlemelerde okuyucuya izlenim kazandırmak, nesnel anlatımlı betimlemelerde bilgi vermek amaçlanır.

Karşıdaki komşum yabancı subayın buldok cinsi bir köpeği vardı. İri kafalı, koca enseli, iki dişi daima meydanda, yanakları kof ve sarkık, burnu çökük, aksi bir köpek... Bana buldok suratı; bütün dişleri söküldükten sonra acemi bir dişçiye tam takım diş yaptırıp da çene kemikleri çökerek çehresi tanınmayacak şekle giren eski somurtkan (...) tiplerini hatırlatır.

Anlatım Teknikleri

Öyküleyici metinlerde gösterme (diyalog, iç konuşma, bilinç akışı), tahkiye etme (kişi tanıtımı, olay anlatımı, geriye dönüş, iç çözümleme, özetleme), pastiş, parodi ve ironi gibi anlatım tekniklerinden yararlanılır.

Gösterme (Sahneleme): Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan sunulur. Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez. Okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır. Bu teknikte kişilerin konuşmaları ve hareketleri yansıtılarak okuyucunun kendisini eserin kurmaca dünyasında hissetmesi sağlanır. Gösterme tekniği; diyalog, iç konuşma veya bilinç akışı şeklinde olabilir.

Diyalog: Kahramanların karşılıklı konuşmalarına dayanan anlatım tekniğidir. Metne akıcılık kazandırır. Diyalog tekniğinde konuşmalar, kitabi değildir. Kahramanlar, sosyal statülerine uygun biçimde konuşturulur.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunları?

— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...

— İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin...

İç Konuşma: Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir. İç konuşma tekniğinde, kahramanın duygu ve düşünceleri sesli düşünme şeklinde yansıtılır. Bu anlatım tekniğinde kahraman, karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşur.

Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Bilinç Akışı: Genellikle XX. yüzyıl modern roman ve hikâyesinde kullanılmış bir anlatım tekniğidir. Bu teknikte de iç konuşmada olduğu gibi kişilerin iç dünyaları, zihinlerinden geçirdikleri doğrudan o kişilerin ağzından, kendi kendilerine konuşmaları şeklinde verilir. Kahraman anlatıcı ve bakış açısı söz konusudur ancak bilinç akışında iç konuşmadan farklı olarak cümleler arasında mantık ilişkisi zayıftır. Daha çok serbest çağrışım yoluyla bir düşünceden bir başka düşünceye atlanır. Bu teknikte dış dünyaya ait nesneler, motifler bilinçaltını harekete geçiren serbest çağrışım ögeleri olarak işlev görür. Bilinç akışı ile iç konuşma tekniği genellikle iç içe kullanılır.

Param var. Nüfus cüzdanım yanımda değil. O gerekli sanırım. Adama, Sarıkumluyum da diyemem, evine gitseydin der, inanmaz da kapının sürgülenmesi hikâyesine, kuşkulanır, inansa bile bir türlü, otelin önünden geçemem bir daha. En iyisi açıkça yanıma almadım, demek. Balığa çıktık derim. Lâf olsun diye zaten birer balık çektik Suat'la. O, eli boş dönmesin diye aldı yanına. Eve götürür, tel dolabının orta yerine yerleştirir. Ailece paylaşacak olsalar, bir tadımlık bile düşmez her birine. Bilemedin, kedinin önüne attırır büyük hanım. Ama balığa çıkan Suat, balıkla dönmüştür eve. Anam bilir niye çıktığımı denize. Bir şey söylemeği de Dilâver Hanımlığına yediremez. Balığı attım zaten. Ölü eti ne yapayım. Otelde gülerlerdi tek balığı görseler. Hem onlara ne. Gider yatarım. Dertleri künye ise ezbere okurum. Köyün yabancısı olsam eski mahalledeki otelin yerini bilir miydim sanki.

Bilge Karasu, *Troya'da Ölüm Vardı*

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Son Kuşlar* adlı hikâyedeki kahramanların olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini belirleyiniz.
2. Hikâyede ele alınan olayı yer ve zaman yönünden inceleyiniz.
3. Metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısının bulunup bulunmadığını belirleyiniz. Anlatıcının değişmesine bağlı olarak bakış açısının da değişip değişmediğini açıklayınız.
4. Metinde kullanılan anlatım biçim ve tekniklerini belirleyiniz.
5. Hikâye türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişim ve etkileşimlerin rolünü belirtiniz.

1. Etkinlik

Metin	Anlatıcı ve Bakış Açısı
Köşe penceresini, işte, ben, bu bakımdan insan çevresinin bir damlası üstüne çevrilmiş bir mikroskop camı sayarım. Baktığınızı sanki büyütür. Rasathaneler nasıl gökleri ve yıldızları temaşa için havaya uzanmış birer fen gözü ise köşe pencereleri de yeri ve yerde yaşayanları seyre yarar, zemine eğilmiş birer tecrübe gözlüğüdür.	
Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor.	
Hani sessiz, zenginliğini bile belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, (...) yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.	

a. *Zincir* ile *Son Kuşlar* hikâyelerinden alınan bu parçaları anlatıcı ve bakış açısı yönünden değerlendiriniz.

b. Bu anlatıcı ve bakış açılarının anlatıma etkilerini değerlendiriniz.

c. Tablodaki metinleri metin-okuyucu ilişkisi açısından değerlendirerek anlatıcının gerçek kişi mi yoksa kurmaca kişi mi olduğunu belirleyiniz.

2. Etkinlik

Eskiden her mahallenin kendine ait hususi bir havası, bir tarz-ı hayatı vardı. Şimdi ise birbirinin kopyası aynı tiple, soğuk, cansız binlerce apartman, ruhsuz beton kütleleriyle bütün şehirleri aynileştirmiş, şehirlerin, mahallelerin ruhu yok olmuştur. Artık her yer aynı ve hiç kimse bir yere ait değil. Mahalleler kendine özgü kimliği olan ve yine dinî / sosyal merkezler, küçük çarşılar, çeşmeler, küçük imalathaneler ile birlikte "kendine yeterli yerler" idi. Her mahalle birbirinden bir duvarla olmasa bile bir ağaçlık bölge ile ya da bir dere gibi tabii bir engelle birbirinden ayrılıyordu. Mahallede kendiliğinden bir otokontrol vardı çünkü herkes birbirini tanır, yabancılar derhal fark edilir, asayiş kolayca sağlanırdı.

Mustafa Kutlu, *Nur*

a. Metindeki sosyal ve kültürel ögeleri belirleyiniz.

b. Belirlediğiniz değerleri içinde yaşadığınız toplumun değerleriyle karşılaştırınız.

3. Etkinlik

a. Görseldeki manzarayı betimleyiniz.

b. Yaptığınız betimlemeden hareketle edebiyatın görsel sanatlarla ilişkisini değerlendiriniz.

4. Etkinlik

a. *Son Kuşlar* adlı metinden hareketle kimi insanların küçük çıkarları için doğayı tahrip etmekten kaçınmamaları nasıl değerlendirilebilir? Tartışınız.

b. Hikâyedeki olayları yaşadığınız çevrede gözlemleseydiniz ne yapardınız? Tartışınız.

Yazarın Biyografisi

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954): Türk edebiyatında durum hikâyeciliğinin öncülerinden olan yazar, Adapazarı'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini Adapazarı, İstanbul ve Bursa'da tamamladıktan sonra bir süre edebiyat ve ekonomi eğitimi aldı. Klasik hikâye tekniğinden uzak, kendine has bir anlatım tarzı geliştirdi. Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerinde çağrışımlardan yararlanarak şiirsel bir üslup kullandı. Hikâye, şiir, röportaj ve roman türlerinde eser verdi. Hikâyelerinde mekân olarak genellikle İstanbul'u seçen yazar Adalar'a, özellikle de Burgazada'ya önem verdi. Burgazada'ya yerleşerek balıkçıları, Ada'nın doğal güzelliklerini, sıradan insanların yaşama sevincini hikâyelerinde işledi. Anlattığı konuya özgü kelimelerle ördüğü hikâyelerinde yalın bir dil kullandı, ağırlıklı olarak diyalog ve iç konuşma anlatım tekniklerinden yararlandı. *Semaver, Sarnıç, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Son Kuşlar* ve *Alemdağ'da Var Bir Yılan* yazarın tanınmış hikâyelerindendir.

MEMURUN ÖLÜMÜ

Güzel bir akşam vaktiydi. Yazı işlerinde memurluk yapan İvan Dimitriç Çerviakov tiyatroda önden ikinci sıradaki bir koltuğa oturmuştu. Dürbünle, Kornevil'in Çanları adlı oyunu izliyordu. Adamın oturuşuna bakılırsa mutluluğun doruklarında olmalıydı. Derken, birdenbire dürbününü gözünden indirdi, öne eğildi ve hapşu!

Aksırmak hiçbir yerde, hiç kimseye yasaklanmamıştır. Köylüler de aksırır, emniyet müdürleri de, hatta müsteşarlar da. Yeryüzünde aksırmayan insan yok gibidir. Çerviakov hiç utanmadı, mendiliyle ağzını, burnunu sildi.

Kibar bir insan olduğu için, birilerini rahatsız edip etmediğini anlamak amacıyla çevresine bakındı. İşte o zaman utanılacak bir durum olduğu ortaya çıktı. Tam önünde, birinci sırada oturan yaşlı bir adam bir yandan başının dazlağını ve boynunu mendiliyle çabuk çabuk siliyor, bir yandan da homurdanıyordu. Çerviakov, Ulaştırma Bakanlığı'nda görevli sivil generallerden Brizjalov'u tanımakta gecikmedi.

"Tüh, adamın üstünü kirlettim! Benim amirim değil, ama ne fark eder? Bu yaptığım çok ayıp, kendisinden özür dilemeliyim," diye düşündü. Birkaç kez hafifçe öksürdü, gövdesini biraz ileri verdi, Generalin kulağına eğilerek, "Bağışlayın beyefendi," diye fısıldadı. "İstemeyerek oldu. Üzerinize aksırdım."

"Zararı yok, zararı yok..."

"Affınıza sığınıyorum efendim. Lütfen hoş görün bu davranışımı. Ben... Ben böyle olmasını istemezdim."

"Oturun lütfen! Rahat bırakın da oyunu izleyelim."

Çerviakov utandı, alık alık sırıttı. Sonra da sahneye bakmaya başladı. Oyunu tüm dikkatiyle izliyor, ama artık oyundan zevk almıyordu. İçini bir kurt kemirmeye başlamıştı. Perde arasında Brizjalov'un yanına sokuldu. Yanından şöyle bir yürüdü, çekingenliğini yenerek, "Efendim, üstünüzü... Şey... Bağışlayın! Oysa ben… Böyle olmasını istemezdim.."

General öfkelenerek, "Yeter artık! Ben onu çoktan unuttum, oysa siz..."

Çerviakov General'e kuşkuyla bakarak, "Unutmuş! Ama gözleri sinsi sinsi parlıyor, benimle konuşmak bile istemiyor! Aksırmanın çok doğal bir şey olduğunu söylemeliydim ona. Yoksa kasten tükürdüğümü sanabilir. Şimdi değilse bile sonradan böyle gelir aklına. Oysa hiç istemeden oldu," diye düşündü.

Çerviakov eve gelir gelmez, yaptığı kabalığı karısına anlattı. Ancak karısı, görünüşe bakılırsa bu işe gereken önemi vermemişti. Başlangıçta biraz korktuysa da generalin başka bir bakanlıktan olduğunu öğrenince pek umursamadı.

"Yine de gidip özür dilesen iyi olur," dedi. "Toplumda nasıl davranılacağını bilmediğini zannedebilir."

"Ben de bunun için çabaladım durdum. Ondan birkaç kez özür diledim. Ama o çok tuhaf davrandı, beni yatıştıracak tek söz söylemedi. Hoş, konuşacak pek vakti de yoktu ya..."

Ertesi sabah Çerviakov güzelce tıraş oldu, yeni üniformasını giydi. Brizjalov'u makamında görmeye gitti. Kabul odasına girdiğinde onun orada toplanan ve istekleri olan birçok kişiyi dinlediğini gördü. General önce gelenlerle konuşuyor, onların isteklerini dinliyordu. Sıra Çerviakov'a gelince General gözlerini ona çevirdi ve dinlemeye başladı.

"Dün gece Arkadi tiyatrosunda... Eğer hatırlamak lütfunda bulunursanız, aksırmış ve... İstemeden üstünüzü... Şey... Özür dilerim," diye konuşmaya başladı Çerviakov.

"Yine mi siz? Böylesine bir saçmalık görmedim," dedikten sonra başka bir dilek sahibine döndü General.

"Siz ne istiyorsunuz?"

Çerviakov sarardı, "Benimle konuşmak istemiyor, çok kızdığı belli. Ama yakasını bırakmayacağım, durumumu anlatmalıyım," diye düşündü.

General son dilek sahibiyle konuşmasını bitirip odasına yöneldiği sırada arkasından yürüdü.

"Beyefendi! Zatınızı rahatsız etmek cüretinde bulunuyorsam, bu yalnızca içimdeki pişmanlık duygusundan ileri geliyor. Siz de biliyorsunuz ki efendim isteyerek yapmadım."

General'in suratı ağlamaklı bir hal aldı, elini sallayarak, "Bayım, siz benimle alay mı ediyorsunuz?!" diyerek ortadan kayboldu.

Çerviakov eve giderken şöyle düşünüyordu:

"Ne alay etmesi? Niçin alay edecekmişim? Koskoca general olmuş, ama anlamak istemiyor. Ben de bir daha bu gösteriş budalası adamdan özür dilemeye gelmem. (...) Kendisine mektup yazarım, olur biter. (...)"

Gelgelelim General'e bir türlü mektup yazamadı, daha doğrusu iki sözü bir araya getirip söylemek istediklerini anlatamadı. Bunun üzerine ertesi gün yine yollara düştü.

General soran bakışlarını yüzüne dikince Çerviakov, "Efendimiz! Dün buyurduğunuz gibi kesinlikle sizinle alay etmek gibi bir niyetim yoktu," diye mırıldandı. "Aksırırken üstünüzü berbat ettiğim için özür dilemeye gelmiştim. Sizinle alay etmek benim ne haddime? Bizler de alay etmeye kalkarsak, efendime söyleyeyim, artık insanlar arasında saygı mı kalır?"

Suratı mosmor kesilip zangır zangır titreyen General, "Defol!" diye bağırdı.

Korkudan Çerviakov'un beti benzi atmıştı. Ancak, "Ne? Ne dediniz?" diye fısıldayabildi.

General ayaklarını yere vurarak, "Yıkıl karşımdan!" diye gürledi.

Çerviakov'un karnının içinden sanki bir şeyler koptu. Gözleri karardı. Kulakları uğuldadı. Geri geri dış kapıya doğru gitti, sokağa çıktı, yürüdü... Kurulmuş bir makine gibi evine gelince üzerindekileri bile çıkarmadan kanepenin üzerine uzandı ve oracıkta can verdi.

Anton Çehov, *Asma Katlı Ev*, Çeviren: Yusuf Mutlu

Son Kuşlar adlı metni *Memurun Ölümü* adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Türk ve dünya edebiyatından hikâye örnekleri okuyunuz.

Dil Bilgisi

1. • *İşsiz, güçsüz kaldığım gurbet ellerinde köşe pencerem, kendimce Abdülhak Hamid'in "Kürsü-i temaşa"sı yerine geçerdi.*

• *Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?*

• *Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler.*

Yukarıdaki parçalarda bulunan isimleri türlerine göre gruplandırarak aşağıdaki tabloda ilgili bölümlere yazınız. Bu isimlerin metindeki işlevlerini belirleyiniz.

Özel isim	
Cins isim	
Somut isim	
Soyut isim	
Tekil isim	
Çoğul isim	
Topluluk ismi	

2. **Aşağıdaki parçada noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.**

Zavallı Senegalli, bir türlü söyleyemediği "j"leri değiştirerek:

"Susu! Susu!" diye ne kadar bağırsa (...) nafile...

Juju kıyamet koparıyor, hırlıyor, eşiniyor, atılıyor, zapt edilmez bir hâle geliyor. O zaman, çaresiz, çeke çeke, koparır gibi tekrar eve sokuyorlar. Balkondan uzanan penyuvarlı ve dağınık saçlı bir Frenk karısı, ıslak köpek tüyü gibi koktuğu vehmini veren etekleri havalanarak iltifat ediyor:

"Juju! Juju! Şeri..."

Ve sokağın sükûneti de geri geliyor.

3. **Aşağıdaki parçada günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları belirleyiniz.**

Köşe penceresinden seyretmek insana mübalağalı bir fikir gibi görünür. Bir pencere, nihayet bir sokağı, birkaç sokağı görebilir. Bir sokak ise dünyanın kaç milyarda biridir?

Fakat böyle düşünmemeli: Büyük Okyanus'tan aldığınız bir bardak su, o geniş denizin tirilyonda biri değildir; ama bütün o ummanda mevcut unsurların bu minimini kadehte tam bir terkibi mevcuttur. Hatta kadehe de lüzum yok... Bir damlası bile deniz hakkında bize ilmi bir fikir vermeye yetişir.

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yazma Aşamaları

1. Hazırlık

a. Tema ve konuyu belirleme
b. Kişileri ve metindeki işlevlerini belirleme

2. Planlama

a. Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleme
b. Mekânı ve zamanı belirleme
c. Anlatıcı ve bakış açısını belirleme

3. Taslak Metin Oluşturma

a. Plan doğrultusunda metni yazma
b. Anlatım biçim ve tekniklerinden yararlanma

4. Metni Düzeltme ve Geliştirme

a. Metnin tutarlılığını değerlendirme
b. Anlatım bozukluklarını düzeltme
c. Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme

5. Yazılan Metni Paylaşma

Metni yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama; yarışmalara katılma gibi yollarla paylaşma

b. Yazma Sürecini Uygulama

Hikâye yazma aşamaları doğrultusunda bir hikâye yazınız.

Not: Hikâye yazma çalışmasının dışında, incelediğiniz metinlerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türlerde de yazma çalışması yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunu

Sunu, bir konuda bilgi vermeyi amaçlayan bir konuşmayı işitsel ve görsel ögelerle destekleyen araçtır. Sunuda bütün bir konuşma metni değil konuşma metninin önemli noktaları yer almalıdır. Sunu, konuşmayı destekleyen bir araç olup sunuyu konuşmacının yönlendirmesi gerekir. Sunu hazırlanırken şu aşamalar göz önünde bulundurulur:

1. Sunu Kapak Sayfası Hazırlama

Sununun başlangıç sayfası olan kapakta konuya ve hazırlayanın adına yer verilir.

2. Sunu Akışı Sayfası Hazırlama

Sunuda anlatılacaklar sırasıyla başlıklar hâlinde yazılır.

3. Sunuda Yazı Kullanımı

a. Anahtar Kavramları ve Önemli Bilgileri Yansıtma: Konuyla ilgili temel kavramlar, terimler verilir. Konunun vurgulanmak istenen yönleri belirtilir.

b. Punto, Yazı Karakteri, Satır Sayısı vb.nin Uygunluğu: İçeriğe uygun olan punto, yazı karakteri, satır sayısı vb. biçimsel ögeler belirlenir.

4. Sunuda Görsel ve İşitsel Ögelerin Kullanımı

Konuyu destekleyen, örnekleyen, somutlaştıran vb. görsel, işitsel ögeler belirlenir ve yeri geldikçe kullanılır. İçeriğe uygun olmayan görsel ve işitsel ögelerin kullanımından kaçınılır.

5. Yazı-Görsel-Zemin İlişkisi

Sunuda konuyla ilgili görsellere yer verilir, yazı ile görsel arasında uyum sağlanır. Zeminin yazının ve görselin daha net algılanmasını sağlayacak nitelikte olmasına özen gösterilir.

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

1. Etkinlik

İncelediğiniz metinlerde geçen "mübalağa, maestro, zahire, sükûnet" kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

2. Etkinlik

Sunu hazırlama aşamaları doğrultusunda Türk edebiyatındaki durum ve olay hikâyeciliğiyle ilgili bir sunum yapınız.

Not: Sunumunuzda teknolojik araçları etkili biçimde kullanınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-5. soruları Halide Edip Adıvar'ın Millî Mücadele yıllarına ait *Himmet Çocuk* adlı hikâyesinden alınan aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Elvanlar'da ihtiyar bir kılavuz aldık. Köyün bir kısmı yanmış, perişan, herkes fersiz ve şaşkın gözlerle kamyon denilen canavarın lüzumsuz gürültüsüne bakıyordu. Herkesin ruhunda sonu gelmeyen ezilişin, açlığın, her günün gizli felaket ihtimallerinin yoğurduğu ümitsizlik ve ilgisizlik vardı. Onun için kimse Uşak'a kadar gelmek istemiyordu. Parayı ne yapacaklardı? Ne alırdı ki? Yalnız zayıf yüzlü bir ihtiyar, halsiz bir sesle, "Ben İnay'a kadar yolu biliyorum. Fakat beni Uşak'a götürürseniz ve bana orada bir okka tuz verirseniz gelirim," dedi.

Akşam karanlığı basarken kamyon mırıldanarak, homurdanarak Anadolu'nun ıssız, yolsuz çöllerine daldı.

Kamyonda İstanbul gazetecileri vardı. Düşmanın bir benzeri olmayan zulümlerinin külleri ve facia sahnesi üstünde inceleme yapacaklar, ben cephenin, düşmanın zulüm raporunu hazırlarken onlar da ajansla Türk'ün felaketini dünyaya bildireceklerdi. Anadolu'da hâkim, insan değil tabiattır. Kuytu ormanlar, batak ovalar, sarp keskin yokuşlar, sonra karanlık kımıldıyormuş gibi insanı keserek, dondurarak esen acı rüzgârın ortasından bin bir zahmetle bilmem kaç saat geçti.
(...)

Biraz sonra sağda, bir kaya kovuğunda kızıl bir alevin önünde ısınan iki haki gölgenin kımıldandığını gördüm. Karanlık dereye, kurşuni yangın harabesi önce yamaca vuran biricik ışık, bu ateşin ve kamyonun yürüyen iki göze benzeyen fenerleriydi. Köprünün önünde şoför kocaman, miskin makineyi durdurmaya çalışırken önünde birkaç karaltı kımıldadı. Sonra ışığın beyazlandığı taşlı yolda siyah cübbeli, beyaz sarıklı, siyah sakallı bir adam, arkasındaki, henüz ışığın sınırına giremeyen karaltı arkadaşlarından ayrıldı. Hiç unutamayacağım açık bir sesle, "Halide Onbaşı, sizi biz İney istasyonunda bekliyorduk," dedi.

"Geleceğimizi nereden biliyordunuz?"

"İstasyonda biliyorlar. Soruşturma heyeti gelecek, dediler."

1. ***Himmet Çocuk*** **adlı hikâyenin bu bölümünden nasıl bir olay örgüsü çıkarılabilir?**

....

....

2. Hikâyenin bu bölümündeki olayın geçtiği yerin özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?

....

....

3. Hikâyeye yeni bir kahraman eklense kahramanın özellikleri neler olabilir? Değerlendiriniz.

....

....

4. Metinden yola çıkılarak Anadolu'nun geçmişteki ve günümüzdeki durumuyla ilgili hangi çıkarımlarda bulunulabilir?

....

....

5. Elvanlar'da ihtiyar bir kılavuz aldık. Köyün bir kısmı yanmış, perişan, herkes fersiz ve şaşkın gözlerle kamyon denilen canavarın lüzumsuz gürültüsüne bakıyordu. Herkesin ruhunda sonu gelmeyen ezilişin, açlığın, her günün gizli felaket ihtimallerinin yoğurduğu ümitsizlik ve ilgisizlik vardı.

Bu paragrafta bulunan isimlerin özellikleri hakkında neler söylenebilir?

....
....
....
....

6. Tablodaki metinlerde kullanılan anlatım tekniklerini belirleyerek ilgili yerlere yazınız.

Metin	Anlatım Teknikleri
Büyükçe lambamız misafirin yanında. Başka lambamız da yok. Babam, mutfakta kullandığımız idare kandili ile çalışabilecek mi? Ben suçluyum, babam da hiç sesini çıkarmıyor. "Ben sana söyledim, benim sözümü dinlemedin" dese, ben de "Evet, suç bendedir!" desem, yahut yalnızca "Suç benimdir, senin sözünü dinlemedim" diyebilsem, gidip rahat yatacağım. Memduh Şevket Esendal, *Ana Baba*	
— İyice yorulmuşsun. — Ehh! — Bu taraflarda mı oturuyorsun? — Şurada, ileride, Kısıklı'da. — İstanbullusun galiba? — Üsküdarlı. — Yaaa! Ben de Üsküdarlıyım. Nezihe Meriç, *Umut, Fakirin Ekmeği*	

7. Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de, inatlı, sabırlı, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi. Kendisi için önemliydi, güzeldi, iyiydi. En iyi bildiği işti.

Atlı araba, kamyon kasalarını süslüyordu. Yeşiller, sarılar, maviler, kırmızılar, akarsular, göller, dağlar ve karanfiller onun da içini süsler, günlerini güzelleştirirdi. Bu, arabaları, kamyonları sürenleri de sevindiriyor olmalıydı. Yoksa önünde neden sıraya girsinler, neden, gölün içinde bir kuğusu da mutlaka olsun, desinler?

Adalet Ağaoğlu, *Karanfilsiz*

Bu parçanın anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) III. kişili anlatıma başvurulmuştur.
B) Hâkim bakış açısıyla yazılmıştır.
C) Neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.
D) İç konuşma tekniğine yer verilmiştir.
E) Soru yoluyla düşündürme yoluna gidilmiştir.

8. Yol boyu kavak ağaçları, köprü, yokuş yukarı dar sokak. Sokağın bitiminde kediyi gördüm. Yıkık bahçe duvarından duta tırmandı, oradan da çatıya. Baktım baca tütüyor. Rüzgârda savrulan kül rengi, yoğun bir duman. Kedi dumana girdi çıktı, kiremitlerin arasında kayboldu sonra. Bahçe kapısının önünde durdum. Girsem yol bitecek. "Ömür biter yol bitmez." Kentlerin, otellerin duvarlarında yazılıydı. Bir geminin beyazında, trenlerin, uçakların alnında. Bekleme odalarında, gar saatlerinde, kamyonların otobüslerin ön camlarında yazılıydı. Ya da biri, tanıdık bir ses, hep bu tümceyi fısıldadı kulağıma. "Ömür biter yol bitmez."

Nedim Gürsel, *Dönüş*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu parçadan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Parçada .... ve .... anlatım biçimlerine başvurulmuştur.

b. Parçada anlatıcı .... kişidir.

c. Parça .... bakış açısıyla yazılmıştır.

9. I. Günün birinde <u>gökyüzünde</u> güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz.

II. Havada ve denizdeki tirşe <u>maviliğin</u> üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü.

III. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir <u>çekirdeğini</u> kırmaya çalışıyordu.

IV. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer <u>lekecikler</u> geçip giderlerdi.

V. Günün birinde yol <u>kenarlarında</u> toprak anamızın koyu yeşil saçlarını göremeyeceksiniz.

Yukarıdaki cümlelerde altı çizili isimler, yapılarına göre ikişerli eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

10. Sabahleyin ( ) bir ara yarı daldığı uykudan pek yorgun ve hâlsiz uyandı ( ) Artık kanıksamıştı. Geceki saçma sinir bozukluğuna şaşıyordu ( ) Ne kötü bir gece geçirmişti. Halbuki değer miydi ( )

Bekir Sıtkı Kunt, *Yataklı Vagon Yolcusu*

Bu parçada ayraçlarla ( ) belirtilen yerlere, aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

A) (;) (,) (.) (...) B) (,) (.) (.) (?) C) (;) (;) (,) (.) D) (:) (;) (,) (...) E) (;) (.) (.) (?)

11. Güzel bir akşam vaktiydi. Yazı işlerinde memurluk yapan İvan Dimitriç Çerviakov tiyatroda önden ikinci sıradaki bir koltuğa oturmuştu. Dürbünle, Kornevil'in Çanları adlı oyunu izliyordu. Adamın oturuşuna bakılırsa mutluluğun doruklarında olmalıydı. Derken, birdenbire dürbününü gözünden indirdi, öne eğildi ve hapşu!

Yukarıdaki parçada aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Özel isim

B) Cins isim

C) Soyut isim

D) Çoğul isim

E) Topluluk ismi

12-14. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Sait Faik, "düşünce ve duyuşlarını, hele kendi kurallarını getiren yeni bir sanatçı olarak başıboş ve özgür yaşama tutkularını anlamayan, buna karşı olan bir çevrede" yetişmiştir. Aile çevresinden ve hemen sonra yaşadığı öteki çevrelerle tam ve düzenli, doyurucu ve destekleyici bir anlaşma içinde olduğu söylenemez. İlk hikâyelerinden başlayarak bütün eserlerinin, *artistçe* kendi üslûbunda bir yaşamayı yadırgayanlarla çatışmalarının aynası olduğu görülür. Bu soy bir çatışmanın olmadığı yerde de, çağının sanatının ve yerleşmiş sanat ölçülerini aşan bir yeni ve güçlü sanat eserinin yeşeremeyeceği de açıktır. Böylece onda, edebiyatı, özentilerden, romantik ucuzluklardan kurtarmak, bir başka kata yükseltmek isteyen davranışın varlığı daha ilk adımlarında belli olmaktadır. Sait Faik, hikâyeyi '*edebiyat yapan*'ların elinden kurtarmaya gelmiştir.

Tarık Dursun K., *Edebiyat Üstüne Narin*

12. Parçaya göre Sait Faik'in eserleri, çevresiyle çatışmalarının aynası olarak görülmektedir. Bu yargıdan yola çıkarak sanatçının hikâyeciliğini değerlendiriniz.

13. Parçada çağının yerleşmiş sanat ölçülerini aşan, yeni ve güçlü bir sanat eserinin yeşermesi hangi koşula bağlanmıştır? Açıklayınız.

14. Parçada geçen "*artistçe* kendi üslûbunda bir yaşama", "edebiyatı, özentilerden, romantik ucuzluklardan kurtarmak", "hikâyeyi '*edebiyat yapan*'ların elinden kurtarma" **ifadeleriyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.**

15. I. Dilbilimcilere göre dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki vardır.

II. Yaşanan bu olaylar, Türk boylarının İslâm uygarlığının etkisine girmesine yolaçtı.

III. Eser orijinal nüshadan kontrol edilerek tekrar basıma hazırlandı.

IV. Bu görüş entellektüel çevrelerce ileri sürüldü ve desteklendi.

V. Bilim insanları görüşlerini kanıtlamak için laboratuvar çalışmaları yapar.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangi ikisinde yazım yanlışı yoktur?

A) I. ile II.

B) II. ile III.

C) III. ile V.

D) I. ile III.

E) II. ile IV.

16. Sait Faik, toplumsalı da bireyseli de göz ardı etmeden, etik ile estetiği potasında erittiği yepyeni bir öykü dünyası kurmuş, böylece, biz, kendisinden sona gelen genç yazarlara da yol açmıştı. Birçok kez, Dostoyevski'nin, "Hepimiz Gogol'ün *Palto*'sundan geliyoruz" demesi gibi, bizler de (1950 kuşağı denilen öykücüler, ama aynı zamanda Vüsat O. Bener'ler, Yusuf Atılgan'lar, Bilge Karasu'lar, Nezihe Meriç'ler de) Sait Faik'ten geliyoruz, diye yazdım.

Ferit Edgü, *Sait Faik / Bir Öncü*

Metinde altı çizili sözle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

....

....

....

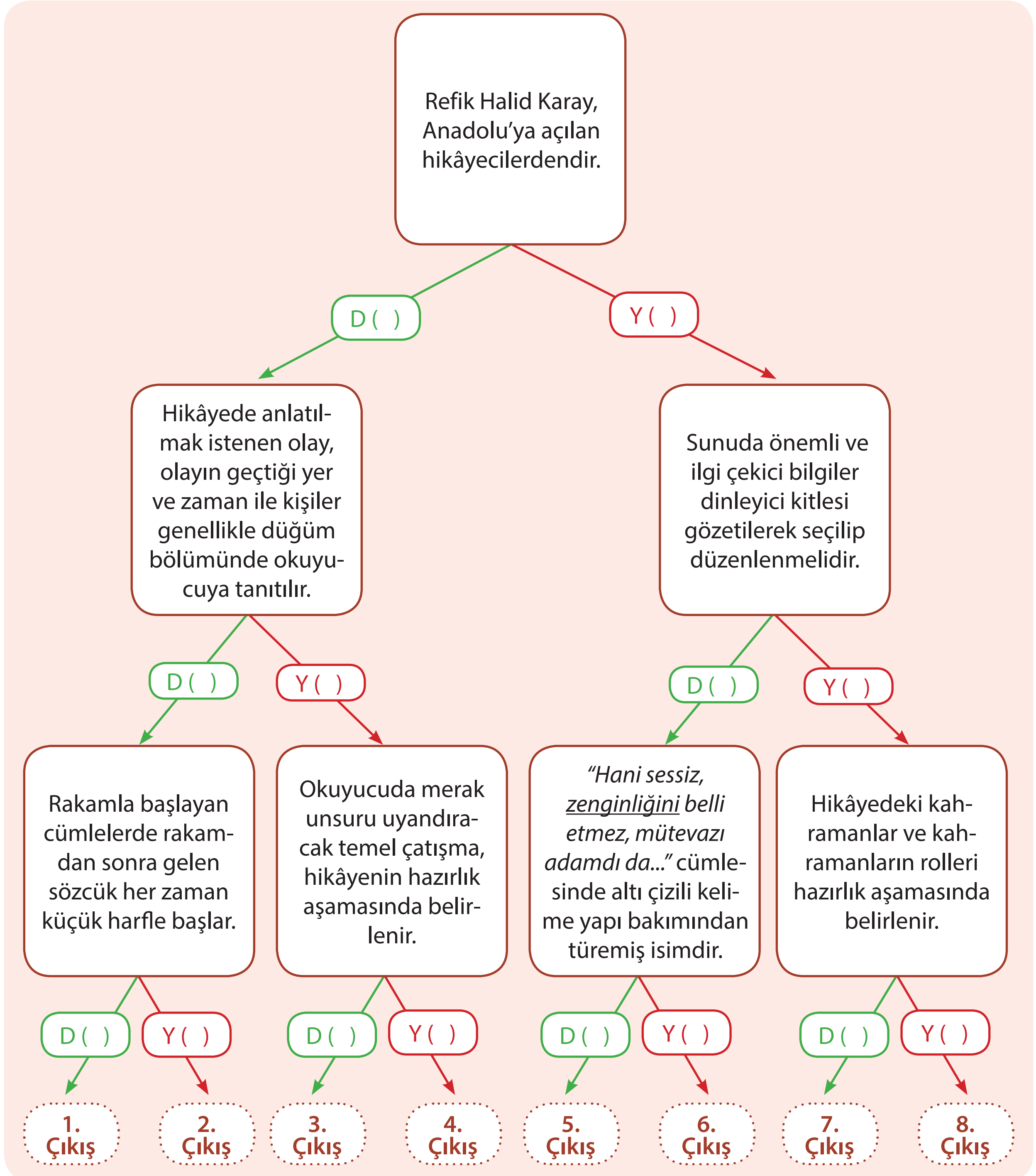
17. Kış, Ada'nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, dıramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur.

Bu cümle ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Birleşik isim kullanılmıştır. B) Terim kullanılmıştır. C) Topluluk ismi kullanılmıştır.

D) Tekil isimler kullanılmıştır. E) Soyut isim kullanılmıştır.

18. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.

3. ÜNİTE

ŞİİR

Ünite İçeriği

Şiirle ilgili temel kavramlar

Manzume ile şiir farkı

Şiir türleri

Edebî sanatlar

Sıfatlar, yazım ve noktalama çalışmaları

Şiir yazma

Şiir dinletisi hazırlama

Amaç

Şiirle ilgili temel kavramları öğrenme

Manzume ile şiir farkını kavrama

Şiir türlerini öğrenme

Edebî sanatları öğrenme

Sıfatları, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Şiir yazma becerisi kazanma

Şiir dinletisi hazırlama becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

Aşağıdaki metinlerin biçim yönünden farklılıklarını belirleyiniz.

Güzelliğin On Par'etmez

Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

Tâbirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yâreme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryâdı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa

Âşık Veysel

Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar

Ne zaman seni düşünsem
Bir ceylân su içmeye iner
Çayırları büyürken görürüm

Her akşam seninle
Yeşil bir zeytin tanesi
Bir parça mavi deniz
Alır beni

Seni düşündükçe
Gül dikiyorum ellerimin değdiği yere
Atlara su veriyorum
Daha bir seviyorum dağları.

İlhan Berk

Yayla Dumanı

1. Metin

Gümüş bir dumanla kapandı her yer;
Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;
Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,
Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!

Ben de duman olsam senin yerine,
Dağılsam dağların şu mahşerine;
Güzelin saçına ve gözlerine
Ben girsem, ben dolsam yayla dumanı!

Beni içerine aldın ağ gibi,
Doldun gözlerime bir rüya gibi;
Ben de güneş gibi, yüce dağ gibi
İçinde kaybolsam yayla dumanı!

Ömer Bedrettin Uşaklı, *Yayla Dumanı*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şiir

Şiir zengin imgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî türdür.

Şiir düş gücüne, imgeye dayanır. İnsanın duygu dünyasına seslenir, insanda coşku uyandırır. Şiirde çağrışım, imge, sezgi önemli bir yer tutar. Ahenkli ve etkili bir söyleyiş ön plandadır.

Duygu, düşünce ve hayallerin genellikle ölçülü, uyaklı dizeler hâlinde anlatılan şekline **nazım** denir.

Her şiir oluştuğu dönemden izler taşır. Şair; yaşadığı dönemin sosyal ve siyasal olaylarını, kültürünü, inançlarını, sanat zevkini şiire yansıtır.

Ortak zevk ve dil anlayışına sahip şairlerin ortak şekil özelliklerini, ahenk unsurlarını, imge ve temaları kullanarak oluşturduğu şiir anlayışına **şiir geleneği** denir. Şairler kendilerinden önce oluşan bu gelenekten az ya da çok etkilenir, oluşturdukları şiir anlayışıyla kendilerinden sonra gelen şairleri etkiler.

Yayla Dumanı adlı şiirde sanatçı, sade bir dille doğayı ve insanı iç içe betimlemiş; edebî sanatlardan yararlanmıştır. *Yayla Dumanı,* Anadolu insanının duygularını ifade ederken aynı zamanda tabiattan nasıl yararlandığını da göstermektedir.

Nazım Birimi

Şiirin bütününü oluşturan dizelerin kümeleniş biçimine nazım birimi denir. Nazım birimi, dize gruplarında bulunan dize sayısına göre adlandırılır. Şiirin nazım şeklinin belirlenmesinde kullanılan ölçütlerden biridir. Nazım birimleri şunlardır:

Dize (Mısra): Şiirdeki her bir satırdır. Dize, en küçük nazım birimidir. Bir şiirin parçası olabileceği gibi kendi içinde bağımsız bir bütün de olabilir:

Zamanla nasıl değişiyor insan!

Beyit: İki dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir. Divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimidir:

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Dörtlük: Dört dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir. Halk şiirinde yaygın olarak kullanılan nazım birimidir:

Ey yıldızlar önünde boynunu büken dallar!
Bu sabah sizden geçen rüzgârlar geldi sandım.
Ağır ağır süzülen meltemlerde bir sır var;
Kalbimde ilk açılan o ilkbaharı andım...

Salih Zeki Aktay

Bent: Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir:

Kardaş, senin dediklerin yok,
Halay çekilen toprak bu toprak değil.
Çık hele Anadoluya, → **1. Bent**
Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,
O kadar uzak değil.

Çamı bitmiş, kavağı azalmış,
Gamla örtülü bayırlar, çıplak değil.
Yedi ay kıştan sonra, → **2. Bent**
Yeşeren senin yaşamandır,
Yaprak değil.

Yersin, içersin sofrasından, üç yüz senedir,
Kuvvetlisin ama kuvvet hak değil.
Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan, → **3. Bent**
Mevsimler soğumuş, sular azalmış,
Buğday, Selçuklulardan kalan başak değil.

Nazım Biçimi

Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri		
I. Halk Şiiri	II. Divan Şiiri	III. Batı Etkisindeki Türk Şiiri
Anonim Halk Şiiri Mâni, Türkü Âşık Tarzı Halk Şiiri Koşma, Semai, Varsağı, Destan Aruz Ölçüsüyle Yazılan Halk Şiiri Divan, Kalenderi, Semai, Selis, Satranç, Vezniahar	Beyitlerle Kurulanlar Gazel, Kaside, Mesnevi, Kıt'a, Müstezat Bentlerle Kurulanlar Tuyuğ, Rubai, Murabba, Şarkı, Muhammes, Terkibibent, Terciibent	Sone, Terzarima, Triyole, Balat, Serbest nazım

Nazım Türü

Bir şiirin işlediği konuya göre aldığı isimdir. Şiirin nazım biçimi belirlenirken şekline ait özellikler (nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü vb.), nazım türü belirlenirken içerik (konu, tema vb.) esas alınır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Türleri		
I. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri	II. Halk Şiiri	III. Divan Şiiri
Sagu, Koşuk, Destan	Âşık Tarzı Halk Şiiri Güzelleme, Koçaklama, Taşlama, Ağıt Anonim Halk Şiiri Ninni, Ağıt Dinî-Tasavvufi Halk Şiiri İlahi, Nefes, Deme, Nutuk, Şathiye, Devriye	Tevhit, Münacaat, Naat, Mersiye, Methiye, Hicviye, Fahriye

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Yayla Dumanı* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiirdeki betimlemeler resim sanatıyla nasıl ilişkilendirilebilir? Açıklayınız.
3. Güzelin saçı ve gözleriyle yayla dumanı arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Açıklayınız.
4. Son dörtlükte şairin yayla dumanının içinde kaybolma isteği ile duygu dünyası arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

1. Etkinlik

Türk Şiiri Nazım Biçimleri	Gazel	Mâni	Sone	Tuyuğ	Semai	Serbest Nazım	Kaside	Destan
Divan şiiri nazım biçimleri								
Halk şiiri nazım biçimleri								
Batı etkisindeki Türk şiiri nazım biçimleri								

a. Yukarıdaki nazım biçimlerini ait oldukları şiir geleneğine göre tabloya işaretleyiniz.

b. Tespitlerinizden hareketle nazım biçimi ile şiir geleneği arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

2. Etkinlik

O gece ne kadar güzeldi mehtap
Gönülden fışkıran nağmeler gibi.
Ruhumu yıkayan bir seldi mehtap
En tatlı ilk ve son buseler gibi.

O gece o müthiş deniz durgundu,
Ömründe susmayan rüzgâr yorgundu,
En kara gönüller aya vurgundu
Leylâ'yı içinde bulan er gibi.

Hüseyin Nihâl Atsız

a. Yukarıdaki şiirin temasını belirleyiniz.

b. Şiirin nazım birimini belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

Ömer Bedrettin Uşaklı (1904-1946)

Ömer Bedrettin Uşaklı (1904-1946): Uşak'ta doğdu. İstanbul Kabataş Erkek Lisesinden sonra Mülkiye Mektebini bitirdi. Maiyet memurluğu, kaymakam muavinliği, kaymakamlık, vali vekilliği, mülkiye müfettişliği, milletvekilliği yaptı. Memuriyet görevi gereği Anadolu'nun pek çok yerini gördü, Anadolu insanını yakından tanıdı. "Anadolu Şairi" olarak anılan sanatçı, çok sevdiği Anadolu'yu ve insanını memleket sevgisiyle şiirlerinde işledi. Bu yönüyle "memleket edebiyatı"nın önde gelen temsilcilerinden sayıldı. Şiirlerinde halk edebiyatı imkânlarından yararlanan sanatçı; memleket, tabiat, deniz, gurbet temalarını içten bir duyuşla dile getirdi; bazı şiirleri bestelendi. *Deniz Sarhoşları, Yayla Dumanı, Deniz Hasreti* adlı şiir kitapları şairin tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

1. Aşağıdaki sözleri birbiriyle ilişkilendirerek açıklayınız.
   "Şiirde ilk dize Tanrı vergisi, gerisi alın teridir." Valery (Valeri)
   "Şiir kelimelerle yazılır." Mallarmé (Malarme)
   "Bir şiir hiçbir dile tercüme edilemez hatta yazılmış göründüğü dile bile." Cocteau (Kokto)
2. Aşağıdaki şiiri düzyazıya çeviriniz. Elde ettiğiniz metnin şiir ile aynı etkiyi sağlayıp sağlamadığını değerlendiriniz.

Hoyrattır bu akşamüstüler daima.
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;
Hoyrattır bu akşamüstüler daima.

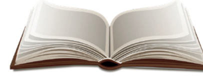
Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar
Unutuşun o tunç kapısını zorlar
Ve ruh, atılan oklarla delik deşik;
İşte, doğduğun eski evdesin birden,
Yolunu gözlüyor lâmba ve merdiven,
Susmuş ninnilerle gıcırdıyor beşik
Ve cümle yitikler, mağluplar, mahzunlar...

Ahmet Muhip Dıranas, *Olvido*

....
....
....
....
....
....
....

....
....
....
....
....
....
....
....

2. Metin

KALDIRIMLAR

I

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl Kısakürek, *Kaldırımlar*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kaldırımlar şiirinde şair; iç dünyasındaki yalnızlık, korku ve ölüm duygularını gece karanlığında büyük bir şehrin uzayıp giden kaldırımlarıyla ve bu kaldırımlar üzerinde yaptığı yolculuktaki gözlemleriyle somutlaştırarak yansıtmıştır.

Söyleyici

Şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi ya da varlıktır. Şair, her şiirde bir söyleyici belirler. Bu söyleyici şairin kendisi değil yalnızca o şiire özgü kurgusal bir kişi ya da varlıktır. Söyleyici şiirin içeriğine ve aksettirdiği ruh durumuna göre karakter ve ses kazanır, bu durum şiiri okuma tonuna / tarzına etkide bulunur ve okuma faaliyetinde okuyucu bu söyleyici ile özdeşleşir.

Kaldırımlar şiirinde; yalnızlık, korku ve ölüm duygusunun etkilerini tüm benliğinde hisseden bir insanın sesini ve söyleyişini üstlenen bir söyleyici söz konusudur.

Mahlas

Divan şairlerinin şiirlerinde kullandığı takma addır. Şairler, mahlaslarını genellikle son beyitte söyler:

Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı

(Asıl adı Mehmet olan şair, şiirlerinde "Fuzûlî" takma adını kullanmıştır.)

Tapşırma

Halk şiirinde âşıkların mahlas almalarına, adlarını veya mahlaslarını kullanmalarına verilen addır. Ozanlar, genellikle son dörtlükte adlarını veya mahlaslarını kullanır:

Köroğlu'nun bağrı yandı
Yanıp sînene dayandı
Herkesin dostu uyandı
Uyan gözü mestan uyan

(Ozan, "Köroğlu" takma adını kullanmıştır.)

Ahenk Unsurları

Şiirde ahenk, seslerin kulağa hoş gelmesiyle ortaya çıkan önemli bir kavramdır. Başlıca ahenk unsurları şunlardır:

1. Ölçü (Vezin): Türk şiirinde üç tür ölçü kullanılmıştır: hece ölçüsü, aruz ölçüsü, serbest ölçü.

a. Hece Ölçüsü: Dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayanan ölçüdür. Türk şiirinde en eski devirlerden beri kullanılagelen millî ölçüdür. İslamiyet Etkisindeki Dönem'de halk şiirinde hece ölçüsünün genellikle 7'li, 8'li ve 11'li kalıpları kullanılmıştır. Millî Edebiyat Dönemi'nde ve Cumhuriyet Dönemi'nde pek çok şair hece ölçüsünün farklı kalıplarıyla şiirler yazmıştır.

Gelse de en acı sözler dilime,
Uçacak sanırdım birkaç kelime...
Bir alev halinde düştün elime,
Hani ey gözyaşım, akmayacaktın?

Orhan Seyfi Orhon

Yukarıdaki dörtlüğün her dizesi 11 heceden oluşmaktadır. Bu şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Durak: Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerleridir. Dizelerdeki duraklarda ahenk gereği kısa bir süre durulur. Duraklara dikkat edilmeksizin okunan şiir, beklenen etkiyi uyandırmaz. Her şiirin duraklı olması gibi bir zorunluluk yoktur. Durak; şiir okunurken belirlenir, ahenk gereği durulan yerler ayrılır, kelimeler bölünmez.

Şiirler ölçüye göre genellikle şu şekilde duraklara ayrılır:

4+3 (7'li), 4+4 (8'li), 5+3 (8'li); 4+4+3 (11'li), 6+5 (11'li); 7+7 (14'lü).

Örnek

Boşa aranırdım, / boşa dalardım
Açıldım engine / kıyına vardım
Canım pahasına / inci çıkardım
Bir sağlam ipliğe / dizemiyorum.

Behçet Kemal Çağlar

b. Aruz Ölçüsü: Dizelerdeki hecelerin açık (kısa) ve kapalı (uzun) oluşlarına dayanan ölçü türüdür. Ünlü ile biten heceler, açık olup (•) ile gösterilir. Ünsüzle veya uzun ünlüyle biten heceler ise kapalı olup (—) ile gösterilir. Son hece daima kapalı kabul edilir.

Aruz ölçüsü, Arap edebiyatında doğmuş; oradan İran edebiyatına, İran edebiyatından da Türk edebiyatına geçmiştir. Divan, Servetifünun ve Fecriati şiirinde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Tanzimat şiirinde ağırlıklı olarak kullanılan aruz, Cumhuriyet Dönemi'nde çok az sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Divan, Servetifünun ve Fecriati şiirinde aruz ölçüsü kullanılmıştır.

Örnek

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik
— — • / • — — • / • — — • / • — —
mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / feûlün

c. Serbest Ölçü: Dizelerdeki hece sayılarının eşitliği, hecelerin açık-kapalı olması gibi kurallara bağlı kalınmayan ölçü çeşididir. Serbest ölçünün kullanıldığı şiirlerde ahenk; vurgu, tonlama, aliterasyon ve asonans gibi unsurlarla sağlanır.

Örnek

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.
(...)

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirlerde ahenk; vurgu, tonlama, aliterasyon ve asonans gibi unsurlarla sağlanır.

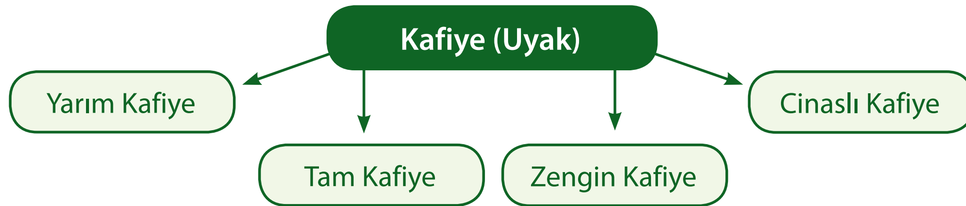
2. Redif: Dize sonlarında tekrarlanan, aynı harflerden oluşan, aynı görev ve anlamdaki ekler, kelimeler ve kelime gruplarıdır:

Akıncılar yollar açar,
Altınordu iller açar...
Kızanlık'ta güller açar,
Balkanlara çıktığım yaz..

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

Yukarıdaki şiirde "-ler" ekleri ek hâlinde redif, "açar" kelimeleri kelime hâlinde rediftir.

3. Kafiye (Uyak): Şiirde iki veya daha çok dize arasındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğidir. Kafiye genellikle dize sonlarında ve kelimelerin köklerinde aranır. Yarım, tam, zengin ve cinaslı kafiye olmak üzere dörde ayrılır.

a. Yarım Kafiye: Tek ses benzerliğine dayanan kafiyedir.
Bir yaz günü, odamda kaparken bavulumu,
Çekerek koltuğumun parmakları kolumu
Her zamanki sesiyle bana: "Otur" diyecek.

Sabri Esat Siyavuşgil

Yukarıdaki dizelerde "bavulumu" ile "kolumu" kelimelerinin kökündeki "l" sesleriyle yarım kafiye yapılmıştır.

b. Tam Kafiye: İki ses benzerliğine dayanan kafiyedir.
Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Dörtlükteki "ta" ve "rü" sesleriyle tam kafiye yapılmıştır.

c. Zengin Kafiye: İkiden çok ses benzerliğine dayanan kafiyedir.
Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Dörtlükteki "insan" ve "lisan" kelimelerindeki "san" sesleriyle zengin kafiye yapılmıştır.

Dize sonundaki bir kelimenin başka bir dize sonundaki bir kelime içinde yer alması ile oluşan kafiyeye tunç kafiye denir. Tunç kafiye ayrı bir kafiye türü olmayıp zengin kafiyenin bir çeşididir.

Uzaktan bir tren sesi gelince
Hasretle sızlıyan kalbimiz, ince
Bir derde yeniden düştü sanırız.

Necmettin Halil Onan

İkinci dizenin sonundaki "ince" kelimesi birinci dizenin sonundaki "gelince" kelimesinin içinde yer almıştır.

ç. Cinaslı Kafiye: Sesteş (eş sesli) kelimelerle yapılan kafiye çeşididir.

Hadi git, benden sana dilediğince izin,
Öyle bir uzaklaş ki karda kalmasın izin.

Cemâl Sâfi

Bu dizelerin son kelimeleri arasında ses bakımından benzerlik, anlam bakımından ayrım vardır.

Kafiye Düzeni: Kafiyelerin diziliş özelliğine kafiye düzeni (kafiye şeması / kafiye örgüsü) denir. Kafiye düzeni belirlenirken birbiriyle kafiyeli dizeler aynı sesle gösterilir. Beş çeşit kafiye düzeni vardır.

Düz
.... a
.... a
.... a
.... a (b)

Mâni Tipi
.... a
.... a
.... b
.... a

Çapraz
.... a
.... b
.... a
.... b

Sarma (Sarmal)
.... a
.... b
.... b
.... a

Örüşük
.... a
.... b
.... a

.... b
.... c
.... b

.... c

KAVAL

Bir dereden kopardım
Bu incecik kamışı
Ve bir bıçakla yardım

Pek solgunsa da dışı
Sesinde gizli, berrak
Pınarların akışı:

Dinle, ne şakrıyor, bak!

Ali Mümtaz Arolat

4. Asonans: Dizelerde aynı ünlülerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanmasıdır.

"Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?" dizesinde "a" ünlüsünün sık tekrarlanmasıyla asonans yapılmıştır.

5. Aliterasyon: Dizelerde aynı ünsüzlerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanmasıdır.

"Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında" dizesinde "k" ve "s" ünsüzlerinin sık tekrarlanmasıyla aliterasyon yapılmıştır.

6. Nakarat: Şiiri oluşturan bölümlerin (üçlük, dörtlük vb.) her birinin sonunda aynen tekrarlanan dizelerdir.

ÇOCUK

Böyle çıtır pıtır
Çıtırdamazdı ocaklar
Sen olmasan

Mırıl mırıl
Ninni bilmezdi dudaklar
Sen olmasan

Neye yarardı oyuncaklar
Sen olmasan

Ve soğurdu, yavrum, kucaklar
Sen olmasan

Arif Nihat Asya

7. Kelime ve Kelime Gruplarının Tekrarı: Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de bazı kelimelerin ve kelime gruplarının tekrarlanmasıdır:

Parça parça yarılmış öküz ardında,
Parmağı üç pare, tırnağı ak değil.
Utanır elin ayağın,
Korkarsın yakından görsen,
Eli el değil, ayağı ayak değil.

8. Ses Akışı: Şiir okunurken seslerin içeriği yansıtacak şekilde vurgu ve tonlama yapılarak çıkarılmasıdır.

Aşağıdaki şiirde "ay" sözcüğünü geceleyin gökyüzünde görülen, Dünya'nın uydusu anlamıyla okuyunuz. Sonra da aynı sözcüğü ünlem sözü olarak korku, sevinme, can sıkıntısı, bıkkınlık gibi çeşitli duyguları yansıtacak biçimde okuyunuz. İki okuyuş arasındaki farkın anlamı etkileyip etkilemediğini belirtiniz.

AY KARANLIK

Maviye
Maviye çalar gözlerin,
Yangın mavisine
Rüzgârda âsi,
Körsem,
Senden gayrısına yoksam,
Bozuksam,
Can benim, düş benim,
Ellere nesi?
Hadi gel,
Ay karanlık...
(...)

Ahmed Arif

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *"Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler", "Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler"* dizelerindeki altı çizili kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.
2. *Kaldırımlar* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
3. *"Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi / Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır"* dizeleriyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
4. Şiirdeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

5. *"Kaldırımlar"da şairin içinde bulunduğu dekor, neresi olduğu belirtilmeyen büyük bir şehrin sokaklarıdır. Şiir, şairi bu dekor ortasında gösteren bir mısra ile başlıyor:*

   Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında.

   Şairin hareket halinde olmasına rağmen, bir dehlizi andıran bu dar, karanlık ve kapalı dekor devam eder. Kaldırımlar ve sokak kelimelerinin sık sık tekrarlanmasıyla bu kasvetli mekân, bir musallat fikir, daha doğru bir deyişle, şairin hayatına şekil veren bir kader haline geliyor. Onun dünyası bu dar ve karanlık sokaklardan ve kaldırımlardan ibarettir.

   Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2*

   Yukarıdaki metinde Mehmet Kaplan, Necip Fazıl Kısakürek'in *Kaldırımlar* şiiriyle ilgili görüşlerini dile getirmektedir. Metindeki görüşlerle kendi düşüncenizi karşılaştırınız.

1. Etkinlik

Nasıl da çınlıyor kulaklarım,
Dağlar, ormanlar sürükleniyor sularla...

Coşkun Ertepınar

a. Yukarıdaki dizelerde asonansları ve aliterasyonları bulunuz.

b. Dizelerdeki asonans ve aliterasyonların şiire katkısını belirtiniz.

2. Etkinlik

Burcu burcu yayla kokar, ellerin
Türkü türkü, mâni mâni dillerin
Dilâver Cebeci

sahici mi elinden tuttuğum o kartal kanadı
sen tuttun acıdan benim ellerim kanadı
Turgut Uyar

Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Cahit Sıtkı Tarancı

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kaafilelerle...
Yahya Kemal Beyatlı

a. Yukarıdaki şiirlerin kafiyelerini bulunuz.

b. Şiirlerde kullanılan kafiyelerin türlerini kutucuklara yazınız.

3. Etkinlik

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

a. Yukarıdaki dizelerde ölçüyü ve durakları bulunuz.

b. Ölçü ve durağın şiire katkısını ifade ediniz.

4. Etkinlik

Ne arzum, ne emelim,
Yaralanmış bir elim,
Ben gurbette değilim,
Gurbet benim içimde!
Kemalettin Kamu

a. Yukarıda verilen dizelerdeki "el" sözcüğünü iki ayrı anlama (organ adı, yabancı) gelebilecek şekilde ayrı ayrı okuyunuz.

b. Okuyuşunuzdan hareketle doğru telaffuzun şiirin anlamına sağladığı katkıyı değerlendiriniz.

5. Etkinlik

Şiirler	Hece Ölçüsü	Aruz Ölçüsü	Serbest Ölçü
Kardaş, senin dediklerin yok, *Halay çekilen toprak bu toprak değil.* *Çık hele Anadoluya,* *Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,* *O kadar uzak değil.*			
Gümüş bir dumanla kapandı her yer; *Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;* *Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,* *Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!*			
Cennette bugün gülleri açmış görürüz de *Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!*			

a. Yukarıdaki şiirlerin ölçü türlerini tablo üzerine işaretleyiniz.

b. Kullanılan ölçü türlerinin şiirlere katkısını açıklayınız.

6. Etkinlik

KİLİM

(...)
Sakladığım baharlar nerde bu kilim için,
Nerde yıllarca önce, ben sana...
Ne yaptın baharları, baharsız çok çiğ, topraklarda...
Çok çiğ, çiçek –hiç yok– hani bu kilimde?
Hani beyaz, beyaz, beyaz... Beyazları ne yaptın?
Çok çiğ bu kızgın yaz, çiğ bu karakış!
Bâri biraz kışlarda... Çıplak, çok çiğ!
Çok çiğ bu çığlık, bu en bol renk: Kara! Ben sana
Hiç kara koyma demiştim, nerden düştü, çok çiğ
(...)
Çok çiğ kesik öksürük, çiğ çatlak çağıltı.
(...)

Behçet Necatigil

a. Yukarıdaki şiiri bir arkadaşınıza yüksek sesle okutunuz.

b. Şiirdeki "ç" seslerinin telaffuzunun şiirin içeriğini yansıtmadaki rolünü tartışınız.

7. Etkinlik

GEMİCİLER

Biz dalgalar, fırtınalar kahramanı yiğitleriz.
Ufuklardan ufuklara haber sorar, gezeriz.
Güneşlerde uyuklayan yamaçları,
Kalbi durgun tarlaları bıraktık.
Gölge veren ağaçları
Sevmiyoruz biz artık.
Sevgilimiz,
Ey deniz!

İşte biz:
Nihayetsiz
Mavilikler yolcusu!
Ruhumuzun kardeşidir
Güneşlerde parlayan bu yeşil su.
Bayrağımız yeşil sular ateşidir.
Biz bayrağın fedaisi sayısız Türk genciyiz.
Biz hilale şan arayan korku bilmez gemiciyiz.
Ey vatandan müjdelerle bize kadar gelen rüzgâr!
O sarışın sahillerde kara gözlü genç kızlar,
Yaz gecesi mehtap ile konuşurken,
Doğru söyle, sordular mı bizleri?..
Nasıl cevap verdi gökten
Gemimizin rehberi,
O vefakâr
Yıldızlar?..

Poyraz var;
Yelken dolar.
Gemi sanki kanatlı!
Enginlerde pembe güneş
Gülümserken bu yolculuk ne tatlı!
Çal sazını kalenderce yiğit kardeş!
Nağmelerin yorulmayan dalgalardan bahtiyar.
Gönderelim bu ahengi o sevgili yurda kadar...

Enis Behiç Koryürek

a. Yukarıdaki şiirin ahenk ve şekil özelliklerini belirleyiniz.

b. Bu şiirde dizelerin uzunluğu kısalığı aracılığı ile içeriğin görsel olarak şiirin şekline nasıl yansıtıldığını açıklayınız.

8. Etkinlik

Çapraz Kafiye		.... Kafiye	
İçimde damla damla bir korku birikiyor;	...(a)	*Belki rüyâlarındır bu tâze açmış güller,*	...( )
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...	...(b)	*Bu yumuşak aydınlık dalların tepesinde,*	...( )
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;	...(a)	*Bitmeyen aşk türküsü kumruların sesinde,*	...( )
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.	...(b)	*Rüyâsı ömrümüzün çünkü eşyaya siner*	...( )
Necip Fazıl Kısakürek		Ahmet Hamdi Tanpınar	

.... Kafiye		.... Kafiye	
Ben de duman olsam senin yerine,	...( )	*Bu dağlar mı o dağlar*	...( )
Dağılsam dağların şu mahşerine;	...( )	*Top sesleriyle çağlar,*	...( )
Güzelin saçına ve gözlerine	...( )	*O kanlı mâcerâyı*	...( )
Ben girsem, ben dolsam yayla dumanı!	...( )	*Söyler, söyler de ağlar.*	...( )
Ömer Bedrettin Uşaklı		Hüseyin Suad Yalçın	

a. Yukarıdaki şiirlerin kafiye örgüsünü tespit ederek tablodaki uygun yerlere örnekteki gibi yazınız.

b. Kafiye örgüsünün şiire katkısını yukarıdaki örneklerden hareketle ifade ediniz.

Şairin Biyografisi

Necip Fazıl Kısakürek
(1904-1983)

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983): İstanbul'da doğan sanatçı, genç yaşta yazdığı *Kaldırımlar* şiiri ile tanındı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümündeki öğreniminden sonra bir süre Sorbonne (Sorbon) Üniversitesinde felsefe eğitimi aldı. Üniversitelerde dersler verdi, bankacılık sektöründe çalıştı, yayıncılık faaliyetlerinde bulundu. *Büyük Doğu* dergisini çıkardı. Kısakürek, edebî kişiliğini daha çok, şiir alanında verdiği eserlerle ortaya koymuştur. İlk şiirlerinde halk şiirinin yapı özelliklerinden yararlanmış ve şehir yaşamındaki bireyin iç dünyasını anlatmıştır. Dünya görüşündeki ve yaşamındaki köklü değişimlerin etkisiyle daha sonraki dönemlerde mistik duygu ve düşüncelerin hâkim olduğu metafizik şiire yönelmiştir. Sanat anlayışını "mutlak hakikati arama" olarak tanımlayan sanatçı; şiirin yanı sıra tiyatro, hikâye, roman, anı, fıkra, makale, eleştiri, biyografi, senaryo gibi pek çok türde de eser vermiştir. *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile* adlı şiir kitapları ile *Tohum, Bir Adam Yaratmak, Reis Bey* adlı tiyatro eserleri tanınmıştır.

Hazırlık

Aşağıdaki dizeler sizde ne gibi çağrışımlar yapmaktadır? Açıklayınız.

Baharı seller götürdü boğuldu yaz
Kırıldı kristal vakitler güz kadehi
Sezai Karakoç, *Kış*

Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu,
Birinciliği beyaza verdiler.
Özdemir Asaf, *Jüri*

Ilık karanlık şarkı söylerdi,
Ay ışığı öperdi susamış toprağı.
Kemanlar inler...
Neyler duâ eder,
Ve güzel sesler avuturdu her derdi.
Halide Nusret Zorlutuna, *Urfa Geceleri*

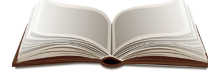
Seçkin bir kimse değilim
İsmimin baş harflerinde kimliğim
Bağışlanmamı dilerim
A. Cahit Zarifoğlu, *Sultan*

Ağlamadan
dillerim dolaşmadan
yumruğum çözülmeden gecenin karşısında
şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı
üzerime yüreğimden başka muska takmadan
konuşmak istiyorum.
İsmet Özel, *Mazot*

Bulutların çıkınında
Mis kokulu güvercinleri gökyüzünün
Çıldırtırlar insan gözlü kedileri
Ay doğar kuyulara yalınayak
Telgrafın tellerinde gemi leşleri
Oktay Rifat, *Perçemli Sokak*

AKINCI

3. Metin

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kaafilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!
— — • / • — — • / • — — • / • — —
mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / feûlün

Yahya Kemal Beyatlı, ***Kendi Gök Kubbemiz***

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Akıncı şiirinde şair, sanat ve medeniyet görüşü doğrultusunda Türk tarihinden parlak bir kesit sunmuştur. Sanatçı ahenk unsurlarının yanı sıra sözün anlatım gücünü artırmak için hayallerden, imgelerden, izlenimlerden, birtakım benzetme ve mecazlardan faydalanmıştır. Şiire özgü bu nitelikler, şiiri şeklen kendine benzeyen diğer metinlerden (manzume) ayırır. Şiirin mutlaka ölçülü, kafiyeli olması gerekmediği gibi dizeler hâlinde, ölçülü, kafiyeli yazılmış her metin de şiir değildir. "Şiir biçiminde" anlamına gelen manzumelerle sanatsal olmayan her konu işlenebilir: Yemek tarifi yapılabilir, tarihî bir konu vb. anlatılabilir.

AHLÂK

Ahlâk yolu pek dardır;
Tetik bas, önü yardır.
Sakın "hakkım var" deme,
Hak yok, vazîfe vardır!

Hak milletin, şan onun,
Gövde senin, can onun,
Sen öl ki o yaşasın;
Dökülecek kan onun.
(...)
Millete ver canını,
Ocağını, şânını...
Bir âşık olsan bile
Feda et cânânını...

Ziya Gökalp

YALNIZLIK ŞİİRİ

karanlığın insanı delirten bir ihtişamı vardır
yıldızlar aydınlık fikirler gibi havada salkım salkım
bu gece dağbaşları kadar yalnızım

çiçekler damlıyor gecenin parmaklarından
dudaklarımda eski bir mektep türküsü
karanlıkta sana doğru uzanmış ellerim
gözlerim gözlerini arıyor durmadan
nerdesin

Attilâ İlhan

Yalnızlık Şiiri adlı metinde edebî sanatlar; mecazlar, imgeler, anlam kapalılığı, ahenkli söyleyiş, dil işçiliği... ile sağlanan bir estetik söz konusudur. Bu metin, düzyazıya çevrildiğinde aynı etkiyi uyandırmaz; sanat gücünden ve değerinden çok şey yitirir.

Ahlâk adlı metinde anlatılanlar düzyazı biçiminde de ifade edilebilir. İmgelere yer vermeyen, çok anlamlılıktan ve sanatsallıktan uzak, konuşma diliyle oluşturulan bu metin öğreticidir. *Ahlâk* adlı metin; dizeler hâlinde yazılmasına, ölçülü ve kafiyeli olmasına rağmen şiir değil manzumedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Akıncı* adlı şiirde çocuklar gibi şen olanlar kimlerdir, bunların mutluluklarının sebebi nedir? Açıklayınız.
2. Şiirdeki olağanüstü ögeleri belirleyerek bunların anlatıma katkısını belirtiniz.
3. Dördüncü beyitte *"dolu dizgin boşanan atlar"* ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
4. Şiirde nasıl bir savaş ortamı tasvir edilmiştir? Açıklayınız.
5. *Akıncı* adlı şiirdeki millî ve manevi değerleri belirleyiniz.
6. *Akıncı* adlı şiiri *Kaldırımlar* adlı şiirle aşağıdaki tabloda verilen özellikler açısından karşılaştırınız.

	Akıncı	Kaldırımlar
Tür		
Biçim		
Üslup		
İçerik		

Şairin Biyografisi

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958): Üsküp'te doğan sanatçının asıl adı Ahmet Agâh'tır. Yurt içindeki eğitiminden sonra gittiği Fransa'da Sorbonne Üniversitesinde öğrenim gördü. Burada ders veren tarihçi Albert Sorel'den (Alber Sorel) etkilenerek Türk tarihine yöneldi. Yurda döndüğünde tarih ve edebiyat dersleri verdi. Gazete ve dergilerde yazı ve şiirler yayımladı, yazılarıyla Millî Mücadele'ye destek verdi. Milletvekilliği, elçilik, büyükelçilik görevlerinde bulundu. Yahya Kemal, hece ölçüsünün yaygın olarak kullanıldığı bir dönemde *Ok* şiiri dışında bütün şiirlerini aruz ölçüsü ile yazmıştır. Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamıştır. Divan şiiri geleneğinden faydalanmış, divan şiirinin ögelerini taklide düşmeksizin yeni şiir anlayışlarıyla birleştirmiştir. Şiirin biçim ve ahenk unsurları açısından kusursuz olmasına önem vermiştir. Genellikle İstanbul, tarih, ölüm, tabiat, aşk, hayal, hatıra temalarını işlemiştir. Düzyazı türünde de eser veren sanatçı, şiirleriyle tanınmıştır; sanatçının bazı şiirleri bestelenmiştir. Düzyazı türünde yazdığı *Aziz İstanbul* ve *Eğil Dağlar* adlı kitaplarıyla şiir türünde yazdığı *Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyle, Rubâîler ve Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş* adlı kitapları tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

Aşağıdaki metinlerin konularını belirleyiniz.

Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğerki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Mehmet Akif Ersoy, *Berlin Hâtıraları*

Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehli fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsati de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil
Ruhsatî

Yağmur yağar mor sünbüller bitirir
Yel estikçe kokuların yetirir
Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur
Karışmış güllere çimenin dağlar
Karacaoğlan

Bir gün gelir de unuturmuş insan
En sevdiği hatıraları bile
Bari sen her gece yorgun sesiyle
Saat on ikiyi vurduğu zaman
Beni unutma
Ümit Yaşar Oğuzcan, *Beni Unutma*

Güzel dil, Türkçe bize,
Başka dil, gece bize.
İstanbul konuşması
En saf, en ince bize.
Ziya Gökalp, *Lisan*

KIZILIRMAK KIYILARI

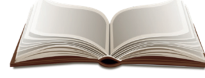
Kardaş, senin dediklerin yok,
Halay çekilen toprak bu toprak değil.
Çık hele Anadoluya,
Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,
O kadar uzak değil.

Çamı bitmiş, kavağı azalmış,
Gamla örtülü bayırlar, çıplak değil.
Yedi ay kıştan sonra,
Yeşeren senin yaşamandır,
Yaprak değil.

Yersin, içersin sofrasından, üç yüz senedir,
Kuvvetlisin ama kuvvet hak değil.
Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan,
Mevsimler soğumuş, sular azalmış,
Buğday, Selçuklulardan kalan başak değil.

Parça parça yarılmış öküz ardında,
Parmağı üç pare, tırnağı ak değil.
Utanır elin ayağın,
Korkarsın yakından görsen,
Eli el değil, ayağı ayak değil.

4. Metin

Gün doğar, tarla kuşları uçuşurlar,
Ağır bir aydınlık, bildiğin şafak değil.
Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna,
Uyandırmazsan,
Uyanacak değil.

Dertle, sefaletle yüklü,
Siyah leşlerle kararmış, berrak değil.
Çağlayan ne,
Akan kim,
Kızılırmak değil.

Kardaş, görmüyorum ama hâlâ duyabiliyorum,
Geçmiş zamanlar geleceklerden parlak değil.
Vakte şahadet edercesine yükselmiş,
Akşam parıltısından, bütün zaferler üzerine,
Dağlar dalgalanmakta, bayrak değil.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Toprak Ana*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kızılırmak Kıyıları adlı şiirde Anadolu'yu olduğundan farklı gösteren aydınlar eleştirilmektedir. Şair, şiirde Anadolu'yu gerçekçi bir gözlem ve eleştirel bir bakışla şiirin imkânları içinde yansıtmıştır. Şiirde kelimelere benzetme, mecaz ve imgelerle yeni anlamlar yüklemiştir.

Konularına Göre Şiir Türleri

Lirik Şiir: Aşk, tabiat, özlem, gurbet, vatan, din, ölüm gibi konularda duyguların dile getirildiği, coşkulu bir anlatımın kullanıldığı şiirlerdir. Adını Eski Yunan'da şairlerin şiirlerini söylerken kullandıkları "lir" adı verilen müzik aletinden almıştır. Türk edebiyatında koşma, semai, varsağı, ağıt, mersiye, ilahi, münacat gibi nazım şekilleri ve türleri lirik şiire örnektir.

Örnek

Değirmen misali döner başım
Sevda değil bu bir hışım
Gel gör beni darmadağın
Tel tel çözülüp kalmışım.
Yâr yâr
Canımın çekirdeğinde diken
Gözümün bebeğinde sitem var.

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Epik Şiir: Savaş ve kahramanlık konularını coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlerdir. Destanlar epik şiir türündedir. Epik kelimesi Yunanca destan anlamına gelen "epope" kelimesinden gelmiştir. Halk edebiyatında koçaklama, destan, varsağı gibi nazım biçimleri ve türleri epik özellikler göstermektedir.

Örnek

Atlarımız aldan, kırdan, yağızdan,
Akıncılar kopmuş, gelmiş Oğuz'dan...
Küçüklü büyüklü hep bir ağızdan,
Evrence söylenir türkümüz bizim.

Bekir Sıtkı Erdoğan

Satirik Şiir: Kişilerin ve toplumun aksayan yönlerini eleştirel şekilde ele alan şiirlerdir. Kişi, olay ya da durumlar; iğneleyici sözlerle, alaylı ifadelerle eleştirilir. Satirik şiir; halk edebiyatında *taşlama*, divan edebiyatında *hicviye (hiciv)*, Batı etkisindeki Türk edebiyatında ise *yergi* adını almıştır.

Örnek

Dost düşman önümde yürür
Bilmedim asıl dostu
Dostların canıma kastı
Beni dostlarım öldürür.

Ahmet Tufan Şentürk

Didaktik Şiir: Bir düşünceyi aktarmak veya belli bir konuda öğüt, bilgi, ders vermek amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiir türüdür. Didaktik kelimesi Yunanca öğretici anlamına gelen "didaktios" kelimesine dayanmaktadır. Daha çok dinî, ahlaki, felsefi, sosyal konularda yazılır. Manzum hikâyeler, fabllar didaktik özellik gösterir.

Örnek

Gönülce düş bir yola,
Bir gönülce kapı aç!
Sen sen ol, verme mola,
Senden kurtul, sana kaç!

Feyzi Halıcı

Pastoral Şiir: Tabiat güzelliklerini, kır ve çoban hayatını anlatan şiir türüdür. Pastoral kelimesi Latince "çobanlara ilişkin" anlamına gelen "pastoralis" kelimesine dayanmaktadır. Pastoral şiir; süsten uzak, sade bir dille yazılır.

Örnek

İlkbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi.
Her tarafı yeşillendi Bolu'nun,
Sultandağı benek benek kar şimdi.

Abdurrahim Karakoç

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kızılırmak Kıyıları* adlı şiirin temasını belirtiniz.
2. *"Çağlayan ne, / Akan kim, / Kızılırmak değil."* dizelerinde *"çağlayan ne"*, *"akan kim"* sözüyle şairin neleri ifade ettiğini belirtiniz.
3. *Parça parça yarılmış öküz ardında,*
   Parmağı üç pare, tırnağı ak değil.
   Utanır elin ayağın,
   Korkarsın yakından görsen,
   Eli el değil, ayağı ayak değil.

   Bu bentte şair, Anadolu insanını nasıl betimlemiştir? Açıklayınız.
4. Şiirin son bendinde *"Geçmiş zamanlar geleceklerden parlak değil."* dizesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
5. *Kızılırmak Kıyıları* adlı şiirde anlatılan Anadolu ile bugünkü Anadolu'yu kendi hayatınız ve çevrenizden hareketle karşılaştırıp sosyal ve kültürel bakımdan değerlendiriniz.

Şairin Biyografisi

Fazıl Hüsnü Dağlarca
(1914-2008)

Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008): İstanbul'da doğdu. Kuleli Askeri Lisesini ve Harp Okulunu bitirdi. On beş yıl hizmet ettiği askerlik görevinden kendi isteğiyle ayrıldı. Çeşitli memuriyet görevlerinden sonra yayın hayatına atıldı. Şiirleri ve yazıları gazete ve dergilerde yayımlandı. Kitapları birçok dile çevrildi. Ulusal ve uluslararası ödüller kazandı. "Türkçem, benim ses bayrağım." diyen Dağlarca, Türk şiirine yeni bir ses getiren şairlerdendir. Şiir serüveninde sürekli bir arayış ve yenilenme söz konusudur. Kişisel duyarlılıktan toplum gerçeklerine pek çok temayı işlemiştir. Üretken bir şair olan sanatçı; hiçbir edebî akıma bağlanmadan lirik, epik, satirik türlerde şiirler yazmıştır. Sade bir dille yazdığı şiirlerinde mecazlara, çağrışımlara, kelime tekrarlarına yer vermiştir. *Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Çakırın Destanı, Üç Şehitler Destanı, Toprak Ana, Yedi Memetler* adlı şiir kitapları şairin tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

Aşağıdaki metinlerin dil ve anlatım yönünden farklarını belirleyiniz.

Uçun Kuşlar

Uçun kuşlar, uçun doğduğum yere;
Şimdi dağlarında mor sünbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?
Meh-tâbı hasta mı, solgun mu bilmem?
Yaslı gelin gibi mahzûn mu bilmem?
Yüce dağ başında siyâh tül vardır.

Orda geçti, benim güzel günlerim;
O demleri anıp bu gün inlerim.
Destân-ı ömrümü okur dinlerim,
İçimde oralı bir bülbül vardır.

Uçun kuşlar, uçun burda vefâ yok;
Öyle akarsular, öyle hava yok;
Feryâdıma karşı aks-i sedâ yok;
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.

Hey Rızâ, kederin başından aşkın,
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın,
Sende -deryâ gibi- dâimâ taşkın,
Dâimâ çalkanır bir gönül vardır.

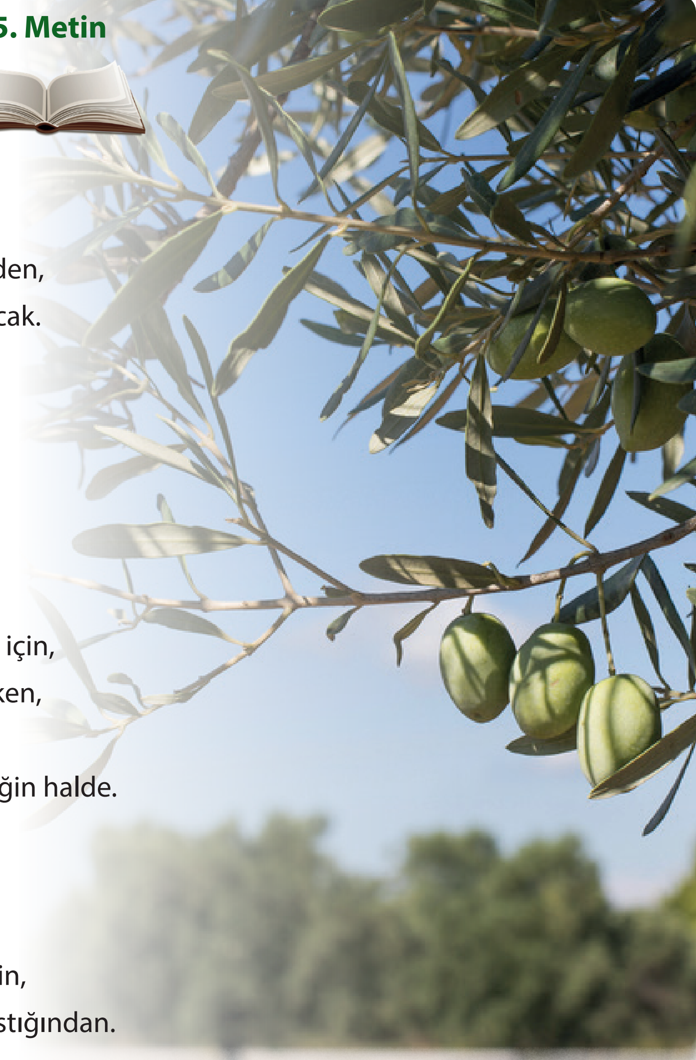
Rıza Tevfik Bölükbaşı

Batılı dil âlimleri, filologlar yazılı veya sözlü kültür eserlerini incelerken, bir arkeolog gibi hareket ederler. Bir nevi "dil arkeolojisi" yaparlar. İlkin inceledikleri metnin tarihini tespite çalışırlar. Zira, her metin dil tarihinin bir kesitini verir. O kesitte, o anda bulunan ve o ana kadar dile girmiş olan her kelimenin, yerli, yabancı ayırmaksızın yazılışı, söylenişi, mânası dikkatle tespit edilir. Zira en küçük bir işaret, bir ses değişmesi, o kelime hatta bütün metnin mânasını değiştirebilir. Eğer Sümerce bir metinde Tanrı ve at kelimeleri Türkçe Tanrı ve at mânalarına geliyorsa, bu, bütün insanlık tarihine yeni bir gözle bakmayı gerektirir. Bundan dolayı dil âlimleri, filologlar eski metinleri incelerken kılı kırk yararlar. Kelimelerin menşeleri, onları dil ve kültür tarihi bakımından ilgilendirir. Göktürk harfleriyle yazılmış bir mezar taşında görülen Çince, Hintçe bir kelime, dil ve kültür tarihi bakımından önemli bir mâna taşır. Türklere ait eski metinlerde sade, Türkçe kelimelere önem vererek, yabancıları bir kenara atmak, hem kültür kavramına hem de ilmî düşünceye aykırıdır. Dili bir milletin medeniyet tarihinin aynası olarak inceleyenler, onda pek çok şey görürler.

Mehmet Kaplan, *Dil ve Kültür*

5. Metin

YAŞAMAYA DAİR

1

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani, o derecede, öylesine ki,
meselâ, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, meselâ, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak, yani ağır bastığından.

Nâzım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yaşamaya Dair şiiri, bir ölçü ve kalıba bağlı değildir. Şiirin düzenli bir kafiye örgüsü bulunmamaktadır. Şiirde uzun ve kısa dizeler bir arada kullanılmıştır. Ahenk; kelime tekrarları, ses akışı, asonans ve aliterasyon gibi ögelerle sağlanmıştır. Şiirde durak ihtiyacı duyulan yerlerde dize kırılarak bir alt satıra geçilmiştir.

İmge

Bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayıştır.

Sanatçı, imge oluştururken izlenimlerinden hareketle gerçeği kendi algısına göre yeniden biçimlendirir. Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kendine özgü bir dil oluşturur. Yeni bir anlatım için hayal gücü ve sanatçı duyarlılığı sayesinde alışılmamış sözler bulur. Bilinen sözcüklere farklı anlamlar yüklerken çeşitli ipuçlarıyla çağrışım sağlar.

Akıncı şiirinde *"kızıl hatıra"*, *"Yerden yedi kat arşa kanatlanmak"* söz öbekleri imge örnekleridir.

Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söze mazmun denir. Başlangıçta bir şaire özgü olan imge, zamanla başka şairler tarafından da kullanılırak kalıplaşırsa mazmun olur:

Her gönül bir Leylâ aşkıyla yaslı.
Ne Şirin eksilir yerden ne Aslı,
Bülbül şakıdıkça dallar ardından...
Halit Fahri Ozansoy

Bu şiirde gül ile bülbül arasındaki aşka gönderme yapmak için "bülbül" mazmunu kullanılmıştır.

Edebî Sanatlar (Söz Sanatları)

Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı, söz ve anlama bağlı anlatım inceliği ve özelliğidir. Edebî metinlerin sanatsal niteliklerinin anlaşılmasında edebî sanatların önemli bir yeri vardır. Teşbih, istiare, mecazımürsel, teşhis, intak, tenasüp, tezat, telmih, hüsnütalil, tecahüliarif, kinaye, tevriye, tariz, irsalimesel ve mübalağa başlıca edebî sanatlardır.

Teşbih (Benzetme): Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Teşbihin dört ögesi vardır:

Benzeyen: Özellikçe zayıf olandır.
Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır.
Benzetme yönü: Aktarılan özelliktir.
Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir.

"Benzeyen" ve "kendisine benzetilen" asıl ögelerdir. "Benzetme yönü" ve "benzetme edatı" yardımcı ögelerdir. Yardımcı ögeler kullanılmadan da benzetme yapılabilir.

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik

Benzeyen: bin atlı (akıncılar).
Kendisine benzetilen: çocuklar.
Benzetme yönü: şen olma.
Benzetme edatı: gibi.

Bu benzetmede dört öge de bulunmaktadır.

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Benzeyen: ordu.
Kendisine benzetilen: dev.
Benzetme edatı: gibi.

Bu benzetmede benzetme yönü bulunmamaktadır.

Köyler, ufka dizilen tozlanmış birer resim;
Yollar, köyleri saran eskimiş çerçeveler..
Sabri Esat Siyavuşgil

Benzeyen: köyler, yollar.
Kendisine benzetilen: resim, çerçeveler.
Benzetme yönü: tozlanmak, sarmak.

Bu benzetmede benzetme edatı bulunmamaktadır.

Yalın Teşbih (Teşbihibeliğ): Benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan benzetmedir. Bu benzetme türüne güzel benzetme de denir:

Gümüş bir dumanla kapandı her yer

Benzeyen: duman. Kendisine benzetilen: gümüş.

Benzetme yönü ve benzetme edatı kullanılmamıştır.

İstiare (Eğretileme): Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen ya da kendisine benzetilenin yalnız birinin kullanılmasıyla yapılan edebî sanattır.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Bu dizelerde ağaran saçlar "kar"a benzetilmiş fakat benzeyen (ağaran saç) söylenmemiştir. Sadece kendisine benzetilen durumundaki "kar" söylenerek istiare yapılmıştır.

Dağlar dalgalanmakta, bayrak değil.

Bu dizede "dağlar" dalgalanma yönüyle deniz dalgalarına benzetilmiş ancak benzeyen (dağlar) kullanılmış, kendisine benzetilen (dalgalar) kullanılmamış, istiare yapılmıştır.

AT

Bin gemle bağlanan yağız at şâha kalkıyor,
Gittikçe yükselen başı Allah'a kalkıyor!

Son mâcerayı dinlememiş varsa anlatın;
Râm etmek isteyenler o mağrûr, asîl atın

Beyhûdedir, her uzvuna bir halka bulsa da;
Boştur köpüklü ağzına gemler vurulsa da...

Coştukça böyle sel gibi bağrında hisleri
Bir gün başında kalmayacaktır seyisleri!

Son şanlı mâcerâsını târihe anlatın:
Zincir içinde bağlı duran kahraman atın

Gittikçe yükselen başı Allah'a kalkıyor;
Asrın baş eğdi sandığı at şâha kalkıyor!

Faruk Nafiz Çamlıbel

Şiirin bütününde Türk milleti şahlanan ata benzetilmiş, benzeyen (Türk milleti) söylenmemiştir.

Mecazımürsel (Ad Aktarması): Bir sözün, benzetme amacı güdülmeden, başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Mecazımürselde parça-bütün, neden-sonuç, özel-genel, eser-sanatçı, iç-dış, yer-insan, soyut-somut, yön-uygarlık, araç-kullanıcı gibi anlam ilgileri bulunur:

Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan,
Mevsimler soğumuş, sular azalmış,
Buğday, Selçuklulardan kalan başak değil.

Yukarıdaki dizelerde "cihan" sözü ile Anadolu kastedilmiştir (parça-bütün ilişkisi).

Nedir üç dört alın? Bir yurdun alnından boşansın ter.
Mehmet Akif Ersoy

"Yurt" sözüyle kastedilen yurttaki insanlardır (yer-insan ilişkisi).

Rastlamıştım duvarda bir şâir arkadaşa
Faruk Nafiz Çamlıbel

"Şâir" sözüyle şiir kastedilmiştir (eser-sanatçı ilişkisi).

Deniz güzel... geceler, çeşmeler serin ...
Ömer Bedrettin Uşaklı

"Çeşmeler" sözüyle su kastedilmiştir (iç-dış ilişkisi).

Bereket yağar tarlalara nisanda

"Bereket" sözüyle yağmur kastedilmiştir (neden-sonuç ilişkisi).

Teşhis (Kişileştirme): İnsan dışındaki varlık ve kavramlara insana ait duyuş ve davranış özellikleri yükleme sanatıdır. Kişileştirmenin bulunduğu her yerde istiare de vardır.

haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu
Attilâ İlhan

İnsana özgü ağlama özelliği "vapur"a yüklenmiştir.

İntak (Konuşturma): Kişileştirilen varlık veya kavramın konuşturulmasıdır.

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna:
— Tenimde bir yara işler gibisin.
Ahmet Kutsi Tecer

İnsana özgü konuşma özelliği "dal"a aktarılmıştır.

Tenasüp (Uygunluk): Anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.

Yersin, içersin sofrasından, üç yüz senedir,
Kuvvetlisin ama kuvvet hak değil.
Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan,

"Yemek, içmek, sofra" kelimeleri anlamca birbiriyle ilgilidir.

Tezat (Karşıtlık): Birbirine karşıt duygu, düşünce, hayal ve durumları ifade eden kavramları bir arada kullanma sanatıdır.

Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Birbirine karşıt kavramlar olan "dost" ve "düşman" kelimeleri kullanılarak tezat yapılmıştır.

Telmih (Hatırlatma): Hemen herkesçe bilinen bir olaya veya kişiye gönderme yaparak o olayı veya kişiyi hatırlatma sanatıdır.

O gece o müthiş deniz durgundu,
Ömründe susmayan rüzgâr yorgundu,
En kara gönüller aya vurgundu
Leylâ'yı içinde bulan er gibi.

Dizelerinde hemen herkesçe bilinen Leyla ile Mecnun aşkına gönderme yapılarak bu tarihî kişilikler hatırlatılmıştır.

Hüsnütalil (Güzel Nedene Bağlama): Bir olayı gerçek nedeninin dışında bir nedene, çoğunlukla da güzel bir nedene bağlama sanatıdır.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?
Meh-tâbı hasta mı, solgun mu bilmem?

Dizelerinde çayın ağır akışı, gerçek nedeninin dışında bir nedene (yorgun oluşuna) bağlanmıştır.

Tecahüliarif (Bilmezden Gelme): Bildiği bir şeyi bilmez görünme, bilmezlikten gelme sanatıdır.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?

Şair, şakaklarındaki akların kar olmadığını; yaşlanmış, çizgili yüzün kendisine ait olduğunu bildiği hâlde bilmezlikten gelmektedir.

Kinaye (Değinmece): Gerçek anlamı da düşünülebilecek bir sözü gerçek anlamının dışında (mecaz anlamıyla) kullanma sanatıdır. Birçok deyim ve atasözünde kinayeye başvurulmuştur.

Gene parmağım ağzımda kaldı
Mâsumluk akıyordu yüzünüzden

Behçet Necatigil

Dizelerde gerçek anlamıyla da düşünülebilecek olan "parmağı ağzında kalmak" sözü mecaz anlamı kastedilerek kullanılmıştır.

Tevriye: Bir anlatım inceliği elde etmek için birden çok anlamı olan bir sözün yakın anlamının değil uzak anlamının kastedilerek kullanılması sanatıdır.

"Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş"

Baki'ye ait olan bu dizede şair, kendi adı da olan "baki" sözcüğünü "sonsuz" anlamını kastederek kullanmıştır.

Tariz (İğneleme): Bir sözü, tersini kastederek kullanma sanatıdır.

Bir nasihatim var zamana uygun
Tut sözümü yattıkça yat uyanma
Meşhur bir kelamdır sen kazan sen ye
El için yok yere ateşe yanma

Her nere gidersen eyle talanı
Öyle yap ki ağlatasın güleni
Bir saatta söyle yüz bin yalanı
El bir doğru söz söylerse inanma

Huzûrî

Dörtlüklerde söylenenlerin tersi kastedilerek tariz yapılmıştır.

İrsalimesel: Şiirde atasözü veya vecize (özdeyiş) kullanma sanatıdır.

Gün de doğar gün de doğar
Bir gün mutlaka gün doğar
Gün doğmadan neler doğar
Gün doğmadan Şehzadebaşında

Sezai Karakoç

Dörtlüğün üçüncü dizesinde atasözü kullanılmıştır.

Mübalağa (Abartma): Sözün gücünü ve etkisini artırmak amacıyla bir durum, olay ya da varlığın olduğundan büyük veya küçük, çok ya da az gösterilerek anlatılması sanatıdır.

Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,
Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;

Mehmet Akif Ersoy

Dizelerde abartılı bir söyleyişe başvurularak mübalağa sanatı yapılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *"Bütün işin gücün yaşamak olacak."* sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
2. *Yaşamaya Dair* adlı şiirde dikilmesi istenen ağaç olarak niçin "zeytin" seçilmiştir? Açıklayınız.
3. Şiirde ölümsüzlüğe ulaşmanın yolu olarak gösterilen nedir? Açıklayınız.
4. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
5. *Yaşamaya Dair* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
6. *Yaşamaya Dair* adlı şiirdeki evrensel değerleri belirleyiniz.

1. Etkinlik

a. *Yaşamaya Dair* adlı şiirdeki ahenk unsurlarını belirleyiniz.

b. *Yaşamaya Dair* adlı şiirdeki imgeleri ve söz sanatlarını belirleyiniz.

İmge	
Söz sanatları	

2. Etkinlik

Şiirler	Epik Şiir	Lirik Şiir	Satirik Şiir	Didaktik Şiir	Pastoral Şiir
Kaldırımlar					
Yayla Dumanı					
Akıncı					
Kızılırmak Kıyıları					
Yaşamaya Dair					

a. Yukarıdaki tabloda verilen şiirlerin konularını belirleyiniz.

b. Bu belirlemelerden hareketle şiirlerin türlerini tablodaki ilgili yerlere işaretleyiniz.

3. Etkinlik

Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...

Edebî sanat: ....
Açıklama: ....
....
....
....

Ilık karanlık şarkı söylerdi,
Ay ışığı öperdi susamış toprağı.

Edebî sanat: ....
Açıklama: ....
....
....
....

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.

Edebî sanat: ....
Açıklama: ....
....
....
....

İstanbul konuşması
En saf, en ince bize

Edebî sanat: ....
Açıklama: ....
....
....
....

a. Yukarıdaki şiirlerde bulunan edebî sanatları ve bu sanatların nasıl yapıldığını ilgili yerlere yazınız.

b. Edebî sanatların şiire katkısını bu örneklerden hareketle açıklayınız.

4. Etkinlik

Beni içerine aldın ağ gibi,
Doldun gözlerime bir rüya gibi;
Ben de güneş gibi, yüce dağ gibi
İçinde kaybolsam yayla dumanı!

a. Yukarıdaki dörtlükte geçen teşbihleri bulunuz.

b. Bulduğunuz teşbihlerin ögelerini tabloya yazınız.

Benzeyen				
Kendisine benzetilen				
Benzetme yönü				
Benzetme edatı				

5. Etkinlik

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?

Bin gemle bağlanan yağız at şâha kalkıyor,
Gittikçe yükselen başı Allah'a kalkıyor!

yahut, kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Öyle dalmış ki yüzyıllar süren uykusuna,
Uyandırmazsan,
Uyanacak değil.

a. Yukarıdaki dizelerde yer alan imgeleri bularak tabloya yazınız.

b. Bu imgelerin sizde çağrıştırdığı anlamları karşılarına yazınız.

İmge	Çağrıştırdığı Anlam

Şairin Biyografisi

Nâzım Hikmet (1902-1963)

Nâzım Hikmet (1902-1963): Selanik'te doğdu. Heybeliada Bahriye Mektebini bitirdi. Kısa bir süre subaylık ve öğretmenlik yaptı. Çeviriler yaptı, şiirler yayımladı, kitapları birçok dile çevrildi. Nâzım Hikmet, modern Türk şiirinde serbest nazmın öncülerindendir. İlk şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmış, daha sonra serbest nazma yönelmiştir. Şiirlerinde toplumsal konuları, sorunları, sade bir dille ele almış; memleket, barış, özlem, ölüm, aşk temalarını işlemiştir. Bazı şiirlerinde manzum hikâye tekniğini kullanmıştır. Şiire farklı biçimsel özellikler getirmiştir. Uzun dizeleri kırarak içeriği yansıtacak yeni biçimsel arayışlara yönelmiştir. Şiir, tiyatro, roman, masal, fıkra, senaryo ve mektup türlerinde eserler vermiştir. *Güneşi İçenlerin Türküsü, 835 Satır, Kuvayı Milliye, Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı şiir kitapları tanınmış eserlerindendir.

ELSA'NIN GÖZLERİ

Öyle derin ki gözlerin içmeye eğildim de
Bütün güneşleri pırıl pırıl orada gördüm
Orada bütün ümitsizleri bekleyen ölüm
Öyle derin ki her şeyi unuttum içlerinde

Uçsuz bir denizdir bulanır kuş gölgelerinde
Sonra birden güneş çıkar o bulanıklık geçer
Yaz meleklerinin eteklerinden bulutlar biçer
Göklerin en mavisi buğdaylar üzerinde

Karanlık bulutları boşuna dağıtır rüzgâr
Göklerden aydındır gözlerin bir yaş belirince
Camın kırılan yerindeki maviliğini de
Yağmur sonu semalarını da kıskandırırlar.
....
Ben bu radiumu bir pekbilent taşından çıkardım
Benim de yandı parmaklarım memnu ateşinde
Bulup yeniden kaybettiğim cennet ülke
Gözlerin Peru'mdur benim Golkond'um, Hindistan'ım

Kâinat paramparça oldu bir akşam üzeri
Her kurtulan ateş yaktı üstünde bir kayanın
Gördüm denizin üzerinde parlarken Elsa'nın
Gözleri Elsa'nın gözleri Elsa'nın gözleri.

Louis Aragon, *Aşk Şiirleri*, Türkçesi: Orhan Veli, Yayıma Hazırlayan: Fahri Özdemir

Elsa'nın Gözleri adlı şiiri *Yayla Dumanı, Kaldırımlar, Kızılırmak Kıyıları, Yaşamaya Dair* adlı metinlerle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Dil Bilgisi

1. *Gümüş bir dumanla kapandı her yer;*
Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;
Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,
Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!

Yukarıdaki dörtlükte renkli olarak belirtilmiş kelimeleri çıkararak dörtlüğü okuyunuz. Aynı etkiyi hissettiniz mi? Bu çalışmadan hareketle bu kelimelerin türünü ve işlevini belirleyiniz.

2. *Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;*
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

a. Şiirde geçen sıfatları bulup bu sıfatların türünü belirtiniz.
b. Bulduğunuz sıfatların metindeki işlevlerini belirleyiniz.

3. *Kardaş, senin dediklerin yok,*
Halay çekilen toprak bu toprak değil.
Çık hele Anadoluya,
Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,
O kadar uzak değil.

Yukarıdaki parçada noktalama işaretlerinin kullanılma amaçlarını belirleyiniz.

4. Aşağıda farklı şiirlerden alınmış dizelerdeki altı çizili kelimelerde düzeltme işareti neden kullanılmıştır? Açıklayınız.

Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!

YAZMA ÇALIŞMALARI

Bir şiire benzeterek dize, beyit, dörtlük, bent yazma veya şiiri devam ettirme çalışmaları yapınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Etkinlik

a. Cumhuriyet Dönemi'ne ait şiirler ezberleyiniz.

b. Ezberlediğiniz şiirlerden oluşan bir dinleti hazırlayıp dinletiyi sınıfta sununuz.

Not: Şiir dinletisi hazırlama sürecinde EBA'daki içerikten yararlanabilirsiniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-6. soruları aşağıdaki şiire göre cevaplayınız.

OTUZ BEŞ YAŞ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçıncı bahçe gördüm tarumar?

N'eylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı

1. ***Otuz Beş Yaş*** **adlı şiirin ezberlenmesini kolaylaştıran unsurları örnekleyiniz.**

....

....

....

2. Şiirdeki *"Hayata beraber başladığımız / Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir"* **ve** *"Gökyüzünün başka rengi de varmış! / Geç fark ettim taşın sert olduğunu."* **dizelerinde anlatılmak istenenle ilgili neler söylenebilir?**

....

....

3. ***Otuz Beş Yaş*** **adlı şiirde söyleyicinin özellikleri ile ilgili neler söylenebilir?**

....

....

4. ***Otuz Beş Yaş*** **şiirinin ismi ile dize sayısı arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Açıklayınız.**

....

....

5. ***Otuz Beş Yaş*** **adlı şiirdeki sıfatları bularak bunların türünü ve metindeki işlevlerini belirleyiniz.**

6. Cahit Sıtkı Tarancı, Fransa'da öğrenciyken Fransa'nın Alman orduları tarafından işgaline tanık olmuş; Fransa'dan Cenevre'ye geçmek için tehlikeli bir yolculuğa çıkmıştır. Bu yolculuk esnasında bombalanan şehirleri, ölen insanları görmüş; ölüm korkusu benliğine yerleşmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden yararlanılarak ***Otuz Beş Yaş*** **şiiri ile şairin hayatı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.**

7. Aşağıdaki şiirlerin konularına göre türlerini nedenleri ile belirtiniz.

Şiirler	Şiirin Türü	Nedeni
Bu vatan toprağın kara bağrında Sıradağlar gibi duranlarındır. Bir tarih boyunca onun uğrunda Kendini tarihe verenlerindir. Orhan Şaik Gökyay		
daha dokunmadan kurudu irem çöllere bir türlü yağamıyorum yeni bir koşunun başlangıcında biraz deprem sonrası biraz şehir hülyâsı bir kalp yangınından geriye kalan siyah gözlerine beni de götür artık bu yerlere sığamıyorum Nurullah Genç		
Ne atom bombası, Ne Londra Konferansı; Bir elinde cımbız, Bir elinde ayna; Umurunda mı dünya! Orhan Veli Kanık		

8. Karanlıklar dağılırken sükûn ürperdi.
Her vagonda coştu yanık yanık türküler.
Masum yüzlü nefercikler bakıp gülerdi
Ellerinde, parıldayan keskin süngüler!

Al mendiller sallanarak her pencereden
Tiren kalktı yavaş yavaş bir gelin gibi.
Yeşil kırlar arasından akıp giderken
Ağaçların helecanla çırpındı kalbi!

Yusuf Ziya Ortaç, *Yabancı Ellerde*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri şiirden hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Şiirde .... nazım birimi kullanılmıştır.

b. Şiir .... ölçüsüyle yazılmıştır.

c. Şiirde .... kafiye düzeni kullanılmıştır.

ç. Şiirde .... ve .... söz sanatlarına başvurulmuştur.

9. Hasan, halkın zevk ve anlayışını sade bir dille, hece ölçüsüyle yansıtan şiirleri beğendiğini söylemektedir. Buna göre Hasan'ın aşağıdaki şiirlerden hangisini beğendiği söylenemez?

A) Beni kıya kıya bakan
Kor muyum seni kor muyum
Bakışı ciğerim yakan
Kor muyum seni kor muyum
Usûli

B) Karşıdan gelen piyade
Bizim iller yerinde mi
Etekleri çimen olmuş
Karlı dağlar yerinde mi
Köroğlu

C) Havada şâhine benzer
Meryem'in saçına benzer
Gökte güvercine benzer
Yavru kaşların gözlerin
Kerem

D) Pervane kılıcın almış destine
Siyah mendil bağlar kaşın üstüne
Yiğit olan kıymaz sadık dostuna
Seni sevdiğine vermeli gelin
Pervane

E) Tıfl-ı nâzım cümle gördüm diyü aldatma beni
Görmedin bir hoşça sen dahi ol dil-cû gülşeni
Serv-i nâzım gel Nedîm-i zâr gezdirsin seni
Seyr-i Sa'dâbâd'ı sen bir kerre ıyd olsun da gör
Nedim

10. Her gün aynı manzara sıkıyor bizi niçin?
Önünde yapayalnız dursan bile şimdilik,
Cevdet Kudret Solok, *Seyahat*

Yukarıdaki dizelerle

I. için seni çekecek

II. yollar seni bir sabah

III. saracak iplik iplik,

IV. bir gün seyahat için.

bu parçalar kullanılarak sarmal uyak düzeni oluşturulmak istense son iki dizenin sıralanışı aşağıdakilerden hangisi olur?

A) I-IV ve II-III

B) II-III ve I-IV

C) III-I ve II-IV

D) III-I ve IV-II

E) IV-I ve II–III

11. Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kaafilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Yukarıdaki dizelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Niteleme sıfatı kullanılmıştır.

B) Belgisiz sıfat kullanılmıştır.

C) Sayı sıfatı kullanılmıştır.

D) Bir ismi birden fazla sıfat nitelemiştir.

E) İşaret sıfatı kullanılmıştır.

12. I. Alıntılarda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur. (Üç Nokta)

II. Tarihlerde gün, ay, yılı gösteren sayıları ayırmak için konur. (Nokta)

III. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konur. (Virgül)

IV. Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır. (Yay Ayraç)

V. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur. (Kesme İşareti)

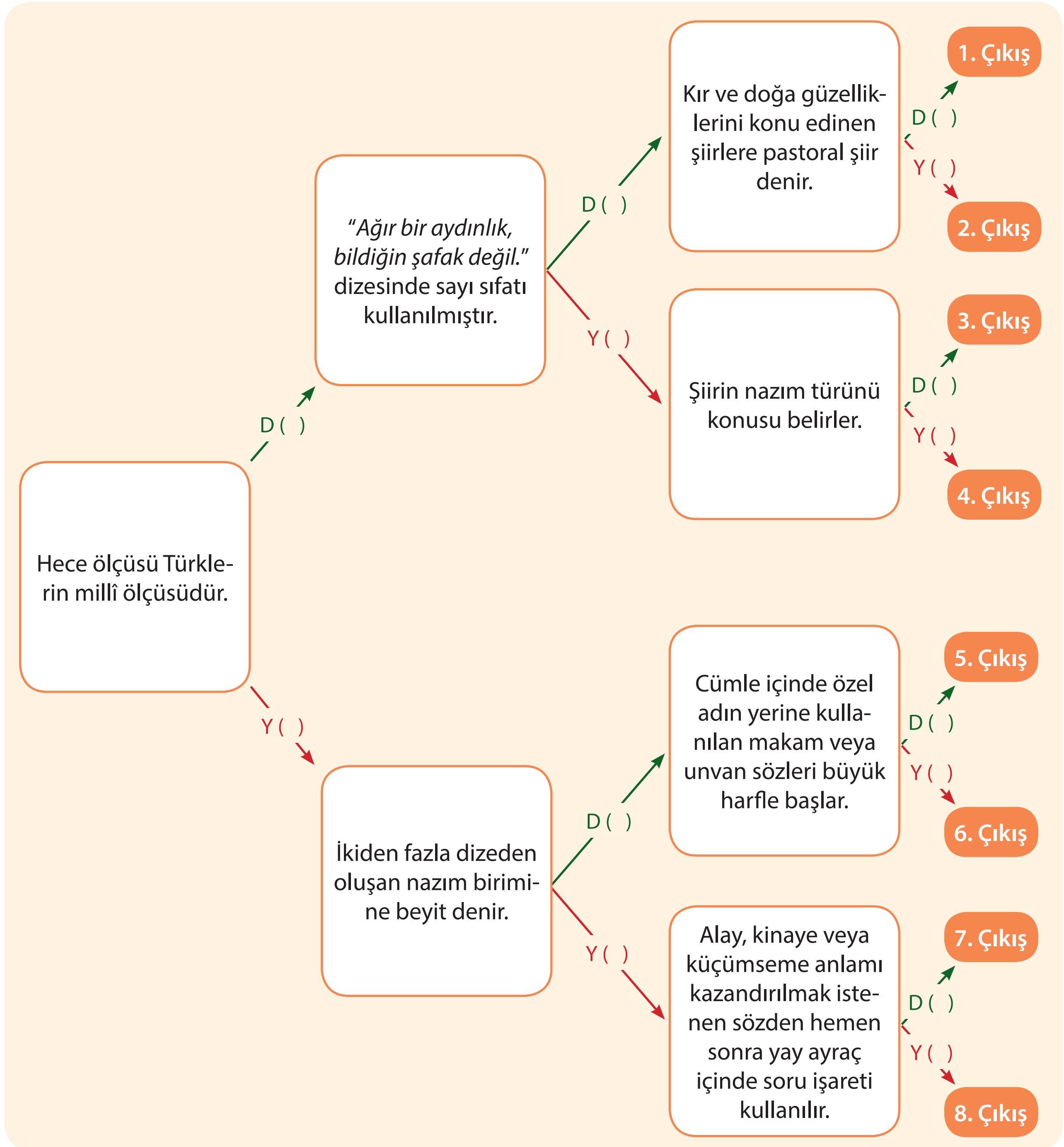
Yukarıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde verilen noktalama işaretiyle uyuşmamaktadır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

13. *“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.”* **dizesinde şair “ben” sözünü kullanarak hangi edebî sanattan yararlanmıştır?**

A) Kişileştirme B) Benzetme C) İstiare D) Mecazımürsel E) İntak

14. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.

4. ÜNİTE

MASAL / FABL

Ünite İçeriği

Masal türünün genel özellikleri

Fabl türünün genel özellikleri

Edat, bağlaç ve ünlemler; yazım ve noktalama çalışmaları

Masal / fabl yazma

Dinleme türleri ve etkili dinleme

Amaç

Masal türünün genel özelliklerini öğrenme

Fabl türünün genel özelliklerini öğrenme

Edat, bağlaç ve ünlemleri; yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Masal / fabl yazma becerisi kazanma

Etkili dinleme becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Olayların abartılarak ve olağanüstü ögeler kullanılarak anlatılmasının nedenlerini tartışınız.
2. Okuduğunuz veya dinlediğiniz bir masalın sizi etkileyen yönlerini belirtiniz.
3. Aşağıdaki görsellerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

TASA KUŞU

1. Metin

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirid oynarken, eski hamam içinde... Üşüdüm Allah üşüdüm, daldan armut düşürdüm. Armudumu yemişler, bana çirkin demişler... Çirkin değil, güzelim, inci, mercan dizerim. Ben mercandan geçemem, Aksaray'a göçemem... Aksaray'ın kilidi, bana vuran kim idi? Emmim oğlu Musacık, eli kolu kısacık... Çık çıkalım çardağa, taş atalım çaylağa; çaylak başın kaldırmış, ayvaları çaldırmış... Hani kâğıt, hani defter? Bir de gelmiş çevre ister; çevrede güller, sendeki diller; ben gider oldum, duymasın eller...

Bir memleketin birinde Sülün kız derler, bir kız varmış. Ne kimsenin bir tüyüne dokunur, ne de yerdeki karıncayı incitirmiş ama, Allah kalbine göre vermemiş yoksa... Günün birinde babasını elinden alınca bir korku gelip dalına binmiş:

"Ne bir dağda yağmurumuz var, ne bir bağda yaprağımız var; sönen ocağımızı ne ile yakacağız?"

Diye, düşündükçe düşünür; ömrünü, gününü tüketirmiş... Anası bu korkuyu gözünden okuyunca:

"A Sülün kızım demiş; ne diye kara kara düşünüp durursun? İki el, bir baş içindir; geçinmeyecek ne başımız var! Ben çulha dokurum; sen gergef işlersin; gül gibi geçinip gideriz..."

Bu söz üstüne, korkuyu dallarından atıp işlerinin başına geçmişler; gece dememişler, gündüz dememişler; dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp, bir güne bir gün muhannete avuç açmamışlar, üstelik, dişlerinden tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama, bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu" düşmüş:

"Ya dağımızı sel alırsa, ya bağımızı yel alırsa! Bütün emeğimiz suya gider, yorulduğumuz yanımıza kalır..."

Diye korktukça kurar, kendi kendini yiyip tüketirmiş... Anası, bu kuruntuyu da yüzünden okuyunca:

"Yapma kızım, etme kızım; yağmur yağmadan sele gitme kızım; ağzını hayra aç ki, hayır gelsin işine. Yoksa böyle ağrımayan başa yağlık bağlarsan, başını dertten kurtaramazsın sonra!"

Ana sözü yerde kalır mı; Sülün kız bu kuruntuyu da yüreğinden atıp koşulacağı gibi koşulmuş işe; kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki, aldıkları gövermiş gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş; dağda, dağ olmuş; bağda da, bağ olmuş ya, insan buldukça bunar derler; Sülün kız, şimdi de kendini bir tasaya kaptırmasın mı!

"Ya asmada üzüm olmazsa; ya salkımı düzüm olmazsa... Ben bu dağa, dağ mı derim; ben bu bağa, bağ mı derim!"

Diye, dövüm dövüm dövünmeye başlamış...

Anası, Sülün kızın olmayacak duaya amin dediğini ağzından duyunca:

"Aman kızım; dünyada her şey insanın elinde, avcunda değil; ne diye olur olmaz şeylerin tasasına düşüyorsun, Tasa dediğin ne korkuya benzer, ne kuruntuya; ismi var, cismi yok bir kuştur o! Nerede avare varsa, gidip onu bulur. Gayri ne dur bilir; ne durak, üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!"

Demiş; daha da ne diller dökmüş ama, Sülün kız hangi şeytana uymuşsa, bu öğüdü kulağının ardına atıp kendini avareliğe vermiş...

Tasa kuşunun gözlediği de bu değil mi! Kaşla, göz arasında varıp kanatları arasına almış onu...

Sülün kız, bir de gözünü açıp bakmış ki, ne baksın; misli, menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar şakıyor, yanık yanık... Bir yanında sular akıyor oluk oluk... Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk... O kuşlara kumru mu desem, kanarya mı desem, ne desem! O sulara şeker mi desem şerbet mi desem, ne desem! Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyim; bulunsa bulunsa, Erem bağlarında bulunur belki...

Böyle bir yerde kimin gözü gönlü açılmaz ama, Sülün kız, o cıvıl cıvıl ötüşen kuşlara bakmış:

"Ah bin gözüm, bin kulağım olsa da, bin bir sesi birden duyup dinlesem!"

Diye tasa çekmeye başlamış.

Sen misin, yok yere tasaya düşen! O anda bütün kuşların ağzı, dili tutulmuş; kumrular da susmuş, kanaryalar da, bir serçe bile kanadını kımıldatmamış...

O zaman, Tasa kuşu yaprakların arasından seslenmiş ona:

"Avare kız, avare kız! tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti gül, geçti bülbül... İster ağla, ister gül..."

Sülün kız, boyunca karalara batmış. Bu tasa yetmiyormuş gibi, bir de açlık gelip kapısını çalmasın mı! Sülün kız dal dal meyvelere bakmış:

"Ah şu ağaçlar Tuba olsa; eğil desem, eğilse; doğrul desem, doğrulsa!"

Diye hayıflana hayıflana meyvelere uzanmış ama, ağaçlar el atıp tutmaya dal vermemiş, uzandıkça, onlar da başını yukarı kaldırmış...

Tasa kuşu, yine yaprakların arasından seslenmiş ona:

"Avare kız, avare kız; tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti ayva, geçti nar... İster taş ye, ister hardal!"

Deyince, kızın yüreğine öyle bir ateş düşmüş, öyle bir ateş düşmüş ki, yanıp kül olmaya az kalmış. Gürül gürül akan sulara bakıp:

"Ah şu sular Kevser olsa... İçsem içsem kanmasam; güneş vursa yanmasam..."

Diye, yana yakıla sulara eğilmiş ama, hikmeti hüda, sular da kuruyup çekilmiş; ne altın oluk bir damla su vermiş, ne gümüş oluk... Aman, yaman derken başını bir taşa vurmuş. Kim başını vurur da ayılmaz ki, Sülün kız ayılmasın:

"Ah anamın aşı, kuyunun başı... Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu... Ya evde otur, gergef işle; ya bağa git, toprağı avuçla; dahası ne umurun!"

Demeye başlamış. Bir demiş, iki demiş, derken bir hışırtı işitmiş. Bir de dönüp bakmış ki, ne baksın; Tasa kuşu, ağaçların arasında kanat vura vura geçip gidiyor, kim bilir hangi avarenin başına konmaya!

O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki, Sülün kız; rahat bir nefes alıp, "ooh!" demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş:

"Oh dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?"

Diye sormuş. Sülün Kız da:

"Oh dede, oh; güler yüz de isterim, tatlı dil de... İlle hepsinden üstün anamı isterim, anamı!"

Deyince, "yum gözünü!" demiş dede; yummuş gözünü kız... "Aç gözünü!" demiş dede; açmış gözünü kız. Bir de görmüş ki, ne görsün, anasının dizi dibinde... Oh dedenin yerinde yeller esiyormuş ama, güldükçe güller açıyormuş yanağında; söyledikçe, bülbüller şakıyormuş dudağında... Gayri Tasa kuşu gelip de dalına konabilir mi!

O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler; gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın; kırk gün, kırk gece toy, düğün etmişler; balı kaymağa katıp yemiş içmiş, muradlarına ermişler. Darısı yurdumuzun güzelleri başına!

Eflatun Cem Güney, *Masallar*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Masal

Masal; genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan edebî türdür.

Masallar; olaya dayalı, sanatsal metinlerdir. Genellikle bir tekerleme ile başlar. Masallarda yer ve zaman belirsizdir. Olaylar, hayalî mekânlarda ve belirsiz geçmiş zamanda geçer. Olayların anlatımında öğrenilen geçmiş zaman ya da geniş zaman kullanılır. Kahramanlar genellikle devler, periler, cinler, padişahlar, prensler vb. kişilerdir. Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, masalın sonunda iyilik üstün gelir. İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.

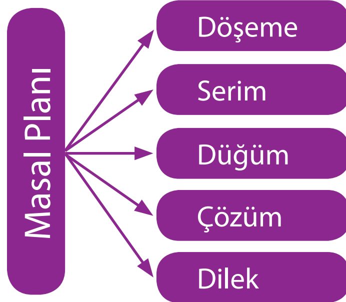

Masallarda yalın, duru bir dil ve anlatım söz konusudur. Anlatımda söylenmesi güç kelimelere, ayrıntılı betimlemelere yer verilmez. Masalların başında, ortasında ve sonunda kalıp sözlere yer verilir.

Masallarda iyilik, güzellik, doğruluk, yardımseverlik gibi evrensel değerler yer alır; dinî ve millî ögelere yer verilmez.

Masalların söyleyeni belli değildir. Masallar, halkın ortak edebî ürünleri arasında yer alır. Halk arasında dilden dile söylenerek gelecek kuşaklara aktarılan masallar, sonradan yazıya geçirilmiştir.

Tasa Kuşu adlı masalda kaygı duygusundaki aşırılığın neden olduğu sıkıntılar konu edilmiştir. Olaylar masalın olağanüstülüklerle örülü dünyasında anlatılmış, aşırı kaygı duygusundan uzak durmanın gerekliliği iletisi dolaylı olarak verilmiştir.

Masal Planı

Masallar; döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur:

Döşeme: Dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümüdür. *Tasa Kuşu* masalında olduğu gibi "Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde..." gibi kalıplaşmış sözlerle başlar.

Serim: *Tasa Kuşu* masalında olduğu gibi kişiler tanıtılır. "Bir memleketin birinde..." gibi ifadelerle olaya giriş yapılır.

Düğüm: Olaylar gelişir, çatışma ortaya konur. İyiler ve kötüler bu bölümde belirginleşir. Olayın ayrıntılarına girilir. Merak duygusu yoğunluk kazanır. Olaylar hızlanarak çözüm noktasına yönelir. *Tasa Kuşu* masalında tasa kuşunun Sülün kızı kanatlarının arasına almasıyla gelişen olaylar düğüm bölümünü oluşturur.

Çözüm: Düğüm bölümünde belirginleşen çatışma bu bölümde iyilerin kazanması ve kötülerin cezalandırılmasıyla çözülür. *Tasa Kuşu* masalında Oh dedenin, Sülün kızın dileğini yerine getirmesi çözüm bölümünü oluşturur.

Dilek: Masal "Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine", "Darısı yurdumuzun güzelleri başına" gibi iyi dilek bildiren kalıplaşmış sözlerle son bulur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Tasa Kuşu* adlı metindeki tekerlemenin masala katkısını belirtiniz.
2. Masalın temasını ve konusunu belirtiniz.
3. Masaldaki olağanüstülükleri belirtiniz.
4. Masal kahramanlarının kişilik özelliklerini belirleyiniz.
5. *Tasa Kuşu* adlı metinde öne çıkan yapı unsurunun kurgudaki işlevini değerlendiriniz.
6. *Tasa Kuşu* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

Hazırlık

Türk ve dünya edebiyatındaki masallardan alınan aşağıdaki parçaları anlatım yönünden karşılaştırınız.

Evveli bir varmış bir yokmuş, bir derviş ile bir kocakarı varmış. Derviş her gün kocakarının evine gelir: "Koca nine! Herkes eder, kendi kendine eder, yine kendi kendine eder." der dururmuş. Kocakarı bu dervişten bıkmış usanmış. "Usandım şu dervişten! Bir kurtulsam!" dermiş. Günlerden bir gün bir katmer yapmış. İçine ağu koymuş: "Şunu şu derviş müsveddesine yedireyim de görsün böyle tak tak ötmesini." demiş.

O gün derviş yine gelmiş: "Ben geldim koca nine. Herkes eder kendine eder, yine kendine eder." demiş. Kocakarı ağulu katmeri dervişe vermiş. Derviş yine: "Koca nine herkes eder, kendine eder, yine kendine eder." demiş ve çıkıp gitmiş. Gide gide bir yere varmış. Orası askerlerin geldiği yer imiş. Oysaki kocakarının askerde bir oğlu varmış. Tezkere ile geliyormuş. O kadar acıkmış ki, açlığından karnı zil çalıyormuş. Karşısına eli çıkınlı gelen dervişe: "Ne olur derviş amca, çok açım, elindeki ekmeği ver." diye yalvarmış. Derviş de ağulu katmeri vermiş.

Oğlan ekmeği yedikten sonra vücuduna bir fenalık gelmiş. Kendisini eve zor atmış. Eve gelince "sırı dikme" gitmiş. Anası "Ne oldu oğlum, sana ne oldu?" diye dövünmeye başlamış. Oğlan: "Çok acıkmıştım. Karşıma bir derviş geldi. Elindeki katmeri istedim. O da verdi. Katmeri yedim. Oysaki katmer zehirli imiş. Ölüyorum." cevabını vermiş. Anası: "Ah benim yavrucuğum! O katmeri ben yaptıydım, dervişi zehirleyem diye. Şimdi ne oldu" diye çırpınmaya başlamış. Oğlan ölmüş. Kocakarı dizlerini dövmeye, saçını başını yolmaya başlamış. Fakat elden ne gelir? Olan olmuş bir kere Dervişin dediği doğru değil mi imiş? Derviş ona: "Koca nine! Herkes eder, kendine eder, yine kendine eder." dememiş mi? Koca nine kendi kendine etmiş. Ebu Cehil kazdığı kuyuya kendi düşer derler. Koca nine de kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüş.

Derviş, Derleyen: Hüsnü Yıldız

Mevsim sonbahar. Kastel tepesinden bir sürü geminin yüzmekte olduğu denize ve batmakta olan akşam güneşinin aydınlattığı İsveç sahiline bakıyoruz; ardımızdaki siper dik bir yamaçla sonlanıyor; orada koskoca ağaçlar var, sararmış yaprakları dallardan dökülmekte. Ta aşağıda etrafı tahta çitlerle çevrili evler görünüyor; işte onların da ardında bir nöbetçinin nöbet tuttuğu yer oldukça ürkütücü, ama ondan da ürkütücü olan penceresi demir parmaklıklı bir hücre. Orada esirler var, en gözü kanlı katiller var.

Batan güneşin son ışıkları bu soğuk hücreye girdi ve hem iyinin hem de kötünün üzerine düştü! Kötü olanı bu soğuk ışığa kin dolu bakışlarla baktı. Küçük bir kuş demir parmaklığa doğru uçtu. Kuş, hem iyi hem de kötü adam için öttü. Kısa bir "cik-cik!" o kadar! Sonra kanat çırptı, tüylerini gagalayıp kabarttı ve boynuyla göğsündekileri düzeltti ve zincire vurulmuş adam buna baktı, çirkin suratında şefkatli bir ifade belirdi; açıklayamadığı bir düşünceye dalıverdi, göğsü inip kalktı, demir parmaklık arasından sızan ışıkla akraba hissetti kendini; ilkbaharda açan menekşelerin kokusuyla da akrabaydı!

Derken av borusunun sesi çınladı etrafta; harikaydı, tınısı çok yüksekti. Kuş mahkûmun penceresinin önünden uçup gitti. Güneş ışınları da gitti; hücrenin içi de, kötü adamın kalbi de karardı! Ama güneş ışınları onun içine işlemişti bir kere, kuş sesi de aynen öyle!

Ötün bakalım av boruları!

Akşam sakindi, deniz dümdüzdü ve her yer sessizdi.

H. C. Andersen, *Andersen Masalları,* Çeviren: Saffet Günersel

ŞEHZADE İLE GULYABANİ

(...)

2. Metin

Hekim Rüyan huzuruna geldiği zaman kral ona, "Seni niçin huzuruma çağırdığımı biliyor musun diye sormuş. Hekim, "Bilinmeyeni kimse bilmez; ancak Yüce Tanrı bilir!" demiş. Kral, ona, "Seni öldürmek, ruhunu bedeninden ayırmak için çağırttım" demiş. Bu sözleri işiten Hekim Rüyan, görülmedik bir heyecanla sarsılmış; ve "Kralım beni niçin öldüreceksin? Acaba ne gibi bir kusur işledim?" diye sormuş. Kral, ona "Senin bir casus olduğun ve beni öldürmek için gelmiş bulunduğun söyleniyor. Böyle olunca, sen beni öldürmeden ben seni öldüreceğim" yanıtını vermiş. Sonra celladı çağırtmış ve ona, "Bu hainin boynunu vur, bizi belasından kurtar!" demiş. Hekim, "Beni bağışla ki Tanrı da seni bağışlasın! Beni öldürtme, yoksa Tanrı da senin canını alır!" diye yakarmış.

Sonra ey ifrit, benim sana yalvardığım, ama dinlemediğin; aksine ölümümü istemekte ısrar ettiğin gibi, o da yakarılarını krala tekrarlamış!

Sonunda Kral Yunan, hekime, "Seni öldürtmedikçe güven bulamayacağım, rahata kavuşamayacağım. Çünkü senin, elime aldığım bir şeyle beni kurtardığın gibi, koklatacağın bir şeyle ya da bir başka yolla, beni öldüreceğine kuvvetle inanıyorum," Hekim ona, "Efendimiz, benim ödülüm bu mu olacaktı, sen iyiliği, kötülükle mi karşılarsın?" demiş. Ama kral, ona, "Senin gecikmeden ölmen gerekiyor!" demiş. Hekim kralın, kendi ölümünü kesin olarak istediğini iyice anlayınca, ağlamış ve layık olmayanlara hizmet etmenin verdiği üzüntüyle kahrolmuş,

Bu konuda şair demiş ki:

Genç ve çılgın Maymune, tüm ruh yüceliğinden yoksundu gerçekte! Ama, babasının, aksine, göğsü merhamet, yüreği iyilikle doluydu. Ve de bakın ona! Elinde meşale olmadan yola çıkmaz; böylece yürürken sokağın çamurundan, yolların tozundan ve tehlikeli kaymalardan sakınırdı.

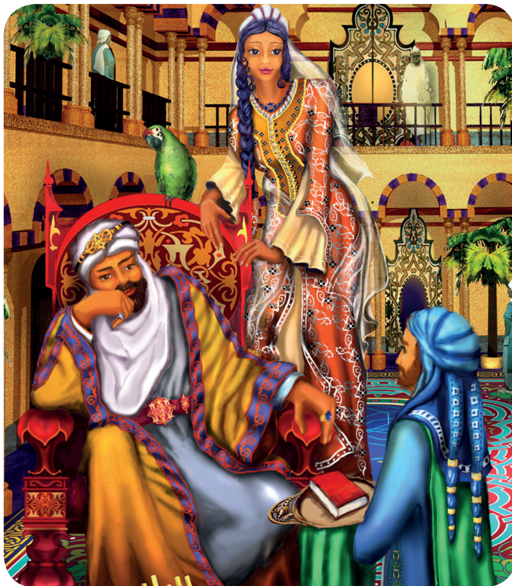
Bunu izleyerek cellat ilerlemiş; hekimin gözlerini bağlamış; sonra palasını çekerek krala, "İzninle!" demiş. Ancak hekim sürekli ağlıyor; krala da "Beni koru ki Allah da seni korusun! Beni öldürme ki, Allah da senin canını almasın!" deyip duruyormuş. Ve de şairin şu dizelerini okuyormuş:

Kendi kendime verdiğim öğütler yerini bulmadı; oysa cahillerin öğütleri başarı sağladı. Bense sadece hoşgörüden nasibimi aldım. Bu yüzden, eğer yaşayacak olursam, kendime öğüt vermekten sakınacağım! Ölürsem eğer, benim başıma gelen, başkalarının dillerini tutmaları için örnek oluşturacak!

Sonra, krala, “Benim ödülüm bu mu olacaktı? Sen bana vaktiyle bir timsahın davrandığı gibi davranıyorsun” demiş. Bunu duyan kral, “Bu timsah öyküsü de nedir?” diye sorunca; hekim ona, “Bu durumda iken sana bunu anlatmam olanaksız” demiş; “Allah aşkına, beni bağışla, Tanrı da seni bağışlasın” diye eklemiş; ve sonra yeniden gözyaşlarına boğulmuş. O sırada kralın gözdelerinden birileri ayağa kalkarak, “Efendimiz, bu hekimin kanını bize bağışla! Çünkü biz onun sana karşı kusur işlediğini hiç görmedik; aksine, başka hekimlerin ve bilginlerin çare bulamadığı derdinden seni kurtardığını gördük!” Kral onlara, “Siz bu hekimin öldürülmesinin nedenini bilmiyorsunuz” demiş: “Onu bağışlarsam; ben, çaresiz kahrolacağım. Çünkü elime bir şey vererek beni ölümden kurtaran kimse, koklayacak bir şey vererek beni öldürmeye de kadirdir. Böylece, ben onun ölümle elde edeceği bir bedel uğruna beni öldürmesinden korkuyorum. Zira, bu kişinin, buraya beni öldürmek için gelmiş olması mümkündür. Onun için ölmesi gerekli. Böylece kendi başıma korkusuz yaşarım” demiş. Bunu duyan hekim, yine “Beni bağışla ki, Tanrı da seni bağışlasın! Beni öldürme, yoksa Allah da senin canını alır!” demiş,

Ve ey ifrit, hekim, kralın, çaresiz, kendisini öldürtmek zorunda bulunduğundan emin olunca; ona, “Efendimiz, eğer ölümüm gerçekten zorunlu ise, bana bir süre tanı ki, evime gideyim! Bütün işlerimi yoluna koyayım! Ana-babama, komşularıma, cenazemi kaldırmaları için talimat vereyim! Ve özellikle tıpla ilgili kitaplarımı birilerine armağan edeyim!” demiş; “Bir de bir kitabım var ki, gerçekten alıntıların alıntısı ve ‘Ender-i nadirat’tandır, onu size armağan olarak vermek istiyorum; kitaplığınızda itinayla saklayın diye!” Bunu duyan kral, hekime, “Nedir bu kitap?” diye sormuş; o da, “Değer biçilmez şeyler içerir. Açıkladığı sırlardan pek önemli olmayan biri şu: Başımı vurdurursan, kitabı aç ve sayarak üç sayfa çevir; sonra soldaki sayfadan üç satır oku! Kestirdiğin baş sana seslenecek ve ona soracağın her soruyu yanıtlayacaktır!” demiş. Bu sözleri duyan kral şaşkınlıktan şaşkınlığa düşmüş; sevinçten ve heyecandan titremiş ve “Ey hekim, senin başını vurdursam da konuşacak mısın?” diye sormuş. Hekim de, “Evet, gerçekten öyle, efendim! Kitapta, bu hayret verici şey de yazılı!” demiş. Bunun üzerine kral ona gitmesi için izin vermiş; ancak adamlarını da yanına katmış. Hekim bir iki gün içinde işlerini görmüş. Sonra yeniden kralın huzuruna çıkmış. Buraya emirler, vezirler, mabeyinciler ve naiplerle krallığın tüm önde gelenleri de gelmiş; divan (her renkten ve biçimden giysilerle) çiçek dolu bir bahçeye dönmüş. O sırada, hekim, divana girmiş ve kralın önünde ayakta durmuş; elinde eski bir kitap ve içinde bir tür toz bulunan bir sürme kutusu taşıyormuş. Sonra oturmuş ve “Bana birisi bir tabak getirsin!” demiş; sonra da tozu tabağa dökerek tabana yaymış; ve “Ey kral! Bu kitabı al! Ama başımı vurmadan önce kullanma; başım vurulunca, onu, içinde toz bulunan şu tabağa koydur! Kanımı dindirsinler! Sonra kitabı aç!” demiş.

Ancak kral acelesi yüzünden onun söylediklerini pek dinlememiş. Kitabı almış ve sayfaların birbirine yapışık olduğunu görmüş; parmağını ağzına koyup tükürüğüyle ıslatmış; ve ilk sayfayı açmayı başarmış. İkinci, üçüncü, sayfalar için de aynı hareketi tekrarlamış; ve her seferinde sayfalar büyük bir güçlükle açılmış; sonra okumaya çalışmış; ama sayfalar üzerinde hiçbir yazı yokmuş. Kral, “Ey hekim, burada yazılı bir şey yok!” demiş. Hekim, “Aynı tarzda açmaya devam et!” demiş; kral da yaprakları çevirmeye devam etmiş. Ancak daha birkaç dakika geçmemiş: O anda kralın kanına zehir işlemeye başlamış; çünkü kitap zehirli imiş. Kral, müthiş titremeler içinde yere düşmüş, ve “Zehirlendim, zehirlendim!” diye haykırmaya başlamış.

Hekim Rüyan, ona seslenerek şu dizeleri okumaya başlamış.

Şu yargıçlar! Yargılar ya, bazen kendi yetkilerini aşarak tüm adaleti bir yana bırakırlar! Bununla birlikte, efendim, adalet vardır! Zamanı gelince, onları da yargılarlar. Eğer dürüst ve iyi iseler yakayı kurtarırlar. Ama zulmetmişlerse, Kader de onlara zulmeder ve en kötü sıkıntılara uğratır! Gelip geçenlerin alaylarına ve acımalarına alet olurlar. Yasa budur! Bu da ondan ötürüdür! Ve Kader sadece mantıkla işini yürütür!

Hekim Rüyan bu dizeleri okuyup bitirirken, kral da o anda can vermiş.

Böylece, ey ifrit, bil ki, Kral Yunan, Hekim Rüyan'ı bağışlasaydı, Tanrı da sırası gelince onu bağışlayacaktı. Ama o bunu reddetti, ve ölümüne kendi karar vermiş oldu,

Sen de, ey ifrit, beni bağışlamak isteseydin, Allah da seni korurdu.

Anlatısının burasında, Şehrazat, sabahın ışığını görmüş ve yavaşça susmuş. Kızkardeşi Dünyazat, "Ne hoş bir anlatışın var." demiş; o da, "Efendimiz beni bağışlar da sağ kalırsam, bu akşam anlatacaklarımın yanında bunlar hiç kalır" demiş. (...)

***Binbir Gece Masalları*, Çeviren: Alim Şerif Onaran**

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ifrit: Doğu masal ve efsanelerinde kötü, korkunç cin.

mabeyinci: Hükümdarların buyruklarını ilgililere bildiren, kişilerin dileklerini hükümdara ileten görevli.

naip: Tahtta hükümdar olmadığı zaman veya hükümdarın çocukluğu sırasında devleti yöneten kimse.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, bilinen en eski masal / fabl örnekleridir.

Şehzade ile Gulyabani adlı masal, *Binbir Gece Masalları*'ndan alınmıştır. Bu masalda Hekim Rüyan, Kral Yunan'ı tedavi etmiş; bunun karşılığında da kralın dostluğunu kazanmıştır. Bu durumu kıskanan vezir, Hekim Rüyan'ın kralı öldüreceği dedikodusunu ortaya atarak bu yalana kralı da inandırmıştır. Ölüm korkusuyla gerçekleri göremeyen kral bütün yalvarma ve yakarmalarını duymazdan gelerek Hekim Rüyan hakkında ölüm kararı vermiştir. Zeki bir insan olan Hekim Rüyan, kararından vazgeçmeyen krala ağır bir bedel ödetmiştir.

Masalların ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yaygın görüşe göre masalların kaynağı Eski Yunan ve Hint mitolojileridir. Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, bilinen en eski masal / fabl örnekleridir. MÖ VI. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan *Ezop Masalları*'nda kahramanlar genellikle hayvanlar arasından seçilmiştir. Hint edebiyatındaki *Pançatantra* adlı eser ile Beydeba'nın yazdığı *Kelile ve Dimne,* Doğu'daki ilk masal / fabl örnekleridir. Arap ve İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları*, Doğu toplumlarının hayal dünyasının ürünüdür. Masalların anlatıcısı Şehrazat'tır. Eserde hikâye içinde hikâye anlatım tekniği kullanılmıştır. *Binbir Gece Masalları*; birçok dile çevrilmiş, yüzyıllarca geniş bir coğrafyada dilden dile dolaşmış, edebiyatta ve sinemada defalarca işlenmiştir.

Zümrüdüanka (temsilî)

Grimm Kardeşler olarak tanınan Jacob (Yakop) ve Wilhelm (Vilhelm) Grimm, Almanya'da halk arasında yaşayan masalları derleyerek 1812 yılında *Çocuk ve Yuva Masalları* adıyla yayımlamışlardır. Bu masallar *Grimm Masalları* adıyla tanınmıştır. *Kibritçi Kız* masalıyla tanınan Danimarkalı yazar Andersen 1835 yılında *Çocuk Masalları* adlı eserini yayımlamıştır. Andersen'in birçok masalında iyilik ve güzellik üstün gelirken kendi yaşamından izler taşıyan masallarında iyimserliğin yerini kötümserlik ve hüzün almıştır. Andersen'in bazı masalları fabl özelliği taşımaktadır.

Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara* masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir. Osmanlı Dönemi'nde sözlü gelenekten derlenerek hazırlanan *Billur Köşk*, ilk Türk masallarındandır.

XIX. yüzyıldan itibaren, Türk Halk Edebiyatının sözlü ürünleri içinde "kıssa" adıyla anılan masal için "mesel" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Masal sözcüğünü gerçek anlamına bağlı olarak kullanan ilk sanatçı Namık Kemal'dir. Namık Kemal; masalı eğitici, terbiye edici özellikte, bütünüyle hayalî olaylardan meydana gelen bir anlatım türü olarak tanımlamıştır. Halkın dilinde yaşayan masalları Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel gibi araştırmacılar derleyerek yayımlamıştır.

Türk masal kahramanları devler, cadılar gibi olağanüstü özelliklere sahip varlıklar ile insanlar ve hayvanlardır. Masallarda padişah, Hızır, derviş, hükümdar, Keloğlan vb. iyiliği temsil ederken devler, cadılar, vezirler vb. kötülüğü temsil eder. Masallarda sık rastlanan hayvanlar ise tilki, aslan, Zümrüdüanka'dır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Şehzade ile Gulyabani* adlı masalda bulunan kültürel unsurları belirleyiniz.
2. *"Beni koru ki Allah da seni korusun! Beni öldürme ki, Allah da senin canını almasın!"* sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
3. Masaldaki karşılaşmaları ve temel çatışmayı belirleyiniz.
4. Masalın olay örgüsünü belirleyiniz.
5. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
6. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz.
7. *Şehzade ile Gulyabani* metni ile *Tasa Kuşu* metnini biçim özellikleri açısından karşılaştırınız.

Hazırlık

Hayvanlar birçok edebî eserde niçin insan gibi düşündürülmüş ve konuşturulmuştur? Aşağıdaki metinden hareketle tartışınız.

Farenin Deve Yularını Çekmesi ve Kendi Kendisine Gururlanması

Bir fareceğiz, bir devenin yularını eline aldı, kurula kurula yola düştü.

Deve, tabiatındaki mülâyimlik yüzünden onunla beraber yürümeye koyuldu. Fare "Ben, ne de pehlivan, ne de yiğit ermişim" diye gurura düştü.

Düşüncesinin ışığı deveye aksetti. "Hele hoşindi. Ben sana gösteririm!" dedi.

Gide gide bir büyük ırmak kenarına geldiler. Öyle büyük, öyle derindi ki ulu bir fil bile o ırmakta zebun olurdu.

Fare orada durdu, kaskatı kesti. Deve, "Ey dağda, ovada bana arkadaş olan,

Bu duraklama ne, niye şaşırdın? Irmağa ercesine ayak bas, gir suya!

Sen kılavuzsun, benim öncümsün. Yol ortasında durup susma" dedi.

Fare dedi ki: "Bu su, pek büyük, pek derin bir su. Arkadaş, ben boğulmaktan korkuyorum."

Deve, "Hele bir göreyim, ne kadarmış bu su?" deyip hemen ayağını attı.

Dedi ki: "A kör sıçan, su diz boyiymiş. A hayvanların kusuru, neden şaşırdın?"

Fare, "Sana karınca ama bize ejderha! Dizden dize fark var.

Ey hünerli deve, sana diz boyu ama benim tepemden yüz arşın geçer" dedi.

Deve dedi ki: "Öyleyse bir daha küstahlık etme de cismin, canın yanıp yakılmasın.

Sen, kendin gibi farelerle boy ölçüş. Deveyle sıçanın sözü yoktur."

Fare, "Tövbe ettim, Tanrı hakkı için beni bu helâk edici sudan geçir" dedi.

Deve acıdı, "Haydi hörgücüme sıçra, otur.

Bu geçiş, benim işim. Seni de, senin gibi yüzlercesini de geçiririm" dedi.

Mevlana, *Mesnevi,* Çeviren: Veled İzbudak

(**hoşindi: 1.** Hoş. **2.** Bekle gör; **hörgüç:** Devenin sırtındaki tümsek, çıkıntı; **mülayimlik:** Yumuşak huyluluk; **zebun olmak:** Âciz olmak, güçsüz duruma düşmek.)

3. Metin

HARNÂME

Bir eşek vârimiş zaif ü nizâr
Yük elinden katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Ol kadar çekeridi yükler ağır
Ki teninde tü komamışdı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri
Yükler altında kana batdı deri

Ayduridi gören bu suretlu
Tan degül mi yürür sünük çatlu

Dudağı sarkmış u düşmiş enek
Yorulur arkasına konsa sinek

Toğranuridi arpa arpa teni
Gözi görince bir avuç samanı

Kargalar dirneği kulağında
Sinegün seyri gözi yâğında

Arkasından alınsa pâlânı
Sanki it artuğıydı kalanı

Birgün ıssı ider himâyet ana
Ya'ni kim gösterir inâyet ana

Aldı pâlânını vü saldı ota
Otlayarak biraz yüridi öte

Gördi otlakta yürür öküzler
Odlu gözler ü gerlü göğüzler

Sömürüp eyle yerler otlağı
Ki çekicek kılın tamar yağı

Boynuzı ba'zısının ây gibi
Kiminün halka halka yây gibi

Böğrüşüp çün virürler âvâze
Yankulanurdı tağ ü dervâze
(...)

Öküzler keyiflerince yürümekte, keyiflerince dinlenmektedir. Öküzlerin yular ve palan dertleri de yoktur. Miskin eşek, "Bunlarla yaratılışta eşit olmamıza rağmen neden bunların başında taç varken biz yoksulluk çekmekteyiz?" diye sorgulamaya başlar. Cevap bulamayınca bilge eşeğe sormaya karar verir. Bilge eşeğin huzuruna çıkar: "Bugün otlakta göğüslerini gererek yürüyen besili, kuvvetli öküzler gördüm. Başlarında sultanlık tacı vardı. Bu taç neden onlara layık görüldü? Bizim gökyüzünde yıldızımız yok mu ki yeryüzünde boynuzumuz olmadı?" der.

Pir eşek: "Onlar gece gündüz arpa ve buğday işlerler, bu yüzden bunları yerler. Bunların yetişmesinde emekleri olduğu için devlet tacı Allah tarafından onlara sunuldu. Bizim büyük işimiz odundur. İçimizi yakan o değersiz şeydir." cevabını verir. Pir eşeğin yanından ayrılan miskin eşek madem öyle, ben de gidip buğday işleyeyim ve dişleyeyim, diyerek yakınlardaki ekin tarlasına girer. Ekini yemekle kalmaz, tarlayı mahveder. Karnı doyduktan sonra ağır yüklerini hatırlayarak anırmaya başlar. Sesi duyup gelen tarla sahibi tarlasını görünce ah eder. Eşeğe söver, sövmekle yüreği soğumaz, eşeği döver, dövmekle de yetinmez, eşeğin kulağını ve kuyruğunu keser.

Kaçar eşşek acıyurak canı
Dökülüp yaşı yirine kanı

Uğrayu geldi pîr eşek nâgâh
Sordı hâlini kıldı derdile âh

Yirmürü inleyü didi iy pîr
Har-ı rûbâh bigi pür-tezvîr

Bâtıl isteyu hakdan ayrıldum
Boynuz umdum kulakdan ayrıldum

Feilâtün (fâilâtün) / mefâilün / feilün (fa'lün)
• • — — (— • — —) / • — • — / • • — (— —)

Şeyhî
Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş-*Makaleler*
Hazırlayan: Mustafa Özkan

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ayıtmak: Söylemek, demek.

enek: Çene.

har: Eşek.

ıs: Sahip.

katı: Pek, ziyade, şiddetli.

kısu: Sıkıntı, üzüntü.

nizâr: Zayıf, arık.

od: Ateş.

sünük: Kemik.

şikeste: Kırık, kırılmış.

tan: Yerme, ayıplama.

yağır: Hayvanın omzunda ve arkasındaki yara.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Fabl

Fabl; kahramanları çoğunlukla hayvanlardan seçilen, ders verme amacı güden, genellikle manzum bir edebî türdür. Fabllarda bir öğüt yer alır. Bu öğüt, genellikle bir atasözü ya da özdeyiş yoluyla verilir. Fabllarda soyut kavramlar, somut olaylar yardımıyla anlatılır.

İnsanların başından geçen her türlü olay fablın konusunu, iyilik-kötülük gibi çatışmalar olay örgüsünü oluşturur. Kahramanlar genellikle hayvanlardır fakat insanlar da zaman zaman bu kahramanlar arasında yer almaktadır. Hayvanlar fablda kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır; bunun için fabllarda genellikle teşhis ve intak sanatlarından yararlanılır. Olaya dayanan diğer türlerde olduğu gibi fablda da öyküleyici anlatıma başvurulur. Fabl türünde de masalda olduğu gibi yer ve zaman belirsizdir. Ders verme amacı güdüldüğü için dili sadedir. Zaman zaman kalıp sözlere yer verilir. Masalda olduğu gibi fablda da "dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık" gibi evrensel tema ve kavramlar işlenir.

XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. XVII. yüzyılda Fransız yazar La Fontaine, Ezop ve Beydeba'dan esinlenerek fabllar yazmıştır. Amerikalı yazar Richard Bach'ın (Riçırt Bah) *Martı*, İngiliz yazar George Orwell'in (Corç Orvıl) *Hayvan Çiftliği*, Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin (Antuen dö Sant Ekzuperi) *Küçük Prens* gibi eserleri fabl türünden etkilenilerek yazılmıştır.

Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler, Hint, Arap ve İran edebiyatından esinlenilerek oluşturulmuştur. XIII. yüzyılda Mevlana'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. Gülşehri'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantıku't Tayr* adlı eser fabl özelliği göstermektedir. XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı *Harnâme,* Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir. Şinasi, 1859 yılında La Fontaine'in (La Fonten) fabllarını Türkçeye çevirmiştir.

Küçük Prens

Ünlü bir göz hekimi olan divan şairi Şeyhî'ye, Çelebi Sultan Mehmet'in göz hastalığını tedavi ettiği için Tokuzlu köyü tımar olarak verilmiştir. Şeyhî, Tokuzlu köyüne giderken tımarın eski sahiplerinin saldırısına uğramış; başına gelenleri *Harnâme*'de sembolik biçimde anlatmıştır. Dönemine göre yalın bir dille yazılan *Harnâme*, 126 beyitten oluşan bir mesnevidir. Sanatçı, bu eserde, insanlar arasında geçebilecek olayları teşhis ve intak sanatlarından yararlanarak hayvanlar aracılığıyla anlatmıştır. Anlatma, gösterme, iç konuşma, diyalog anlatım teknikleri ile betimleyici, mizahi, eleştirel anlatım tutumlarından yararlanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları*'nda verilenler dışında bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz.

2. *Harnâme* adlı metindeki olay örgüsünü belirleyiniz.

3. *Harnâme* adlı metnin tema ve konusunu belirleyiniz.

4. *"Bâtıl isteyu hakdan ayrıldum / Boynuz umdum kulakdan ayrıldum"* dizeleriyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

5. *Harnâme*'deki temel çatışmayı belirleyiniz.

6. *Harnâme*'de dil hangi işlevde kullanılmıştır? Açıklayınız.

7. *Harnâme* adlı eser ile şairin hayatı arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

8. *Harnâme* ile *Tasa Kuşu* adlı metinleri tür, biçim ve üslup açısından karşılaştırınız.

	Harnâme	Tasa Kuşu
Tür		
Biçim		
Üslup		

Yazarın Biyografisi

Şeyhî (?-1431): XV. yüzyıl divan şairlerinden Şeyhî ile ilgili olarak kaynaklarda kesin ve yeterli bilgi bulunmamaktadır. Eldeki bilgilere göre asıl adı Yusuf Sinan'dır. Kütahya'da doğmuştur. İran'da tıp eğitimi almıştır. Döneminin özelliklerini yansıtan şiirler yazmıştır. Başından geçen bir olay nedeniyle yazdığı *Harnâme* adlı mesnevisiyle tanınmıştır. *Harnâme*'den başka *Hüsrev ü Şirin* adlı bir mesnevisi ve *Divan*'ı vardır.

Hazırlık

1. İnsanların hangi özellikleri hangi hayvanlarla temsil edilebilir? Tartışınız.
2. *"Kimseyi hafife almamak gerekir."* sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

4. Metin

ASLANLA FARE

Herkes herkese yardım etmeli,
Ben büyük, o küçük dememeli.
İki masalım var bunun üstüne,
Başka da bulurum isteyene.

Aslan toprakla oynuyormuş bir gün;
Bir de bakmış pençesinde bir fare.
Aslan, aslan yürekliymiş o gün,
Kıymamış canına, bırakmış yere.
Boşuna gitmemiş bu iyiliği.
Kimin aklına gelir
Farenin aslana iyilik edeceği?
Etmiş işte, hem de canını kurtarmış.
Günün birinde aslan
Biraz çıkayım derken ormandan,
Düşmüş bir tuzağa,
Ağlar içinde kalmış;
Kükremiş durmuş boşuna.
Bereket fare usta yetişmiş imdada:
Bu iş kükremekle değil,
Kemirmekle olur, demiş.
Başlamış incecik dişlerini işletmeye
Gelmiş ipin hakkından kıtır kıtır.
Bir ilmik kopunca ağdan hayır mı kalır
Sabır, biraz da zaman
Güçten, öfkeden daha yaman.

La Fontaine'den Masallar
Uyarlayan: Sabahattin Eyüboğlu

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Aslanla Fare, kurmaca bir gerçeklikle, eğitici amaç gözetilerek yazılmış manzum bir fabldır. Eserde insanlar arasında geçebilecek olaylar, sembolik kahramanlar aracılığıyla aktarılmıştır. Yer ve zaman ikinci plandadır. Yalın bir dille yazılan fablda teşhis ve intak sanatları ile anlatma tekniğinden ve öyküleyici anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

Fabl Planı

Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.

Serim: Kişiler kısaca tanıtılır, olayın geçtiği çevre belirtilir, olay başlatılır.

Düğüm: Çatışma ortaya konur ve olay düğümlenir. Olayın ayrıntılarına girilir. Merak duygusu yoğunluk kazanır.

Çözüm: Düğüm çözülür, çatışma sona erer. Olay genellikle beklenmedik bir sonuca bağlanır.

Öğüt: Olayla ilgili ana fikir öğüt biçiminde verilir. Bu öğüt daha çok bir atasözü ile ortaya konur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Aslanla Fare* adlı fablın konusunu ve temasını bulunuz.
2. Fabllarda verilen mesajların genelgeçer olması bu türün hangi özelliğini gösterir? Açıklayınız.
3. La Fontaine'den alınan fablın bölümlerini (serim, düğüm, çözüm, öğüt) gösteriniz.
4. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz.
5. *Harnâme* ile *Aslanla Fare* metinlerini tür, biçim, içerik ve anlatım teknikleri bakımından karşılaştırınız.
6. Masal ve fabl türlerini karşılaştırarak tablodaki boşlukları doldurunuz.

Masal	Fabl
Masalların çoğu sonradan yazıya geçirilmiştir.	
	Fabllar genellikle manzum şekildedir.
Masallar genellikle bir tekerlemeyle başlar.	
	Fabllarda öğüt bölümü vardır.

Yazarın Biyografisi

La Fontaine (1621-1695): Jean de La Fontaine, Fransa'da dünyaya geldi, hukuk eğitimi aldı, fabllarıyla tanındı. Evrensel insan özelliklerini yansıtmadaki başarısı nedeniyle birçok dile çevrilen fabllarında klasisizm akımının özellikleri görülür. Çocukluğu ve gençliği dağlarda, kırlarda, ormanlarda geçen La Fontaine'in fabllarında kahramanlar çoğunlukla hayvanlar arasından seçilmiştir.

La Fontaine (1621-1695)

Türk ve dünya edebiyatından masal ve fabl örnekleri okuyunuz.

Dil Bilgisi

1. *Daha da ne diller dökmüş ama, Sülün kız hangi şeytana uymuşsa, bu öğüdü kulağının ardına atıp kendini avareliğe vermiş...*

   Tasa kuşunun gözlediği de bu değil mi! Kaşla, göz arasında varıp kanatları arasına almış onu...

   Sülün kız, bir de gözünü açıp bakmış ki, ne baksın; misli, menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar şakıyor, yanık yanık... Bir yanında sular akıyor oluk oluk... Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk... O kuşlara kumru mu desem, kanarya mı desem, ne desem! O sulara şeker mi desem şerbet mi desem, ne desem! Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyim; bulunsa bulunsa, Erem bağlarında bulunur belki...

   Yukarıdaki parçada bağlaçları bulunuz ve bunların parçadaki işlevlerini belirleyiniz.

2. *Sonunda Kral Yunan, hekime, "Seni öldürtmedikçe güven bulamayacağım, rahata kavuşamayacağım. Çünkü senin, elime aldığım bir şeyle beni kurtardığın gibi, koklatacağın bir şeyle ya da bir başka yolla, beni öldüreceğine kuvvetle inanıyorum," Hekim ona, "Efendimiz, benim ödülüm bu mu olacaktı, sen iyiliği, kötülükle mi karşılarsın?" demiş.*

   Yukarıdaki parçada edatları bulunuz ve bunların parçadaki işlevlerini belirleyiniz.

3. **Aşağıdaki cümlelerde ünlemleri bulunuz ve bunların parçadaki işlevlerini belirleyiniz.**

   - *A Sülün kızım demiş; ne diye kara kara düşünüp durursun?*
   - *Aman kızım; dünyada her şey insanın elinde, avcunda değil!*
   - *Ah şu ağaçlar Tuba olsa; eğil desem, eğilse; doğrul desem, doğrulsa!*
   - *Sülün kız; rahat bir nefes alıp, "ooh!" demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş.*

4. **Aşağıdaki cümlelerden hareketle *de*'nin yazılışı ile ilgili hangi kurallara ulaşılabilir?**

   - *Üstelik, dişlerinden tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama, bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu düşmüş.*
   - *Dağda, dağ olmuş; bağda da, bağ olmuş ya, insan buldukça bunar derler; Sülün kız, şimdi de kendini bir tasaya kaptırmasın mı!*
   - *"Kitapta, bu hayret verici şey de yazılı!" demiş.*

5. **Aşağıdaki cümlelerden hareketle *ki*'nin yazılışı ile ilgili hangi kurallara ulaşılabilir?**

   - *Efendimiz, eğer ölümüm gerçekten zorunlu ise, bana bir süre tanı ki, evime gideyim!*
   - *Başımı vurdurursan, kitabı aç ve sayarak üç sayfa çevir; sonra soldaki sayfadan üç satır oku!*
   - *Böylece, ey ifrit, bil ki, Kral Yunan, Hekim Rûyan'ı bağışlasaydı, Tanrı da sırası gelince onu bağışlayacaktı.*
   - *Bir de gelmiş çevre ister; çevrede güller, sendeki diller; ben gider oldum, duymasın eller...*

6. **Aşağıdaki cümlelerde ünlem işaretinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.**

   - *Tasa kuşunun gözlediği de bu değil mi! Kaşla, göz arasında varıp kanatları arasına almış onu...*
   - *Hekim, "Aynı tarzda açmaya devam et!" demiş;*
   - *Ey kral! Bu kitabı al!*

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Masal / Fabl Yazma Aşamaları

b. Yazma Sürecini Uygulama

1. Masal / fabl yazma aşamaları doğrultusunda bir masal / fabl yazınız.

Not: Masal / fabl yazma çalışmalarının dışında, incelediğiniz metinlerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türlerde de yazma çalışmaları yapabilirsiniz.

2. *Harnâme* adlı metni günümüz Türkçesiyle yeniden yazma çalışması yapınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dinleme Türleri

Dinleme; sözlü iletileri işitme, anlamlandırma ve sözlü iletilere tepkide bulunma sürecidir. Dinleyici, amacına uygun dinleme tekniklerini kullanır. Başlıca dinleme türleri şunlardır:

Dinleme sırasında başka bir işle uğraşılmaz, konuşmacıyla göz teması kurulur.

Aktif Dinleme: Jest ve mimiklerle dinleyicinin konuşmacıya değer verdiğini hissettirdiği dinleme şeklidir. Bu dinlemede dinleyen aktiftir. Dinleme sırasında başka bir işle uğraşılmaz, konuşmacıyla göz teması kurulur. Zaman zaman konuşmacıya sorular yöneltilir. Bu geri bildirimler yoluyla konuşmacı mesajlarının alınıp alınmadığını kontrol eder.

Pasif Dinleme: Dinleyicinin sözlü tepkide bulunmadığı, konuşulanı sessizce dinlediği dinleme çeşididir. Dinleyicinin dinledikleriyle ilgili zihinsel faaliyetlerini etkinleştirmek amaçlanır. Dinleyicinin sessizliği, konuşmacıya söylediklerinin kabul gördüğü izlenimi verir. Bu dinlemede konuşmacı dinleyenin kendisini anlayıp anlamadığı konusunda kesin bir düşünceye ulaşamaz.

Not Alarak Dinleme: Dinlenenlerin unutulmasını önlemeye dönük olarak kısa not almayla desteklenmiş dinleme çeşididir. Konuşulanların hatırda kalması ve daha kolay anlaşılması için konuşulanlar, not alınarak dinlenir. Bu tür dinlemede dinleyici; konuşmanın ana düşüncesini, önemli bulduğu bölümleri, güzel sözleri hatırlamak için not alır.

Empati Kurarak Dinleme: Dinleyenin, kendisini konuşanın yerine koyarak konuşmacının neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını anlamaya yönelik dinleme çeşididir. Dinleyici bir süreliğine kendi duygu ve düşüncelerinden uzaklaşarak olayları karşısındakinin bakış açısıyla değerlendirir. Bu durum, önyargılı dinlemeyi engeller.

Yaratıcı Dinleme: Dinleyicinin konuşmacının sözlerinden yeni düşünce ve hayaller üretmesine dayanan dinleme çeşididir. Dinleyici; dinlediklerine yeni anlamlar yükler, dinlediklerini zihninde yapılandırır, bunlardan yeni düşünceler üretir.

Seçici Dinleme: Dinlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilmesine dayalı dinlemedir. Seçici dinlemede önceden belirlenen sorulara cevap bulma amaçlanır. Bir başka yöntem de dinlenenlerden bir bölüm seçilerek bu bölümün dikkatli dinlenmesidir.

Eleştirel Dinleme: Dinleyicinin konuşmacının iletilerini çok yönlü bakış açısıyla tarafsız olarak değerlendirip sorguladığı, karşılaştırmalar yaptığı dinlemedir. Eleştirel dinlemede dinleyici zihinsel süreçleri yoğun olarak kullanır, dinlediklerini ön bilgiler ile karşılaştırır kendi doğrularını bulmaya çalışır.

Dinleme değerlendirilirken önce konuşmacının amacı belirlenir. Konuşmacının konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olup olmadığı değerlendirilir. Bilgilerin güncelliğine, konuşmacının tarafsız bakış açısına sahip olup olmadığına bakılır. Konuşmanın tutarlılığı sorgulanır. Konuşma; konu akışındaki uyum, olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendirilir. Konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliği sorgulanır.

Etkili Dinleme

Dinleme, belli bir amaç gözetilerek yapılır. Bu özelliğiyle öğrenme yollarından birini oluşturur. Öğretim sürecinin amacına ulaşması etkin dinleme ile mümkündür.

İşitme ile dinleme farklı kavramlardır. İşitme, sesin kulak tarafından algılanmasıdır. İşitmede kulak tarafından algılanan sesi çözümlemek için özel bir dikkat gerekmez. Dinlemede ise işitilenin düşünülmesi, bilinçli olarak değerlendirilmesi söz konusudur.

Dinleme, iletişimin amacına ulaşmasında önemli bir etkendir. Günlük hayatta iletişim büyük oranda sözle sağlanmaktadır. Dinlemenin doğru olarak gerçekleşmesi için bir amaç doğrultusunda dinleme yapılmalı, dinlemeye istekli olunmalı, eleştirel dinleme yöntemi kullanılmalıdır.

Günlük hayatta iletişim büyük oranda sözle sağlanmaktadır.

Etkili dinlemede sözel mesajlar dinlenir, sözel olmayan mesajlar izlenir. Konuşmacının söylediklerini dinlerken beden hareketleri, yüz ifadeleri, sesindeki değişmeler, vücut tepkileri izlenir.

Etkili dinleme bir hazırlık sürecini gerektirir. Bu süreçte dinlemeye zihinsel ve fiziksel olarak hazırlık yapılır, görsel ve işitsel araçlar kullanılır.

Dinleyici, konuşma süresince aktif bir dinleme içinde olmalıdır.

Hazırlık yapıldıktan sonra dinleme sürecine geçilir. Dinleme sürecinde dikkat önemlidir. Dinleyicinin dikkati, konuşmacının anlattıklarına yönelir. Dinleyici, konu akışını takip eder, bilmediği sözcüklerin anlamını dinleme sırasında tahmin eder.

Dinleme esnasında konuşmacıyla empati kurulmalı ve yargılayıcı davranışlardan kaçınılmalıdır. Konuşmacının anlattıkları dinleyicinin kendi ifadeleriyle özetlenmelidir. Konuşmanın konusu ve ana düşüncesi tespit edilmeli, konuşmadaki açık ve örtük iletiler belirlenmelidir.

Etkili dinlemede konuşmacının sözü kesilmemelidir. Sorular konuşmanın sonuna saklanmalıdır. Gözler konuşmacıyı takip etmeli, not alınmalıdır. Dinleyici, rahat olduğunu konuşmacıya hissettirmelidir.

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

1. *Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma* bölümünde verilen bilgilerden yararlanarak etkili dinleme çalışmaları yapınız.
2. Yazdığınız masal / fablları sınıfta sununuz.
3. Çizgi film hâline getirilmiş bir fabl izleyiniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-5. soruları aşağıdaki masala göre cevaplayınız.

KABAK GELİN

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içindeyken köylerin birinde bir Keloğlan ile anası yaşarmış. Anası saçını süpürge yapar, orada burada çalışarak günlük nasiplerini çıkarırmış. Oğlu Keloğlan, tembelin tekiymiş. Bütün gün hiçbir işe bakmaz, miskin miskin oturur veyahut da yatarak zamanını geçirirmiş. Kadın bakar ki olacak gibi değil!

"Keloğlum, keleş oğlum, elâlemin oğlu analarına bakıyor. Git sen de çalış, para kazan..." diyerek oğluna yolluk ekmek pişirip yola salar.

Keloğlan az gide uz gide bir tepenin yamacında sürülerini otlatan bir çoban görür.

Hoşbeşten sonra:

"Ekmeğim sende kalsın. 3 güne kadar geldim geldim, gelmedimse helâl-hoş olsun" diyerek, çekip gidiyor. Geri döndüğünde, çobanın ekmeğini yediğini görünce:

O yanına geçerim, bu yanına geçerim

Koyununu aldığım gibi kaçarım deyip koyunu kucaklayıp kaçıyor. Gel zaman git zaman yolda bir kervana rast geliyor. Kervancıbaşına koyunu verip 3 gün içinde gelmezse kendilerinin olmasını söylüyor ve çekip gidiyor. Döndüğünde koyunun yerinde yeller estiğini görüp iyice sinirlenen Keloğlan:

"O yanına geçerim, bu yanına geçerim,

Halılarını aldığım gibi kaçarım"

Deyip halıları alıp kaçıyor. Tepeler aşırı yol yürüdükten sonra bir köye geliyor. Bakar ki ne görsün? Herkes gülüp eğleniyor, davullar zurnalar çalınıyor. Bunun bir düğün töreni olduğunu öğrenen Keloğlan düğün sahibine halıları emanet edip yine "3 gün içinde gelmezsem helâl-hoş olsun" diyerek kayboluyor. Geldiğinde halıları bulamayınca hiddetlenip:

"O yanına geçerim, bu yanına geçerim, gelinini aldığım gibi kaçarım" deyip gelinin elinden tuttuğu gibi geldiği yollardan, tepelerden aşarak köyüne geliyor. Evlerine vardıktan sonra gelini kapının arkasına dayayıp annesine:

"Ana, Keloğlan sana bir gelin getirdi. Git de elini eteğini öpsün" diyerek, gelinin yanına yolluyor. Kadıncağız, gelinin duvağını açtığında ne görsün! , kaşı, gözü oyulmuş, süslenmiş bezenmiş bir kabak durmuyor mu karşısında!

Meğer o köyde her yıl mevsimi gelince kabak şenlikleri yapılır, eğlenilirmiş. Gelini kaptığı gibi, Keloğlan'ın başına fırlatan anası, oğlunu bir güzel benzetmiş. Kabak Keloğlan'ın başında parçalanmış...

Onlar orada kaldı; safalarını sürüp, muratlarını ersinler.

Derleyen: Nesrin Tağızade

Not: Metin sözlü gelenekten aktarıldığı için metinde kip uyumsuzlukları vardır.

1. Bu masalın planını oluşturan bölümleri aşağıdaki tabloda belirtiniz.

Döşeme	
Serim	
Düğüm	
Çözüm	
Dilek	

2. Metnin yapı unsurlarıyla ilgili tespitlerinizi aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

Kişiler: ....

Olay örgüsü: ....

....

....

....

Mekân: ....

....

....

Zaman: ....

3. Masalda mekân ve zamanın değişimi nasıl verilmiştir?

....

....

4. Masaldaki olağanüstülüklerle ilgili neler söylenebilir?

....

....

5. Masalda geçen edat ve bağlaçları bularak bunların metindeki işlevlerini belirleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi masalın özelliklerinden biri değildir?

A) Duyulan geçmiş zamanla anlatılması

B) Eğitici özellik taşıması

C) Millî duygulara yer vermesi

D) Sonradan yazıya geçirilmesi

E) Kahramanların olağanüstü özellikler taşıması

7. **İKİ KATIR**

Biri yulaf yüklü iki katır gidiyordu;
Birinde tahsildarın paraları.
Para taşıyan biraz fazla kibirleniyordu;
Duymuyordu bile sırtındaki ağırlığı.
Pek de edalı adım atıyordu,
Çıngırağını şakırdataraktan.
Derken bir kaç adam çıktı uzaktan.
Haydutlar, para arıyorlardı;
Para da yalnız memurun katırında vardı.
Hayvanı yakalayıp durduttular;
Katırcık dayakları yedikçe inliyordu;
"Ne bekledim, başıma neler geldi diyordu.
Şu arkadaş nasıl da sıyrıldı tehlikeden!
Mahvolan, helâk olan sadece ben.
Öteki: — Dostum, dedi yoldaşına,
Her zaman rahat etmez büyük işler görenler;
Sen de bir fakirin işini görseydin eğer
Bunun hiç biri gelmezdi başına."

Orhan Veli Kanık, *La Fontaine'in Masalları*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu fabldan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Fablda .... anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

b. Fabl; serim, ..., ..., ... bölümlerinden oluşmaktadır.

c. Fablda bir .... verme amaçlanmıştır.

ç. Fabl .... şekilde yazılmıştır.

d. Fablda .... ve .... belirsizdir.

e. Fablda .... bir dil kullanılmıştır.

8. (I) Masallar; döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur. (II) Döşeme bölümü; dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan, masalda anlatılanlarla ilgisi bulunmayan bir tekerlemeyle başlar. (III) Serim bölümünde olaya giriş yapılır. (IV) Asıl olay dilek bölümünde anlatılır. (V) Dilek bölümü "Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine." gibi kalıplaşmış sözlerle son bulur.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

9. **HOROZLA İNCİ**

Bir horoz inci bulur, kuyumcuya gider:
"Al, şuna bak, der,
pırıl pırıl, ne özrü ne kusuru var.
Fakat sen bana bir avuç mısır ver,
benim işime o yarar."

Bir cahile bir kitap miras kalır.
Adam kitabı alır,
komşusu kitapçıya gider:
"Bak, ne güzel kitap, der,
fakat sen bana beş on kuruş ver,
benim işime o yarar."

Nâzım Hikmet, *La Fontaine'den Masallar*

Bu fablda;

I. Teşhis ve intak sanatlarından yararlanıldığı,

II. Fablın kahramanlarından birinin hayvan olduğu,

III. Fablda zamanın belli olduğu

bilgilerinden hangisine veya hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

10. Pasif dinleme; dinleyicinin sözlü tepkide bulunmadığı, konuşulanı sessizce dinlediği dinleme çeşididir. Dinleyicinin dinledikleriyle ilgili zihinsel faaliyetlerini etkinleştirmek amaçlanır. Dinleyicinin sessizliği, konuşmacıya, söylediklerinin kabul gördüğü izlenimi verir. Bu dinleme türünde konuşmacı dinleyenin kendisini anlayıp anlamadığı konusunda kesin bir yargıya ulaşamaz.

Buna göre pasif dinleme ile ilgili olarak;

I. Empati kurulduğu,

II. Zihinsel sürecin etkinleştiği,

III. Karşılaştırma yapıldığı

bilgilerinden hangisine veya hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

11. Aşağıdakilerden hangisi etkili dinlemenin özelliklerinden biridir?

A) Dinleme belli bir amaç gözetilerek yapılır.

B) Dinleme sırasında başka bir işle uğraşılabilir.

C) Dinleme sırasında not alınmaz.

D) Yargılayıcı bir tutum içinde dinleme yapılır.

E) Önyargılı bir şekilde dinleme gerçekleşir.

12. I. Köylerin birinde bir Keloğlan ile anası yaşarmış.

II. Her seferinde sayfalar büyük bir güçlükle açılmış.

III. Evveli bir varmış bir yokmuş bir derviş ile bir kocakarı varmış.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde veya hangilerinde "ile" kelimesi edat olarak kullanılmıştır?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ne ... ne" bağlacı kelime gruplarını birbirine bağlamaktadır?

A) Ne kimsenin bir tüyüne dokunur ne de yerdeki karıncayı incitirmiş.

B) Ne bir dağda yağmurumuz var ne bir bağda yaprağımız var.

C) Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyim.

D) Ne altın oluk ne gümüş oluk bir damla su vermiş.

E) Tasa dediğin ne korkuya benzer ne kuruntuya benzer.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, ayraçla gösterilen yere iki nokta (:) konulmalıdır?

A) Ünsüzler ( ) sürekli olup olmadıklarına ve ses yolunda titreyip titremediklerine göre adlandırılır.

B) Süreksiz sert *ç, k, p, t* ünsüzleriyle biten kelimeler, ünlüyle başlayan bir ek aldığında bu kelimelerin sonunda bulunan *ç, k, p, t* sert ünsüzleri yumuşar ( ) *c, g (ğ), b, d* ünsüzlerine dönüşür.

C) Türkçedeki sesler, ses yolundan çıkışlarına göre iki gruba ayrılır ( ) ünlüler ve ünsüzler.

D) Sözel derslerden tarih, felsefe, coğrafya ( ) sayısal derslerden fizik, kimya, biyoloji alıyorum.

E) Çekim ekleri kelimelerin diğer kelimelerle bağ kurmasını, cümlede görev almasını sağlayan ( ) hâlini, sayısını, zamanını, kişisini bildiren eklerdir.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışı <u>yoktur</u>?

A) Yanardağdan püsküren mağma değişik şekiller almış.

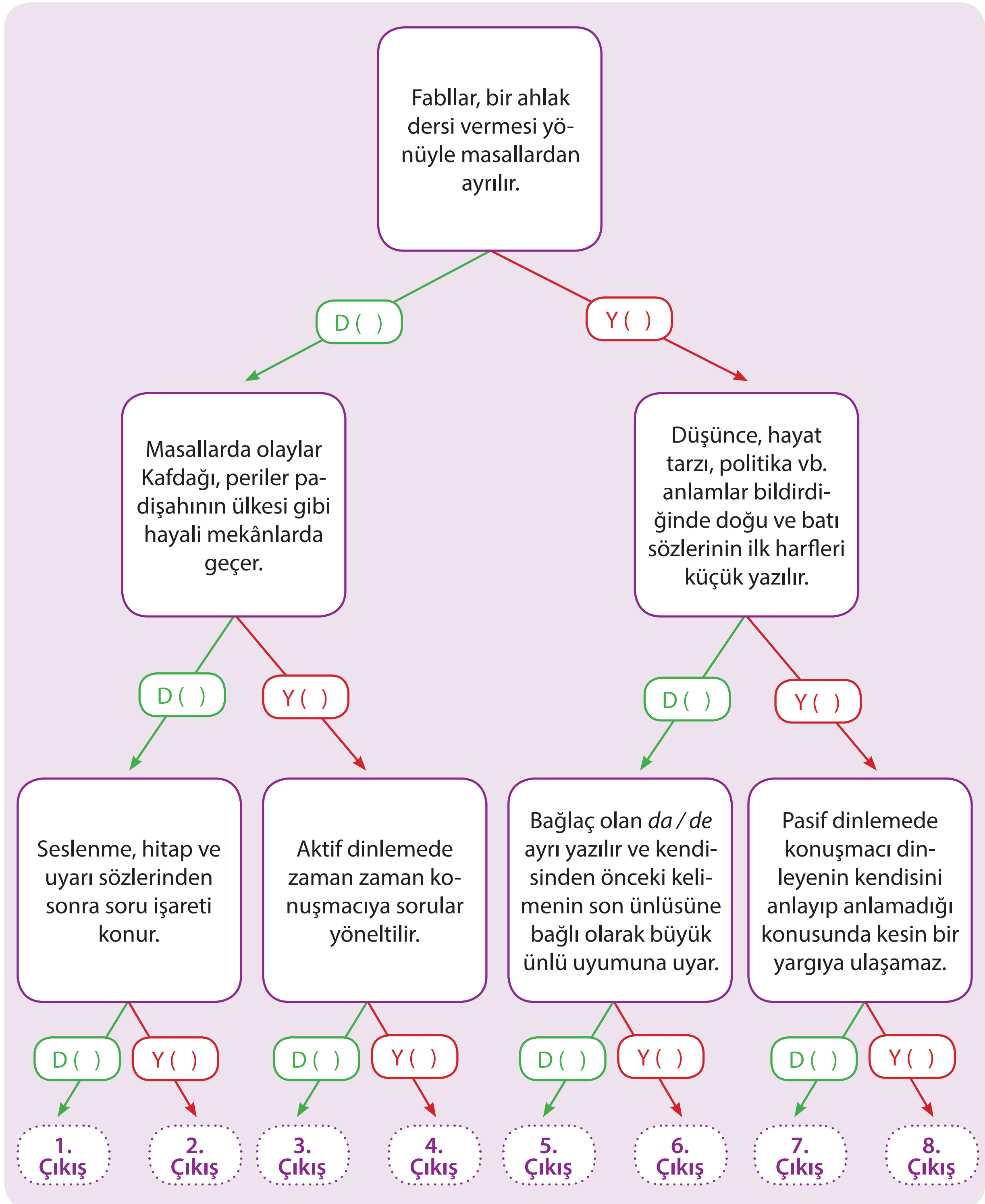
B) Bu aracın çarpma sonucu egzosu delinmiş.

C) Eşgüdümlü çalışırsak işi daha çabuk bitiririz.

D) Düşmanla göğüs göğüse mücadele ettiler.

E) Eski düşmanlar şimdi can ciğer oldular.

16. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

5. ÜNİTE

ROMAN

Ünite İçeriği

Roman türleri

Romanın hikâyeden ayrılan yönleri

Zamirler, yazım ve noktalama çalışmaları

Roman kesiti yazma

Hazırlıklı konuşma

Amaç

Roman türlerini kavrama

Romanın hikâyeden ayrılan yönlerini kavrama

Zamirleri, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Roman kesiti yazma becerisi kazanma

Hazırlıklı konuşma becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Sosyal ve kültürel değişimin aile kurumu üzerindeki etkileri neler olabilir? Tartışınız.
2. "Kuşak çatışması" kavramından ne anladığınızı belirtiniz.
3. Bir roman filme alındığında o romanla film arasında ne gibi farklılıklar olabileceğini tartışınız.

YAPRAK DÖKÜMÜ

1. Metin

Ali Rıza Bey, değerlerini her şeyden üstün tutan bir aydındır. Ahlak, dürüstlük ve adalet vazgeçemeyeceği değerlerdir. Trabzon'daki memurluk görevinden ayrıldıktan sonra karısı ve beş çocuğuyla İstanbul'a gelir. Ailesiyle beraber Bağlarbaşı'ndaki babadan kalma eve yerleşirler. Bir süre işsiz kaldıktan sonra Muzaffer Bey'in müdürlük yaptığı şirkette çalışmaya başlar.

Ali Rıza Bey, eski bir tanıdığının kızı Leman'ın şirkette işe alınmasına aracı olur. Bir süre sonra Leman'la şirket müdürü Muzaffer Bey'in ilişkisi olduğunu öğrenir. Ali Rıza Bey bu durumu gururuna yediremeyip işten ayrılır. Oğlu Şevket'in bir bankada iş bulup çalışmaya başlamasıyla biraz rahatlar. Artık evin bütün yükü Şevket'in omuzlarındadır. Karısı Hayriye Hanım ile kızları Necla ve Leyla, eve para getirmeyen babalarına karşı saygısız davranmaktadır.

Şevket iş arkadaşı Ferhunde ile yakınlaşır. Kadının kocası olayı öğrenince Ferhunde'yi kovar. Şevket, Ferhunde ile evlenmek ister. Ali Rıza Bey, bu evliliğe karşı çıkar. Hayriye Hanım, Ali Rıza Bey'e baskı yapar. Ali Rıza Bey, Şevket'in Ferhunde'yi çok sevdiğini anlayınca evlenmelerine izin verir.

Aşağıdaki parça, evdeki sosyal hayatın değişmesiyle gelişen olayların anlatıldığı bölümden alınmıştır.

XVIII

Leyla ile Necla artık muratlarına ermişlerdi. Senelerden beri hasretini çektikleri asrî hayata nihayet kavuşmuşlardı.

Ali Rıza Bey'in Bağlarbaşı'ndaki kendi gibi ihtiyar ve çürük evi eski mahrumiyetlerin acısını çıkarmak ister gibi çılgın bir neşe ve şenlik içinde kalkıp kalkıp oturuyordu.

Haftada iki gece dostlara danslı çay veriliyor, en aşağı iki üç gece de başkalarının davetine gidiliyordu. Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı. Davet akşamları taşlıktaki su küpü, sofadaki yemek masası ve daha başka hırdavat eşya mutfağa taşınıyor, yukarıdan kilimler, iskemleler, süslü yastıklar indirilerek bir kabul salonu dekoru kuruluyordu.

Bu telaşlar arasında çok kere akşam yemeği hazırlamaya ve yemeye vakit kalmazdı.

Herkes misafirler için hazırlanan sofradan bir iki bisküvi, bir sandviç alır, ayak üstünde acele acele yerdi. Biraz sonra davetliler birer birer sökün etmeye başlayınca Hayriye Hanım eteklerini toplayarak, kollarını sıvayarak mutfaktaki büfecilik vazifesine kapanır, Ali Rıza Bey aşağıdaki gürültüleri mümkün olduğu kadar az işitmek için kolunda bir kitap, elinde bir mum ile tavan arasına çıkardı.

Gramofon bütün gece çalar, çılgın kahkahalar, çığlık çığlığa boğuşmalar içinde durmadan dans edilir, temelinden sarsılıyor gibi olan evin harap tavanlarından tozlar yağardı...

Ekseriya oturduğu yerde sönen mumun önünde uyuyup kalan Ali Rıza Bey, ilk sabah ışıkları içinde gözlerini açtığı vakit, evi hâlâ bu gürültüler içinde sarsılıyor bulurdu.

Ailenin misafirliğe gittiği gecelere gelince, o vakit de yine bitip tükenmez hazırlıklar sebebiyle akşam yemeklerine vakit kalmazdı. Kızlar, yengeleriyle beraber saatlerce sökük dikerler, bozulmuş elbise parçalarından uydurma süsler hazırlarlar, vücutlarının görünecek yerlerini kolonya ile silerler, ayna karşısında kantocu kızlar gibi boyanırlardı.

Küçük, büyük evin bütün insanlarına arız olan titizlik ve hırçınlık Ali Rıza Bey'e de sirayet ediyor gibiydi.

İhtiyar adam bazen kızıp köpürüyor, bu rezaletlere tahammül edemeyeceğini bağıra bağıra söylemeye başlıyordu. O vakit Hayriye Hanım, nerede ise koşup yetişiyor:

"Ali Rıza Bey çıldırıyor musun? Ne yapalım şimdi böyle geçiyor... Kızlara koca bulmak lazım... Eve kapatılmış bir kızı bu zamanda kimse arayıp sormuyor... Bu yaptıklarımız sırf onlara hayırlı bir kısmet bulmak için... Çocuklarına hanlar hamamlar mı yaptın, bırak biçareler de başlarının çarelerine baksınlar..." diye çıkışıyordu. Görünüşte Şevket de bu fikirde idi:

— Baba, hayat değişmiş, diyordu. Emin ol ki bu eğlencelerde zannettiğin kadar korkulacak bir şey yok... Şimdi bütün dünya böyle... Ne yapalım... Asrın icabatına uymaya mecburuz... Sen başka bir zamanın adamı olduğun için bunların ne kadar tabii ve zaruri şeyler olduğunu görmüyorsun.

Ali Rıza Bey evvelâ şaşırdı, oğlunun da öteki çocukları gibi değiştiğine, bozulduğuna hükmetti. Fakat biraz sonra anladı ki Şevket yine eski Şevket'tir.

Onun fikirlerinde ve duygularında hiçbir şey değişmemiştir. Bu gidişten o da memnun değil, ne bu yaşayış tarzını, ne evlerine girip çıkan insanları, o da beğenmiyor; fakat ne çare ki iş çığrından çıkmış, karısına olan zaafı yüzünden yahut daha başka sebeplerden kendini bir kere bu korkunç akıntıya kaptırmıştır; bu müdafaalar bu zaafa bir mazeret göstermekten başka bir şey için değildir.

Oğlunun söz söylerken aldığı suçlu ve me'yus tavır da bunu göstermiyor mu idi? Evet, Şevket yine eski Şevket'ti. Bu olan şeyleri ne bu zaman ne de hiçbir zaman tabii ve zaruri bulmuyordu. Ne yapsın ki ok yaydan çıkmıştı.

Ali Rıza Bey bunu anladıktan sonra oğluna daha çok acımaya başladı.

Çocuğun günden güne süzüldüğü ve eridiği görülüyordu. Bu öldürücü eğlence gecelerinden sonra çok kere yatmadan çantasını alarak sokağa çıkıyor, akşamlara kadar kim bilir nerelerde ne şekilde didişip uğraşıyor, ortalık karardıktan sonra yorgunluktan bitmiş bir halde eve dönüyordu. Fakat onun yatağa girecek derecede hasta olduğunu kimse görüp anlamıyor, karısıyla bir rahat yemek yemesine bile meydan vermeden önlerine katıp yine gece eğlencelerine sürüklüyorlardı. İdare hâlâ Hayriye Hanım'da idi. Fakat kadıncağız artık ipin ucunu iyiden iyiye kaçırmıştı. Evde su gibi para sarf ediliyordu. Bu para nereden geliyordu? Şevket ölesiye çalışmak bahasına da olsa bu korkunç masrafı karşılayacak kadar para kazanıyor muydu? Yoksa çocukcağız borca mı batıyordu?

(...)

XX

Evin üst katındaki bir odada kendi kendine yaşayan, yalnız ara sıra kavga etmek için dışarı çıkan Fikret bir gece babasını yanına çağırdı. Hiç mukaddeme yapmadan:

— Ben evleniyorum baba, dedi.

Ali Rıza Bey şaşırdı. Fakat pek fazla telaş göstermedi.

— Öyle mi çocuğum? Allah mesut etsin, dedi.

— Sana danışmadan böyle bir karar verdiğim için belki de bana kızacaksın...

Ali Rıza Bey acı bir gülümseme ile:

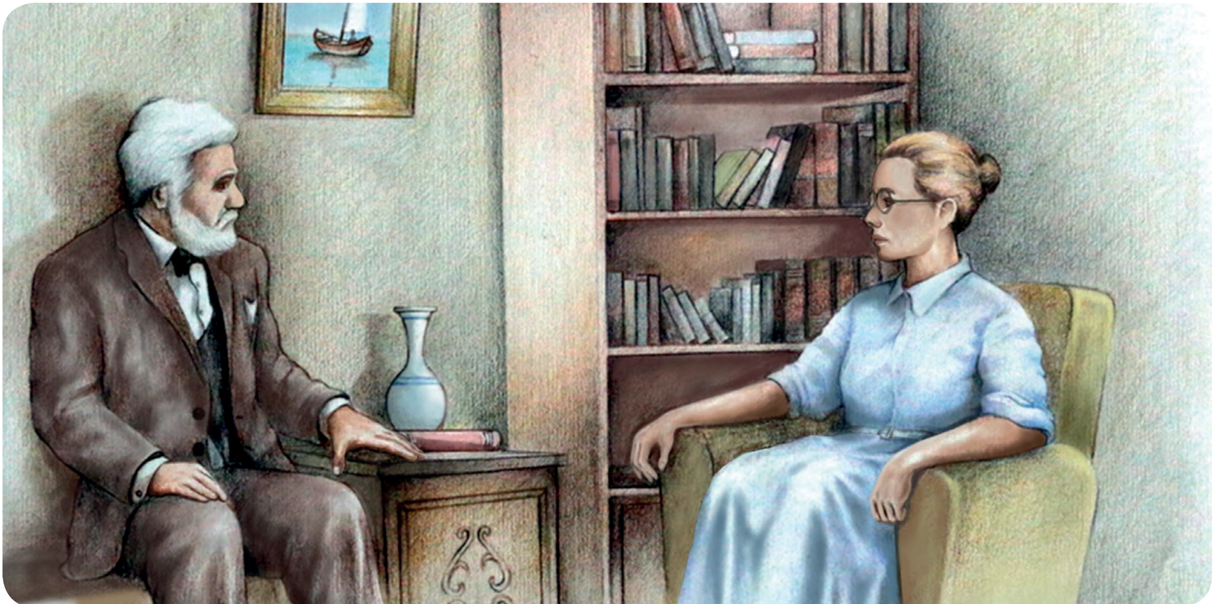
— Kızmak mı? Niçin kızayım çocuğum? Benim senin üstünde bir hakkım yok ki... dedi.

Fikret kaşlarını çattı:

— Bu sitemin doğru değil baba...

— Sitem etmiyorum... Hakikati söylüyorum... Ben artık fukara oldum... Bütün haklarım gibi babalık hakkımı da kaybettim... Mademki senin saadetine temine kadir değilim... Ne istersen yapmak hakkındır çocuğum...

Fikret evvelâ biraz sarsılır, babasına acır gibi oldu. Fakat çehresi tekrar sertleşti, ağır ve tutuk bir tavırla:

— Açık konuşalım baba, dedi. Bilirsin ki ben öyle pek kafasız bir kız değilim. Annem gibi, kardeşlerim gibi fakir düştük, parasız kaldık diye sana darılmak hiçbir zaman aklımdan geçmedi. Buna mukabil, onlara gösterdiğin zaafı affedemedim ve edemeyeceğim.

Şevket fena çocuk değil. Ancak ne çare ki yularını o soysuz kadına kaptırmış. Leyla ile Necla ne yaptığını bilmeyen iki çılgın... Annem koyun gibi nereye çekersek oraya giden bir zavallı... O kadar çarpındım, çırpındım "baba gözünü aç. Bunlar evi bir felâkete sürükleyecekler," dedim. Aldırmadın. Yabancı gibi köşeye çekildin, sade darılıp surat asmakla iktifa ettin... Sen erkekçe hareket edeydin bu olanlar olmazdı. Belki müteessir olacaksın ama göz önünde olan bir hakikati saklamaya hacet yok... Bu gidiş iyi bir gidiş değil... Doludizgin bir uçuruma doğru gidiyoruz... Baktım kimseden imdat yok... Ben bari kendimi kurtarayım, dedim. Onun için "Niye bu kız bir kere sormadan böyle iş tutmuş?" diye kızarsan haksızlık olur...

Ali Rıza Bey bir sandığın kenarına oturmuş, artık bir tek siyah saç kalmamacasına ağarmış başını elleri içine almıştı:

— Hakkın var Fikret, dedi, bunlara hep ben sebep oldum çocuğum.

Baba-kız bir zaman düşünceler içinde karşı karşıya oturdular. Sonra Ali Rıza Bey sualler sormaya başladı:

— Evleneceğin adam bari iyi bir adam mı Fikret?

— Tahsin Bey isminde ellilik bir adam...

— Senin için fazla yaşlı değil mi?

— Benim gibi bir insana çok bile...

— Ne iş ile meşgul?

— Adapazarı'nda bağı bahçesi varmış, hali vakti yerinde bir adammış...

— Seni oraya mı götürecek?

— Asıl bunun için istiyorum ya...

— Şimdiye kadar evlenmemiş mi?

— Karısı geçen sene ölmüş... Üç çocuğu varmış...

— Nasıl bir adam acaba?

— Fena değil diyorlar... Ben kendi hesabıma resmini bile görmek istemedim.

— Ya beğenmezsen?

— Beni bu cehennemden kurtaracak adam kim olursa olsun kabul etmeye razıyım.

— Seni vasıta ile mi istedi?

Fikret kesik bir sinir kahkahasıyla:

— Tabii uzaktan methimizi işiterek "aman şu bulunmaz Hint kumaşını bana isteyin," diye görücü göndermedi. Bu adam komşumuz Neyyir Hanım'ın akrabası oluyormuş... Bu adam geçenlerde İstanbul'a gelmiş... "Karımın ölümünden sonra ev altüst oldu. Çocuklarıma analık etmeye razı iyi bir kızcağız bulursam evleneceğim," demiş. Hiç tereddüt etmeden: "Beni alsın," dedim. Mektup yazdılar; dün cevap gelmiş... İki haftaya kadar Adapazarı'na gideceğim.

Fikret titiz, acı bir tavırla bu izahatı verirken Ali Rıza Bey küçük yaşlarından beri kurduğu hülyaları düşünüyordu. Kendini zaptedemeyerek:

— Vah zavallı çocuğum, dedi...

Genç kız haşin bir tavırla başını kaldırdı, gözlerinde vahşi bir kinle:

— Baba sen merhametini öteki çocuklarına saklasan daha iyi edersin, bakalım akıbetleri ne olacak? dedi.

Fikret, söylediği gibi iki hafta sonra Adapazarı'na gitti. Hayriye Hanım dolapları son bir defa altüst ederek kızına üç beş parça eşya bulmak istedi. Fakat genç kız bunları hakaretle reddetti. Kezalik ailesinden kimsenin Adapazarı'na kadar kendisine refakat etmesine razı olmadı...

— Ben bu evden bir hizmetçi gibi çıkıyorum... Teşrifata lüzum yok, dedi.

Gideceği gün yalnız babasıyla Ayşe'nin Haydarpaşa İstasyonu'na kadar beraber gelmelerine razı oldu.

Evden çıkarken kardeşlerine veda etmedi, ağlayarak boynuna sarılmak isteyen annesini sinirli bir hareketle göğsünden itti...

Yalnız tren yürümeye başladığı zaman babasının gözlerindeki dilsiz ve ümitsiz elemden biraz rikkate gelir gibi oldu. Vagonun penceresinden eğilerek:

— Üzülme baba, dedi. Pek darda kalırsan bana gelirsin... Sana kendi evladım gibi bakarım.

Ağacın yapraklarından biri böylece kopup gitmiş oluyordu.

Şevket, evdeki eğlenceli hayatı sürdürebilmek için banka kasasından gizlice para alır. Parayı yerine koyamaz. Hapse düşer, böylece ağacın ikinci yaprağı da düşer. Şevket'in hapse düşmesiyle Ferhunde evi terk eder.

Leyla kendisini zengin bir Suriyeli olarak tanıtan Abdülvehhap Bey ile nişanlanır. Fakat Abdülvehhap Bey ile Necla evlenir, Suriye'ye giderler. Böylece ağacın üçüncü yaprağı da düşer.

Necla, Beyrut'ta hayallerini süsleyen saray yerine tavuk kümesini andıran bir eve iner. Abdülvehhap Bey'in oldukça fakir bir insan olduğunu anlar. Üstelik iki de karısı vardır. Necla dönmek için babasından defalarca izin ister fakat Ali Rıza Bey, bu istekleri reddeder.

Leyla, zengin ve evli bir avukatla yakınlaşır. Durumu öğrenen Ali Rıza Bey, Leyla'yı evden kovar. Böylece dalın son yaprağı da kopmuş olur. Ali Rıza Bey rahatsızlanır, felç geçirir. Leyla, avukatın Taksim'de tuttuğu eve yerleşir. Bir süre sonra hastalanan Leyla, eve dönmek ister. Ali Rıza Bey, Leyla'nın eve dönmesini kabul eder ama kendisi evden ayrılır. Adapazarı'na, kızı Fikret'in yanına gider. Fikret'in mutsuz olduğunu görür. İstanbul'a döner ama eve gitmez, sokaklarda dolaşır. Hastalığının derecesi artar, eski bir arkadaşının yardımıyla hastaneye kaldırılır. Uzun bir süre hastanede yatar. Bir gün Hayriye Hanım ile Leyla hastaneye gelirler, Ali Rıza Bey'i hastaneden çıkarıp Taksim'deki eve götürürler. Ali Rıza Bey, orada iyileşir. Hayatlarını Taksim'deki bu evde sürdürürler.

Reşat Nuri Güntekin, *Yaprak Dökümü*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arız olmak: Gelip çatmak.
iktifa etmek: Yetinmek.
kezalik: Aynı şekilde.
rikkat: Acıma duygusu, yumuşaklık.
sirayet etmek: Geçmek, bulaşmak.
sofa: Oda kapılarının açıldığı salon.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Roman

Roman; yaşanmış ya da yaşanması mümkün olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı uzun edebî türdür. Romanda birbiriyle bağlantılı olaylar bir tema etrafında bir araya gelir. Romandaki gerçeklik kurmaca gerçekliktir. Roman, yazıldığı dönemin zihniyetini yansıtır. Romanda serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunur.

Roman türünün ilk örneği, İspanyol yazar Cervantes'in (Servantes) XVII. yüzyılın başlarında yayımlanan *Don Quijote* (*Don Kişot*) adlı eseridir. Türk edebiyatına roman Tanzimat'la girmiştir. Türün ilk örnekleri çeviri eserlerdir. İlk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa'nın Fransız yazar Fénelon'dan (Fenelon) 1859 yılında çevirdiği *Télémaque*'tır (*Telemak*). İlk yerli roman, Şemsettin Sami'nin *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseridir. Türk romanı, teknik açıdan Servetifünun Dönemi'nde güçlenmiş; Halit Ziya Uşaklıgil, roman türünün Batılı anlamdaki ilk örneklerini vermiştir. Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi'nde roman türünde başarılı örnekler verilmiştir.

Yaprak Dökümü'nde, modernleşme sürecindeki Türk toplumunda sosyal değişimle yitirilen değerlerin Ali Rıza Bey ailesinde sebep olduğu dağılma ve yıkım anlatılmaktadır. Romanda diyalog, iç konuşma, anlatma, gösterme, özetleme anlatım tekniklerine başvurulmuş; yalın bir dil kullanılmıştır.

Roman Türleri

Romanlar genel olarak konularına ve yansıttıkları edebî akımlara göre sınıflandırılır.

Konularına Göre Romanlar

Macera (serüven) romanı: Günlük hayatta az rastlanan, ilgi çekici olayları okuyucuda heyecan ve merak uyandıracak biçimde anlatan roman türüdür.

Sosyal roman: Sınıf çatışması, geçim sıkıntısı, göç gibi toplumsal ve ekonomik sorunları veya birtakım töreleri ele alan roman türüdür.

Bilim kurgu romanı: Gelecekte olabilecek olayları bilimsel bir yaklaşımla, hayal gücünü de kullanarak anlatan roman türüdür.

Tarihî roman: Tarihî olayları ve kişileri konu alan roman türüdür.

Fantastik roman: Gerçeküstü olay, kişi ve yerleri konu alan roman türüdür.

Psikolojik roman (tahlil romanı): İnsanın iç dünyasını, bilinçaltını, olayların insanın ruh dünyasına etkilerini anlatan roman türüdür.

Polisiye roman: Polisiye olayların konu edildiği; aksiyon, gizem, heyecan, korku vb. ögeler içeren roman türüdür.

Tezli roman: Toplumsal veya siyasal bir sorunu konu edinen, bir tez içeren roman türüdür.

Egzotik roman: Uzak ve yabancı ülkelerin doğa ve insanlarını konu edinen roman türüdür.

Konularına Göre Roman Örnekleri	
Macera romanı	Monte Cristo Kontu (Monte Kristo Kontu)-Alexandre Dumas (Aleksandır Duma)
Sosyal roman	Yaprak Dökümü-Reşat Nuri Güntekin
Bilim kurgu romanı	Ben Robot-Isaac Asimov (Ayzek Ezimov)
Tarihî roman	Küçük Ağa-Tarık Buğra
Fantastik roman	Yüzüklerin Efendisi-Tolkien (Tolkin)
Psikolojik roman	Eylül-Mehmet Rauf
Polisiye roman	Sherlock Holmes (Şarlok Holms)-Sir Arthur Conan Doyle (Sör Artur Konan Doyl)
Tezli roman	Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Egzotik roman	İzlanda Balıkçısı-Pierre Loti (Piyer Loti)

Yansıttıkları Edebî Akımlara Göre Romanlar

Romanlar, yansıttıkları edebî akımlara göre de sınıflandırılabilir. Edebî akımlar konusu üst sınıflarda işlenecektir.

Yansıttıkları Edebî Akımlara Göre Roman Örnekleri	
Klasik roman	Télémaque (Telemak)-Fénelon (Fenelon)
Romantik roman	Sefiller-Victor Hugo (Viktor Hügo)
Realist roman	Kırmızı ve Siyah-Stendhal (Stendal)
Natüralist roman	Nana (Nana)-Émile Zola (Emil Zola)
Egzistansiyalist roman	Bulantı-Sartre (Sartr)
Modern roman	Ulysses (Yulises)-James Joyce (Ceymis Coys)
Postmodern roman	Gülün Adı-Umberto Eco (Umberto Eko)

Romanın Yapı Unsurları

a. Olay Örgüsü: Romanda olayların bir ana olay etrafında gelişip sıralanması ile oluşan yapı unsurudur. Ana olay etrafında yer alan her bir olay halkası kahramanların bir yönünü tanıtır.

Ali Rıza Bey ve ailesinin Trabzon'dan ayrılıp İstanbul'a gelmesi
Ali Rıza Bey'in bir şirkette çalışmaya başlaması
Ali Rıza Bey'in, ahlak anlayışına aykırı durumlarla karşılaştığı için şirketten ayrılarak işsiz kalması
Ali Rıza Bey'in işsiz kalmasıyla ailenin geçimini oğlu Şevket'in yüklenmesi
Şevket'le Ferhunde'nin evlenmesi
Ferhunde'nin ailenin yaşam tarzını değiştirmesi
Ali Rıza Bey'in büyük kızı Fikret'in bu duruma tepki olarak evlenmesi ve Adapazarı'na yerleşmesi
Ailenin artan masraflarını karşılamakta zorlanan Şevket'in banka kasasından gizlice para alması
Şevket'in hapse düşmesi
Ferhunde'nin evi terk etmesi
Ali Rıza Bey'in kızı Necla'nın, kardeşi Leyla'nın nişanlısı ile evlenmesi ve Suriye'ye gitmesi
Leyla'nın zengin bir avukatla yaşamaya başlaması
Ali Rıza Bey'in Leyla'yı evden kovması
Ali Rıza Bey'in felç geçirmesi
Ali Rıza Bey'in Leyla'nın yanında yaşamaya başlaması

Olay örgüsünün oluşmasında kişiler arasındaki iç ve dış mücadeleler, anlaşmazlıklar çatışmaları ortaya çıkarır. Olay örgüsüne hâkim olan, olay örgüsünü belirleyen çatışmaya temel çatışma denir. Diğer çatışmalar, temel çatışmayı destekler.

Metindeki rol dağılımlarına göre kişiler; başkahraman, yardımcı kahramanlar, karşıt güç şeklinde çeşitlenir.

b. Kişiler: Romanda anlatılan olayları gerçekleştiren kahramanlardır. Gerçek hayatta rastladığımız ya da rastlayabileceğimiz kişilerdir. Roman kahramanları ruhsal ve fiziksel özellikleriyle tanıtılır. Metindeki rol dağılımlarına göre kişiler; başkahraman, yardımcı kahramanlar, karşıt güç şeklinde çeşitlenir. Kişilerin kendine özgü ayırt edici özellikleriyle diğerlerinden ayrılanlarına karakter; kıskançlık, cimrilik, korkaklık gibi benzerlerinin niteliklerini abartılı bir biçimde üzerinde toplayanlarına tip denir.

Yaprak Dökümü adlı romanın başlıca kişileri Ali Rıza Bey, Hayriye Hanım, Ferhunde, Şevket, Leyla, Necla ve Fikret'tir.

Ali Rıza Bey; ailesine, değerlerine düşkünlüğü ve son dönem Osmanlı aydınını temsil etmesi yönüyle tip özelliği göstermektedir.

Ferhunde ise romanda olayların akışını yönlendirmedeki gücü, etkisi ve baskın kişiliğiyle karakter özelliği göstermektedir.

c. Zaman: Romanda işlenen olayların başlangıcından bitimine kadar geçen süre romanın zamanıdır. Romanda olayın geçtiği zaman ile geçmiş ve gelecek zaman arasında ilişki kurulabilir.

Yaprak Dökümü adlı romanda olayların başlangıcından bitimine doğru akan bir zaman söz konusudur ancak romanda yer yer zamanda geri dönüşler yapılmıştır.

ç. Mekân: Romanda olayların geçtiği çevre ve yerlerdir. Mekân, olayların gelişimine göre değişiklik gösterir. Mekân, tasvir edilerek okuyucunun zihninde canlandırılır. Kişilerin karakter özelliklerinin belirlenmesinde içinde yaşadıkları mekân da etkili olduğu için romanda mekân betimlemelerine geniş yer verilir.

Yaprak Dökümü adlı romanda olaylar ağırlıklı olarak İstanbul'da geçmektedir. Adapazarı ve Suriye de mekân olarak romanda yer almaktadır.

Tema, romanın bütününe hâkim olan temel duygu veya düşüncedir. Tema soyut ve genel bir kavramdır. Metin dışında da var olabilen sevgi, aşk, dostluk, yalnızlık gibi kavramlar temayı oluşturabilir.

Yaprak Dökümü adlı romanın teması Batılılaşmanın yanlış anlaşılmasıdır.

Anlatıcı, romandaki olayı anlatan kişidir. Anlatıcı, yazarın kendisi değil kurmaca bir kişidir. Romanda olaylar birinci veya üçüncü kişi ağzından anlatılır.

Yaprak Dökümü adlı romanda anlatıcı üçüncü tekil kişidir.

Bakış açısı; yazarın romandaki kişi, olay, yer ve zamanı ele alış biçimi ve bunlara karşı takındığı tutumdur. Üçe ayrılır:

1. Hâkim Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır:

Onun fikirlerinde ve duygularında hiçbir şey değişmemiştir. Bu gidişten o da memnun değil, ne bu yaşayış tarzını, ne evlerine girip çıkan insanları, o da beğenmiyor; fakat ne çare ki iş çığrından çıkmış, karısına olan zaafı yüzünden yahut daha başka sebeplerden kendini bir kere bu korkunç akıntıya kaptırmıştır; bu müdafaalar bu zaafa bir mazeret göstermekten başka bir şey için değildir.

Reşat Nuri Güntekin, *Yaprak Dökümü*

Yaprak Dökümü adlı romanda farklı bakış açıları kullanılmakla birlikte ağırlıklı olarak hâkim bakış açısı görülmektedir.

2. Kahraman Bakış Açısı: Olaylar, roman kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır:

Ve baktım: Minderde üstüste konmuş iki yastık. (Demek annem biraz rahatsızlanmış ve buraya uzanmış.) Masanın yanında rafın önüne çekilmiş bir sandalye. (Demek annem en üst raftan bir ilâç şişesi almış). Ha... İşte masanın üstünde bir şişe: Kordiyal. (Demek annem bir fenalık geçirmiş.) Minderin üstünde ıslak, buruşuk bir mendil. (Demek annem ağlamış.)

Benim de bu şişeye, iki yastığa ve bir mendile ihtiyacım var, ben de Kordiyal alacağım, uzanacağım ve ağlayacağım.

Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*

3. Gözlemci Bakış Açısı: Anlatıcı gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Roman kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı gördükleriyle sınırlıdır:

Birkaç evlik bir yerden geçiyorlardı. Yıkık bir duvarın dibinde yırtık elbiseli, tıraşları uzamış, yüzü kırış kırış, yılgın bir ihtiyar oturuyordu. Başında kirli, beyaz bir papak vardı. Ağzı açıktı; üst damağında tek kalmış, kazma gibi uzamış dişi görülüyordu. Murat selâm verdi; ihtiyar oturduğu yerden eliyle selâmını aldı.

Mehmed Niyazi, *Ölüm Daha Güzeldi*

Romanın Hikâyeden Ayrılan Yönleri

- Romanda olaylar zinciri söz konusu iken hikâye tek olay üzerine kurulur.
- Romanda kişi kadrosu hikâyedekine göre daha geniştir.
- Romanda zaman hikâyedekine göre daha geniştir.
- Romanda mekân hikâyedekine göre daha çok ve çeşitlidir.
- Romanda kişi ve mekân betimlemeleri hikâyedekine göre daha ayrıntılıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Yaprak Dökümü* romanındakine benzer olaylar günümüzde de yaşanabilir mi? Tartışınız.
2. Romandaki değer yargıları günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte midir? Tartışınız.
3. Modern hayat, roman kahramanlarınca nasıl anlaşılmıştır?
4. *Yaprak Dökümü* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

5. *Yaprak Dökümü* adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz.

6. Metnin anlam özelliklerini etkileyen kültürel unsurları belirleyiniz.

7. *Yaprak Dökümü* adlı romanın yazıldığı dönemle ilişkisini ve sonraki dönemlere etkisini değerlendiriniz.

8. *Yaprak Dökümü* adlı romanda anlatıcının tutumunun olayların akışına ve metnin iletisine etkisini değerlendiriniz.

9. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal ve tarihî ögeleri belirleyiniz.

Etkinlik

Öyküleme	
Betimleme	

a. *Yaprak Dökümü* adlı metinden öyküleyici ve betimleyici anlatım örnekleri bulunuz. Bulduğunuz öyküleme ve betimleme örneklerini tablodaki ilgili bölümlere yazınız.

b. Bulduğunuz öyküleme ve betimleme örneklerinin metne katkısını değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Reşat Nuri Güntekin (1889-1956)

Reşat Nuri Güntekin (1889-1956): İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Öğretmenlik, müfettişlik, milletvekilliği ve kültür ataşeliği görevlerinde bulundu. Sade bir dille yazdığı eserlerinde; kuşaklar arası çatışma, Batılılaşmanın yanlış anlaşılması gibi sorunlar ile duygusal konuları ele aldı. Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi olarak yurdun pek çok yerini görme ve tanıma imkânı buldu. Anadolu hakkındaki gözlem ve izlenimlerinden eserlerinde yararlandı. Olay kahramanlarını çevreyle iç içe, gerçekçi bir bakışla yansıttı. Roman, hikâye, tiyatro başta olmak üzere farklı türlerde eserler verdi. Hikâye türünde yazdığı *Leyla ile Mecnun*, gezi yazısı türünde yazdığı *Anadolu Notları* ve roman türünde yazdığı *Çalıkuşu, Gizli El, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Ateş Gecesi, Değirmen, Miskinler Tekkesi* adlı kitapları yazarın tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

1. Tarihî bir olayı konu alan bir romanda anlatılanlarla tarihî gerçeklik bire bir örtüşür mü? Tartışınız.
2. Millî Mücadele'nin Türk milleti açısından önemini belirtiniz.
3. Millî Mücadele ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi aşağıdaki görsellerden de yararlanarak ifade ediniz.

Büyük Taarruz Panoraması, Türk, Azeri ve Rus sanatçıların ortak çalışması

KÜÇÜK AĞA

2. Metin

Millî Mücadele'nin anlatıldığı bu eserde Akşehir'de geçen olaylar, Salih'in savaştan (I. Dünya Savaşı) dönmesiyle başlar. Salih, Arabistan çöllerinde sağ kolunu kaybetmiş, yüzünün sağ tarafına ağır yaralar almış bir askerdir. Geri döndüğünde Akşehir'i eskisi gibi bulmaz. Çocukluk arkadaşı Niko'nun, köylülerin hatta annesinin bile ona bakışı değişmiştir. Artık o Çolak Salih'tir. Yurdun her köşesi gibi Akşehir de bir karışıklık içindedir. Bu sırada Akşehir'e İstanbullu Hoca lakabıyla tanınan Mehmet Reşit Efendi gelir. İstanbullu Hoca, Kuvayımilliye aleyhtarıdır. Onun gelmesiyle Akşehir, Kuvayımilliye taraftarları ve İstanbullu Hoca taraftarları olmak üzere ikiye ayrılır.

İstanbullu Hoca, Kuvayımilliye aleyhinde vaazlar vermeye başlar ve bu vaazların etkisiyle Kuvayımilliye aleyhtarlığı gittikçe artar. Bunun üzerine hakkında vur emri çıkarılır. Hakkındaki hükmü öğrenen İstanbullu Hoca, Akşehir'den kaçarak Çakırsaraylı'nın çetesine katılır. İstanbullu Hoca'nın kaçışı kısa zamanda duyulur.

Aşağıdaki metinde İstanbullu Hoca'nın yörede bulunan Çakırsaraylı'nın çetesine katılması ve "Küçük Ağa" adını alması anlatılmaktadır.

(...)

Recep ile beş adamı Hoca Efendi'yi yatsıdan iki saat sonra Müezzin'in evinden aldılar. Küçük kafile şafaktan önce Yakasaray köyünün üstündeki konakta idi.

Recep onlardan beş dakika kadar önce Çakırsaraylı'nın yanına varmış ve olup bitenleri anlatmıştı. Çakırsaraylı Hoca'ya büyük bir itibar gösterdi. "Her şeyde emir senin, ağa sensin," dedi.

Köy tamamen Çakırsaraylı'ya bağlıydı. Fakat yine de tedbirli olmak gerekti. Hoca onun dediklerini ağzını açmadan dinledi ve sonunda da "Peki," dedi. Ortalık ağardığı zaman artık o kar gibi sarıklı, latalı, sakallı İstanbullu Hoca yoktu. Yerine yün başlıklı, kadı biçimi şalvarına yumuşacık lâpçin mes çekmiş, salta giymiş, beli fişeklikli tığ gibi delikanlı gelmişti.

Hoca sakallarına ustura vururken belli belirsiz bir üzüntü duydu. Hepsi de bu kadarla kaldı. Arkası çiçekli yeşil teneke ile kaplı aynaya baktı baktı ve "Allah!" diye içini boşalttı. Bundan sonra artık ağzından kelimeler miskalle çıkacaktı. En çok yadırgadığı da, şimdilik, belindeki toplu tabanca idi. Onun neye yarayacağını bilmiyordu ve bu tabanca yüzünden kendini çok gülünç buluyordu.

Fakat Çakırsaraylı'da bu değişmenin tesiri çok daha başka oldu. Çakırsaraylı ona hayran olmuştu âdeta:

"Sen arslan gibi delikanlıymışsın be Hocam!" dedi.

Sonra da ilâve etti:

"Emme sana Hoca demeyelim gayri Hoca Efendi. Kusura kalmazsın değ mi? Sana Ağa deriz. Bana da ağa derler. Karışmasın diye sana gel Küçük Ağa deyelim. O da neden, bak sana deyeyim: Bi Küçük Ağa vardı.

Zile'de. Ordu durdurur bir yiğitti. Ben yanında eğlendim bir, birbuçuk yıl. Hani sana da pek benzerdi. Olursa oncalayın olur yakışıklılık. Küçük Ağa deyelim bundan dolayı sana da. Oldu mu? İnşallah Recep'le benim dilim sürçmez de sana Hoca Efendi deyivermeyiz ikide bir."

Recep'i çağırdı. Kararı ona da anlattı, beraber geldikleri adamlara da sıkı sıkı tembih ettiler... Öğleye doğru çete de, köy de Küçük Ağa'yı görüp tanımıştı. Aralarında "Kırkbirbuçuk kere maşallah," diyenler çoktu.

(...)

En iyi arkadaşı Niko'nun Pontus Devleti kurmaya çalıştığını öğrenen Salih de Kuvvacıların arasına katılmıştır. İstanbullu Hoca'yı bulup öldürmek de onun görevidir. Salih, İstanbullu Hoca'yı aramaya başlar ve Hoca'yı çete reisi olmuş bir hâlde bulur. Artık İstanbullu Hoca'nın adı Küçük Ağa'dır. Salih, Küçük Ağa'yı Kuvayımilliye'ye katılması için ikna eder. Küçük Ağa aklını ve bilgisini kullanarak kısa zamanda büyük bir birlik oluşturur. Birliğiyle Çerkez kardeşlere katılır. Çerkez Ethem ve Çerkez Tevfik ilk başlarda birer Millî Mücadelecidir. Sonraları ise Batı Cephesi Komutanlığıyla araları açılır ve ayrı bir yol çizmeye başlarlar. Bu yüzden düzenli orduya ve Ankara'ya karşıdırlar. Çerkez kardeşlerin güvenini kazanan Küçük Ağa, Ankara taraftarı olmasına rağmen Çerkez kardeşlerin planlarını bozmak için onların yanında yer alır. Küçük Ağa, Akşehir'de bıraktığı karısı Emine ve doğacak çocuğu için endişelenmektedir. Çolak Salih'i, onların durumu ile ilgili bilgi almak için Akşehir'e gönderir. Akşehir'de İstanbullu Hoca'nın öldüğü söylentisi yayılır. Bu haberi alan ve oğlu Mehmet ile yaşamaya çalışan Emine, çarıkçılık yapan Hasan adlı yaşlı bir adamla evlendirilir. Çolak Salih, Emine'nin evlendiği haberini çok sevdiği Küçük Ağa'ya söyleyemeyeceği için onun yanına dönemez; ortadan kaybolur. Çolak Salih'in dönmemesi üzerine iyice meraklanan Küçük Ağa, Akşehir'e "Küçük Ağa" kimliği ile gider. Karısı Emine, ölüm döşeğindedir. Oğlu Mehmet ile sohbet eder, ona babası olduğunu söyleyemez.

Aşağıdaki metin Küçük Ağa ile Doktor'un sohbet ettiği bölümden alınmıştır.

Bir iki dakika kadar süren bir sessizlik oldu. Küçük Ağa kımıldamadan pabuçlarının burnuna bakıyor ve Doktor'un ısrarla kendisini incelediğini seziyordu. Doktor gerçekten de Küçük Ağa'ya dikmişti gözlerini. Ama bu bakışlarda sevgi, saygı, hattâ hayranlık vardı.

Nihayet içinde bu duyguların gülümsediği bir sesle:

"Küçük Ağa... Küçük Ağa, daima Küçük Ağa... Herkes Küçük Ağa diyordu son zamanlarda. Tabii ben de Küçük Ağa deyip duruyor ve herkes gibi ben de Küçük Ağa'yı merak ediyordum. Gördüm işte... Ve çok sevdim... Herkesten çok daha büyük olacak benim sevincim."

Küçük Ağa başını kaldırdı ve soran gözlerle baktı. Doktor çevik bir davranışla ayağa kalkmıştı. Gidecekti artık. Onun hâlâ soran gözlerine dost gözlerle bakarak:

"Çünkü," dedi. "Küçük Ağa'nın siz oluşu.. yani.. nasıl söylemeli?.. Anlıyor musunuz veya anlatabiliyor muyum bilmem... Sizin gibi genç, güçlü, kuvvetli.. ve bilhassa bilgili, akıllı biri oluşu... Kısacası işte siz oluşunuz benim için hususî bir kıymet ve ehemmiyet taşıyor."

Bir müddet göz göze kaldılar. Sonra Doktor alçak bir sesle:

"Tabii," dedi, "bu pek hususî telâkki yalnız beni ilgilendirir ve elbette yalnız bende kalacak. Bunu en yakın ahbabım Yüzbaşı Hamdi Bey'e bile anlatabileceğimi zannetmiyorum. İnşallah bundan böyle hepimiz yeni bir dostluk kazanmış oluruz. Müsaadenizi rica edeceğim. Salih'i arattırırız. Ayrıca sizi bazı eşhasla tanıştırmak isterim. Meselâ Mehmet Âkif ve Hasan Basri Beylerle... Onlar da burada kalıyorlar. Birbirinizden pek hoşlanacağınızı sanırım. Allahaısmarladık efendim. Ziyaretinize yine geleceğim. Ben istasyonda kalıyorum, gerekirse oradan ararsınız."

Küçük Ağa Doktor'u, bir tek kelime söylemeden dış kapıya kadar uğurladı ve ancak ayrılacakları sırada:

"Size müteşekkirim," dedi.

"Estağfurullah."

Küçük Ağa mahzun bir gülümseyişle ısrar etti:

"Hattâ minnettarım."

Hüznü Doktor'a da geçmişti. Doktor, Küçük Ağa'nın İstanbullu Hoca olduğunu öğrendikten, daha doğrusu Salih'in sebep olduğu şüphenin doğruluğunu anladıktan sonra ister istemez, bu dramatik havaya kayıyordu. Onun ruh yapısı maceranın insan yönüne, erkeksiz kalan ev'e, körpe zevceye ve baba yüzü görmeyen çocuğa kayıtsız kalamaz, Küçük Ağa'nın yakıcı özleyişine yakınlık duymadan yapamazdı.

Küçük Ağa, kendisine teşekkürden, minnetten bahsetmişti. Peki kendisi Küçük Ağa'ya neler söylemek, onun için neler duymak zorundaydı? Doktor istasyona doğru yürürken, asıl borçlu kim diye düşünüyordu. Küçük Ağa'yı herkes övmüştü, herkes övüyordu... Öveceklerdi de. Fakat bunu tam hakkı ile yapacak bir tek insan daha var mıydı kendisinden başka?

"Bir de Salih," diye mırıldandı.

Küçük Ağa'nın keşfettiği hakikat için neler bıraktığını bilen bir de Salih vardı, o kadar.

Doktor düşünüyordu ki, İstanbullu Hoca, isteseydi, Küçük Ağa olacak yerde, pekâlâ İstanbul'a geçebilir, bunu da kolaylıkla yapabilirdi. O zaman ölüm tehlikeleri, yokluklar ve sefalet yerine, asıl asıl bütün bunlardan beter olan büyük hasretler yerine rahat ve varlıklı bir hayat sürebilirdi. Zira karısı ile çocuğunu İstanbul'a, yanına aldırması mesele olmayacaktı.

Fakat İstanbullu Hoca bu yolu tutmamış, nefsini değil vatanını düşünmüştü. Buna, en parlak ve en değerli ifadesi ile "nefsini feda etmişti," demek gerekirdi.

Ve Doktor, Taşhan'ın önünden geçerken, düşünüyordu ki, bugün, Ankara denen bu ölü şehire ayrı hattâ destanî bir hava veren binlerce insanın, politikacısı dahil, askeri dahil, ne idiği ve ne istedikleri bilinmeyenleri dahil, kaç tanesi İstanbullu Hoca'nın Küçük Ağa olmak için göze aldığı tehlikeleri, feragati ve didişmeyi göze almıştı veya alabilirdi?

Hâlbuki bu maceranın çok daha güzel, gönül bağlayıcı bir yönü daha vardı. Küçük Ağa hayatı çapındaki bu karardan hiçbir şey beklemiyordu, bekleyemezdi. O erdiği hidayetin, vardığı inancın, yarattığı yeni bir imanın peşine düşmüş, en asil mânasıyla, gönüllü bir er kişiydi. Yola çırılçıplak bir canıyla çıkmıştı, yolun sonuna da çırılçıplak bir canı ile varacaktı. Umduğu en büyük şeref, en parlak kazanç gazilikti, şehadetti. Doktor:

"Eli öpülür bu adamın," diye mırıldandı. İstanbullu Hoca'nın sırrını elbette kalbine gömecekti. Artık İstanbullu Hoca onun için de yoktu, onun için de rahmetle anılacak bir ölü idi. Salih'in sır saklayışını yalnız güzel bulmakla kalmıyor, saygı ile düşünüyordu... Ve Küçük Ağa için Salih'i bulmak başta, elinden gelen her şeyi yapacaktı.

Küçük Ağa, çok sevdiği Emine'nin öldüğü günün sonunda Ankara'ya hareket eder. Orada Mehmet Akif ve Hasan Basri Bey ile tanışır. Millî Mücadele için çalışmaya devam eder. Ankara'da yeni kurulan devletin varlık mücadelesi vardır. Bundan sonra Küçük Ağa için de yeni bir dönem başlamıştır.

Tarık Buğra, *Küçük Ağa*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

eşhas: Kişiler, şahıslar.

lapçın: Tabanı meşinden olan mest, bir tür ayakkabı.

lata: Osmanlılarda ilmiye sınıfına ait kişilerin giydiği bir tür üstlük.

miskal: Değerli maden ve takıların tartılmasında kullanılan eski bir ağırlık ölçüsü birimi.

müteşekkir: Teşekkür etme durumunda olan (kimse).

salta: Yakasız, iliksiz, kolları bolca bir tür kısa ceket.

telakki: **1.** Anlayış. **2.** Kabul etme, sayma.

zevce: Eş (karı).

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1963 yılında yayımlanan *Küçük Ağa* adlı romanda, I. Dünya Savaşı sonrası dönem anlatılmaktadır. Tarık Buğra, *Küçük Ağa*'da Akşehir'i merkeze alarak Kurtuluş Savaşı'nın bir dönemini anlatmıştır. Yazar, roman kahramanlarından Çolak Salih'i Akşehir'de tanımış ve onun anılarından hareketle bu romanı kurgulamıştır.

Küçük Ağa'da kahramanlar, ait oldukları sosyal çevrenin diliyle konuşturulmuştur. Romanda diyalog, iç konuşma, anlatma, gösterme, özetleme anlatım tekniklerine başvurulmuş; betimleyici, eleştirel bir anlatım tutumu tercih edilmiştir.

Küçük Ağa adlı diziden bir sahne

Küçük Ağa, 1983 yılında TRT tarafından dizi film olarak çekilmiştir.

Anlatım Teknikleri

Anlatma (Tahkiye Etme): Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasına anlatıcı girer. Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir. Okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşır. Anlatma; kişi tanıtımı, olay anlatımı, geriye dönüş, iç çözümleme veya özetleme şeklinde olabilir.

Kişi Tanıtımı: Metindeki kişilerle ilgili okuyucuya tanıtıcı bilgiler verilir. Anlatıcı, metindeki kişileri ayırt edici yönleriyle tanıtır.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Olay Anlatımı: Metindeki olaylar, bir anlatıcı tarafından anlatılır.

Haftada iki gece dostlara danslı çay veriliyor, en aşağı iki üç gece de başkalarının davetine gidiliyordu. Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı. Davet akşamları taşlıktaki su küpü, sofadaki yemek masası ve daha başka hırdavat eşya mutfağa taşınıyor, yukarıdan kilimler, iskemleler, süslü yastıklar indirilerek bir kabul salonu dekoru kuruluyordu.

Geriye Dönüş: Eserde kronolojik akışın kırılarak geçmişe dönülmesi, geçmişe ait yaşantıların anlatılması tekniğidir. Bu teknikte anlatıcı birinci tekil kişi olabileceği gibi üçüncü tekil kişi de olabilir.

"Şimdi, Ankara'da bulunuyorsunuz, zannedersem." Demek, Burhan buydu. Selim'in onlara tanıştırmaktan kaçındığı 'esaslı' arkadaşlarından biri. Selim, farklı çevrelerdeki arkadaşlarını birbirine tanıştırmayı sevmezdi. "Hoşlanmazsın," diye kestirip atardı. 'Yüksek' arkadaş çevrelerinde üniversite arkadaşlarından utanırdı Selim. "Seni elevermemizden korkuyorsun," diye saldırırlardı Selim'e kantinde. Hepimiz, tanımadan, sevimsizliklerine inanırdık bu adamların. Bu yüksek arkadaşların da bizi tanımadan sevimsiz bulduklarını bilmeseydi, tanıştırmaktan kaçınır mıydı? Ben bile zorlukla barınabiliyorum aralarında; sizi hemen yutarlar, demek isterdi kantindeki arkadaşlarına.

Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*

İç Çözümleme: Kişilerin iç dünyalarının, iç yaşantılarının, hâkim anlatıcı ve bakış açısıyla anlatıldığı psikolojik tahlil tekniğidir. Bu anlatım tekniğinde anlatıcı, kişinin iç dünyasına bütünüyle egemen olan dışarıdan bir unsur olarak etkindir; anlatılan kişi ise edilgendir.

Çerviakov General'e kuşkuyla bakarak, "Unutmuş! Ama gözleri sinsi sinsi parlıyor, benimle konuşmak bile istemiyor! Aksırmanın çok doğal bir şey olduğunu söylemeliydim ona. Yoksa kasten tükürdüğümü sanabilir. Şimdi değilse bile sonradan böyle gelir aklına. Oysa hiç istemeden oldu," diye düşündü.

Özetleme: Varlığı belirgin şekilde hissedilen anlatıcı olayları, kişileri veya diğer unsurları özetleyerek anlatır.

Ali Rıza Bey, Babıâli yetiştirmelerinden bir mülkiye memuruydu. Otuz yaşına kadar Dahiliye kalemlerinden birinde çalışmıştı.

Belki ölünceye kadar da orada kalacaktı. Fakat kız kardeşiyle annesinin iki ay ara ile ölmesi onu birdenbire İstanbul'dan soğutmuş, Suriye'de bir kaza kaymakamlığı alarak gurbete çıkmasına sebep olmuştu.

Pastiş: Postmodern romanda çeşitli metin türlerinin biçim ve anlatım özelliklerinin taklit edilmesidir.

Binbir Gece Masalları'nda ve halk hikâyelerinde anlatıcı, başkalarından dinlediklerini aktarır. Bunu yaparken de "rivayet ederler ki, derler ki" gibi kalıplaşmış ifadeler kullanır. İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kıtalar Atlası* adlı romanında biçim ve anlatım özellikleri açısından aynı tekniği kullanması bir pastiş örneğidir.

Parodi: Postmodern romanda daha önce yazılmış bir metnin içerik yönünden örnek alınmasıdır. Bütüncül ya da kısmi olabilir. Nazan Bekiroğlu'nun *Yûsuf ile Züleyha* adlı romanı, içerik yönünden divan edebiyatındaki *Yûsuf ile Züleyha* mesnevilerini örnek aldığından bir parodi örneğidir.

İroni: Postmodern romanda birtakım olguları ya da eserleri alaycı bir anlatımla söz konusu etmektir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanında önemsiz bir kurum olan Saatleri Ayarlama Enstitüsünü asrın en büyük, en faydalı kurumu şeklinde tanıtması bir ironi örneğidir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Küçük Ağa* adlı romandan alınan metni dil ve anlatım özellikleri bakımından inceleyiniz.
2. *Küçük Ağa*'daki kahramanların kişisel özellikleri hakkında bilgi veriniz.
3. Metindeki temel çatışmayı ve buna bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.
4. Edebî eser, yaşanmış bir olayı anlatsa da edebî eserdeki gerçeklik, kurmaca gerçekliktir. Yazar olayları, kişileri, mekânları kendi hayal dünyasında kurgular. *Yaprak Dökümü*'nde yazar, olayları, çevresinde gözlemlediği olay ve kişilerden yola çıkarak kurgulamıştır. Bu nedenle romanda anlatılanlar, yazarın yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini taşımaktadır.

   Yukarıdaki bilgilerden hareketle *Küçük Ağa* adlı metindeki kurmaca gerçeklik ile dönemin gerçekliği arasındaki ilişkiyi karşılaştırınız.
5. *Küçük Ağa* adlı metnin konusunu ve temasını belirleyiniz.
6. *Küçük Ağa* adlı metindeki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi ve tarihî ögeleri belirleyiniz.
7. *Küçük Ağa* adlı metindeki olay örgüsünü belirleyiniz.
8. *Yaprak Dökümü* ile *Küçük Ağa* adlı metinlerden anlatma ve gösterme tekniklerine örnekler bulunuz.

1. Etkinlik

	Yaprak Dökümü	Küçük Ağa
Mekânlar		
Mekânların özellikleri		

a. *Yaprak Dökümü* ve *Küçük Ağa* adlı metinlerdeki olayların geçtiği mekânları ve bu mekânların özelliklerini tablodaki ilgili bölümlere yazınız.

b. Söz konusu mekânların metinlere katkısını açıklayınız.

2. Etkinlik

	Yaprak Dökümü	Küçük Ağa
Hâkim bakış açısı		
Gözlemci bakış açısı		
Anlatıcı		

a. Tabloda verilen bakış açılarının karşısına *Yaprak Dökümü* ve *Küçük Ağa* adlı metinlerden örnek birer cümle yazınız.

b. *Yaprak Dökümü* ve *Küçük Ağa* adlı metinlerin anlatıcılarını metinlerden örnekleyerek belirleyiniz.

Yazarın Biyografisi

Tarık Buğra (1918-1994)

Tarık Buğra (1918-1994): Konya'da doğdu. Konya Lisesinden mezun olduktan sonra kısa süreli tıp, hukuk ve edebiyat eğitimleri aldı. Tezgâhtarlık, muallim muavinliği gibi işlerde çalıştı. Çeşitli gazetelerde yöneticilik yaptı, yayıncılık faaliyetlerinde bulundu. Buğra, bağımsız bir sanat anlayışına sahiptir. Tarihî, siyasi olayları; toplumsal çatışmaları ve bireyin iç dünyasındaki çatışmaları ele alır. Roman kahramanları günlük yaşamdan kişilerdir. Akıcı, anlaşılır bir dille oluşturduğu eserlerinde kişileri ait olduğu sosyal çevrelerine uygun biçimde konuşturmuştur. Canlı bir üslubu vardır. Roman ve hikâye başta olmak üzere farklı türlerde eserler vermiştir. *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur* adlı hikâyeleri ile *Küçük Ağa, İbiş'in Rüyası, Firavun İmanı, Gençliğim Eyvah, Dönemeçte, Yağmur Beklerken, Osmancık* adlı romanları yazarın tanınmış eserlerindendir.

SUÇ VE CEZA

Ezici bir yoksulluğun içerisinde kıvranan Rodion Romanoviç Raskolnikov, Rusya'nın St. Petersburg şehrinde hukuk eğitimi almakta olan başarılı bir öğrencidir. Ancak parasızlık yüzünden kirasını dahi ödeyemez. Bu nedenle eve girip çıkarken ev sahibi kadına görünmemeye çalışır. Yoksul olduğu için hem hayatını hem de öğrenimini devam ettirmekte oldukça zorlanan Raskolnikov, okulu bırakır. Geçimini sağlayabilmek için tefecilik yapan Alyona İvanovna'ya saatini rehin olarak bırakan Raskolnikov, bu kadından nefret etmektedir. Daracık odasında sefalet içerisinde yaşayan Raskolnikov, annesinden bir mektup alır. Kız kardeşi Dunya'nın Lujin adında zengin bir adamla sırf annesinin ve kardeşinin geleceğini düşündüğü için evleneceğini öğrenir ve bu evlilik fikrine tamamen karşı çıkar. Dunya'yı mecbur ettiği için annesine kızgındır.

Raskolnikov, geçimini sağlamak için özel ders vermeyi düşünmektedir. Bunun için eski üniversite arkadaşı Razumihin'den yardım ister. Bir yandan da evdeki değerli eşyalarını almak için Alyona İvanovna'yı öldürmeyi planlamaktadır. Sürekli olarak iç dünyasında çatışmalar yaşayan Raskolnikov, daha fazla dayanamayarak tefeci kadını öldürür. Tam bu sırada yaşlı kadının üvey kız kardeşi Lizaveta İvanovna beklenmedik bir şekilde içeri girer. Raskolnikov, tanık olduğu bu olaydan dolayı onu da öldürür ve evdeki birkaç değerli eşyayı alarak kimselere görünmeden oradan uzaklaşır. Evde yorgunluktan dolayı iki gün boyunca uykuya dalan Raskolnikov, uyandığında önce üzerindeki kanlı elbise parçalarını yırtıp sobaya atar; daha sonra çaldıklarını duvardaki deliğe saklar. Polisten karakola gelmesi için çağrı alan Raskolnikov, suçunun anlaşıldığını düşünür. Ancak kirayı ödemediğinden dolayı ev sahibi tarafından şikâyet edildiğini anlar. Çaldığı eşyaları eve döner dönmez bir bahçe avlusundaki büyük bir taşın altına saklar. Ancak içi rahat değildir. Sürekli bir şeylerden ve birilerinden kuşkulanmakta, sürekli tedirgin olmaktadır.

Aşağıdaki bölümde Raskolnikov'un yaşadığı bu sıkıntılı ruh hâli anlatılmaktadır.

(...)

Nastasya da çıkıp odada yalnız kalır kalmaz, hasta, üzerindeki yorganı fırlatıp attı ve hemen yataktan kalktı. İçini yakıp kavuran bir sabırsızlıkla beklemişti herkesin çıkıp gitmesini; bir an önce işe girişmek istiyordu. Ama yapacağı iş neydi? Az önce yataktayken aklında olan şeyi, sanki bile bileymiş gibi, kalkar kalkmaz unutmuştu. "Tanrım! Bana bir tek şeyi söyle: Her şeyi biliyorlar mı, yoksa daha bilmiyorlar mı? Belki de her şeyi biliyorlar da yattığım sürece benimle alay etmek için bildiklerini gizliyorlar? Sonra birden odaya girecekler ve olup bitenleri ne zamandır bildiklerini söyleyiverecekler... Ne yapayım şimdi ben? Hay aksi! Daha demin aklımdaydı yapacağım şey, şimdi, sanki kasten unuttum!..."

Odanın ortasında dikiliyor ve acılı bir şaşkınlıkla çevresine bakınıyordu. Kapıya gitti, açıp dışarıyı dinledi. Ama yapacağı şey bu değildi. Birden duvar kâğıdının delik olduğu köşeye atıldı, elini delikten sokup yokladı, kâğıdı gözden geçirdi. Hayır, bu da değildi yapacağı. Sobaya gitti, kapağını açıp külleri karıştırmaya başladı; pantolon paçalarından kestiği ipliklerle, yırtık cep astarı attığı gibi öylece duruyordu; demek kimse sobaya bakmamıştı! Birden, Razumihin'in az önce sözünü ettiği çoraplarını hatırladı. Gerçekten de yorganın altındaydı çorapları; ama o günden beri her ikisi de öylesine kirlenmiş, eskimişti ki Zamyotov'un hiçbir şey fark edememesi son derece doğaldı.

"Zamyotov mu?.. Karakoldaki polis... Acaba niçin çağırmışlardı beni karakola? Çağrı kâğıdı nerede? Galiba olayları birbirine karıştırıyorum... Beni bugün çağırmadılar ki oraya... Hem giderken çoraplarımı gözden geçirmiştim ben... Şimdiyse... Şimdi hastayım... Hastaydım yani... İyi ama Zamyotov niçin geldi buraya? Razumihin ne için getirdi acaba onu?"

Bitkin bir halde yatağına oturdu.

"Ne oluyor? Hâlâ sayıklıyor muyum, yoksa bütün bu olanlar gerçek mi? Galiba gerçek... Evet, hatırladım: Kaçmam gerek! Hemen, hemen kaçmam gerek! İyi ama... nereye? Elbiselerim nerede?

Ayakkabılarım da yok! Kaldırmışlar! Saklamışlar! Anlıyorum! Ama paltom işte şurada, görmemişler! Çok şükür, paralar da masanın üzerinde! İşte senet de burada! Paraları alıp giderim, başka bir daire tutarım kendime, beni bulamazlar!.. İyi ama, ya adres bürosu?.. Bulurlar! Razumihin bulur! En iyisi tümden gitmek... Uzaklara... Amerika'ya... (...) Senedi de almalı... Orada işime yarayabilir. Başka ne alsam acaba? Hasta olduğumu sanıyorlar benim! Kalkıp yürüyebildiğimden haberleri yok! Hah-hah-ha! Her şeyi bildiklerini gözlerinden anladım! Yalnız, şu merdivenlerden nasıl ineceğim? Ya aşağıya bir gözcü, bir polis diktilerse! (...)

(...) Yatıp üstüne yorganı çekti. Zaten dağınık, kopuk düşüncelerle dolu olan kafası tümden bulutlandı. Büyük bir zevkle başını yastığa bırakıp, yırtık paltosu yerine üzerine örtülmüş bulunan yumuşacık yorganına sarıldı, hafifçe iç çekip derin, sağlıklı bir uykuya daldı.

Odasına birinin girmesiyle uyandı; gözlerini açtı, Razumihin'i gördü. Razumihin kapıyı ardına kadar açmış, eşikte duruyordu: İçeri girip girmemekte kararsız gibiydi. Raskolnikov hızla yatağında doğruldu, bir şeyler hatırlamak istercesine Razumihin'e baktı.

— Demek uyumuyorsun? Öyleyse, giriyorum içeri! Merdivenlerden aşağı bağırdı:

— Nastasya, paketi getirsene! Şimdi hesabını veririm!..

Raskolnikov ürkek bakışlarla çevresini süzerek:

— Saat kaç? diye sordu.

— Esaslı uyudun, kardeş: akşam oldu, saat neredeyse altı olacak... Altı saatten fazla uyudun.

— Aman Tanrım! Ne yapmışım ben?

(...)

Raskolnikov, düşünceye daldı. Bir düştü sanki bütün bu olup bitenler, tek başına hatırlayamıyor, soran gözlerle Razumihin'e bakıyordu.

Sürekli bu bunalım hâlinden usanan Raskolnikov, suçlulara has psikolojiyle; belki de yakalanmak, rahatlamak amacıyla cinayet işlediği eve geri döner. Evde tamir işleriyle uğraşan işçiler, yankesici olduğunu düşünerek onu dışarı atarlar. Eve dönüş yolunda bir kazaya şahit olan Raskolnikov, yaralanan Marmeladov'u evine kadar götürür ve orada Marmeladov'un kızı Sonya ile tanışır. Sürekli izlendiğini düşünen Raskolnikov, bu tedirginlikten kurtulmak için işlediği cinayeti Sonya'ya anlatır. Nitekim kurnaz bir adam olan Komiser Porfiri Petroviç, cinayeti Raskolnikov'un işlediğinden şüphelenmektedir. Sonya, Raskolnikov'dan vicdanının huzur bulması için suçunu itiraf etmesini ister. Raskolnikov, Sonya'nın bu sözüne uyarak karakola gider ve yaşlı kadın ile kardeşini öldürdüğünü itiraf eder. Raskolnikov, yedi yıl hapis cezasına çarptırılır ve cezasını çekmek üzere Sibirya'ya gönderilir. Sonya da onun peşi sıra Sibirya'ya giderek mahkûmların bulunduğu yakın bir yere yerleşir. Hem mahkûmlar hem de onların eşleri tarafından sevilen ve herkesin küçük Sonya diye hitap ettiği Sonya, hapisten çıkana kadar Raskolnikov'u bekleyecektir.

Dostoyevski, *Suç ve Ceza,* Çeviren: Mazlum Beyhan

Suç ve Ceza adlı metni *Yaprak Dökümü* ve *Küçük Ağa* adlı metinlerle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

***Yaprak Dökümü* ve *Küçük Ağa* adlı romanları okuyunuz.**

Dil Bilgisi

1. ***Küçük Ağa* adlı metinden zamir türlerine örnekler bulunuz. Bulduğunuz zamirlerin metindeki işlevlerini belirleyiniz.**

Zamir Türü	Örnekler
Kişi zamiri	
İşaret zamiri	
Belgisiz zamir	
Soru zamiri	
Dönüşlülük zamiri	

2. ***Yaprak Dökümü* adlı metinde** "Virgül, sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur." **kuralına uygun örnekler bulunuz.**
3. *"Küçük Ağa'nın siz oluşu.. yani.. nasıl söylemeli?.."* **cümlesinde günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**
4. *"Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı."* **cümlesindeki düzeltme işaretinin işlevini belirtiniz.**

YAZMA ÇALIŞMALARI

Etkinlik

a. Okuduğunuz bir romanın bir kesitini, bakış açısını ve anlatıcısını değiştirerek yeniden yazınız.

b. Bakış açısı ve anlatıcı değişikliğinin içeriğe ve anlatıma etkisini değerlendiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hazırlıklı Konuşma

Konusu ve amacı belli olan, nerede ve ne zaman yapılacağı önceden bilinen, bir plana göre hazırlanıp dinleyiciler önünde yapılan konuşmaya hazırlıklı konuşma denir.

Hazırlıklı konuşmada hazırlık, planlama ve sunum aşamaları bulunur.

1. Hazırlık

a. Konuyu, amacı ve hedef kitleyi belirleme

b. Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapma

2. Planlama

a. Konuşmanın temel bölümlerini belirleme

b. Her bölümde vurgulanacak hususları belirleme

c. Konuşma içeriğini süreye göre düzenleme

ç. Konuşma metnini ve notlarını hazırlama

d. Konuşmada kullanılacak görsel ve işitsel araçları hazırlama

e. Konuşma provası yapma

3. Sunum

a. Mekânı, hedef kitleyi, konuyu ve amacı dikkate alarak konuşma

b. Etkili bir başlangıç yapma

c. Önemli noktaları vurgulama

ç. Konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanma

d. Konuşmada gerektiğinde özetlemelere başvurma

e. Konuşmayı etkili biçimde sonlandırma

f. Konuşmayı planlanan sürede tamamlama

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

1. Etkinlik

İncelediğiniz metinlerde geçen “kezalik, arız olmak, iktifa etmek, rikkat, sirayet etmek” kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

2. Etkinlik

Hazırlıklı konuşma aşamaları doğrultusunda bir konuşma yapınız. Konuşurken doğru telaffuzun gerektirdiği boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ediniz; gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız. Konuşmanızın içeriğini deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir, fıkra, söz sanatları, istatistiklerden yararlanma vb. unsurlarla zenginleştirebilirsiniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1. Gece uykusundan henüz uyanmamış şehir, lâpa lâpa yağan karların altında bembeyazdı. Alexander Nevski meydanından sola dönüp ağır ağır ilerleyen atlı arabanın koca tekerlekleri, bütün gece yığılmış karları zorlukla yarıyordu. Arabacı köşeyi dönüp üç katlı evin kaldırımına yanaştı. Gözlerini binanın pencerelerine doğru çevirmişti ki, bir ışık huzmesi içeriden dışarıya süzüldü.

Hafif bir rüzgârla savrulup pencere pervazlarında toplanmaya devam eden bir grup kar tanesi, cama yapışıp öylece dondu, kaldı. Arabacının bakışları ile sözleşmişçesine, aynı anda, odanın tülleri aralandı. Silueti görünen erkek, camın buğusunu sildikten sonra el sallayıp tekrar içeriye döndü. Yatağının baş ucundaki komodinin üzerinde biraz evvel yakmış olduğu gaz lâmbasının ışığında cep saatine baktı. Henüz dört olmak üzereydi. Daha epeyi vakti vardı. Yatakta derin derin uyumakta olan kadını uyandırmaktan çekinerek yorganı hafifçe araladı. Saat avucunda, kendisini yastığa bıraktı. Sonra kararlı bir ifade ile, çarşafları attı üzerinden, yataktan kalktı. Ellerini saçlarında gezdirip, ağır adımlarla tekrar pencereye doğru yürüdü. Perdeyi biraz daha yana çekip dışarıya baktı. Camların hemen önünden başlayan beyazlık, ay ışığı altında bahçeyi, parmaklıkları ve ardındaki geniş caddeyi kaplayarak devam ediyordu. Beyaz bir dünyaydı, bembeyaz. Kayıp giden bulutların arasından mehtap ışıldadıkça ortalık pırıl pırıl oluyordu. Her şey olduğundan daha haşmetliydi bu beyazlığın altında.

Nermin Bezmen, *Kurt Seyt & Shura*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu parçadan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Parçada .... ve .... anlatım biçimlerine başvurulmuştur.

b. Parçada anlatıcı .... kişidir.

c. Parça .... bakış açısıyla yazılmıştır.

ç. Parçada .... tekniği kullanılmıştır.

2. <u>Gelen</u> (I) gazetelerde, boş yere bir genel neşe yankısı arıyorum, bulamıyorum. Belki Anadolu'nun <u>ücra</u> (II) bir kasabasında, Ankara'da, şuraya <u>buraya</u> (III) asılmış, <u>tek tük</u> (IV) kandiller, bu zaferin tek şenlik aydınlıklarıdır. Hayalimde, kendi kendime yaktığım bu ışıklar, bana engin ve <u>karanlık</u> (V) bir gurbet diyarı olan Türkiye'de donmuş ve kör olmuş gönüllerin tek hayat mihrakları gibi geliyor.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*

Bu parçada geçen altı çizili kelimelerden hangisi türü bakımından ötekilerden farklıdır?

A) I.

B) II.

C) III.

D) IV.

E) V.

3-8. soruları Peyami Safa'nın *Mahşer* adlı romanından alınan aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Nihad, vapurun İstanbul'a girişini görmek için geceleyin uyandı, güverteye çıktı, karnını demir parmaklıklara yaslıyarak, üç senedir hasretini çektiği İstanbul'a gözlerini kırpmadan baktı.

(...)

Güverte parmaklığının kenarına kollarını çaprazlayarak dayamış, kaputunu omuzuna almış bir binbaşı, sırtını büyüterek iki kolunu da İstanbul'a uzattı ve bağırdı:

— Ah! Kavuşuyoruz!

Ve demirlere sürtünerek Nihad'ın yanına geldi, kendisinden üç rütbe aşağı ihtiyat mülâzımının ellerinden yakaladı:

— Biliyor musun Nihad Bey, kaç senedir İstanbul'da değilim? Tam sekiz sene! Dile kolay sekiz sene... tam sekiz senedir karımı da, çocuklarımı da görmedim. Trablus harbinden Balkan'a, oradan Irak'a, nihayet Çanakkale'ye!.. vallahi, rabbena hakkı için söylüyorum, şimdi, bu rüya gibi geliyor, İstanbul'a kavuşacağımı çoktandır haritadan silmiştim. Şimdi bile buna inanamıyorum. Düşün, yahu, Nihad Bey, sekiz sene bu be, düşün, beni görünce onların duyacakları sevinci düşün!

Binbaşı kaputunun kollarını bir silindir gibi gözlerinin üstünden geçirdi.

Düdüğün uzun ve keskin bir akisle havada çatlayan sesi, güvertede üstüste, tıklım tıklım yatan binlerce asker başını kımıldatarak boşlukta salladı ve bir câmi halkını secdeden kaldırır gibi çoğunu bir anda yerlerinden oynattı. Kimi bitik, ezgin, kimi yaralı, hasta, kimi üstünde bir iğne ucu beyaz yer kalmamış kanlı sargılar içinde birbirlerine kenetlenen bu insanlardan, biraz kımıldayabilmek için elini, dirseğini, dizini yere dayayarak vücutlarını yukarı almağa çalışanlar olduğu gibi, içlerinde hiç mi hiç kalkamayacaklar da vardı!

(...)

Sirkeci iskelesine ayak basar basmaz, lâhzada bütün İstanbul'u çarçabuk dolaşmak istiyormuş gibi, hızlı hızlı yürüdü, fakat birkaç adım sonra durakladı. Bacakları, üç senelik harb yorgunluğunu birdenbire duymuş, uyuşmuş, (...), ot gibi sallanıyor, vücudunu taşımıyor, sırtındaki eşyası, göğsünü geriye atmış, omuzlarını ileriye fırlatmış; başka bir yükmüş gibi kafasının ağırlığını duyuyor. Karnı da aç, böyle yol yürümek mümkün değil. Birçok askerler gibi, simitçilerden birine yaklaştı. Bomboş midesinin bir iki lokmaya ihtiyacı var. Yirmidört saattir hiçbir şey yememiş. Simidi ısırırken diş etleri acıdı. Damağı kurumuş, katılaşmış, yer yer çatlamış, simidin tadını hissedemiyor, lokmalar boğazından birer çıra parçası gibi geçiyor. Orada iki halkayı da hemen yedi, bitirdi. Harbin başlangıcından beri, birçok sabahlar cepheden dönenlere taze simit yetiştiren ihtiyar adam, gencin yüzünde bütün dikkatini biriktiriyordu.

Nihad, Babıâli yokuşunu ağır ağır, sallana sallana tırmandı.

Cephede her vakit söylediği bir havayı ıslıkla tutturarak, askerî çadırın içinde gezinir gibi elleri cebinde, başı ve kalpağı biraz öne doğru eğilmiş, adımları gevşek, yorgun ve hafif yürüyor, kundurasının tahta ökçeleri, ıssız Babıâli kaldırımlarına vurdukça, bir çekiç sesiyle ötüyordu. Bu haliyle yersiz-yurtsuz bir serseriden farksız, gecenin tek tük bazı yolcularının şüphesini uyandırıyor.

Üstündeki askerî elbise iyice yıpranmış, ceketinin buruşuk ve bol kolları, çiviye asılı birer kuşak gibi sarkıyor; dört gündür tıraş olmaya da vakit bulamamış, kumral tüyler, yüzünün penbe derisinde çoğalarak çenesini ve yanaklarını bir çuha parçası gibi sıkmıştı, hem azimkâr, hem yorgun, parlak ve süzgün elâ gözleri ince, kıvrık, düzgün burnu, ensiz, toplu solgun dudaklarıyla güzel bir genç, ama, harp dönüşünün bu sünepeliği içinde, uzaktan çirkin, hatta korkunç görünüyor, polis müteferrikasından sıvışmış bir sabıkalıya benziyordu.

3. *Mahşer* adlı romanın bu bölümünden nasıl bir olay örgüsü çıkarılabilir?

4. *Mahşer* adlı romanın bu bölümünde olayın geçtiği yerin özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?

....
....
....

5. Romanın bu bölümünde kişilerin özellikleriyle ilgili hangi tespitlerde bulunulabilir?

....
....
....

6. Romanda anlatılan olayların geçtiği dönemle ilgili neler söylenebilir?

....
....
....

7. Metinde günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları belirleyiniz.

....
....
....

8. Metindeki zamirleri ve bunların metindeki işlevlerini belirleyiniz.

....
....
....

9. İlhan korkusuyla depreşmediğimizi, Filatyos bilir ( ) Ölüm haberini duymadıkça kendini güvende sayar ( ) Korkmaz savaşçıdır ( ) gayet öfkelidir ( ) Huyu suyu bilinir düşmanı aldatmak güç değil...

Kemal Tahir, *Devlet Ana*

Bu parçada ayraçlarla ( ) belirtilen yerlere, aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

A) (.) (.) (.) (.)

B) (.) (;) (,) (.)

C) (:) (.) (,) (.)

D) (.) (.) (,) (.)

E) (:) (.) (.) (.)

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kişi zamirine örnek oluşturacak bir kelime vardır?

A) Herkes Küçük Ağa diyordu son zamanlarda.

B) Asıl bunun için istiyorum ya...

C) Bundan sonra artık ağzından kelimeler miskalle çıkacaktı.

D) İnşallah Recep'le benim dilim sürçmez de sana Hoca Efendi deyivermeyiz ikide bir.

E) İnşallah bundan böyle hepimiz yeni bir dostluk kazanmış oluruz.

11. Aşağıdakilerden hangisi roman türünün özelliklerinden değildir?

A) Kişi kadrosu geniştir.

B) Betimlemeler yüzeyseldir.

C) Farklı bakış açıları kullanılabilir.

D) Kurmaca bir gerçekliğe sahiptir.

E) Olay örgüsü bir temel çatışma etrafında şekillenir.

12. (I) Karşısındakilerin hiçbirini sevmiyor, onların da kendisini sevmediklerini biliyordu. (II) Gene de her akşam beraberce otururlar orada bulunmayanları çekiştirirlerdi. (III) Çekiştirilen kimse pasajın kapısında görünürse eğer çekiştirme hemen onun da katılmasıyla bir başkasına yöneltilirdi. (IV) Oradakilerin hepsi iyi, hepsi değerli, hepsi dosttu. (V) Değersiz, kötü olanlar işlerine dalıp da o akşam pasaja gelmeyenlerdi.

Orhan Hançerlioğlu, *Ali*

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde kelime hâlinde zamir yoktur?

A) I.

B) II.

C) III.

D) IV.

E) V.

13. Çıkmaz sokağın ağzında bir çeşme, bir de hayvanları sulamak için yalak vardı. Elime geçen çerçöple özene özene oyuncak bir kayık yaptım. Kayığım yalaktaki suyun üzerinde yüzünce dünyalar benim oldu. Onu elimle dürttüm olmadı. Yanağımı suya değdirerek başımı kayık düzeyine eğdim; tatlı sert tütün paketinin kâğıdından yapılma yelkene üfledim. Gemim suların üzerinde kaydı. Hemen yalağın öte tarafına koştum. Kayık bana doğru geliyor, yani ilerliyordu. Siftah olarak ileriye gitmek ve gerilerden ayrılmak sevincini tadıyordum. Kayığı seyre öyle dalmıştım ki kayık burnumun üstünde baştan kara etti. Onu hemen döndürdüm. Durmamacasına üfledim. Başım fırıl fırıl dönüyor, kulaklarımda yüzlerce ziller çınlıyordu. Gemim bütün yelkenlerini doldurmuş açık denizlerde koskocaman bir kelebek gibi kayıyordu. O sırada güneş battı. Ortalık karardı. Sokaklardan el ayak çekildi. Farkında olan kim? Kendimi lodos rüzgârının ta kendisi sanıyordum. Yanaklarımı körpe ciğerlerimin bütün gücüyle şişirip sağanak sağanak esiyordum. Pruva direği, sözü küçümseyerek dalgın eda ile işaret veren bir el gibi sağa sola eğiliyordu. Direk ucu yıldızdan yıldıza gidip geldikçe içimde yeni yeni uyanan bir musikiye tempo tutuyordu. Koca gemim, sendeleyen yıldızlar arasında kapkara bir uçurum kadar mağrur ilerliyordu. Ne var ki artık soluğum tükeniyordu. İşte bunun için, ″Rüzgâr kesiliyor! Artık camadanları çözünüz!″ diye ciyak ciyak bağırdım.

Birdenbire, derin bir mağaranın bağrından çıkıvermiş gibi kalın bir ses, ″Hangi rüzgâr kesiliyor?″ diye sordu. Amcamın sesini tanıdım. Donakaldım. Başım, göğsüm sırsıklamdı. Amcam yanaştı: ″Mahmut sen misin?″ dedi. (…) ″Burada bu saatte ne yapıyorsun?′′ dedi. Ona elimdeki kayığı verdim. Görmek için batı göğünün alacakaranlığına karşı tuttu onu. ″Bu gemi değil, salapurya!″ demesiyle de bizim kalyonu yere çarpıp ayağının altında çatır çutur ezmesi bir oldu. Kemiklerim kırıldı sandım. Ama amcam ″Yarın sana bir kayık yapayım da gör″ deyince dünyalar yeniden benim oldu.

Halikarnas Balıkçısı, *Aganta Burina Burinata*

Aşağıdaki soruları *Aganta Burina Burinata* adlı romandan alınan yukarıdaki parçaya göre cevaplayınız.

a. Metnin yapı unsurlarını belirleyiniz.

b. Metnin temasını belirleyiniz.

c. Metindeki bakış açısı hakkında bilgi veriniz.

14. Roman kahramanları ruhsal ve fiziksel özellikleriyle tanıtılır. Kişilerin kendine özgü ayırt edici özellikleriyle diğerlerinden ayrılanlarına ....; kıskançlık, cimrilik, korkaklık gibi benzerlerinin niteliklerini abartılı bir biçimde üzerinde toplayanlarına .... denir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde verilenler getirilmelidir?

A) karakter-tip

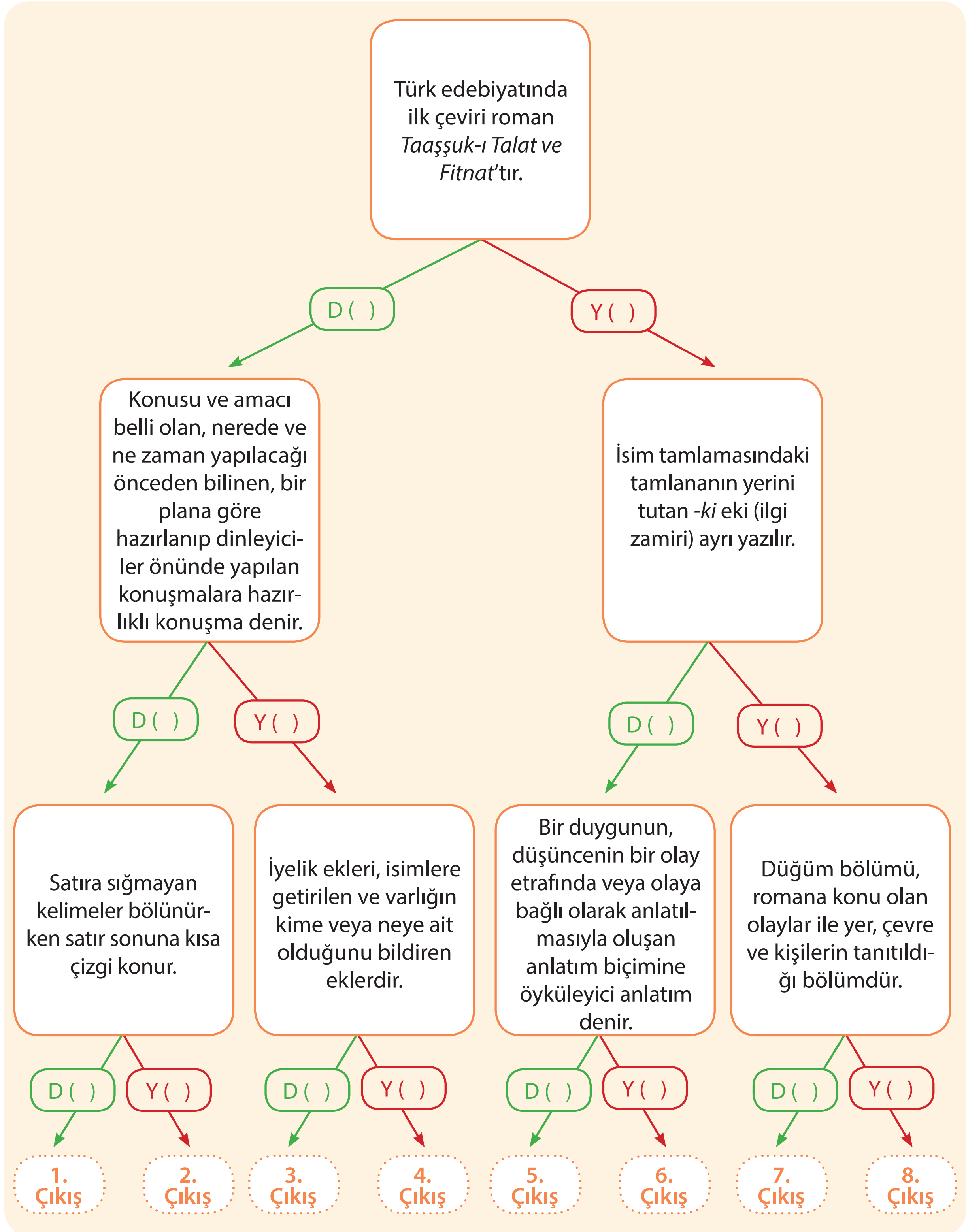
B) huy-karakter

C) tip-karakter

D) tip-huy

E) tip-kişilik

15. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

6. ÜNİTE

TİYATRO

Ünite İçeriği

Tiyatro türleri

Tiyatronun yapı unsurları

Temel tiyatro terimleri

Zarflar, yazım ve noktalama çalışmaları

Kısa oyun yazma

Oyun sergileme

Amaç

Tiyatro türlerini tanıma

Tiyatronun yapı unsurlarını kavrama

Temel tiyatro terimlerini öğrenme

Zarfları, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Kısa oyun yazma becerisi kazanma

Oyun sergileme becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. "Sahne tozu yutmak" sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
2. Tarihî bir olayı anlatan bir tiyatro eseri gerçeği bire bir yansıtabilir mi? Tartışınız.

Büyük şehrin küçük bir mahallesinde Coşkun Ermiş'in ahşap evi. Oturma, yemek ve çalışma odası olarak kullanılan ve dış kapıdan doğrudan doğruya girilen büyük oda. Ortada yuvarlak bir yemek masası, sağda-yönler seyirciye göredir- küçük bir çalışma masası, solda bir kitaplık. İki koltuk, bir kanepe, birkaç sandalye ve sehpa. Eşya genellikle eskidir, arasında bir iki yeni mobilya görünür. Her şey biraz üstüste. Duvarlar resimlerle dolu: Büyükannelerin, büyükbabaların kahverengi fotoğrafları, büyük adamların resimleri: Napolyon, İskender, Hindenburg (ya da onun gibi bir Alman), Nelson (ya da sarışın bir Batılı kumandan), Fatih Sultan Mehmet, Kanunî, bir Arap ileri geleni, bir Hint şairi, bir Çin filozofu... bir iki minyatür, birkaç tablo: Osman Hamdi Bey, Namık İsmail, Rembrandt, Van Gogh. Dürer... Duvarlara tutturulmuş küçük raflarda bir termometre, biblolar, çanaklar... duvarlara asılı süslü yazılmış atasözleri. Çalışma masası kâğıt ve eski kitaplarla doludur; yalnız bunlar karmakarışık bir biçimdedir ve masanın üzerinde uzun süredir çalışamadığı belli olur. Sokak kapısının yanında bir portmanto, üst kısmında eski başlıklar: fötr şapka, kalpak, kasket ve kısa kenarlı spor şapkalar... Portmantonun çivilerinden birine asılmış bir keman kutusu, ayakkabılığın üstüne bırakılmış bir bağlama, çalışma masasının yanında bir nota sehpası; masanın üstünde notalar... Koridora yakın bir kömür sobası; uzun baca koridorda kaybolur. Sokak kapısına yakın, duvara dayalı bir boy aynası. Çalışma masasının karşısındaki duvarda bir pencere.

Coşkun kanepede oturur ve elindeki kitabı biraz sıkıntıyla okur. Yanında Saadet Nine bir albüme bakmaktadır. Yemek masasının üzerinde bulunan kâğıtları okuyan Saffet ellerini çenesine dayamış, kâğıtlara iyice eğilmiş. Çevresiyle ilgisi kesilmiş gibidir, arada bir başını sallar, tavana bakar. Karşısında Ümit ciddi bir tavırla bir şeyler yazmaktadır. Boy aynasının önünde Cemile, komşu kadının elbisesinin üstüne iğnelerle tutturmuş olduğu elbiseyi prova eder.

Coşkun elindeki kitabı bırakır, yerinden kalkar ve kitaplığın önüne giderek kitapları gözleriyle inceler, başını sallar, çevresine bakar, gözü çalışma masasına takılır, masanın yanına gider ve kâğıtların altında ortasından açık duran bir kitabı seçer ve kâğıtları devirmeden onu almaya çalışır.

Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar*

3. *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro metninin dekorunun anlatıldığı yukarıdaki bölümü, oyundan alınmış görsellerle karşılaştırınız. Görsellerin metni ne ölçüde yansıttığını tartışınız.

KÖSEM SULTAN

1. Metin

I. PERDE

BİRİNCİ SAHNE

(Topkapı Sarayı'nda arz odası. Ortada taht. Yeniçeri ocağının ileri gelenleri Kara Murat, Bektaş, Mustafa Ağalar ve Kethüda Bey bekleşmektedirler. Sultan Mehmet, Turhan Sultan eşliğinde görününce, ağalar ölçülü bir saygıyla eğilirler. Mehmet tahta oturur. Turhan da arkasında yer alır. Derken Kösem Sultan görünür ve ağalar adeta iki büklüm olarak karşılarlar onu, Kethüda Bey ise az önceki gibi ölçülü bir saygıyla.)

MEHMET (*birden Turhan'a dönüp*):

Benim yeni lalam kim olacak, anne
mührümü kime vereceğim?

(*Turhan şaşırmış, mahcup bakınırken*)

KÖSEM (*keskin, Murat'ı göstererek*):

Saltanatını bütün tehlikelere karşı koruyan
yeniçeri ocağının başı Murat Ağa kulunuz
uygundur sadrazamlığa, artık lalanız odur.

(*Mehmet kalkıp mührü götürmeye davranınca*)

TURHAN:

Otur yerinde, oğlum!

KÖSEM (*Turhan'ı çabucak süzüp Mehmet'e gülümseyerek*):

Elbette.

(*Mehmet oturur, Kösem, Murat'a*)

Alın mührü, Murat Ağa, alın da
Murat Paşa olun bir an önce.

(*Murat saygıyla yaklaşarak Mehmet'in önünde bekler.*)

KÖSEM (*Mehmet'e*):

Mührünüzü lalanıza teslim edin.

MEHMET (*kararsız, Turhan'a dönerek*):

Anne?

KÖSEM (*yumuşak ama buyururcasına*):

Ver mührünü sadrazamına, yavrum,
büyükvaliden söylüyor sana.

TURHAN (*ister istemez*):

Büyükvalidenin dediğini yap, oğlum.

(*Murat, Mehmet'in uzattığı mührü alıp öperek çekilir.*)

KÖSEM (*gezinerek*):

Rahmetli Sultan Ahmet'in başkadını
ve rahmetli Sultan Murat'la Sultan İbrahim'in
valideleri olarak devlete hizmetten sonra
Eski Saray'a yol göründü bize, çok şükür.
Çok şükür, torunumuzun dahi
devletini görmek nasip oldu bize.

(...)

Padişah'ın çocuk, Valide Sultan'ın da genç olduğunu ileri süren Yeniçeri ağaları Bektaş ve Mustafa; devlet işlerini Kösem Sultan'ın yürütmesini ister. Turhan Sultan bu durumu kabul etmek zorunda kalır. Yönetimi ele geçiren Kösem Sultan, çevresine topladığı Mustafa ve Bektaş Ağa gibi kişilerle devlet makamlarını idare etmeye başlar. İstanbul'da yaşayan halkın gıda ve yakacak gibi ihtiyaçlarını bu kişiler temin etmekte ve halka satmaktadır. Kösem Sultan; halkın gönlünü kazanmak için sadaka dağıtmakta, hayır işleri yapmaktadır. Turhan Sultan ise olanları çaresizlik içinde seyretmekte, bir yandan oğlu Mehmet'i çevredeki kötülüklerden korumaya çalışırken diğer yandan onun bir an önce yönetimi ele alması için uğraşmaktadır.

Kösem Sultan, Turhan Sultan'ı kendisi için bir tehdit olarak görmekte; Mehmet'i öldürterek yerine Şehzade Süleyman'ı tahta geçirmek için planlar yapmaktadır.

Aşağıdaki metin Kösem Sultan'ın Mehmet'i zehirletme girişiminin boşa çıkmasının anlatıldığı bölümden alınmıştır.

III. PERDE

YEDİNCİ SAHNE

(*Topkapı Sarayı. Turhan'ın dairesi. Mehmet, Turhan, Siyavuş.*)

TURHAN (*tedirgin gezinerek*):

Ta sabahtan beri bir sıkıntı var içimde,
daha önce hiç tanımadığım bir zonklama;
yüreğimin yanıbaşında ikinci bir yürek olmuş da,
birincinin sezip kavrayamadığı bir şeyi
duyurmak için telaşlanıyor sanki.

(*Mehmet'e yaklaşır, üstüne kanat germek ister
gibi çeker kendine.*)

MEHMET:

Anne, iftara çok var mı daha? Bugün pek susadım da.

TURHAN:

Şerbetin birazdan yetişir, ezan da ardından.
(*Siyavuş'a dönüp*)
Yeni Mısır Valisi kim olmalı sizce, Paşa?

MEHMET:

Sahi, Lala, kim?

SİYAVUŞ:

Çok yeterli, devlete bağlı biri elbette;
çünkü Vali kendi başına buyruk olmaya kalktı mı
Mısır'la birlikte Arabistan da gider elden.

TURHAN:

Şehirde et bulunmaz diye duyarız,
aslı nedir bunun, Paşa?

MEHMET:

Niye bulunmaz, Lala? Sığır, davar
tükendi mi devletimde? Ekmekle yakacak da yokmuş.

SİYAVUŞ:

Et de, ekmek de, yakacak da
bol bol var ülkemizde, Hünkârım.
Bunlar hep iğreti, düzmece darlıklardır
ve sebep olanlarla birlikte
ortadan kaldırılacaktır.

TURHAN:

O zorba ocak ağaları, Paşa, siyasetten
ne zaman el çektirilecekler, ve nasıl?

SİYAVUŞ:

Pek yakında, Sultanım, ve
siyaset kılıcına lokma edilerek.

(...)

SÜLEYMAN (*elinde altın bir kadeh, girerek*):

Efendimizin iftar şerbeti.

(*Kadehi ortadaki sehpaya korken*)

TURHAN (*Mehmet'e gülümseyerek*):

Gözün aydın.
(*Mehmet içgüdüyle şerbete doğru davranınca*)
Ezan okunmadı daha!
Kendini tutmayı öğrenmelisin, oğlum.

SÜLEYMAN:

Haberler var, Sultanım?

TURHAN (*heyecanlanıp*):

İyi mi, kötü mü?

SÜLEYMAN:

Eski Saray'daki adamlarımız pek yararlı,
pek büyük bir iş gördüler doğrusu:
Büyük Valide'nin bir cariyesi bu sabah
Dilaşup Sultan'la görüşmüş.

TURHAN:

Şehzade Süleyman'ın annesiyle! Büyük Valide'nin
geçen gün veliaht odasına uğraması
bütün anlamını açığa vuruyor şimdi.

SÜLEYMAN:

Birden pek neşelenmiş Dilaşup Sultan,
çevresindekilere yukardan bakmaya başlamış.

TURHAN (*dalgın gezinirken kendi kendine*):

Eveet...

(*Derken Süleyman'a dönüp*)

"Haberler" demiştin. Başka?

SÜLEYMAN (*önce bir Mehmet'e bakıp duraklayarak*):

Helvacıbaşı Üveys Ağa bugün, akşama doğru,
zehir şişesini taşa çalıp kaçmış saraydan.

(*Herkes irkilir.*)

TURHAN:

Zehir mi?

SÜLEYMAN (*başıyla onaylayıp*):

Büyük Valide'nin verdiği... Efendimizin
şerbetine konmak üzere.

(*Gözler sehpadaki kadehe dikilir.*)

TURHAN (*nefesini kesip kadehi göstererek*):

Buna mı? Hem de mübarek bir günde!

(*Ezan sesi. Turhan, Mehmet'e sarılıp*)

Biraz daha sabret, oğlum.

SÜLEYMAN:

Bugünkü şerbeti başkası hazırladı, Sultanım,
Efendimiz güvende içip orucunu bozabilir.

TURHAN:

Hayır, kendi elimle hazırladığım şerbet giderecek
yavrumun susuzluğunu. Oğlum sapasağlamken,
aslanlar gibiyken, o cadının adamları neden
Padişah ağır hasta diye yayar, anlaşılıyor şimdi.
Her şeyi kendinden daha önce, daha iyi gören
biri var insanın içinde, Tanrıya şükürler olsun!

(*Kararırken*
Kösem'in dairesi aydınlanır. Kösem, Bektaş.)

KÖSEM:

Zehir işi yürümediğine göre, benim sevgili
biricik Bektaş'ım... gece, sahurdan hemen sonra,
uykunun en koyu, en tatlı saatinde...
Süleymaniye'deki konağından burayı gözleyeceksin;
ben penceremde kırmızı fener yakar yakmaz
sarayın önünde olacaksın savaş erlerinle;
adamlarım bütün kapıları açacak
ve siz dalkılıç dolacaksınız saraya;
Padişahı, anasını, ve onlara bağlı herkesi
ortadan kaldırınca... ikimize kalacak bu devlet,
bu dünya! O zaman...

(...)

Kösem Sultan amacına ulaşamaz. Turhan Sultan'ın emriyle Kösem Sultan'ın hayatına son verilir.

A. Turan Oflazoğlu, *Kösem Sultan*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

devlet: (metinde) Mutluluk.

kul: (metinde) Köle.

lala: Şehzadelerin özel eğitmeni, padişahların vezirlerine seslenirken kullandıkları bir söz.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tiyatro

Tiyatro sahnede, bir seyirci topluluğu önünde, oyuncular tarafından canlandırılmak üzere yazılan edebî türdür. Konusunu günlük yaşamdan alabileceği gibi tarihten, mitolojiden de alabilir. Sahnelenen bir tiyatro, insana iletisini aracısız (kâğıt, film vb. olmaksızın) aktarır. Tiyatro eserinde yer, dekor ve kişilerle ilgili bilgiler perde başlarında yer alır. Oyuncuların sergilemeleri gereken davranışlar yay ayraç içinde verilir. Anlatım, karşılıklı konuşma şeklindedir.

Tiyatronun kökeni Eski Yunan'da bağ bozumu tanrısı Dionysos (Diyonizos) adına yapılan dinî törenlere dayanmaktadır. Tiyatro kelimesinin kökeni Yunanca seyir yeri anlamına gelen "theatron"dur.

Anadolu'da modern tiyatro öncesinde geleneksel Türk tiyatrosu egemendi. Köy seyirlik oyunları, meddah, Karagöz, orta oyunu, kukla oyunu gibi türlere ayrılan geleneksel Türk tiyatrosu, Tanzimat sonrasında da bir süre devam etmiş; değişen hayat şartlarıyla birlikte varlığını sürdürememiştir. Batılı anlamda tiyatro Türk edebiyatına Tanzimat'la birlikte Avrupa'dan gelmiştir. Tanzimat sanatçıları Batı'dan çeviriler yapmıştır. Bu dönemde İbrahim Şinasi, ilk Türkçe oyun olan *Şair Evlenmesi*'ni yazmış; Ahmet Vefik Paşa, Molière'den (Molyer) uyarlamalar yapmıştır. Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro farklı anlayışlarla gelişmesini sürdürmüştür.

Modern tiyatro trajedi, komedi ve dram türlerine ayrılır.

Trajedi (Tragedya): Kökeni Eski Yunan edebiyatına dayanan trajedi; seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırarak ruhu kötülüklerden arındırma amacı güden tiyatro türüdür. Konularını tarihten ve mitolojiden alır.

Trajedinin konu edindiği insan, eğitimlidir ve soylular arasından seçilmiştir. Kahramanlar, sıradan insanlar değil krallar, kraliçeler, prensler, tanrılar, yarı tanrılardır.

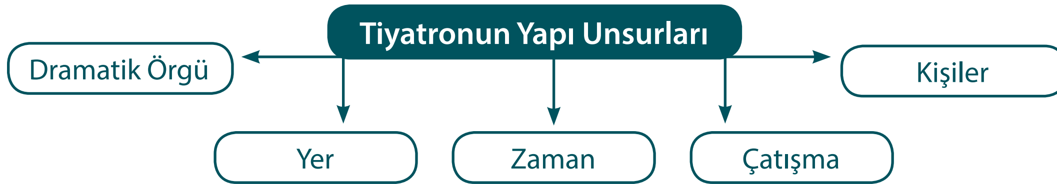
Trajedide kaba ve çirkin sözlere yer verilmez. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılmaz, sahne gerisinden seyirciye duyurulur.

Trajedi manzum olarak yazılır, genellikle beş perdeden oluşur, aralıksız oynanır. Koro ve diyalog bölümlerinden oluşur. Koro perde görevini üstlenir. Üç birlik kuralına uygun olarak yazılır. Üç birlik kuralı; eserin tek olay, tek mekân, tek gün kalıbı içinde yapılandırılmasıdır. Trajedi türündeki tiyatronun en önemli temsilcileri Eski Yunan edebiyatında Euripides, Aiskhylos, Sophokles; XVII. yüzyıl Fransız edebiyatında Racine (Rasin) ve Corneille'dir (Korney).

Kösem Sultan adlı tiyatro eseri; konusu, kişilerin ele alınışı, kurgusu, dramatik örgüsü, kullanılan dil ve anlatım özellikleri dikkate alındığında trajedi özellikleri göstermektedir. Yazar, *Kösem Sultan* adlı oyununda şiirsel bir dil kullanır; deyimlere ve özlü sözlere yer verir. Trajedinin dil özelliklerine uygun olarak argo ve çirkin sözlere yer vermez. Yazar bu eserinde eleştirel bir anlatım tutumu benimsemiş; diyalog, iç konuşma ve gösterme anlatım tekniklerini kullanmıştır.

Tiyatronun Yapı Unsurları

Tiyatronun yapı unsurları; dramatik örgü, yer, zaman, çatışma ve kişilerdir.

Dramatik Örgü: Tiyatro eserindeki olay örgüsüdür. Her olay, iletiyi seyirciye ulaştırmak için oluşturulan bütünün parçasıdır. Temel ve yan çatışmalardan doğan olaylar, neden-sonuç ilişkisi ile birbirine bağlanır. Dramatik örgü perde, sahne vb. bölümlemeler etrafında düzenlenir (Bazı metinlerde bu bölümlemelere karşılık gelen meclis, fasıl gibi terimler bulunur.).

Yer (Mekân): Olayların geçtiği çevredir. Canlandırılan olaylar, yaşandığı zamana ve çevreye uygun bir dekor ile sahnede yansıtılır. Oyunun geçtiği yeri canlandırmak için kullanılan ışık, eşya gibi araçların tümü dekoru oluşturur. Oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalar, dekora yardımcı sahne eşyaları olan aksesuarlar da mekânı tamamlayan ögelerdir. Tiyatroda mekân işlevsiz değildir. Oyunu daha iyi anlamak için mekân-zaman-olay ilişkisinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Zaman: Olayların başlangıcı ile bitişi arasında geçen süredir. Tiyatro metninde olaylar; kronolojik zaman, düğümden başlatılan zaman, sonuçtan başlatılan zaman ve düzensiz zamanlardan biri ile sıralanabilir.

Çatışma: Dramatik örgünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran, kişiler arasındaki iç ve dış mücadeleler, anlaşmazlıklardır. Karşıt duygu, düşünce ve isteklerin; kişilik özelliklerinin bir arada sergilenmesi ile ortaya çıkar. Sosyal statü, ekonomik durum, psikolojik yapı, eğitim ve kültür gibi unsurlardaki keskin farklılıklar çatışmayı belirleyen etkenlerdir.

Kişiler: Tiyatro eserinde aralarında çatışma bulunan ve böylelikle olayları var eden insanlardır. Kişiler, iletinin okura / izleyiciye ulaşmasını sağlayan temel unsurdur. Kişiler, olaylardaki ağırlıklarına göre birinci veya ikinci derecede önemli kişiler diye ayrılır. Tip ve karakterler çevrelerinden soyutlanmadan toplumsal, fiziksel ve psikolojik özellikleriyle verilir.

Musahipzade Celal'in Yedekçi adlı oyunundan bir sahne

Temel Tiyatro Terimleri

adaptasyon: **1.** Yabancı dille yazılmış bir oyunu, yerel koşullara uygun biçimde kendi diline çevirme, uyarlama. **2.** Bir romanı ya da öyküyü sahne için yeniden düzenleme, uyarlama.

aksesuar: Oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalar, dekora yardımcı sahne eşyaları.

dekor: Oyunun geçtiği yeri canlandırmak için kullanılan ışık, eşya gibi araçların tümü.

diyalog: Oyundaki iki ya da daha çok kişinin konuşması.

figüran: Genellikle tiyatro ve sinemada, konuşması olmayan veya konuşması çok az olan rollere çıkan kimse.

jest: Rol gereği yapılan el, kol ve beden hareketleri.

kostüm: Oyunda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı.

kulis: Sahne gerisinde oyuncuların oyuna hazırlandıkları ve sahneye çıkış sırasını bekledikleri yer.

makyaj: Oyuncunun rolüne uygun olarak yüze şekil verme, yüzü boyama işlemi.

mimik: Duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtma işi.

monolog: Oyunda tek kişinin kendi kendine konuşması, dışa verilen iç ses.

pandomim: Düşünceleri ve duyguları kimi kez müzik, kimi kez çeşitli eşyalar eşliğinde, kimi kez dansla ya da gövde ve yüz hareketleriyle yansıtmayı amaçlayan sözsüz oyun.

perde: **1.** Bir tiyatro eserinin büyük bölümlerinden her biri. **2.** Sahneyi seyirciye açan ve kapatan kumaş parçası.

piyes: Oyun.

replik: **1.** Oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz. **2.** Oyunda karşıdakinin sözüne verilen karşılık, karşılama sözü.

rol: Canlandırılan kişiliği ortaya çıkaran söz ve davranışlar.

sahne: **1.** Bir tiyatro metninde baş oyun kişisinin ya da önemli kişilerin yönelişlerini başlatıp bitiren kesim. **2.** Bir tiyatro yapısında oyuncuların oynamaları için özel olarak yapılmış ve genellikle yükseltilmiş oylum ya da alan.

suflör: Perde gerisinde oyunu metinden takip eden ve unutulan sözleri fısıldayarak oyunculara hatırlatan görevli.

tirat: Oyunda kişilerin birbirlerine karşı söylediği uzun soluklu, coşkulu sözler.

tuluat: Metin dışı, o an akla geldiği gibi hareket etme, söz söyleme, doğaçlama.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kösem Sultan* adlı metnin tema ve konusunu belirleyiniz.
2. Metinde "buyurmak" sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığını belirtiniz.
3. Metindeki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. Metnin türünün kaynağını, tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.
5. Trajedinin *Kösem Sultan* adlı metne etkisini değerlendiriniz.
6. *Kösem Sultan* adlı metnin kurmaca dünyası ile eserde anlatılan dönemin gerçekliği arasındaki ilişkiyi karşılaştırınız.
7. *Kösem Sultan* adlı metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile siyasi ve tarihî ögeleri belirleyiniz.

Etkinlik

a. *Kösem Sultan* adlı metindeki kişi kadrosunun özelliklerini belirleyiniz.

Kişiler	Özellikleri

b. Kişi kadrosunun özelliklerinden hareketle bu kişilerin tip mi karakter mi olduğunu belirtiniz.

Yazarın Biyografisi

A. Turan Oflazoğlu (1932-): Adana'da doğdu. İstanbul Vefa Lisesini bitirdikten sonra kısa bir süre hukuk eğitimi aldı. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Felsefe Bölümünü bitirdi. Amerika Birleşik Devletlerinde tiyatro eğitimi aldı. TRT Radyolarında dramaturg ve yapımcı olarak görev yaptı.

Oflazoğlu, tiyatro eserlerinde genellikle tarihî gerçeklikten hareketle evrensel insan gerçeğine ulaşmayı amaçlar. Oyunlarındaki tarihî kişilerden yola çıkarak insanın her zaman ve mekânda görülen hırslarını, zayıflıklarını, erdemlerini yansıtır. Yazar, eserlerinde kişilerin iç çatışmalarını ve bu çatışmaların davranışlarına nasıl yön verdiğini genellikle trajedinin kalıpları içinde anlatır. Çevirileri ve farklı yazı türlerinde eserleri bulunan sanatçı, tiyatro eserleriyle öne çıkmıştır. *Deli İbrahim, IV. Murat, Kösem Sultan, III. Selim Kılıç ve Ney, Yine Bir Gülnihal* adlı tiyatroları yazarın tanınmış eserlerindendir.

A. Turan Oflazoğlu (1932-)

Hazırlık

1. Bir oyunun metnini okumakla o oyunu tiyatroda seyretmek arasındaki farkları belirtiniz.
2. Aşağıda verilen görsellerdeki mekânı ve kişileri nasıl betimleyebilirsiniz? Bir tiyatro metninde mekânın ve kişilerin betimlenmesi neden önemlidir? Tartışınız.

Behiç Ak'ın Ayrılık adlı oyunundan bir sahne

Üstün Dökmen'in Komşu Köyün Delisi adlı oyunundan bir sahne

Melih Cevdet Anday'ın Müfettişler adlı oyunundan bir sahne

KAYNANA CİĞERİ

2. Metin

KİŞİLER

Sahneye giriş sırasıyla:

Gelin: Evin gelini

Kaynata: Gelinin kaynatası

Kaynana: Gelinin kaynanası

Görümce: Gelinin görümcesi

Efendi: Gelinin kocası

İmam: Mahallenin hocası

(Dekor: Bir tel dolap. Sağda: Bahçeye açılan kapı ile pencere. Solda: Evin içine geçilen kapı. Kapıların sadece çıtalardan yapılması yeterlidir. Sabahın ilk saatleri, ev halkı uykudan kalkmaktadır.)

Evin gelini bir sabah erkenden kalkar, eşinin kahvesini pişirmek için mutfağa girer, o anda bir kedinin mutfak penceresinden bahçeye atladığını ve tel dolabın kapağının açık olduğunu görür. Gelin, tel dolabın içine bakar ve kedinin önceki gün eşinin getirdiği ciğeri yediğini anlar. Eşinin kendisini bu yüzden boşayacağını düşünerek büyük bir korkuya kapılır.

Aşağıdaki metin gelin, kaynana ve görümcenin gördükleri rüyaları birbirlerine anlattığı bölümden alınmıştır.

(...)

Gelin — Anneciğim, bu sabah tam mutfağa girdim!..

Kaynana — Neyse! Hemen lafa başlama! Söyle bakayım, dün gece ne rüya gördün?

Gelin — Dur bakayım?.. Ah, anneciğim, az kaldı unutacaktım! Dün gece rüyamda iki dizi kırmızı biber gördüm!..

Kaynana — Nerede?

Gelin — Tavanda asılıydı!..

Kaynana — Hayırdır inşaallah! Kaç kez söyledim! Gördüğün rüyayı anlatmadan işe başlamak iyi değildir diye... Tavanda asılıydı... Sonra?

Gelin — Sonrası bu işte! İki dizi kırmızı biber gördüm. Tavanda asılıydı *(Tavana bakarak)* şurada, ocağın yanında...

Kaynana — Dur bakayım?!.. Kırmızı biber! görmek iyi değildir! Acı söz! Yeşil görsen murat sayılır. Ama kırmızı biber acı söz! Sonra?.. Başka ne gördün? İnsan rüyasını hemen anlatmazsa, hem unutur! Hem de anlatmazsa, o gün işinin nasıl gideceğini de bilemez!

Gelin — *(Heyecanla)* Ah, rüyam çıktı! Vallahi çıktı!..

Kaynana — Dur bakayım! Hemen nereden anladın çıktığını? Hayra yor! Hemen çıktı deme! Anlat başka ne gördün?

Gelin — Ah, ben şimdi ne yapayım?

Kaynana — Teker teker anlat kızım! Laf karıştırma! Anlat, nasıl gördün?

Gelin — Mutfakta! Ocağın üstünde asılıydı işte...

Kaynana — Ben anlarım! Merak etme sen! Başka ne gördün? Hepsi bu muydu?

Gelin — Bir de çeşme gördüm!

Kaynana — Suyu var mıydı?

Gelin — Yoktu! Kuruydu!

Kaynana — Bu fena işte!..

Gelin — *(Ürkerek)* Fena mı?

Kaynana — Fena!

Gelin — Ne yapayım ben şimdi?!.

Kaynana — Dur, telâşlanma! Dün gece ne yandan yattın?

Gelin — Dün gece?!.. Sağdan galiba!..

Kaynana — İmkânı yok! Ben anlarım, soldan yatmışsındır!..

Gelin — *(Kararsız)* Bilmem ki? Soldan galiba!..

Kaynana — Gördün mü? Bak! Nasıl anlarım! Soldan yatmışsındır! Akar çeşme iyidir, kısmetin açılır! Kuru çeşme, talihin küser... Ama senin rüyan sayılmaz!..

Gelin — Sahi, sayılmaz mı?

Kaynana — Sayılmaz dedimse sayılmaz! Elbette bir bildiğim var ki söylüyorum...

Gelin — Peki, neden?

Kaynana — Bir daha rüyan sayılsın istiyorsan, dikkat et, sağından yat!..

Gelin — Ya sayılırsa?!..

Kaynana — Bu sabah ne taraftan kalktın?

Gelin — Sağdan galiba!..

Kaynana — Her ne halse! Ne olur ne olmaz, sen gene bugün her sözüne, her hareketine dikkât et! Tedbirsizlik etme! Şeytan yakınında dolaşıyor! Sakın ayak uydurayım deme!..

Gelin — Ah, bir akşam olduğunu görsem!..

Kaynana — Kısmetse görürsün. Şimdi biraz da beni dinle bakalım! Bak, ben ne rüya gördüm!

Gelin — Hayırdır inşaallah!

Kaynana — Bizim evden, hayırdır, inşaallah, iki araba yükü eşya çıktı!..

Gelin — Eyvah! Eyvah! Bütün bütün yandım!..

Kaynana — Ne oldu kızım? Hayra yorsana! Ne diye yanacakmışsın?..

Gelin — Eyvahlar olsun! Efendim beni boşayacak!..

Kaynana — Efendi seni ne diye boşasın? Ben anlarım!..

Gelin — Evden eşya çıktı demediniz mi?..

Kaynana — Dedim!.. Ne olmuş dedimse?..

Gelin — Daha ne olsun? Size ne olacak? Olanlar bana oldu!..

Kaynana — Ne oldu? Daha sonunu anlatmadım bile! Sözümü ağzımdan almasana!..

Gelin — İki araba!.. Hem de iki araba. Benim çeyizim!..

Kaynana — Ne olmuş senin çeyizine?..

Gelin — Efendim çeyizimi sokağa atıp, beni boşayacak!.. Daha anlamadınız mı?

Kaynana — Laf! Efendisi boşayacakmış!.. Dur bakalım, sen daha dün gelin geldin. Acelen ne? Belki de görümcenin kısmeti çıkacak!..

Gelin — Görümcemin kısmeti çıkacakmış!.. Laf!.. Görümceme kısmet nerede?

Kaynana — Nedenmiş o? Senin çeyizin iki arabaysa, görümceninki seninkinden aşağı mı? Hem zaten ortada dönen bir laf da var!.

Gelin — Hangi lafmış o?!..

Kaynana — Neyse! Şimdi söylemem doğru olmaz!.. Olsun da söylerim!..

Gelin — Ah, bildim! *(Alaylı)* Bildim, bildim!.. Güleyim bari!..

Kaynana — Bu o senin bildiğin değil!..

Gelin — Ha ha hay!.. Değilmiş!.. Arabalar ne tarafa gitti?

Kaynana — Hangi arabalar?

Gelin — Dün akşamki arabalar!

Kaynana — Yukarı tarafa.

Gelin — Demedim mi?!.. Benim çeyizim! Bize doğru...

Kaynana — Niye size doğru olsun! Menekşelizade'lerin konağı da o tarafta...

Gelin — Ha ha hay!.. Güleyim bari!.. Şimdi de Menekşelizade'lerin adı ortaya çıktı! .. Menekşelizade'lerin oğlu imkânı yok görümcemi almaz!..

Kaynana — Şuna da bak! Neden almasınmış?! O (...) görümcen gibi kız bulsun da öpsün başına koysun!..

Gelin — Bu kadar yıllık komşumu ben bilmeyeceğim de siz mi bileceksiniz?

Kaynana — Neymiş o senin bildiğin?!..

Gelin — *(Kendi biçimini tanımlar)* Menekşelizade'lerin oğlu, uzun boylu, esmerlerden hoşlanır!..

Kaynana — Ee?

Gelin — Kara kaşlı, kara gözlü; ince belli ister...

Kaynana — Daha başka?

Gelin — *(Görümcesini tanımlar)* Tombullardan, sarışınlardan hoşlanmaz!..

Koro — *(El çırparak)* Biraz daha sonra görümce geldi...

Görümce — *(İçerden)* Anne huuu! Gelin hanım huuu!.. Anne!.. Nerelerdesiniz?

Kaynana — Buradayız!.. Burada...

Görümce — *(Girer)* Hayırdır inşaallah! Bak, dün gece rüyamda ne gördüm!

Kaynana — Hayırdır inşaallah! *(Geline)* Sen de hayırdır desene!..

Gelin — *(Soğuk)* Hayırdır, inşaallah!...

Görümce — Ha! Ağabeyim kahvemi getirsin dedi...

Gelin — Şimdi *(Alkol ocağını yakar)* Şimdi pişiririm!..

Kaynana — Eee? Hadi anlat!.. Merakta bırakma insanı...

Görümce — Taşlıktaki minderin üstüne oturmuşum...

Kaynana — Hayırdır inşaallah!..

Gelin — Taşlıktaki minderin mi?

Görümce — *(Burun kıvırarak)* Sözümü kesme! Taşlıktaki minderin!..

Kaynana — Ee? Ben anlarım! Yarıda kesme! Hadi anlat!..

Görümce — Taşlıktaki minderin üstüne oturmuşum! Saçlarımı çözdüm, taramaya başladım. Bizim iki yüzlü tarakla...

Kaynana — Saç taramak hazırlıktır! Yola çıkacaksın! Sonra?

Görümce — *(Kurumlu. Geline nispet vererek)* Artık orasını bilmem! Ne gördümse onu anlatıyorum!..

Gelin — *(Hasetle)* Ona bakarsan ben de yola çıkacağım!..

Kaynana — *(Geline)* Sen sus şimdi! Araya laf sokuşturma! *(Görümceye)* Sonra evlâdım?

Görümce — *(Hatırlamaya çalışarak) Ha!* Tam saçlarımın ucunu ayırırken tarak çat diye ortasından ikiye kırılmaz mı?!.. Bir parçası elimde kaldı, bir parçası saçımda!.. Şaşırdım kaldım!..

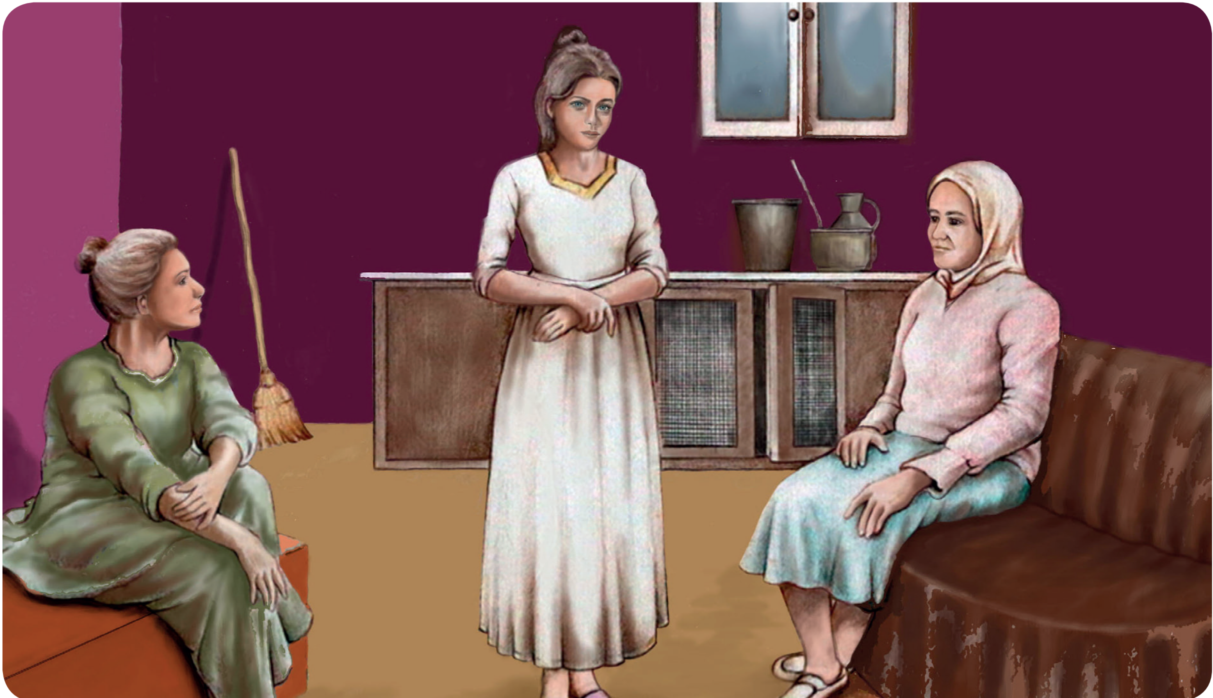
Kaynana — Maşallah maşallah! *(Nazar çatlatır)* Tu tu tu tu!..

Görümce — Ne dersin anneciğim, rüyamı hayra yorsam mı?

Kaynana — Senin rüyanın yorulacak yeri mi kalmış a kızım! Hayır! Baştanbaşa hayır!.. Çok, çok, çok iyi bir rüya görmüşsün! Sakın yüreğini bozma! Sakın aklına kötü bir şey getirme!..

Görümce — *(Saf)* Vallahi ne gördümse onu anlattım!.. Kendimden bir kelime ekledimse öğleye sağ çıkmayayım?

Kaynana — Aa! İnanmaz mıyım kızım? Boş yere yemin etmesene!..

Görümce — Ne bileyim?!.. *(Geline taş atarak)* Ben başkaları gibi görmediğim rüyaları gördüm diye uydurmam da!.. Olur, da inanmazsınız sandım!

Kaynana — İnanırız, o bakımdan en küçük bir tasan olmasın! Sen şimdi söyle bakalım, akşam ne tarafından yattın?

Görümce — Sağdan galiba!..

Kaynana — Çok iyi, çok iyi! Sağdandır elbet!..

Görümce — *(Şüpheye düşer)* Soldan galiba?!..

Kaynana — Soldan olamaz. Sağdandır. Lafını değiştirme!..

Görümce — Ama tarak tam ortasından kırıldı!..

Kaynana — Elbette! Elbette ortasından kırılacak! Ortasından kırıldığı iyidir! Sabah ne yandan kalktın?

Görümce — Sağdan galiba!..

Kaynana — Gördün mü? Bu güzel işte!.. Yüreğini hiç bozma! Bugün yüzüne gülenlere dikkât et! Sana mutlaka bir haberleri var. Bugün kısmetin etrafında dolaşıyor! Rüya dediğin neye yorarsan ona çıkar! Sakın yüreğini bozma! Mutlaka yola çıkacaksın!..

Görümce — Ama tarak niye ortasından kırıldı acaba?

Kaynana — Niye kırılmasın? Kısmetin çiftleşecek de ondan! Bunu anlamayacak ne var?!..

Gelin — Bakalım kim önce yola çıkacak?
(...)

Gelinin korktuğu başına gelir. Eşi, getirdiği ciğeri kediye kaptırdığını düşündüğü karısını boşayıp boşayamayacağını sormak için imamı çağırır. Daha sonra gerçek ortaya çıkar, tel dolabı gece baklava yemek için mutfağa giren kayınbabanın açık bıraktığı anlaşılır. Böylece gelin de boşanmaktan kurtulur.

Necati Cumalı, *Bütün Oyunları: 1*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Komedi (Komedya): Kişilerin ve toplumun aksayan yönlerini güldürücü ögelerle iç içe yansıtan tiyatro türüdür. Korkaklık, cimrilik, dalkavukluk gibi huy ve davranışlar abartılarak seyirciyi güldürürken düşündürmek amaçlanır. Konular günlük yaşamdan alınır. Kahramanlar, halk kesiminden kimselerdir. Üç birlik kuralına uyulur. Kaba şakalar, söz oyunları, imalar önemli yer tutar. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılır. Manzum olarak yazılır, beş perdeden oluşur, aralıksız oynanır. Koro ve diyalog bölümlerinden oluşur. Koro perde görevini üstlenir. Komedinin en önemli temsilcileri Eski Yunan edebiyatında Aristophanes (Aristofanes) ve XVII. yüzyıl Fransız edebiyatında Molière'dir. Bugünkü komedilerde klasik komediye özgü kurallar uygulanmamaktadır.

Komedi; karakter komedisi, töre komedisi, entrika komedisi gibi türlere ayrılır.

Karakter Komedisi: Günlük yaşamda her zaman rastlanabilecek insan kusurlarını belli tiplerden hareketle konu edinen komedi türüdür.

Töre Komedisi: Bazı töre ve gelenekleri eleştirel bir tutumla yansıtan komedi türüdür.

Entrika Komedisi: Olayların seyircide merak uyandıracak şekilde düzenlenmesiyle güldürmekten başka bir amaç gözetilmeyen komedi türüdür.

Sanatçı töre komedisi türündeki *Kaynana Ciğeri* adlı eserinde halk kültüründen yararlanmış, oyunun konusunu genellikle düğünlerde söylenen bir türküden almıştır. Sanatçı oyunda gelin-kaynana, gelin-görümce çatışmasını yalın bir dille halk söyleyişlerinden de yararlanarak güldürü havası içinde vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Kaynana Ciğeri* adlı metinde geçen *Gördün mü? Bak! Nasıl anlarım! Soldan yatmışsındır! Akar çeşme iyidir, kısmetin açılır! Kuru çeşme, talihin küser... Ama senin rüyan sayılmaz!..* cümlelerindeki deyimleri bulunuz. Metnin bağlamından hareketle bu deyimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan kontrol ediniz.
2. *Kaynana Ciğeri* adlı metni komedi yapan özellikleri belirleyiniz.
3. Metindeki toplumsal ve kültürel değerleri belirleyiniz.
4. Metindeki açık ve örtük iletileri belirleyerek metinle ilgili beğeni, tespit ve eleştirilerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz.

Açık ileti	
Örtük ileti	

5. Metindeki kahramanların kişilik özelliklerini belirleyip tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini belirtiniz.
6. *Kaynana Ciğeri* adlı metni *Kösem Sultan* adlı metinle aşağıdaki tabloda verilen özellikler açısından karşılaştırınız.

	Kaynana Ciğeri	Kösem Sultan
Tür		
Biçim		
Üslup		
İçerik		

Etkinlik

VİCDANİ — Ben kapağı pırlantalı altın bir saat buldum.

POLİS — (İyice uyanmıştır.) Ne dedin? Ne dedin? Bu saati nerden buldun? (Zabıt tutmaya başlamıştır.)

VİCDANİ — Gülhane Parkında buldum.

POLİS — Nasıl buldun?

VİCDANİ — Yürürken ayağıma takıldı, buldum.

POLİS — Ne vakit buldun?

VİCDANİ — Akşamüzeri ezan vakti buldum.

POLİS — Nasıl bir saat buldun?

VİCDANİ — Kapağı pırlantalı altın bir saat buldum.

(...)

POLİS — Nerde?

VİCDANİ — Gülhane'de.

POLİS — Ne vakit?

VİCDANİ — Akşamüzeri.

POLİS — Nasıl?

VİCDANİ — Gözüme takıldı.

POLİS — Tamam! Yakaladım. İfadende mübayenet (çelişki) var.

VİCDANİ — Şey, ayağıma takıldı diyecekken gözüme demişim.

POLİS — Göz nerde, ayak nerde. Sen onu benim kalpağıma anlat.

Haldun Taner'in Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım adlı oyunundan bir sahne

Haldun Taner, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*

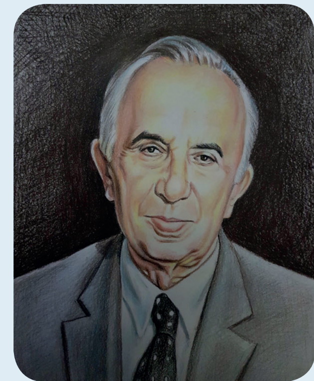
a. Yukarıdaki metin hangi tür tiyatrodan alınmış olabilir? Nedenleriyle açıklayınız.

b. Bu metindeki mizahi ögeleri belirleyiniz.

Yazarın Biyografisi

Necati Cumalı (1921-2001): Florina'da doğdu. İzmir Atatürk Lisesinden sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Çeşitli memuriyet görevlerinde bulundu, avukatlık yaptı. Hikâye, roman, tiyatro, şiir, günlük ve deneme türünde eserler verdi. Yazdıklarıyla ödüller kazandı.

Cumalı; hikâye, roman ve oyunlarında toplumcu gerçekçi bir tutum sergilemiştir. Oyun konularını genellikle folklordan, ekonomik ve sosyal sorunlar ile kadının yaşadığı sorunlardan almış; bazı oyunlarında ise aşkı ve bireyin psikolojik dünyasını yansıtmıştır. Aynı zamanda bir avukat olan sanatçı, mesleği gereği çok farklı kişi ve olaya tanık olma imkânı bulmuş; eserlerinde bu gözlemlerinden geniş ölçüde yararlanmıştır. Hikâye türündeki *Susuz Yaz, Dilâ Hanım*; roman türündeki *Tütün Zamanı*; tiyatro türündeki *Boş Beşik, Mine, Nalınlar, Derya Gülü, Yaralı Geyik, Masalar, Kaynana Ciğeri, Devetabanı* sanatçının tanınmış eserlerindendir.

Necati Cumalı (1921-2001)

Hazırlık

1. Ekonomik sorunların aile ve birey üzerindeki etkileri neler olabilir? Tartışınız.
2. Tiyatro metinlerinde seyircinin merak ve heyecan duygusunu canlı tutmak için neler yapılabilir? Belirtiniz.

3. Metin

OCAK

KİŞİLER

Anne : Safiye
Baba : Tarık
Büyükanne
I. Oğul : Nihat
II. Oğul : Fazıl
III. Oğul : Özcan
Kız : Sevda

I. BÖLÜM

(Kısım kısım kiraya verilen bir eski konağın ikinci kat sofası. Seyirciye göre sol yön mutfak, sağ yön yemek-oturma odası gibi kullanılır. Sol yön bir basamak daha yüksektir. Sol yan duvarda, WC'ye açılan kapı. Köşede ocak. Ocakla WC kapısı arasında bulaşık yıkama yeri. Karşıda, sol yana yakın pencere. Pencere ile ocak arasında alçak, uzunca bir mutfak dolabı. Duvarda raflar, kutular, kavanozlar, tabak, tava, tencereler. Sağ alan, pencere hizasında bir metre kadar derinlik kazanır. Tam karşıda, bu girintinin içinde sokak kapısı. Sağ yan duvarda yatak odalarına açılan kapı. Sağ ortada önde yemek masası. Kırmızı-beyaz damalı örtü. Sağ ön köşede eski iki koltuk. Yemek masasının üstünde tepe lâmbası. Sağ alan açık renk desenli bir halı, sol alan koyu renk bir muşamba ile döşenmiştir. Duvarlar açık, kapılar koyu renk. Yoksulluk, sadelikle ifade edilir. Genel olarak ölçülü bir stilizasyon. Sol geri köşedeki ocak'la sağ ön plandaki büyükannenin koltuğu biçim ve renkleriyle ön plana çıkarlar.

Bir pazar sabahı. Saat onu geçmiştir. Büyükanne koltuğunda. Safiye mutfakta bir alçak iskemleye oturmuş. Önünde emaye bir kova ve bir lenger. Patates ayıklar. Ocakta çaydanlık. Büyük ve parlak. Tarık musluğun önünde.)

TARIK: *(Avazı çıktığı kadar bağırır)* Yeter be (...)

SAFİYE: Ne oluyorsun?

TARIK: Yeter artık. Anlamıyor musun? O kadar. Bıktım artık bu martavallardan.. *(Altında mavi işçi pantolonu, üstünde kirli bir atlet fanilası, tıraş takımını musluktan toplayıp banyoya girer. Kapı şiddetle kapanır. Bir sessizlik).*

B. ANNE: Uşaklar!. *(Sessizlik. Dikkatle mutfağa bakar, ağzı kıpırdar, birinin gelmemesine şaşmıştır. Tarık'a öfkelenmiştir. Güvenli bir edayla ellerini çırpar)* Uşaklar!.

SAFİYE: *(Solgun yüzlü, yorgun, sabırlı, kararlı, büyükanneye karşı yumuşak)* Yine ne var anne?

B. ANNE: Niçin bağırıyor bu adam? Bilmiyor mu ben hastayım?.. Uşaklar, hizmetçiler nerde?

SAFİYE: Yoklar.

B. ANNE: Nasıl yoklarmış?

SAFİYE: Bilmiyorum.

B. ANNE: Kim izin verdi onlara? *(Ellerini çarpar)* Biri baksın buraya..

(Sevda sağdan girer. Hafif topallar. Mutfağa doğru yürür. İçine kapalı, hayal gibi sessiz; ama için için yaşattığı gizli, bu yüzden de gitgide kökleşmiş istekleri vardır.)

SEVDA: *(Bir şey söyleyecektir)* Anne...

B. ANNE: Şşşşt... Kızım, dur bakayım. Sen yeni misin?

SEVDA: *(Alışık)* Evet.

B. ANNE: Kim aldı seni buraya?

SEVDA: Bilmiyorum.

B. ANNE: Küçük hanım mı?

SEVDA: *(Bıkkın)* Evet.

B. ANNE: Bana bir şey danışmadılar. Nasıl olur?

SAFİYE: Sevda?

SEVDA: Geliyorum anne.

B. ANNE: *(Hırçın)* Safiye.. *(Kızar, Sevda'ya)* Azıcık ötede dur, o kadar yaklaşma bana.. Safiye.

SAFİYE: Efendim anne.

B. ANNE: Benim karnım aç.

SAFİYE: (*Yorgun*) Peki.

B. ANNE: Hastayım da. Bir yerim ağrıyor benim.

SAFİYE: Sırtın.

B. ANNE: Ya, sırtım ağrıyor benim. Niye kimse bakmıyor bana?

SAFİYE: *(Odaya yürür)* Sevda, fileyi al, şurda olacaktı. *(Sevda mutfağa geçer)*

B. ANNE: Paşa sürgünden dönsün, ben bilirim yapacağımı. *(Safiye, Büyükannenin dizlerini örter. Eski şalı düzeltir, sıkıştırır)* Sırmaları vardı boydan boya. Yürüdüğü zaman mahmuzları şıkır şıkır ederdi. Paşa sürgünde değil mi Safiye?

SAFİYE: Evet anne.

B. ANNE: Bu günlerde dönecek galiba. İçime öyle doğuyor.

SAFİYE: İnşallah anne. *(Mutfağa yürür. Sevda fileyi bulmuştur.)*

B. ANNE: Potinlerimi boyadın mı?

SAFİYE: *(Arkasına bakmadan)* Evet anne.

B. ANNE: Öğleye misafir var diyordum demin. O pis herif bağırınca şaşırdım birden. Saygısız... Söyle de kızım şey yapsınlar... Demin hatırımdaydı.

(Safiye mutfağa geçmiştir bile. B.Anne susar. Bir süre daha dudakları kıpırdar. Boş gözlerle bakar.)

SAFİYE: Özcan uyandı mı?

SEVDA: Uyandı. Babam yine anneanneme mi kızdı?

SAFİYE: Evet kızım. (...) Kibrit, iki de ekmek. Unutmazsın ya?

SEVDA: *(Ezik)* Unutmam anne. *(Birden sımsıkı sarılır)*

SAFİYE: (*Bir an sonra sıyrılır)* Haydi git kızım.

SEVDA: Niçin böyle oluyor anne?

SAFİYE: Ne?

SEVDA: Her şey..

SAFİYE: Bir şey olduğu yok. Haydi, git sen, geç kalma.

SEVDA: (Ölçülü) Özcan şey diyormuş mahallede...

SAFİYE: *(İşiyle uğraşır)* Evet?

SEVDA: "Benim büyük babam paşa" diyormuş.

SAFİYE: *(Elleri durur, ama geri dönmez)* Şaka yapmıştır.

SEVDA: Yemin etmiş.

SAFİYE: *(Sinirli)* Etmez.

SEVDA: "Annem babam ölsün ki" demiş.

B. ANNE: Uşaklar!.. *(El çırpar. Sessizlik)*

SAFİYE: *(Döner, kızı ile bakışırlar)* Sahi, niçin böyle oluyor? *(Oturur, ne yapacağını şaşırmıştır. Sevda kapıya yürür)*

B. ANNE: Sen mi geldin? Dur orada, yaklaşma. *(Süzer)* İsmin ne?

SEVDA: *(Ciddi, yumuşak)* Sevda.

B. ANNE: Pek te şatafatlı.. Sana daha münasip bir isim bulmalı. Küçük hanıma söyle, öğle yemeğinde misafir gelecek. Gümüş takımları çıkarsın.

SEVDA: Söylerim.

B. ANNE: Yaldızlı tabakları.

SEVDA: *(Sade, tabii)* Başüstüne.

B. ANNE: Ne yemek var acaba?

SEVDA: Patates.

B. ANNE: Güzel. Başka?

SEVDA: *(Samimi)* Daha ne olsun?

B. ANNE: *(Vakur, gülümser)* Çocuk sen de, pek tecrübesizmişsin. Hiç öyle şey olur mu? *(Tarık tekrar mutfağa girer. Yüzü sabunlu, elinde tıraş takımı, aynı havlu)* Peki kızım, haydi sen çekil artık. *(Ağır başlı)* Teşekkür ederim. *(Sevda sokak kapısından çıkar)*

SAFİYE: Ne oldu;

TARIK: Canım sıkıldı tek başıma orada. Kukumav kuşu gibi.

SAFİYE: Dikkat et, bir şey devirme.

TARIK: Devirmem. *(Musluğa yerleşir, tıraş olur)*

SAFİYE: Yine o ucu delik çorabı giymişsin.

TARIK: Aldırma. Böylesi daha rahat. İki ucundan da giyiliyor.

SAFİYE: *(Çocuk azarlar gibi)* Sen delisin.

TARIK: Nerede bende o talih?

SAFİYE: Ne düşünüyorsun?

TARIK: Hiç.

SAFİYE: Söyle hadi.

TARIK: Ne söyleyeyim?

SAFİYE: Ben seni bilirim. Bir sıkıntın var.

TARIK: Boş ver.

SAFİYE: Peki, sen bilirsin.

B. ANNE: Biri baksın bu yana.

TARIK: Safiye..

SAFİYE: Efendim?

TARIK: Nasıl diyeyim? Bir kaza olmuşta yanımızdaki garajda.. Çalışanlardan birinin kaburgaları kırılmıştı. Üç beş ay çalışamayacakmış...

SAFİYE: Ne var bunda?

TARIK: Dün karısına vermek için para topladılar bizden. Hepimizden.

SAFİYE: İyi ya.

TARIK: Bir gün... Meselâ diyorum... Benim de kafam patlasa ya da ne bileyim, hastalansam...

SAFİYE: *(Dikkatli, şefkatli)* Sana bir şey olmaz.

TARIK: *(Sesi yükselir)* Ama nasıl para verdiğimizi biliyorum ben. Sadaka vermekten beter bu, anlıyor musun?

SAFİYE: Eeeee?

TARIK: Ya benim için de para toplasalar aydan aya... Bir kere toplasalar yeter be.. İnsan kahrından ölür.

SAFİYE: *(Realist)* Sen kaç para verdin?

TARIK: On lira.

SAFİYE: On lira mı? On lira ha? Sen kendini mirasyedi sanıyorsun galiba?

TARIK: Beş tane çocuğu varmış.

SAFİYE: (...) *(Tarık tıraş takımlarını acele toplar, tartışmaktan kaçmak ister)* Ne oldu, ne kaçıyorsun?

TARIK: *(Masum)* Ben yine eski yerime gideyim, daha iyi.

SAFİYE: Peki peki, sustum işte. *(Tarık zaten kalmaya gönüllüdür, takımları tekrar yerleştirir)* Ben burada meteliğin hesabını yapıyorum.. Hem sana ne canım? Onun kimi kimsesi yokmuş, elbet söner öylesinin ocağı. Biz öyle miyiz? Üç oğlumuz var bizim...

TARIK: (*Acı*) Hah!!

SAFİYE: O ne demek?

TARIK: Ne demek olacak? Bir gün başkalarına muhtaç olacağımıza çocuklarımıza muhtaç olacağız. Ne fark var?

SAFİYE: Çook...

TARIK: Üstelik biri ipsiz serserinin biri.. Öteki dersen...

SAFİYE: Tarık!

B.ANNE: Uşaklar!

SAFİYE: *(Bıkkın)* Ne var anne?

B. ANNE: Affedersin kızım, o çocuğa söyledim ama, zavallı bir şey anlamadı her halde. Gümüşleri parlatmayı sakın unutmayın olur mu?

SAFİYE: (*Kocasına endişe ile bakar)* Olur anne.

TARIK: *(Donuk)* Altın kupaları da çıkar. (...) Atlas perdeleri de as. Halı denklerini de açın. *(Bağırır)* Gülsene!

(...)

Otomobil tamircisi olan Tarık, ortanca oğlu Fazıl'la birlikte çalışmaktadır. Büyük oğlu Nihat, eve hiçbir katkısı olmayan, aylak aylak gezip eğlenen biridir. Bir öğrenci olan Özcan ailenin küçük oğlu, bir ayağı sakat olan Sevda tek kızıdır. Büyükanne kendini paşa hanımı, torunlarını ise konağın hizmetçileri, uşakları sanmaktadır. Tarık; ailesini toplar ve onlara eski bir araba alıp onu tamir edeceğini, taksi olarak kullanıp büyük paralar kazanacağını, böylece yoksulluktan kurtulacaklarını söyler. Safiye, kızı Sevda'nın çeyizi için sakladığı bileziği kocası Tarık'a arabayı alması için verir. Bu arada Sevda, mahalleden görüştüğü bir gence kaçar. Bu olay üzerine Safiye hastalanır. Nihat, annesi için üzülerek kendine zor da gelse babasının yanında çalışmaya başlar. Tarık, uzun ve yorucu bir uğraştan sonra arabayı çalıştırmayı başarır ancak araba sürekli arızalandığı için umduğu kazancı elde edemez. Birkaç ay sonra Sevda, eve dönmek zorunda kalır çünkü birlikte kaçtığı genç ona nikâh kıymamıştır. Sevda'nın eve dönmesi aile bireylerinin birbirine kenetlenmesini sağlar. Tarık, bu kez de tamirhaneyi ve arabayı satıp bir bakkal dükkânı açma düşüncesini ortaya atar. Aile bireyleri yeni bir umutla Tarık'ın bu hayalini konuşurlarken perde kapanır ve oyun sona erer.

Turgut Özakman, *Toplu Oyunları-1*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

mahmuz: Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça.

martaval: Yalan, uydurma söz, palavra.

sırma: Altın yaldızlı veya yaldızsız ince gümüş tel.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dram: Hayatı hem acıklı hem gülünç yönleriyle bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan tiyatro türüdür. XVIII. yüzyılda klasisizme tepki olarak doğan romantizm akımıyla ortaya çıkmıştır. Romantizm, klasisizmin akla ve sağduyuya verdiği önemi reddedip duygu ve hayali öne alan bir edebî akımdır.

Konularını millî tarihten, günlük yaşamdan almıştır. Kahramanlar toplumun her kesiminden seçilebilir. Kişiler tek yönlüdür, bütünüyle iyi ya da kötüdür. Dramda trajedi ve komedideki üç birlik kuralına uyulmaz. Kaba ve argo sözlere de yer verilebilir.

Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılır. Dram nazım ve nesir şeklinde yazılabilir. Perde sayısı yazarın tercihine bağlıdır.

İlk örneklerini İngiliz sanatçısı William Shakespeare'in (Vilyım Şekspir) verdiği dramın ilkelerini XIX. yüzyıl Fransız sanatçısı Victor Hugo (Viktor Hügo) belirlemiştir.

Dram türündeki *Ocak* adlı oyunda yazar, bir ailenin ekonomik sorunlar temelinde yaşadığı sıkıntıları, çatışmaları yalın bir dil ve eleştirel bir tutumla yansıtmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Ocak* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
2. Metindeki karşılaşmaları, temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.
3. Metindeki şahıs kadrosunun fiziksel ve psikolojik özelliklerini belirleyiniz, bu özelliklerin metindeki olaylara etkisini açıklayınız.
4. Metinde dram türüne özgü nitelikleri belirleyiniz.
5. Metnin dil ve üslup özelliklerini belirleyiniz.
6. Metindeki değerleri yaşadığınız dönemin değerleriyle karşılaştırınız.
7. *Ocak* adlı metni *Kösem Sultan* adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Etkinlik

a. *Ocak* adlı metnin dramatik örgüsünü aşağıdaki tabloya yazınız.

b. Metindeki dramatik örgünün metnin yapısıyla ilişkisini değerlendiriniz.

Turgut Özakman
(1930-2013)

Yazarın Biyografisi

Turgut Özakman (1930-2013): Ankara'da doğdu. Ankara Erkek Lisesinde okurken Nurullah Ataç, Fethi Yücel, Cevdet Kudret ve Fevziye Abdullah Tansel gibi hocalardan ders aldı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi, bir süre avukatlık yaptı. Almanya'da tiyatro eğitimi aldı. TRT'de ve Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde üst düzey yöneticilik görevlerinde bulundu. Dramatik yazarlık dersleri verdi.

Özakman; tiyatro, senaryo, roman, inceleme alanlarında eserler vermiştir. Tiyatrolarında kuşak çatışması, töre, geçim sıkıntısı, aile, zorbalık, insanın değeri, sanat gibi konuları işlemiştir. Çok sayıda ödülü bulunan sanatçının ilk oyunları geleneksel Türk tiyatrosundan izler taşırken sonraki oyunları modern tiyatro tekniğine uygundur. *Hastane, Kanaviçe, Ocak, Ah Şu Gençler, Töre* yazarın öne çıkan oyunlarıdır.

ZORLA EVLENME

Yaşlı ve zengin biri olan Sganarelle (Sganarel), genç ve güzel bir kızla evlenmek ister. Kız ve kızın babası bu evliliğe razı olur. Sganarelle, bir işe girişmeden önce dostlardan akıl almak faydalıdır diye bir dostundan akıl almak ister. Dostu bu evliliği uygun görmediğini söyler. Fakat Sganarelle kararından vazgeçmez. Sganarelle daha sonra evleneceği kız ile buluşur, onunla evlilik üzerine konuşur. Sganarelle'in içine şüphe düşer. Kız alışveriş yapmak üzere ayrılır. Sganarelle dostu ile yine karşılaşır. Sganarelle, dostuna evlenmeye dair içine bazı kuruntular düştüğünü söyler fakat dostu işi olduğu için onu dinleyemez; Sganarelle'e iki filozof komşusunu önerir. Sganarelle, kararsızlıktan kurtulmak için bu filozoflara fikir danışmaya gider. İki filozof felsefi yaklaşımlarına göre farklı farklı cevaplar verir. Sganarelle'in kafası iyice karışır.

Aşağıdaki bölüm Sganarelle'in her şeye şüphe ile yaklaşan Marphurius (Marfürüyüs) adlı filozofa fikir danıştığı bölümden alınmıştır.

SAHNE VIII

MARPHURIUS, SGANARELLE

MARPHURIUS. — Benden ne istiyorsunuz, Senyör Sganarelle?

SGANARELLE. — Sayın üstat, ufak bir iş hakkında sizden fikir almak istiyorum: buraya onun için geldim. *(Kendi kendine)* Hele şükür, bu adam insanı dinliyor.

MARPHURIUS. — Sayın Bay Sganarelle, rica ederim bu konuşma tarzınızı değiştirin. Bizim felsefemiz kesin cümleler kullanmamayı, her şeyden şüphe ile bahsetmeyi, yargıyı daima geri bırakmayı emreder. Bu sebeple siz de "geldim" dememelisiniz, "bana öyle geliyor ki geldim" demelisiniz.

SGANARELLE. — Bana öyle geliyor ki mi?

MARPHURIUS. — Evet.

SGANARELLE. — Tuhaf şey! Elbette bana öyle gelir, çünkü öyledir.

MARPHURIUS.— Böyle bir sonuç çıkarılamaz. Bir şey gerçek olmadan da size öyle gelebilir.

SGANARELLE. — Nasıl? Benim buraya geldiğim gerçek değil mi?

MARPHURIUS.— Belli olmaz, biz her şeyden şüphe etmek zorundayız.

SGANARELLE. — Ne? Demek ben burada değilim ve siz benimle konuşmuyorsunuz?

MARPHURIUS. — Bana öyle geliyor ki siz buradasınız ve sanıyorum ki sizinle konuşmaktayım; fakat bunun gerçekliği, belli değil.

SGANARELLE. — Haydi canım, alay ediyorsunuz. İşte siz, işte ben meydandayız. Artık bunun "bana öyle geliyor ki"si yok. Rica ederim bu incelikleri bırakalım da benim işimden bahsedelim. Size evlenmek istediğimi söylemeye geldim.

MARPHURIUS. — Bilemem.

SGANARELLE. — İşte söylüyorum size.

MARPHURIUS. — Mümkündür.

SGANARELLE. — Almak istediğim kız çok genç ve çok güzel.

MARPHURIUS. — Olabilir.

SGANARELLE. — Onu alırsam iyi mi etmiş olurum, fena mı?

MARPHURIUS. — Ya biri, ya öteki.

SGANARELLE. — Anlaşıldı, bu da başka telden çalıyor. *(Marphurius'a).* Bahsettiğim kızı almam iyi olur mu diye soruyorum.

MARPHURIUS. — Tesadüfe bağlı.

SGANARELLE. — Fena mı yapmış olurum?

MARPHURIUS. — Talih işi.

SGANARELLE. — Allah aşkına bana doğru bir cevap verin.

MARPHURIUS. — Niyetim öyle.

SGANARELLE. — Bu kıza büyük bir düşkünlüğüm var.

MARPHURIUS. — Olabilir.

SGANARELLE. — Babası onu bana vermeye razı.

MARPHURIUS. — İhtimali vardır.

SGANARELLE. — Fakat onu alırsam (...) korkuyorum.

MARPHURIUS. — Olağan iştir.

SGANARELLE. — Siz ne dersiniz?

MARPHURIUS. — Her şey mümkündür.

SGANARELLE. — Fakat siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?

MARPHURIUS. — Bilmem.

SGANARELLE. — Ne yapayım dersiniz?

MARPHURIUS. — Ne isterseniz.

SGANARELLE. — Kızıyorum ama!

MARPHURIUS. — Bana ne!

SGANARELLE. — (...)

MARPHURIUS. — Ne olacaksa olur.

SGANARELLE. (kendi kendine) — Karın ağrısı! Ben şimdi dillendiririm seni (...)! *(Marphurius'u bastonla döğmeye başlar.)*

MARPHURIUS. — Ah! Ah! Ah!

SGANARELLE. — İşte saçmalarının cezası! Şimdi içim rahatladı.

MARPHURIUS. — Vay, bu ne küstahlık! Beni böyle tahkir etmek! Benim gibi bir filozofu dövmeye cüret etmek!

SGANARELLE. — Bu konuşma tarzını düzeltiniz, rica ederim. Her şeyden şüphe edeceğiz. Beni dövdünüz dememelisiniz, bana öyle geliyor ki beni dövdünüz demelisiniz.

MARPHURIUS. — Yediğim dayaktan dolayı şimdi gidip komisere şikâyette bulunacağım.

SGANARELLE. — Bana ne!

MARPHURIUS. — Vücudumda çürükleri var.

SGAN*ARELLE.* — Olabilir.

MARPHURIUS. — Bana bu işi yapan sensin.

SGANARELLE. — Her şey mümkündür.

MARPHURIUS. — Seni tevkif ettireceğim.

SGANARELLE. — Bilemem.

MARPHURIUS. — Hem de mahkûm olacaksın.

SGANARELLE. — Olacak olur.

MARPHURIUS. — Sen görürsün!

SAHNE IX

SGANARELLE

SGANARELLE. (yalnız) — Hele bak, şu (...) herifin ağzından bir tek doğru söz alınabiliyor mu? Kendi bildiğimden başka bir şey öğrenmiş değilim. Bu evlenmenin sonu nereye varacak bilmiyorum; nasıl karar vermeli? Hiç kimse benim kadar güç bir durumda kalmamıştır. Vay, (...) geliyor! Şu kadınlara bir fal baktırayım.

(...)

Sganarelle, evlenme kararından vazgeçer. Kızın babasına sözünden vazgeçtiğini söyler. Kızın babası zorlamak âdeti olmadığını söyleyerek bir çare düşünmek ister, biraz sonra cevap vereceğini belirtir. Sganarelle bu kadar çabuk kurtulacağını, kızın babasının bu kadar insaflı olacağını düşünmemiştir. Kızın erkek kardeşi Sganarelle'i yapmacık ve kuru bir nezaketle karşılar. Sganarelle'e onunla vuruşmak için kılıç uzatır. Bunları hep yapmacık ve kuru bir nezaketle yapar. Sganarelle vuruşmayı kabul etmez. Kızın erkek kardeşi kimseyi zorlamak istemediğini ancak ya vuruşması ya da kız kardeşini alması gerektiğini söyler. Sganarelle kılıç zoru ile evlenmeyi kabul eder.

Molière, *Zorla Evlenme*, Çeviren: Afif Obay

Zorla Evlenme adlı metni *Kösem Sultan*, *Kaynana Ciğeri* ve *Ocak* adlı metinlerle tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Türk ve dünya edebiyatından tiyatro örnekleri okuyunuz.

Dil Bilgisi

1. ***Ocak*** **adlı metinde zarfları bularak bu zarfların türlerini belirleyiniz. Belirlediğiniz zarfların metindeki işlevini değerlendiriniz.**

Zarf	Zarf Türü	Metindeki İşlevi

2. Aşağıdaki parçada noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.

TURHAN (*nefesini kesip kadehi göstererek*):

Buna mı? Hem de mübarek bir günde!

(*Ezan sesi. Turhan, Mehmet'e sarılıp*)

Biraz daha sabret, oğlum.

SÜLEYMAN:

Bugünkü şerbeti başkası hazırladı, Sultanım,

Efendimiz güvende içip orucunu bozabilir.

3. ***Ocak*** **adlı metinde günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**

Tespit	Neden

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kısa Oyun Yazma Aşamaları

1 Hazırlık
a. Konu ve temayı belirleme
b. Oyundaki kişileri ve özelliklerini belirleme

2 Planlama
a. Sahneyi / sahneleri belirleme
b. Dramatik örgüyü belirleme
c. Çatışmayı belirleme

3 Taslak Metin Oluşturma
a. Dekor ve kostümle ilgili ayrıntıları yazma
b. Hareketlere ait betimlemeleri yazma
c. Diyalog ve monolog oluşturma

4 Taslak Metni Geliştirme ve Düzeltme
a. Metin tutarlılığını değerlendirme
b. Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme

5 Yazılan Metni Paylaşma

b. Yazma Sürecini Uygulama

Sınıf gruplara ayrılır ve her grup kısa oyun yazma aşamalarına uygun olarak 3-5 dakikada oynanabilecek kısa bir oyun yazar.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Etkinlik

a. Yazdığınız kısa oyunları, sınıf imkânları dâhilinde, kısa oyun sahneleme aşamalarına uygun olarak sahneleyiniz.

b. Yazdığınız kısa oyunları değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-5. soruları Orhan Asena'nın *Hurrem Sultan* adlı tiyatrosundan alınan aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

BİRİNCİ PERDE
PERDE: I
SAHNE: I

SAHNE : Kanunî'nin sarayında bir salon, bir ikindi sonrası. Dışardan uğultu halinde gürültüler gelmektedir. Ara sıra top sesleri. Sahne ilkin boştur. Sonra Mihrimah Sultan'la, kocası Rüstem yukarıdan, Hurrem Sultan ise sağdaki has odasından çıkar. Hurrem endişeli adımlarla pencerelere doğru yürürken, Mihrimah'la Rüstem, Osmanlı geleneğince saygı duruşu gösterirler.

HURREM — (Atlas perdeleri aralar, dışarıyı seyreder, konuşmaz.)

MİHRİMAH — (Annesini taklit eder, o da atlas perdenin öteki ucundan dışarıyı seyreder.)

Rüstem az uzakta kalmıştır. Bu sessiz oyun bir an sürer.

HURREM — (Birden dudaklarından dökülüyormuş gibi.) Korkuyorum!

Sessizlik. Üçü birbirine bakar.

RÜSTEM — (Bir adım ilerler, hürmetkâr.) Sultanım.

HURREM — (Bir sayıklama halinde.) Ben, Osmanlı sarayının birinci hasekisi Padişahımız efendimizin birinci kadını ben, korkuyorum.

MİHRİMAH — (Şaşırmış, annesine bakar.) Kimden? Niçin? *(Perdeleri daha da açar.)* Bu sesler zaferin müjdecisi Sultanım. *(Bir top sesi)* Bu top sesleri Padişahımız efendimizin dönüşünü müjdeliyor. Onun dört düvel üzere kazanmış olduğu büyük gazayı kutluyor.

RÜSTEM — (Hurrem'in korkusundan çıkarına bazı şeyler yakalamaya çalışır gibi) Macar seferi hele şerefli bir sona erdi. Derler ki Ferdinand bu kerre de Padişah efendimizin karşısına çıkmaktan kaçınmış. (...) Zapolay'ın dul bıraktığı bahtsız İzabella, beşikteki yavrusunu göndererek Padişah efendimizden mürevvet talep eylemiş. Budin'de şu anda Osmanlı sancağı dalgalanıyor. Bu pek de pahalı olmayan bir fetih, doğru, ama cennetmekân Fatih Han'ınkinden sonra en büyük fetih. Herkes öyle söylüyor sultanım.

MİHRİMAH — (Coşkunluk içinde pencereleri ardına kadar açar gürültüler, top sesleri daha anlaşılır bir halde sahneye dolar.) Dinleyin sultanım, bu sesler Osmanlı namını nasıl tebcil ederler...

HURREM — Duyuyorum kızım duyuyorum. Benim korkum da bu seslerdendir... *(Dokunaklı)* Yirmi yıldan fazladır bu kafeslerin ardında yaşarım. Devletli hünkârımız nasıl düşünür, halk nasıl düşünür, halkla padişahımız efendimiz arasında kalmış, bütün o irili ufaklı enderunlular nasıl düşünür bilirim. *(Üzgün)* Bu halk hiçbir zaman beni sevmedi, hiçbir zaman sizi sevmedi. Şimdi neden korkarım anladınız mı?

RÜSTEM — (Hasekinin korkusunda aradığı şeyi bulmuş gibi, hilekârca ona yaklaşır.) Onlar Gülbahar'ın oğlunu tutarlar Sultanım, en küçük rütbeli acemi oğlandan, sadrazam paşaya kadar.

HURREM — (Yüreğinin yarasına dokunulmuş gibi) Hünkâr da onu tutar. *(Acı bir gülüşle)* Tuttuğunu da gizlemek istemez. Hatta bana karşı bile. *(Sinirli)* Bu sefere onunla çıkışı bundandır. Sevgili oğlunu orduya göstermek, sevgili oğluna kolay bir zafer kazandırmak.

1. Metnin yapı unsurlarını belirleyiniz.

2. Metinde geçen tiyatro terimlerini tespit ediniz.

3. Metindeki mekân ve kişilerin özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?

4. Tiyatro metninin türü ve özellikleri hakkında neler söylenebilir?

5. Metindeki zarfları bularak bunların türlerini ve işlevlerini belirleyiniz.

6. I. Oyunda tek kişinin kendi kendine konuşması, dışa verilen iç ses.

II. Metin dışı, o an akla geldiği gibi hareket etme, söz söyleme, doğaçlama.

III. Perde gerisinde oyunu metinden takip eden ve unutulan sözleri fısıldayarak oyunculara hatırlatan görevli.

IV. Düşünceleri ve duyguları kimi kez müzik, kimi kez çeşitli eşyalar eşliğinde, kimi kez dansla ya da gövde ve yüz hareketleriyle yansıtmayı amaçlayan sözsüz oyun.

Aşağıdaki terimlerden hangisinin tanımı yukarıda <u>verilmemiştir</u>?

A) Monolog

B) Pandomim

C) Tuluat

D) Suflör

E) Replik

7. Aşağıdakilerden hangisi trajedi ile komedinin ortak özelliğidir?

A) Konular günlük yaşamdan alınır.

B) Kahramanlar, halk tabakasından kimselerdir.

C) Üç birlik kuralına uyulur.

D) Kaba şakalar, söz oyunları, imalar önemli yer tutar.

E) Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılır.

8. I. Tiyatro eserindeki olay örgüsüne denir. (Dramatik Örgü)

II. Sahnede, bir seyirci topluluğu önünde, oyuncular tarafından canlandırılmak üzere yazılan edebî türdür. (Tiyatro)

III. Oyunun geçtiği yeri canlandırmak için kullanılan ışık, eşya gibi araçların tümü. (Dekor)

IV. Duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtma işi. (Jest)

V. Hayatı hem acıklı hem güldürücü yönleriyle bir bütün olarak yansıtmayı amaçlayan tiyatro türüdür. (Dram)

Yukarıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde verilen kavramla <u>uyuşmamaktadır</u>?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

9. ...., olayların seyircide merak uyandıracak şekilde düzenlenmesiyle güldürmekten başka bir amaç gözetilmeyen komedi türüdür.

............................., günlük yaşamda her zaman rastlanabilecek insan kusurlarını belli tiplerden hareketle konu edinen komedi türüdür.

............................., bazı töre ve gelenekleri eleştirel bir tutumla yansıtan komedi türüdür.

Yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

A) Entrika komedisi-Karakter komedisi-Töre komedisi

B) Karakter komedisi-Entrika komedisi-Töre komedisi

C) Karakter komedisi-Töre komedisi-Entrika komedisi

D) Töre komedisi-Karakter komedisi-Entrika komedisi

E) Töre komedisi-Entrika komedisi-Karakter komedisi

10. *(Perde açıldığında sahne boştur. Hareket eden bir tren sesi... Biraz sonra, önde Gazeteci, arkasında Makasçı, içeri girerler. Makasçı, gazetecinin büyük bir doktor çantasını andıran el çantasıyla küçük valizini taşımaktadır. Gazetecinin elinde portatif bir teyp vardır. Boynunda fotoğraf makinesi asılıdır. Vakit, akşam üzeredir.)*

GAZETECİ — Demek, yarın sabaha kadar buradayız ha? Yapma yahu... *(Makasçı elektriği yakar.)* İyi, bak, burada telefon varmış. Şurdan ilçeye bir telefon etsek, bir taksi çağırsak olmaz mı?

MAKASÇI — Zaten iki taksi var beyim, ama bu saatte kimse gelmez buraya. Yol çok bozuk. Hava da karlayacağa benziyor. Ama, bugün ekspres günü. Bakarsın, yolcu getiren olur, onlarla dönersin. Ya da çiftlikten bir traktör falan gelir.

GAZETECİ — İstanbul ekspresi, değil mi? Kaçta oluyor burda?

MAKASÇI — *(Kolundaki saate bakar.)* On dokuz on birde gelmesi gerek.

Erhan Bener, *Hızır Doktor*

Yukarıdaki metinle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Zaman ögesine değinilmiştir.

B) Trajedi türünde bir tiyatrodan alınmıştır.

C) Oyuncuların hareketleri parantez içlerinde verilmiştir.

D) Diyaloglara yer verilmiştir.

E) Yalın bir dil ile yazılmıştır.

11. Trajedi türü ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Konular tarihten ve mitolojiden alınır.

B) Ayrıntıya girilmeden tek bir olay anlatılır.

C) Seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırmak amaçlanır.

D) Kahramanlar, halktan kişilerden seçilir.

E) Kaba ve çirkin sözlere yer verilmez.

12. HÜSEYİN

Rüstem çay getir.

(Hamdi göbek atarak girer.)

HAMDİ

Bugün 53 Kasım Perşembe. Deliniz hayırlı günler diler.

OSMAN

Vay anam vay, banka reklamı gibi.

HASAN

Demir Hamdi bu. Demir gibi maşallah.

HAMDİ

Demir Hamdi, hayırlı işler, pardon, hayırlı kahveler diler.

TAHİR

Yahu bu ne kibar deli; "pardon," diyor.

SALİH

Eh, tabii. Şehir delisi bu. Kibar olacak elbet.

(Rüstem çayları dağıtır. Hamdi'ye de verir.)

RÜSTEM

(Hamdi 'ye) Seninki paşa çayı, su kattım içine.

HAMDİ

(Bir dikişte içer.) Eline sağlık kahveci güzeli.

RÜSTEM

Tövbe, tövbe.

OSMAN

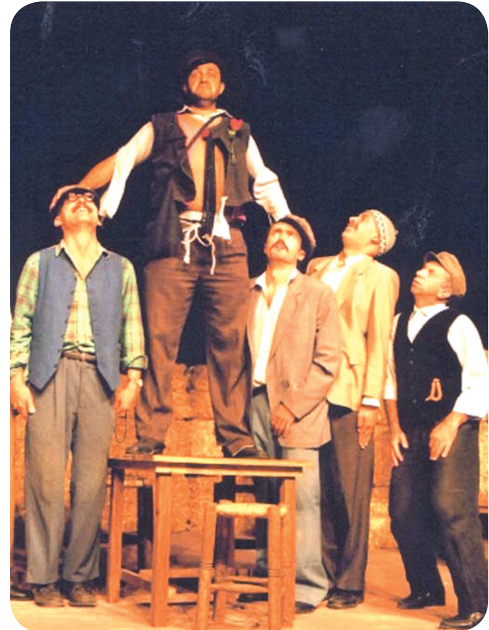
(Hüseyin'e) Demedim mi, demedim mi? Hele Rüstem'in yüzüne bak.

HÜSEYİN

(Gülerek) He vallaha. Rüstem'in köpüğü kaçtı.

(...)

Üstün Dökmen, *Komşu Köyün Delisi*

Üstün Dökmen'in Komşu Köyün Delisi adlı oyunundan bir sahne

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu parçadan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Bu metinde anlatım, ... şeklindedir.

b. Tiyatro metninde oyuncuların sergilemeleri gereken davranışlar .... içinde verilmiştir.

c. Bu oyun kişilerin ve toplumun aksayan yönlerini güldürücü ögelerle iç içe yansıttığı için .... türündedir.

13. I. Yer II. Bakış Açısı III. Zaman IV. Dramatik Örgü V. Çatışma

Yukarıdaki numaralanmış unsurlardan hangisi tiyatro ile ilgili <u>değildir</u>?

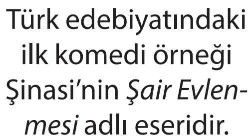
A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

14. (I) Türk sanatçılar tiyatroyu halkı aydınlatma ve bilinçlendirme konusunda faydalı bir araç olarak gördüler. (II) Batılı anlamda tiyatro Türk edebiyatına Tanzimat Dönemi'nde girmiştir. (III) 1870 yılında Güllü Agop, Osmanlı Tiyatrosunu kurdu. (IV) Tanzimat sanatçıları Batı'dan çeviriler yaptılar. (V) Namık Kemal, ilk Türkçe oyun olan *Şair Evlenmesi*'ni yazdı.

Bu paragrafta numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

15. Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.

Türk edebiyatındaki ilk komedi örneği Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* adlı eseridir.

D ( ) → *"Yeniçeri ocağının <u>ileri</u> gelenleri Kara Murat, Bektaş, Mustafa Ağalar ve Kethüda Bey bekleşmektedirler."* cümlesindeki altı çizili kelime zarftır.

- D ( ) → Oyuncuların dekor gereği kullandığı eşyalara ve dekora yardımcı sahne eşyalarına aksesuar denir.
  - D ( ) → 1. Çıkış
  - Y ( ) → 2. Çıkış
- Y ( ) → Tiyatro eserlerinde, anlatım monolog şeklindedir.
  - D ( ) → 3. Çıkış
  - Y ( ) → 4. Çıkış

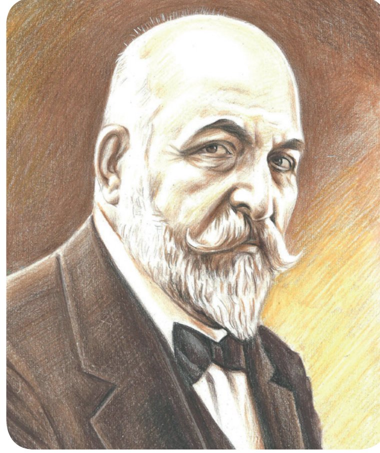
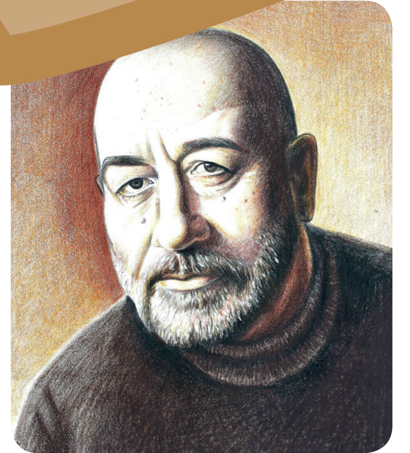
Y ( ) → Kişilerin ve toplumun aksayan, gülünç yönlerini göstererek ders vermeyi amaçlayan tiyatro türüne dram denir.

- D ( ) → Trajedi koro ve diyalog bölümlerinden oluşur.
  - D ( ) → 5. Çıkış
  - Y ( ) → 6. Çıkış
- Y ( ) → Dramda, trajedi ve komedideki üç birlik kuralına uyulmaz.
  - D ( ) → 7. Çıkış
  - Y ( ) → 8. Çıkış

7. ÜNİTE

BİYOGRAFİ OTOBİYOGRAFİ

Ünite İçeriği

Biyografi

Otobiyografi

Tezkire

Fiiller, yazım ve noktalama çalışmaları

Öz geçmiş yazma

Kendini ve başkasını tanıtma

Amaç

Biyografi türünü öğrenme

Otobiyografi türünü öğrenme

Tezkire türünü öğrenme

Fiilleri, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Öz geçmiş yazma becerisi kazanma

Kendini ve başkasını tanıtma becerisini geliştirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Ünlü kişilerin yaşam öykülerini okumak kişiye neler kazandırır? Değerlendiriniz.
2. Biyografik eserler hangi bilim dalıyla ilişkilendirilebilir? Tartışınız.

CAHİT SITKI TARANCI

1. Metin

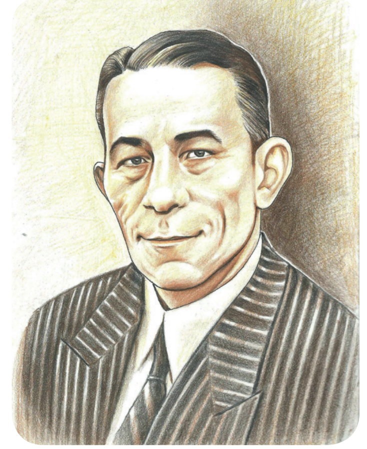
Şair ve yazar (D. 4 Ekim 1910. Diyarbakır-Ö. 12 Ekim 1956, Viyana / Avusturya). Asıl adı Hüseyin Cahit Tarancı'dır. Hikâyelerinin bir bölümünde Cevad Sadık ve İrfan Kudret imzalarını da kullandı. Eski bakanlardan Feyzi Pirinççioğlu amcasıdır. İlköğrenimine Diyarbakır'da Numune-i Terakki-i Hamidi Mekteb-i İptidaisinde (ilkokul) başladı ve Diyarbakır Mekteb-i Sultanisi ilk kısmını bitirdi. Ortaöğrenimini, İstanbul'da Saint-Joseph Lisesinde dört yıl okuduktan sonra sınavla geçtiği Galatasaray Sultanisinde (lise, 1931) tamamladı. Galatasaray Lisesinde, ömrü boyunca yakın dost olacağı şair ve yazar Ziya Osman Saba ile tanıştı. Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Okulu) ve Yüksek Ticaret Okulundaki öğrenimini tamamlamadan bıraktı. Yüksek Ticaret Okulunda okurken Sümerbank'ta memur olarak çalışmaya başlamıştı. Sonra yükseköğrenimini tamamlamak için Paris'e (1938) gittiyse de İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Türkiye'ye dönmek (1940) zorunda kaldı. Oktay Rifat ile birlikte Paris Radyosunun Türkçe yayınları bölümünde sunuculuk yapmıştı. Türkiye'ye döndükten sonra bir süre Diyarbakır'da kaldı. 1941-43 yılları arasında Ankara, Balıkesir Burhaniye ve Erzurum Ilıca'da askerliğini yaptı. Bir süre, İstanbul'a taşınmış olan babasının yanında ticaretle meşgul oldu.

1944'ten itibaren Ankara'da Anadolu Ajansı, Toprak Mahsulleri Ofisi, Çalışma Bakanlığı ve MEB Tercüme Bürosunda çevirmen olarak çalıştı. 1951'de evlendiği Cavidan Hanım'dan 1954'te ayrıldı. Aynı yıl kısmi felç nedeniyle konuşma ve hareket yeteneğini yitirdi. Türkiye'de sonuç vermeyen tedavisini sürdürmek için 6 Eylül 1956'da götürüldüğü Viyana'da bir ay kadar yaşayabildi. Cenazesi yurda getirilerek Ankara'da Cebeci Asrî Mezarlığında toprağa verildi.

Cahit Sıtkı'nın ilk şiirleri lise öğrencisi iken *Muhit* ve *Servetifünûn-Uyanış* (1930-31) dergilerinde yayımlanmaya başladı. İlk yazısı 15 Kanunusani (Nisan) 1931 tarihli *Akademi* dergisinde çıkmıştı. Sonraki yıllarda şiir, hikâye ve düzyazıları *Varlık, Yücel, İnkılapçı Gençlik, İnsan, Gündüz, Akpınar, Kültür Haftası, Demet, Ülkü, Pınar, İşte İstanbul, Yaratılış ve Ankara* dergileri ile *Cumhuriyet, Akşam* (sanat sayfası), *Vatan* (sanat yaprağı) ile *Sanat ve Edebiyat* gazetelerinde yer aldı.

"Otuz Beş Yaş" şiirinin 1946 CHP Şiir Yarışmasında birincilik kazanmasıyla üne kavuştu. Hece ölçüsünü büyük bir ustalıkla kullandığı ve serbest koşukla yazdığı şiirlerinde kelime oyunlarına gerek görmeden temiz, anlaşılır bir dil, yalın bir anlatıma önem verdi. Konu olarak, ömrün geçiciliği, hayatın güzelliği ve insan sevgisini işledi. Sağlam tekniği ve zarif lirizmiyle çağdaş edebiyatımızın en başarılı şairlerinden biri oldu. Cihad Baban'ın değerlendirmesiyle Cahit Sıtkı Tarancı; *"Geniş Batı kültürünü Türkçe kalıplara dökerek kendi duyguları ile millileştiren ozandır. O, Fransız düşüncesini taklit etmedi."* Şiirleri dışında şiir çevirileri ve önemli sayıda hikâyesi de vardır. Otuz üç şiiri 1972'de Necdet Adabağ tarafından İtalyancaya çevrilerek Milano'da yayımlandı. Hikâyelerinin çoğu *Cumhuriyet* gazetesinde çıkmıştı. Diyarbakır Camiikebir Mahallesinde doğduğu ev, 1973 yılında "Cahit Sıtkı Tarancı Müzesi" olarak düzenlendi.

"Bugünkü dil keşmekeşi içinde Tarancı'nın dili dört başı mamur, ne demek istediğini bilen berrak ve akıcı bir dildir. Kelimeler onun eline geçti mi munisleşiyor, sevimli bir hal alıyor. Dilindeki bu olgunluk, mısralarının gerçek şiirin harcıyla yoğrulan kuvvetli yapısı ve kelimeleri yerli yerine koymakta gösterdiği titizlik, Cahit Sıtkı'ya haklı olarak usta şair unvanını kazandırmış; şahsiyet sahibi bir sanatçı yapmıştır. Geniş bir okuyucu kitlesi de, onu bu yüzden tanır ve sever. İşte, Türk şiirinden yarına kalacak üç-beş imzadan biri de Cahit Sıtkı Tarancı" (İlhan Geçer)

Cahit Sıtkı Tarancı

"Cahit Sıtkı Tarancı günümüzün en iyi Türk ozanlarındandı. Ondan çok gözü çekenler oldu, yırlarında (yır=şiir) yenilik pek bellidir de onun için. Tarancı yeniliği eski biçimler içinde gizlemesini bilirdi. Bir yapıtın yarına kalıp kalmayacağı bugünden kestirilemez. Gene de ben Tarancı'nın yırlarının uzun yıllar okunacağını sanıyorum. Diyelim ki okunmayacak... Yarın geleceklerin bizden daha doğru düşünecekleri nerden belli?" (Nurullah Ataç)

"Cahit Sıtkı'da, elbette bütün yenileşme şiirimizde olduğu gibi, batıdan esen yellerin kokularını almak olağandır. Ama onun şiirinde, bu koku, Türkçeden ve Anadolu'dan geçerek gelmektedir, Karacaoğlan'ın obasına uğrayıp gelen bir bahardır onun baharı. Türkçeye getirdiği cemrenin özelliği buradadır. Dala değen, insancı şiirin cemresidir, ama açan, kendi tarihimizin, kendi dilimizin, kendi insanımızın baharıdır." (Ceyhun Atuf Kansu)

ESERLERİ:

ŞİİR: *Ömrümde Sükût* (1933). *Otuz Beş Yaş* (1946), *Düşten Güzel* (1952), *Sonrası* (kitaplarına girmemiş şiirleri, on şiir çevirisi ve hakkında yazılanlarla birlikte, 1957). Şiirlerinden seçmeler ölümünden sonra Gültekin Samanoğlu tarafından *Seçmeler* (1971), Asım Bezirci tarafından *Bütün Şiirleri* (1983) adlı kitaplarda derlenip yayımlandı.

HİKÂYE: *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri* (Selahattin Önerli tar. derlendi, 1976).

MEKTUP: *Ziyaya Mektuplar* (Galatasaray Lisesinden arkadaşı şair Ziya Osman Saba'ya 1930-46 arasında gönderdiği mektuplar, ölümünden sonra derlendi, 1957).

DÜZYAZI: *Yazılar* (makaleler, konuşmalar, yanıtlar, haz. Hakan Sazyek, 1992).

İNCELEME: *Peyami Safa* (1940).

ÇEVİRİ: *Fransa'da Müstakil Resim* (Ahmet Muhip Dıranas ile Adolphe Baseler-Charles Kunstler'den, 2 cilt, 1938).

HAKKINDA: Muzaffer Uyguner / *Tarancı*'nın Şiir Üzerine Düşünceleri (1960), Muzaffer Uyguner / *Cahit Sıtkı Tarancı* (1966), Şevket Beysanoğlu / *Cahit Sıtkı Tarancı* (1969), Gültekin Samanoğlu / *Cahit Sıtkı Tarancı* (1971), Mehmet Kaplan / *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri* (1973, s. 86-96), Reşid İskenderoğlu / *Cahit Sıtkı Tarancı ve Anılar* (1993), Şevket Beysanoğlu / *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Diyarbakırlı Üç Büyük Şairi Cahit Sıtkı Tarancı-Ahmed Arif-Sezai Karakoç* (s.163-206, 1997). Ruhi Nedimoğlu / *Bir Kültür Yumağı Diyarbakır'dan* (2002), Recep Acay / *Ben-u Sen Gülleri* (söyleşi, 2002), Halil Soyuer / *Şair Dostlarım* (2004).

İhsan Işık, *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Biyografi

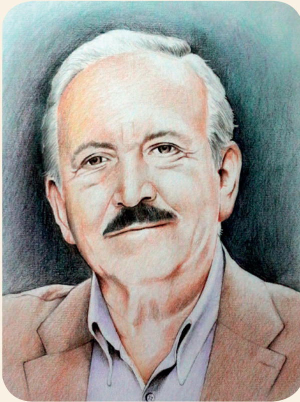
Biyografi (yaşam öyküsü), alanında tanınmış bir kişinin hayatını anlatan yazı türüdür. Biyografi türünde siyaset, bilim, sanat, spor vb. alanlarda tanınmış insanların hayatı; bilgi, belge ve tanıklara dayanılarak, tarafsız ve gerçekçi bir şekilde anlatılır. Kişinin değeri, benzerlerinden farklı yönleri anlatılır. Biyografilerde bazen anılardan da yararlanılır. Açık, sade bir dille yazılan biyografide kronolojik bir sıra izlenebilir. Diğer öğretici metinlerde olduğu gibi biyografilerde de anlatıcı kurmaca bir kişi değil, yazarın kendisidir.

Eski Yunan edebiyatında Plutarkhos'un *Hayatlar*, İngiliz edebiyatında William Roper'in (Vilyım Rupır) *Sir Thomas More'un (Sör Tamıs Mor) Hayatı* ve James Boswell'in (Ceymis Bozvel) *Samuel Johnson'un (Semyul Cansın) Hayatı,* Avusturya edebiyatından Stefan Zweig'ın (Şţefan Svayg) *Üç Büyük Usta* dünya edebiyatının tanınmış biyografilerindendir.

Tanzimat Dönemi'nde Beşir Fuat'ın *Victor Hugo*, Namık Kemal'in *Evrak-ı Perişan*, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Kudemadan Birkaç Şair,* Muallim Naci'nin *Osmanlı Şairleri*; Servetifünun Dönemi'nde Süleyman Nazif'in *Mehmet Âkif* adlı eseri biyografi türünde öne çıkar. Cumhuriyet Dönemi'nde İlhan Geçer'in *Cahit Sıtkı Tarancı*, Mithat Cemal Kuntay'ın *Namık Kemal,* Ahmet Rasim'in *İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Atatürk,* Beşir Ayvazoğlu'nun *Yahya Kemal,* İhsan Işık'ın *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi adlı* eserleri bu türün tanınmış örneklerindendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Cahit Sıtkı Tarancı* adlı metinde geçen *"Kelimeler onun eline geçti mi munisleşiyor, sevimli bir hal alıyor." cümlesinde* altı çizili kelimenin anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu kaynaklardan yararlanarak kontrol ediniz.
2. *Cahit Sıtkı Tarancı* adlı metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
3. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
4. Metinde yazara / metne özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
5. *Cahit Sıtkı Tarancı* adlı metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle ilişkisini değerlendiriniz.
6. Metinde ortaya konulan bilgi, tespit, yorum ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.
7. Biyografi türünde yazılmış diğer önemli eserleri ve bu eserlerin yazarlarını belirtiniz.

İhsan Işık
(1952-)

Yazarın Biyografisi

İhsan Işık (1952-): Diyarbakır'da doğan yazar, ilk ve ortaöğrenimini doğduğu şehirde; yüksek öğrenimini ise Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. İstanbul'a yerleşerek bu şehirde edebiyat öğretmenliği yaptı. Özel kuruluşlarda danışmanlık, çeşitli yayınevleri ve dergilerde yöneticilik görevlerinde bulundu. Türkiye'de ve yurtdışında konferanslar verdi. Yabancı ülkelerde edindiği izlenimlerini aktardığı kitaplar yazdı. Savaş Yüce adıyla çocuk kitapları yazdı. İnceleme, biyografi, şiir, gezi yazısı türünde eserler verdi. *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi* (biyografi), *Peygamberimizin Hayatı* (inceleme), *Akdeniz Kıyısında Bir Çocuk* (şiir), *Makedonya ve Fransa İzlenimleri* (gezi yazısı) yazarın eserlerinden bazılarıdır.

Hazırlık

1. İnsanın kendi yaşam öyküsünü anlatması ile başka birinin yaşam öyküsünü anlatması arasında ne gibi farklar olabilir? Tartışınız.

2. Yazarın kendi yaşam öyküsünü yazarken anılarından da yararlanması esere ne gibi özellikler katar? Değerlendiriniz.

2. Metin

CENEVRE

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden az önce, bütün Rasih Bey ailesi (yani bizim aile), iki-üç aylık bir Avrupa seyahatine çıkmış, savaş patladıktan sonra İstanbul'a dönmemiş; anamın kardeşi Cevat Beyler, aşçı, dadı ve hizmetçiler ile beraber Cenevre'ye yerleşmişler. Adres: *Maison Royale. Quai des Eaux Vives.* (Krallık Evi. Canlı Sular Rıhtımı) Leman gölünün üstünde.

On dört kişiyiz. Zarar yok. Apartman kocaman. Neden Krallık Evi? Orası pek belli değil, ne var ki oturduğumuz evin üst katındaki dairenin tepesinde, kanatları gergin kocaman bir demir kartal var, o hiç sevmediğim.

Bir sürü oda var. Şimdi bilemiyorum, kaç oda, ama pek çok... Salonları annemle babam döşemişler, hatırladığım kadarı ile biraz gösterişli şeyler. Hele kocaman tablolar, İsviçre'den o görüntüler... Leman gölünün yağlıboya resimleri var duvarlarda çok büyük. Salonda, küçük salonda, yemek odasında. Sanki yeterince dağ ve göl yokmuş gibi pencerelerden dışarı bakınca...

(...) Kütüphane odasında bir sürü kitap, hayret hepsi döne dolaşa Cenevre Odasına gelmişler gerisin geriye. Bir sürü misafirin kartviziti. İstanbul'dan getirilmiş tespihler, Beykozlar, Dolmabahçe Sarayı'na benzer gümüş bir reçel takımı, bektaşitaşı, Celal Paşa'nın, Abidin Paşa'nın büyük boy bir yağlıboya resmi. İstanbulin giymiş. Sivri sakallı, cin gözlü, kulakları çok büyük. Bir eli (güzel elli Abidin Paşa derlermiş ona Beşiktaşlı hanımlar), "tabure"ye dayalı.

İsviçre'nin kışı başka, yazı başka güzel. Kışın, bembeyaz gıcır gıcır bir kar dünyayı kaplamış; yazın her tarafta alabildiğine yemyeşil otlar, rengârenk çiçekler fışkırır, Leman gölü ise yaz kış mavi ile yeşil arası. Kışın kaygan olur yamaçlar, tepelerden göle doğru tahta kızaklarla hızlı inişler yapılır, karlarda yuvarlanılır.

Babam Cenevre'ye dönüp uzunca kalışlarında, bilhassa yazın yandan çarklı beyaz bir vapurla, Lozan'a, Montrö'ye gidilir, büyük otel "tatili" yapılırdı.

Montrö'nün dağ tepesinde, dikey tırmanış vagonları ile (*finiculaire*) ulaşılan *Territé* yaylasında büyük oteller "bizimkilere" benzer insanlarla doluydu: Rusya'dan, İspanya'dan, İtalya'dan Hindistan'dan, Yunanistan'dan, Arabistan'dan gelip Avrupa'ya yerleşmişler.

Kocaman kenarlı şapkaları, (...) ipekli elbiseleri içinde, uzun eldivenleri dirseğe kadar, hepsi de baygın ve bezgin bakışlı kadınlar... Mösyö'lerse, sert yakalı, koyu kostümlü, açık renk yelekli, tek gözlüklüler bol olduğu gibi, kravatlarına iri bir inci takanlar da az değil.

Gül kokusundan geçilmez bahçelerde. Orada meyve ağaçları çiçeğe vurmuştur, büyük otelde orkestra duygusal melodiler çalar pesperdeden.

Sonraları, filmlerde görebileceğimiz, Fellini ile Visconti karması bir görünüş.

Hepsi iyi, hepsi güzel de, bu parlak görüntünün arkasında bir felaketin var olduğunu sezinlemekte gecikmiyorum. Biraz karışık da olsa, durumu azbuçuk anlıyor olmalıyım. İsviçre, daha doğrusu Cenevre, korkunç bir fırtınanın ortasında bir sal, bir sığınak. Çepeçevre ölesiye bir dünya savaşı sürüyor.

Oluk oluk kanların aktığı, bu, Birinci Dünya Boğazlaşması'nda, Türkiye, Almanya'dan yana ve felaketten felakete sürükleniyor. Büyük salonda, küçük salonda, kütüphanede, yemek odasında hep o felaketten konuşuluyor alçak kademeli seslerle. (Sanki yan odada bir ölü yatıyormuş gibi... Belki pek açık değil bütün bunlar çocuk kafamda, öyle de olsa.) Gazete ve dergi fotoğraflarında da görüyorum, evde ve sokakta (...) çamurlara batmış askerler, kara haberler...

Birinci Dünya Savaşı dünyayı allak bullak ededursun, İsviçre tarafsız. İsviçreliler yurtsever, iri köylüler dağ yamaçlarında, kentlerde saatçi ya da bankacı. Adım başında bir banka, bir saatçi. Üçgen (...) çikolatası. Kartpostallarda gölde kuğu kuşları, (...) göle dökülen minare boyu fıskıye.

İstanbul'da Almancı ittihatçılar iktidarda ve imparatorluk çökmekte... Cenevre sefaları, "servet-i kazibe"nin son kırıntıları, düzen kaçınılmaz olarak çökecektir. Arkası ne olacak daha belli değil o sıralarda.

Türkiye'de olup bitenler? Gençler toplaşıp bunu tartışıyorlar sabahlara kadar. Lozan'da Türk Talebe Cemiyeti Başkanı Saracoğlu Şükrü adında ateşli bir delikanlı. Arif'i çok seviyor. Öğrenci sokak geçitlerinde, törenlerinde Türk bayrağını hep Arif taşıyor.

"Fort comme un turc!" diye haykırıyor İsviçreli kadınlar hayranlıkla.

Peki, bu yaşantı, bu *Maison Royale*, bu bolluk? O yaşta kavrayamadığım bir şey ama, daha sonraları anlayacaktım ki, Rumeli ve Anadolu'da, ailenin nerdeyse birer memleket büyüklüğünde "otlakıyeleri" var şurda burda... Preveze'den bu memleket büyüklüğündeki "otlakıyelerden" birtakım paralar geliyordu. Babamın oradaki adamı, Ahmet Dino'nun Sultan'dan satın aldığı, Tepedelenli Ali Paşa'dan kalma çiftliklerin başında, mevsimi gelince binlerce koyun sahibi celeplerden "otlakıye" paralarını topluyor; her yıl gönderiyordu.

Savaş ilerledikçe, İmparatorluk eridikçe, Yunanlıların bu işe el koymamaları olanaksızdı elbet.

Evde hep misafir var dedim.

Kimler mi?

Kimler yok ki...

Anımsayabildiğim, örneğin Reşit Beyler...

Eski nazırlardan Reşit Bey, düşünceli, ciddi bir adam.

Leman Gölü, Cenevre

Kendi hep evde oturur, çalışır, bize seyrek gelir. Ona karşılık tombul ve güleç bir hanımefendi olan eşi ve çocukları hep bizdedir. "Reşit Bey'inkiler" altı kişi yanılmıyorsam. Anne, baba, arkasından Ekrem Reşit, mavi gözlü, sarı saçlı afacan bir çocuk; küçük kardeşi Cemal Reşit kısa pantolonlu; çıldırasıya müzik meraklısı tombul bir oğlan.

Piyano çalarken mutlaka biraz dilini çıkarır, alnını kırıştırıp notalara basar cesaretle. İki kız kardeşleri vardır isimleri kafiyeli: Samime ile Samise. Samise benim kadar çukulatalı pasta meraklısı.

Başka?

Reşit Paşalar. Onlarla da içtiğimiz su ayrı gitmez. Reşit Paşaların oğlu Salih, alaycı ve çillidir, gözleri hep baygın, sesi hırıltılı ve kalın.

Operet uzmanı.

Kız kardeşi Ulviye, daha sonra, Mısırlı bir prensle evlenip "Prenses Ulviye" olacaktır İstanbul'da.

Adını unuttuğum başka paşalar vardır Cenevre'de, bir de bir arkadaşım "Serasker".

Bu Osmanlı kalabalığı içinde, kollarını kavuşturup *"lezginka"* oynayacakmış gibi belleri incecik, gövde ve başları dimdik kızlı erkekli "Şamiller".

Kafkas ayaklanmasının kahramanı Şeyh Şamil'in ailesi gururlu, aşırı terbiyelidir. Sabırsız. Bir görünür, bir yok olurlar. Evet, sabırsız, sanırsın ki, aşağıda seyislerin beklediği safkan Arap atları eğerlenmiş, kişneyip bekliyor, saati gelince atlarına sıçrayıp Çar ordularına yalın kılıç saldıracaklar... Ne var ki "Canlı Sular Rıhtımı"nda, Cenevre'de karlar üstünde kovalanmaya değer kimsecikler yok, dağlar da o dağlar değil hani...

Kardeşlerimin bir arkadaşları daha var ki, unutmuyorum. Zayıf, dar omuzlu, sıkma burun gözlüklü, perçemli, bu üniversiteli, hep kıkır kıkır güler, kek-kek kekeleyerek bir şeyler anlatır. Gözünüz ısırıyor, değil mi? Elbette Nurullah Ataç.

(...)

Ev kalabalıktı dedim. Annemin kardeşi Cevat Bey, eşi "Resmiyanım", kızları Nermin bizlerle beraber gelmişlerdi Cenevre'ye (ya da az sonra).

Cevat Bey diplomat soyludur biraz, değil mi ki, konsolosluk etmişti Tırhala'da.

Cenevre

Saçları "alebros" kesikti, dar olan alnını genişletmek için berberde tıraş ettirir. Sert kolalı yakalığı vardır. Bastonsuz ve ayağında yanı düğmeli tozluksuz bir yere gitmez.

(...)

Resmiyanım'sa kızıl saçlı şirin mi şirin bir bela kadın; verem olmayı iş edinmiş (gerçi o yıllarda verem olmak geçerli moda), bu yüzden İsviçre'de. İki sanatoryum arası eve gelir ama çok geçmeden, ünlü bir sanatoryum daha keşfeder, dağların tepesinde güneşlenir, yeni ahbaplar edinir, verem olmanın tadını çıkarır.

Tek kızı Nermin, benden belki yedi sekiz yaş büyük. Çok güzel gözlü, (...) bir kız. Edebiyat meraklısı, çılgını. Eski yeni okumadığı kitap yoktur. Roman okumak için yaşar, roman yaşamak için okur. (...) Benimle çok uğraşır, yaşıma uysun uymasın çeşitli kitaplar okutur bana. Çıkan her yeni kitaptan haberi vardır. Balkonda (...) göle dalar gibi satırların içine atar kendisini, okur durmadan, yüksek sesle beğendiği satırları tekrarlar fısıltı halinde. Öylesine dalgın ki yemeğe bile zar zor gelir, en azından iki üç kere çağırmak lazımdır onu (...)

Abidin Dino, *Kısa Hayat Öyküm*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alebros: Fırça gibi dik kesilmiş saç şekli.

celep: Koyun, keçi, sığır vb. kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse.

fort comme un turc: "Türk gibi güçlü" anlamında Fransızca bir kalıp söz.

İstanbulin: Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar Türkiye'de kullanılan, yakası kapalı bir tür erkek ceketi.

lezginka: Bütün Kafkasya'da yaygın olan, büyük beceri ve ustalık isteyen bir dans.

pesperde: Hafif, yavaş sesle söylenen.

serasker: Sadrazamlık göreviyle yükümlü olmayan ve Osmanlı ordusunun komutanlığını yapan vezirin unvanı.

servet-i kazibe: Yalancı servet.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Otobiyografi

Otobiyografi (öz yaşam öyküsü) yazarın kendi yaşamını anlattığı yazı türüdür. Biyografide ve otobiyografide hayatı ele alınan kişinin başarıları, ilham verici yönleri açık, sade bir dille anlatılır. Otobiyografide anlatıcı birinci kişiyken biyografide üçüncü kişidir. Biyografiler bilgi, belge ve tanıklıklara bağlı olarak nesnel bir dille yazılır. Yazarın iç dünyasına dönük kaleme alınan otobiyografiler ise hafızaya ve anılara dayanır. Bu nedenle otobiyografi yazarı, biyografi yazarı kadar nesnel olamayabilir.

Amerikan edebiyatında Paul Auster'in (Pol Ostır) *İç Dünyamdan Notlar* ve Isaac Asimov'un (Ayzek Ezimov) *Dolu Dolu Yaşadım,* Fransız edebiyatında Andrè Gide'in (Andre Jid) *Tohum Ölmezse* dünya edebiyatının tanınmış otobiyografilerindendir.

Türk edebiyatında Abidin Dino'nun *Kısa Hayat Öyküm,* Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı eserleri otobiyografi türünde yazılmıştır.

Bazı hikâye ve romanlarda biyografi ve otobiyografi türlerinden yararlanılmıştır. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı (Mustafa İnan)* adlı eseri biyografik, Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanı ise otobiyografik bir romandır.

Biyografi ve otobiyografi türleriyle benzerlikler gösteren monografi, öz geçmiş / CV, hâl tercümesi ve portre gibi türler de vardır.

Monografi: Sınırları kesin olarak belirlenmiş bir konuyu özel bir bakışla derinlemesine, ayrıntılı olarak anlatan yazılardır. Monografiler bir kişi, yer, eser, olay, konu hakkında yazılabilir.

Öz geçmiş / CV: Kişinin, hayatındaki önemli evreleri; elde ettiği bilgi, beceri ve tecrübeleri kendi ağzından anlattığı yazı türüdür. Öz geçmiş, çoğunlukla bir iş başvurusunda, kişinin kendini tanıtmak için başvuru yaptığı kurum ya da kuruluşa verilmek üzere yazılır. Öz geçmiş; kişinin öğrenim durumunu, iş tecrübelerini, özelliklerini eksiksiz olarak yansıtmalıdır.

Hâl tercümesi: Osmanlı Dönemi'nde yazılan, daha çok öz geçmiş özelliği gösteren eserlerdir.

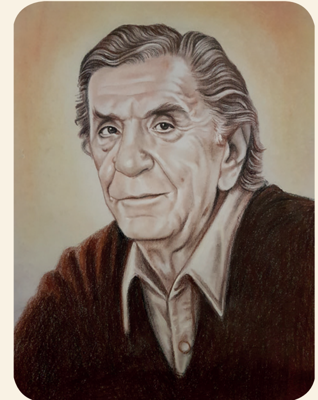
Portre: Bir kişiyi ayırt edici yönleriyle tanıtmayı amaçlayan yazılardır. Kişiyi yalnızca dış görünüşüyle yansıtan portreye fiziksel portre; kişinin iç dünyasını, duygularını, düşüncelerini, huy ve karakter özelliklerini anlatan portreye de ruhsal portre denir. Portrelerin çoğunda bu iki türün özellikleri bir arada bulunur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Cenevre* adlı metnin otobiyografi olmasını sağlayan özellikler nelerdir? Açıklayınız.
2. Metinde yazarın bakış açısını belirleyiniz.
3. *Cenevre* adlı metin ile metnin konusu ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.
4. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
5. Metinle ilgili beğeni, tespit ve eleştirilerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz.
6. Metinde yazarın anlatım tutumunu değerlendiriniz.
7. *Cenevre* adlı metni *Cahit Sıtkı Tarancı* adlı metinle tür, biçim, üslup ve içerik yönünden karşılaştırınız.

Yazarın Biyografisi

Abidin Dino (1913-1993): İstanbul'da doğdu. Çocukluğu İsviçre ve Fransa'da geçti. 1925 yılında ailesiyle birlikte döndüğü İstanbul'da Robert Kolej'de öğrenim görmeye başladı. Resim sanatına olan ilgisi nedeniyle buradaki öğrenimini yarıda bıraktı. İlk çizimleri dönemin çeşitli dergilerinde yayımlandı. Eski Sovyetler Birliği'nde sinema eğitimi aldı. Daha sonra Paris'e gitti. Paris'te dönemin önemli şair ve ressamlarıyla tanıştı. 1939'da yurda döndü. Resimlerinde halktan kişileri özgün desen ve çizgilerle yansıttı. Sanatçı yurtdışında çeşitli ülkelerde sergiler açtı. Ressamlığıyla öne çıkan sanatçı heykel, karikatür, tiyatro, şiir, öykü gibi sanatın farklı dallarıyla da ilgilendi. *Kısa Hayat Öyküm, Sensiz Her Şey Renksiz, Yeditepe Öyküleri* sanatçının başlıca eserleridir.

Abidin Dino (1913-1993)

Hazırlık

Çok eski dönemlerde dahi biyografiye benzer türde eserler verilmesi hakkında neler söylenebilir? Tartışınız.

3. Metin

ENVERÎ

İstanbullı'dur. Evsâfın işitdügümüz şu'arâdandur. Bârgâh-ı mu'allânun kunbaracı bölügünden imiş. Hadd-ı zâtında ag u kara okumamış 'âmîdür amma âteş-bâzlık san'atinde hemân bir çakım kav ve bir pâre yanar od imiş. Her bir zamânda bir dürlü reng ile fitil otları peydâ itmede mâhir ve imdâd-ı himmet ile cârî mürekkeb düzmege kâdir ve şûh-tab'-ı nedîm ü zarîf ve yâr-ı latîf oldugı ecilden kendü hasb-i hâlîn bir matla'da derc itmiş budur yazıldı. Matla'

Zülfünle hatun 'ilm-i vefâ bahsin ider hep

Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkeb

(...)

Bağdatlı Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

'âmî: İleri gelenlerden olmayan, avam.

âteş-bâzlık: Ateşle oynayan.

bârgâh-ı mu'allâ: **1.** İzinle girilecek yer. **2.** Padişah divanhanesi.

cârî: **1.** Akıcı. **2.** İnsanlar arsında itibarlı.

cehl-i mürekkeb: Bilmediği hâlde kendini bilmiş sayma.

derc itmek: Toplamak, içine almak.

ecil: Geriye bırakılan.

evsâf: Vasıflar, sıfatlar.

hasb-i hâl: Sohbet.

imdâd-ı himmet: Yardım etme gayreti, isteği.

kav: Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen, bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde.

kunbaracı bölüğü: Osmanlı ordusunda topçu bölüğü.

matla: Gazel ve kasidelerde ilk beyit.

od: Ateş.

pâre: Parça.

peydâ itmek: Açığa çıkarmak.

şu'arâ: Şairler.

şûh-tab'-ı nedîm ü zarîf: Özgür ruhlu, parıltılı, nazik tavırlı sohbet arkadaşı.

yâr-ı latîf: Nazik, ince ruhlu dost.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tezkire

Eski dönemlerde önemli kişilerin, özellikle şairlerin hayatlarının anlatıldığı; eserlerinden örneklerin verildiği düzyazı türüdür. Günümüzdeki biyografik-antolojik eserlere benzeyen tezkireler bir tür edebiyat tarihi çalışması da sayılabilir. Tezkireler genellikle mukaddime (giriş), şairlerin ve eserlerinin tanıtıldığı asıl metin ve hâtimeden (bitiş) oluşur. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye övgüler, dönemin şiir anlayışı ve eserin yazılma nedeni hakkında bilgiler bulunur. Asıl metin bölümünde,

tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili bilgiler, dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteği yer alır. Tezkireler çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Tezkirede şairler genellikle alfabetik olarak sıralanır.

Nesnel bir tutumla, açık ve sade bir dille, bilgi vermek amacıyla yazılan biyografilere göre tezkireler; öznel bir tutumla, övgü veya yergi amacıyla kaleme alınmıştır. Tezkirelerde yazarlar, genellikle sanat güçlerini göstermeye çalışmış; seci, aliterasyon, tezat ve tenasüplerle süslenmiş; sanatlı bir dil kullanmıştır.

Türk edebiyatındaki ilk şairler tezkiresi Çağatay şairi Ali Şîr Nevâî'nin yazdığı *Mecâlisü'n-Nefâis*'tir. Anadolu sahasında yazılan ilk şairler tezkiresi Sehî Bey'e ait olan *Heşt Behişt*'tir. Türk edebiyatındaki tanınmış tezkireler arasında Latîfî'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Ahdî'nin *Gülşen-i Şuarâ*, Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ* adlı eserleri sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Enverî* adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
2. Tezkire türünün oluşumunda sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişmelerin etkilerini belirleyiniz.
3. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. Metinde yazar, söz konusu şairi tanıtırken hangi edebî sanatlardan yararlanmıştır?
5. *Enverî* adlı metni *Cenevre* adlı metinle tür, biçim, içerik, dil ve üslup bakımından karşılaştırınız.

Yazarın Biyografisi

Ahdî (16. yy.): Bağdat'ta doğan Ahdî, öğrenimini doğduğu yerde tamamladıktan sonra 1552 yılında İstanbul'a geldi. Burada birçok şair ve bilginle tanışma imkânı bulan Ahdî, Şehzade Selim'in de yardım ve desteğini aldı. On bir yıl sonra memleketi Bağdat'a dönen yazar, İstanbul'da edindiği geniş birikimle *Gülşen-i Şuarâ* adlı şairler tezkiresini yazdı. Tezkiresine Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim döneminin şairlerinin yanı sıra Bağdat ve İran'da yetişen Türk şairlerini de aldı. Tezkire yazarlığıyla tanınan Ahdî'nin Türkçe ve Farsça şiirleri de vardır.

Dil Bilgisi

1. **Aşağıdaki parçada fiileri bularak bunların parçadaki işlevlerini belirleyiniz.**

İsviçre'nin kışı başka, yazı başka güzel. Kışın, bembeyaz gıcır gıcır bir kar dünyayı kaplamış; yazın her tarafta alabildiğine yemyeşil otlar, rengârenk çiçekler fışkırır, Leman gölü ise yaz kış mavi ile yeşil arası. Kışın kaygan olur yamaçlar, tepelerden göle doğru tahta kızaklarla hızlı inişler yapılır, karlarda yuvarlanılır.

Babam Cenevre'ye dönüp uzunca kalışlarında, bilhassa yazın yandan çarklı beyaz bir vapurla, Lozan'a, Montrö'ye gidilir, büyük otel "tatili" yapılırdı.

2. "Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına virgül konur." ***Cenevre* adlı metinde bu kurala uygun örnekler bulunuz.**

3. ***Cenevre* adlı metinde günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Öz Geçmiş Yazma Aşamaları

1. Kişisel Bilgiler (isim, doğum tarihi ve yeri, medeni durum, askerlik durumu vb.)
2. İletişim Bilgileri (adres, telefon, e-posta vb.)
3. Öğrenim Bilgileri
4. İş Deneyimi
5. Yeterlilikler (bilgisayar, yabancı dil vb.)
6. İlgi Alanları
7. Ödüller (varsa)
8. Referanslar (istenirse)

b. Yazma Sürecini Uygulama

Edindiğiniz bilgilerden hareketle öz geçmiş / CV ve portre yazınız.

Not: Portrelerinizi çizgi portre olarak da yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Etkinlik

a. Kendinizi ve yakından tanıdığınız birini tanıtınız.

b. İki anlatım arasındaki farkı değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-5. soruları *Falih Rıfkı Atay* adlı aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Falih Rıfkı Atay

(1894 İstanbul - 20 Mart 1971 İstanbul)

Falih Rıfkı Atay, İstanbul'da doğdu. Bir din adamı olan babası Hoca Hilmi Efendi, onu küçük yaşlarda evlerinin bitişiğindeki sübyan mektebine gönderir. Bu okulda fazla kalamayan Falih Rıfkı, bir kadın hoca ile zenci kalfanın idare ettiği bir başka sübyan mektebine başlar. Daha sonra babası Hilmi Efendi tarafından, Koğacılar'daki Rehber-i Tahsil Mektebi'ne verilir. İlk ve orta tahsilini burada tamamlar. Bu okul, -Falih Rıfkı'nın daha sonraları yazdığı hatıra ve sohbetlerinden anlaşıldığına göre- onda tarihe karşı büyük bir ilginin uyanmasına sebep olmuştur. O, çok sevdiği hocası Hayrî Bey sayesinde, o dönemde İstanbul'un en önemli okullarından biri olan Mercan İdadisi'nde lise tahsilini yapar. Bu okulun müdürü devrin ünlü fikir adamı ve yazarı Hüseyin Cahit Yalçın'dır.

Falih Rıfkı'nın edebiyata olan ilgisi bu okulda başlar. Onun buradaki edebiyat hocası Celâl Sahir Erozan'dır. Yazı hayatına da bu okulda başlayan Fatih Rıfkı, küçük küçük manzumeler ve nesir parçaları kaleme alır. Ziya Paşa, Namık Kemâl ve Hâmid'in şiirlerini okumakta, bunları, manalarını bilmeden ezberlemektedir. Falih Rıfkı, ilk yazısını Faik Sabrî'nin çıkardığı *Çocuklara Mahsus Gazete*'ye gönderir; fakat, yazının yayımlanmasını boşuna bekler. Mercan İdadisi'nde Orhan Seyfî ile tanışır, Tevfik Fikret'in şiirlerine ilgi duyar. Böylece eski edebiyata ait gazel ve inşa yolunu tamamen terk eder.

(...)

Falih Rıfkı, 20 Eylül 1918'de Kâzım Şinasî Dersan, Necmettin Sadak ve Ali Naci Karacan ile, *Akşam* gazetesini çıkarmaya başlar. Babasından kalan evini satarak bu gazeteye ortak olur. Burada "Günün Fıkraları" adı altında yazıları çıkar. Millî edebiyat döneminin başlamasıyla, Türkçülük ve Türkçecilik cereyanlarının etkisine giren yazar, kalemini bu uğurda kullanmaya başlar.

Falih Rıfkı, 10 Eylül 1922 tarihinde Anadolu'ya geçer. Millî Mücadele hareketini *Tanin* ve *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde çıkan yazılarıyla desteklemeye devam eder. O, Kurtuluş Savaşı sıralarında, Yunan ordusunun geri çekilirken yapmış olduğu zulmü incelemek için kurulan Tetkik-i Mezalim Heyeti *üyeleri* arasındadır. Buradaki müşahedelerini, Halide Edip ve Yakup Kadri'ye ait yazıların da bulunduğu *İzmir'den Bursa'ya* adlı kitapta toplamıştır.

(...)

Falih Rıfkı Atay, 20 Mart 1971'de İstanbul'da öldü. Mezarı Zincirlikuyu'dadır.

Eserleri:

Hatırât*: Ateş* ve *Güneş* (1918), *Zeytindağı* (1932), *Atatürk'ün Bana Anlattıkları* (1955), *Mustafa Kemâl'in Mütareke Defteri* (1955), *Batış Yılları* (1963), *Atatürk Ne idi* (1968).

Seyahat: *Faşist Roma, Kemalist Tiran, Kaybolmuş Makedonya* (1930), *Moskova-Roma* (1932), *Bizim Akdeniz* (1934), *Tuna Kıyıları* (1938), *Hint* (1944), *Yolcu Defteri* (1946), *Gezerek Gördüklerim* (1970).

Fıkra: *Eski Saat* (1933), *Niçin Kurtulmadık* (1953), *Çile* (1955), *İnanç* (1965).

İnceleme: *Başveren İnkılâpçı* (1954), *Çankaya* (1969) *Atatürkçülük Nedir* (1966).

Sohbet: *Kurtuluş* (1966), *Pazar Konuşmaları* (1966).

Roman: *Roman* (1932).

Diğer Kitapları: *Babamız Atatürk* (1955), *Bayrak* (1970).

Büyük Türk Klâsikleri

1. **Metinden hareketle biyografi türünün hangi özelikleri belirlenebilir?**

....

....

2. **Metinden hareketle Falih Rıfkı Atay ile ilgili neler söylenebilir?**

....

....

3. **Metnin dil ve anlatım özellikleri hakkında neler söylenebilir?**

....

....

4. **Metindeki bağlaçları bularak bunların işlevlerini belirleyiniz.**

5. **Metindeki edatları bularak bunların işlevlerini belirleyiniz.**

6. Orhan Seyfi, İstanbul Çengelköyü'nde doğdu. Babası Miralay Mehmed Emin Bey, annesi Nimet Hanım'dır. İlköğrenimini, sırasiyle Çengelköy ve Havuzbaşı mekteblerinde, 1902 yılında tamamlar. Ortaöğrenimine Beylerbeği Rüştiyesi'nde başlar. Buradan 1905'te mezun olduktan sonra Mercan İdadisi'ne devam eder. 1909'da bu okulu bitirerek, yükseköğrenimi için Tıbbiye Mektebi'ne girer. Ancak, ameliyathanede, bir hastanın anestezisi yapılırken gördüğü sahneler "fena halde sinirine" dokunduğundan, okulu terk eder. Hukuk'ta okumaya karar verir ve bu okulu 1914 yılında bitirir.

Büyük Türk Klâsikleri

Yukarıdaki metinle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) İçten ve samimi bir dil kullanılmıştır.

B) Sanatçı yaşadığı olayları anlatmıştır.

C) Bir şairin hayatından bir bölüm anlatılmıştır.

D) Anlatım öznel bir nitelik taşımaktadır.

E) Anlatıcı birinci kişidir.

7. I. Bize yalnız bir saatini ayırabilirmiş.

II. Yalnız insanlar genelde paylaşımcı olmuyor.

III. Sırrımı yalnız güvendiğim kişilere söyleyebilirim.

IV. Size gelirim yalnız bana yardım edeceksin.

V. *Yalnız Savaşçı* filmini daha önce izlememiştim.

Bu cümlelerde geçen "yalnız" kelimeleri tür yönünden ikişerli eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8. Çoğu ( ) koyaklarda, akarsu kıyılarında kurulmuş kentlerdi bunlar ( ) Sarp kayalıkların tepesine kondurulmuş olanları da vardı ( ) denizden esen yelin sokaklarına tuz yığdıkları da ( )

Bilge Karasu, *Göçmüş Kediler Bahçesi*

Bu parçada ayraçlarla ( ) belirtilen yerlere, aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

A) (;) (,) (.) (...) B) (,) (.) (,) (.) C) (;) (,) (;) (...) D) (,) (.) (,) (...) E) (,) (.) (,) (!)

9. Önce evimizi aradım elbet, daha doğrusu evlerimizi. Doğduğum demeyeceğim ama -çünkü Gaziantep'te doğdum- tanıdık dünyaya, yani anımsadığım ilk mekâna gözlerimi açtığım Meral Apartmanı'nı, Emek Sineması'nın bitişiğinde elimle koymuş gibi buldum. Çocukluğumda sarı badanalı, üç katlı bir yapıydı. Biz ikinci katı kiralamıştık yanlış anımsamıyorsam. Oysa şimdi kimse oturmuyordu içinde. Camları kırılmış, sıvası dökülmüş, balkon demirleri paslanıp çürümüştü, yıkıldı yıkılacak gibi durmuyordu, hayır. Terk edilmişti, giriş kapısı da kapalıydı. İçeriye giremedim. Girip ikinci kata çıkamadım. Orada, gıcırdayan döşemeyle çökmeye ramak kalmış tavanın arasında bir süre durup sessizliği dinleyemedim. Dinleseydim annemin sofayı yanık bir türkü gibi dolduran sesini duyardım herhalde: "Yemek hazır çocuklar. Haydi sofraya!" Marmara Bölgesi'nin bu denizden uzak, kuytu kentinde nasılsa taze balık bulunmuş, ayıklanıp dilim dilim kesildikten sonra bir baş kırmızı soğanla roka salatası ve limon eşliğinde sofraya konulmuştur. Dışarda akşam olmaktadır. Mavi bir taşra akşamı. Ve yemekten sonra ana kucağı elbette yorganın altından daha sıcaktır. Babam daktilosunun başına geçmiştir çoktan, tuşların tıkırtısı radyoda çalan napoliten ezgiye karışıyordur. Ninemse yatsı namazını kılmakta. Duvar halılarında uğuldayan bir orman, kaynaktan su içmeye inmiş çatal boynuzlu geyikler. Çıplak ampulün cılız ışığında annem sökük dikiyor. O hünerli, güzel elleriyle. Matematik öğretmeni ama, yalnızca sayılar konusunda değil her alanda becerikli. Ağabeyim dersini bitirmiş sedirde uyukluyor. Akşam yemeklerinden sonra böyle birden bastıran uykunun tadını bilirim. Bir daha nasip olmadı o güzel uykular.

Nedim Gürsel, *Sağ Salim Kavuşsak Çocukluk Yılları*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu metinden hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Metin içerik yönüyle .... türü özelliği göstermektedir.

b. Parçada anlatıcı .... kişidir.

c. Parçada sanatçı .... yaşamını anlatmaktadır.

ç. Parçada .... bir dil ve .... anlatım biçimi kullanılmıştır.

10. I. Bir ay sonra ödemek üzere bir miktar para istedi. (Amaç)

II. Ancak bir kişi alınacak, dedi. (Sınırlama)

III. Ona göre hiçbir sorun yoktu aslında. (Görelik)

IV. Çiçek demetini annesi için almıştı. (Özgülük)

V. El için yok yere ateşe yanma. (Uğruna)

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde edatın cümleye kattığı anlam yanlış verilmiştir?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

11. Aşağıdaki eserlerden hangisi, türü yönüyle ötekilerden farklıdır?

A) *Evrak-ı Perişan*

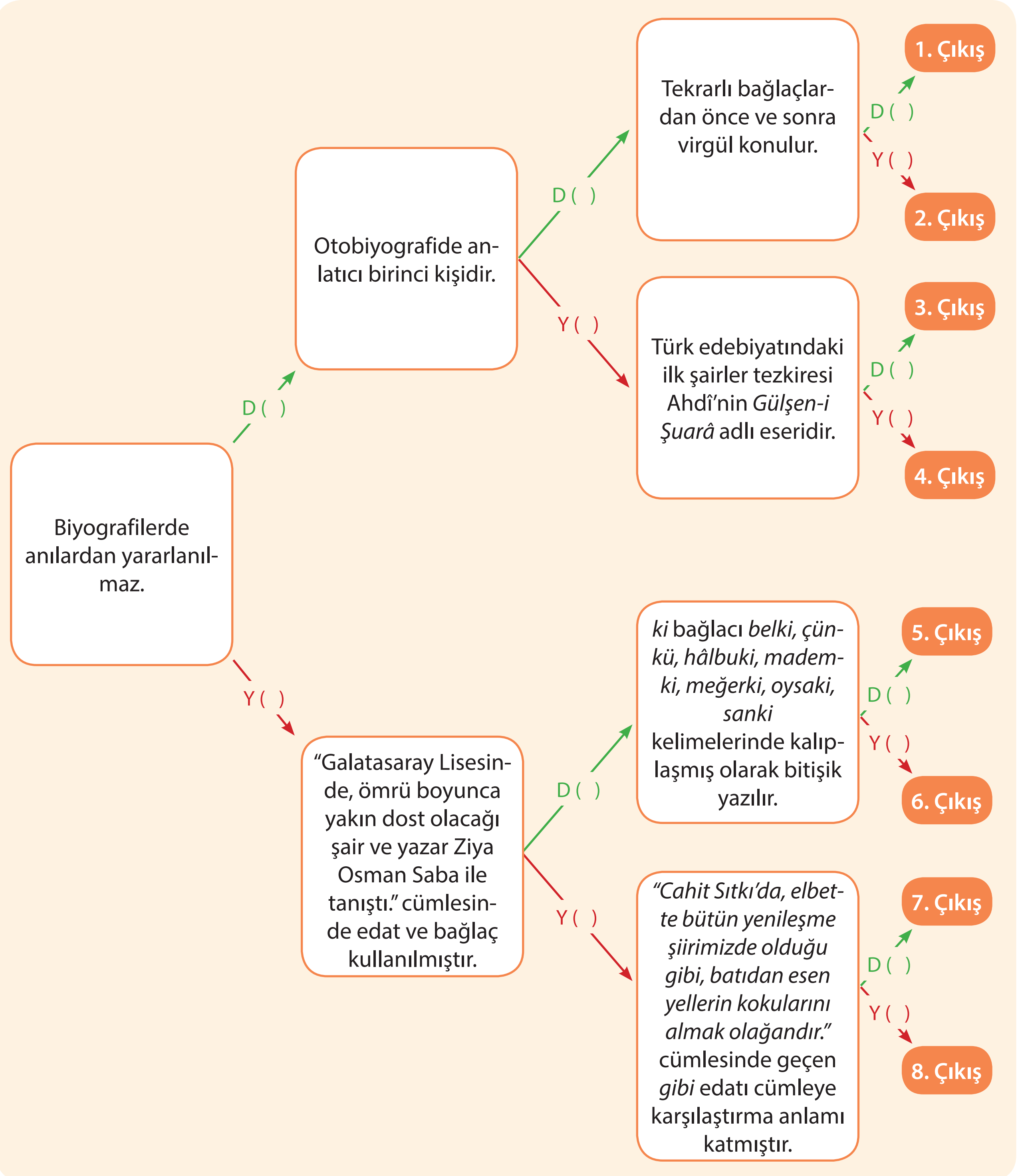
B) *Kudemadan Birkaç Şair*

C) *Suyu Arayan Adam*

D) *Osmanlı Şairleri*

E) *İlk Büyük Muharrirlerden Şinasi*

12. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

8. ÜNİTE

MEKTUP / E-POSTA

Ünite İçeriği

Mektup türleri

E-posta

Fiiller, yazım ve noktalama çalışmaları

Mektup yazma

Dilekçe ve tutanak

Açık oturum

Amaç

Mektup türlerini öğrenme

E-posta türünü öğrenme

Fiilleri, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Mektup yazma becerisini geliştirme

Dilekçe ve tutanak yazma becerisi kazanma

Açık oturum yapma becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Mektup yazma ihtiyacının kaynağı hakkındaki düşüncelerinizi ifade ediniz.
2. Günümüzde mektubun insan hayatında daha az yer tutmasının nedenlerini tartışınız.

1. Metin

Lyon, 11 Kasım 1932

Babacığım,

Sabri Esat'ın odasından yazıyorum. Sınavlar bitti. Tam iki sertifikamı da alarak lisansiye oldum. Param olsa bu iyi haberi size telgraflardım. Paris'e hareket etmek için müfettişe yazdığım bir mektubun cevabını bekliyorum. Birkaç güne kadar gelir. Müsaadesiz hareket edenlere kızıyor. Yoksa hemen Paris'e giderdim.

Karşılaştırmalı edebiyat sınavı çok iyi geçti. Ayrıntılarını sonra anlatırım. Sınav için önceden hazırladığım bir ekspoze, hocaların çok hoşuna gitti. O kadar ki Üniversite dergisinde yayınlamak için istediler. Verdim.

Sınavlarım iyi geçmeseydi çok üzülecektim, çünkü sertifikanın güçlüğüne rağmen, başarısızlığım başka türlü yorumlanabilirdi. Üniversite hayatı bitti. Yakında doktoramı hazırlamaya başlarım. Üç, dört yıl sonra Fransa'ya gelip, gitmek üzere...

Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğimiz bir haftaya kadar anlaşılır. Zaten birçok dönenler var. Mesela, Sabri Esat gidiyor. Size selam ve saygıları var. İstanbul'da sizi görecek. Öğrenci yurdunda beraber kaldığımız Enver Ziya da gidiyor. Sizi görmesini söyledim. Onunla çok eskiden tanışırız.

Babacığım, eğer Türkiye'ye döneceksek ve eğer paraya ihtiyacımız olursa, size telgrafla yalnız miktarı yazarız. Ama Bedir'in aylığını gönderirseniz eğer, Hükûmetin vereceği yolluk yeterli gelir. Paris'e hareket etmezden önce tekrar yazarım. Ama sizin mektubunuzu artık Paris'te bekleyeceğim. Yuvamızı özlem, sevgi ve saygıyla kucaklarım babacığım.

Sabah

Sabahattin Eyüboğlu
Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Kardeş Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ekspoze: Bilimsel bir toplantıda okunup tartışılan bilimsel yazı.

lisansiye: Bir fakülte ya da yüksekokuldan lisans diploması almış kişi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Mektup

Mektup; kişiler, kurumlar ve kuruluşlar arasında haberleşme amacıyla yazılan yazılardır. Mektup, yazının bulunmasıyla birlikte kullanılmaya başlanan en eski iletişim araçlarındandır. Bulunabilen en eski mektup örnekleri Mısır firavunlarına ve Hititlere aittir. İslamiyet'i yaymak amacıyla Hz. Muhammed'in Mısır, Habeşistan ve Bizans hükümdarlarına gönderdiği mektuplar türün bilinen örneklerindendir. Rönesans'tan sonra Avrupa'da mektup türü büyük gelişme göstermiş; Jean Jacques Rousseau (Jan Jak Ruso), Voltaire (Volter) gibi yazarlar bu türde eserler vermişlerdir.

Mektubun Türk tarihinde ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Türkler, Anadolu'ya gelmeden önce mektup türünü kullanmışlardır. Uygur prenslerinin yazdığı mektuplar bu türün Türk tarihindeki ilk örneklerindendir. XVI. yüzyıl divan şairi Fuzûlî'nin *Şikâyetnâme* adlı eseri mektup türünün tanınmış örneklerindendir. Tanzimat'la birlikte Batı'dan mektup çevirileri yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde edebî mektup türünde örnekler çoğalmıştır.

Sabahattin Eyüboğlu, ismini "Sabah" olarak kısaltıp yazdığı bu mektubu Fransa'da öğrenci olduğu dönemde, babasına göndermiştir. Sabahattin Eyüboğlu'nun kardeşi Bedri Rahmi Eyüboğlu bu mektuba *Kardeş Mektupları* adlı kitabında yer vermiştir. Mektupta yazar, eğitim amacıyla gittiği yurt dışındaki yaşamından bazı kesitleri anlatmış; isteklerini, duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir. Mektubun, dönemine göre yalın bir dili vardır.

Mektup Türleri

Yazılış amaçlarına göre mektuplar dörde ayrılır:

1. Özel Mektup: Kişinin yakınlarına ve tanıdıklarına yazdığı mektuptur. Özel mektupta anlatılanlar sadece gönderici ile alıcıyı ilgilendirir. Duygu ve düşünceler, içten bir anlatımla dile getirilir.

Giriş bölümünde mektubun yazılış amacı belirtilir. Mektupta asıl anlatılmak istenenler gelişme bölümünde yer alır. Sonuç bölümünde sevgi, saygı ve iyi dilekler bildiren ifadelere yer verilir.

Kâğıdın sağ üst köşesine yer ve tarih yazılır. Mektup bir hitap sözüyle başlar. Mektubun sağ alt köşesinde yazan kişinin adı ve imzası, sol alt köşesinde adresi yer alır.

2. Edebî Mektup: Sanatçıların, düşünürlerin yazdıkları, sanat ve düşünce derinliği taşıyan mektuplardır. Dil ve anlatım yönünden sanatsal değer taşıyan edebî mektuplar, yazıldıkları dönemin sanat ve düşünce hayatına ışık tutar. Bu mektuplarda dönemin edebî, sanatsal ve düşünsel tartışmaları yer alır. Bu yönüyle edebî mektuplar yazıldıkları dönem için belge niteliğine de sahiptir.

3. Resmî Mektup: Kamu kurum ve kuruluşları arasında ya da bireylerle bu kurum ve kuruluşlar arasında yazılan mektuplardır.

4. İş Mektubu: Ticaret, sanayi alanlarında veya bireylerle iş yerleri arasında yazılan mektuplardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Sabahattin Eyüboğlu'nun yazdığı mektubun dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
2. Mektubun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyiniz.

Giriş	
Gelişme	
Sonuç	

3. Mektubun türünü belirleyiniz.
4. Metindeki anlatım biçim ve tekniklerini belirleyip metnin türü ile ilişkilendiriniz.
5. Sabahattin Eyüboğlu'nun babasına yazdığı mektupta anlattıklarını kendi hayatınız ve çevrenizdeki olay ve durumlarla karşılaştırınız.
6. Metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle ilişkisini belirleyiniz.

Sabahattin Eyüboğlu (1908-1973)

Yazarın Biyografisi

Sabahattin Eyüboğlu (1908-1973): Trabzon'da doğdu. Atatürk'ün talimatıyla Avrupa'ya eğitim amacıyla gönderilecek gençler için yapılan sınavda başarı sağladı. Avrupa'daki çeşitli üniversitelerde eğitim gördü. Yurda döndüğünde öğretim üyeliği, müfettişlik, Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Çeviriler yaptı, deneme ve eleştiri türünde eserler verdi, yapıtlarıyla çeşitli ödüller kazandı. Sanatçının *Mavi ve Kara* adlı denemesi ile *Paris Mektupları* adlı kitabı tanınmış eserlerindendir.

Hazırlık

1. Bazı mektupların sanat ve düşünce içerikli olmasının önemini değerlendiriniz.
2. Bir anlatım tekniği olarak mektubun hangi edebî türlerde kullanılabileceğini tartışınız.

2. Metin

11 Mart 1968

Üstadım efendim,

Askerliğim sırasında, yanılmıyorsam, ayak üstü şöyle tanışmıştık, konuşmamıza bile fırsat olmamıştı. Aslında bu mektubu yazma cesaretini o tanışmadan değil, çeşitli yazılarınızın ve kitaplarınızın bendeki sağlam ve zengin izleniminden alıyorum. Özellikle klâsik edebiyatımız üzerinde ne zaman kafa yoracak olsam, hep aklıma siz gelirsiniz, her defasında size yazmayı düşünürüm, her defasında da şu ya da bu çekingenlikten vazgeçerim.

Bilmem yazdıklarımı izliyor musunuz, izliyorsanız, ulusal bir bileşim için klâsik sanatımızdan, halk sanatımızdan yararlanmamız gerektiği konusunda nasıl direndiğimi elbet görmüşsünüzdür. Şimdilerde bir de dergi (*Yelken*) yönetiyorum, bilmem haberiniz oldu mu, o dergide bu işi daha bilinçli olarak yapmak, frenk toprağındaki beşinci derece ozanları bilip de kendi klâsiklerini bilmeden yetişen genç kuşaklara hiç değilse bunun yolunu belli etmek için çırpınıyorum. Her sayıda divan büyüklerinden bir, halk şiiri büyüklerinden bir şiir yayımlıyoruz. Ayrıca bu konularda araştırmalar, incelemeler de yayımlamak istiyoruz ama, doğru dürüst bu işi yapan yok. İşte bu beni nihayet çekingenliği bırakıp size yazmaya zorladı, belki de diye düşündüm, onun bir bildiği vardır, kendisi yapmasa bile bize bu işi benden daha iyi bilen bir uzmanı salık verir. Zira bildiğim, anladığım kadarıyla gazelleri, koşmaları seçen benim, açıklamalar yapmaya kendimde yetki görmüyorum, öylece yayımlamak yenilere pek bir şeyler söylemiyor ama, hiç değilse yüzyıllık geleneksel sesi işitmiş oluyorlar. Ah, siz o büyük yetkinizle bize ayda bir divan edebiyatından bir, halk edebiyatından iki şiir seçiverseydiniz, yeniler için aydınlatıverseydiniz onları, ne iyi olurdu! Hele klâsik büyüklerimiz üzerindeki incelemeleriniz nasıl da ulusal bir bileşime varmak isteyen gençlere kılavuzluk ederdi? Dergimiz tamamen amatör bir dergi olduğu için bütün bunları istemek cesaretini doğrusu kendimde bulamıyorum, ama yazmadan da edemedim işte.

Ayrıca yayımladığınız *Karagöz* adlı eser üzerinde de dergimiz durmak istiyor. Bu konuda sizinle bir konuşma yayımlamak istedik ama, soruları tespite kendimizde yetki görmedik, acaba bu önemli eserin can alacak noktalarını okurlara duyuracak şekilde soruları kendiniz hazırlayıp cevaplandırmak lutfunda bulunur muydunuz?

İhya olurduk.

Bu vesileyle saygı ve sevgilerimi yenilerim efendim.

Attilâ İlhan

Türk Dil Kurumu-*Güzel Yazılar Mektuplar*

Hikâye, roman, şiir gibi türlerde mektup bir anlatım biçimi / tekniği olarak da kullanılabilir. Örneğin Oğuz Atay'ın *Babama Mektup* adlı hikâyesinde, Halide Edip Adıvar'ın *Handan* adlı romanında, Kemalletin Kamu'nun *İzmir Yollarında* adlı şiirinde mektup, bir anlatım biçimi / tekniği olarak kullanılmıştır.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bu mektup, Attilâ İlhan tarafından bir başka sanatçı Cevdet Kudret'e yazılmıştır. Mektupta Attilâ İlhan, *Yelken* dergisini yayımlarken yaşadıkları hakkında bilgi vermektedir. Yalın bir dil ve saygılı bir tutumla yazılan mektupta yazar, sanat anlayışını ortaya koyan ifadelere yer vermiştir.

Özel Mektup ile Edebî Mektup Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Özel mektupla edebî mektup arasında bazı benzerlikler vardır. Örneğin, Sabahattin Eyüboğlu'nun özel mektubu gibi Attilâ İlhan'ın edebî mektubu da gönderici ile alıcı arasındaki yakınlığa göre değişen bir hitapla başlar. Her ikisinde de giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur. Her ikisi de yazılı birer iletişim aracıdır. Her ikisinde de sağ üst köşeye tarih, sağ alt köşeye isim yazılır.

Özel mektupla edebî mektup arasında benzerliklerin yanı sıra farklılıklar da vardır. Örneğin, Sabahattin Eyüboğlu'nun mektubunda olduğu gibi özel mektuplar arkadaş, dost ve akrabalar arasında yazılırken Attilâ İlhan'ın mektubunda olduğu gibi edebî mektuplar tanınmış sanatçılar, düşünürler vb. kişiler arasında yazılır.

Özel mektuplarda -Sabahattin Eyüboğlu'nun mektubunda olduğu gibi- kişilerin birbirlerine yönelik samimi duygu ve düşüncelerinin, edebî mektupta ise Attilâ İlhan'ın mektubunda olduğu gibi daha ciddi bir üslupla sanat ve düşünce konularının paylaşılması amaçlanır.

Özel mektupta Sabahattin Eyüboğlu'nun mektubunda olduğu gibi daha çok günlük konuşma dili kullanılırken edebî mektupta Attilâ İlhan'ın mektubunda olduğu gibi sanat değeri taşıyan bir dil kullanılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *“Bilmem yazdıklarımı izliyor musunuz, izliyorsanız, ulusal bir bileşim için klâsik sanatımızdan, halk sanatımızdan yararlanmamız gerektiği konusunda nasıl direndiğimi elbet görmüşsünüzdür.”* cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle belirleyiniz.
2. Attilâ İlhan’ın mektubunun yazılma amacını belirleyiniz.
3. Mektubun bölümlerini Attilâ İlhan’ın mektubu üzerinde gösteriniz.
4. Mektuptan hareketle yazarın sanat görüşüyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.
5. Mektubun türünü ve bu türün içerik, dil ve anlatım özelliklerini metinden hareketle belirleyiniz.
6. Attilâ İlhan’ın mektubunda ortaya konulan bilgi, tespit ve yorumları; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.
7. Attilâ İlhan’ın mektup metninden hareketle yazarın edebiyat anlayışı hakkında neler söylenebilir? Değerlendiriniz.

Yazarın Biyografisi

Attilâ İlhan (1925-2005): İzmir’de doğdu. İstanbul Işık Lisesinden mezun oldu. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etti. Yayınevi danışmanlığı ile çeşitli gazete ve dergilerde yazarlık ve yöneticilik yaptı. *Mavi* adlı edebiyat dergisini çıkardı. Toplumcu gerçekçi şiir anlayışına sahip olan şair, geleneğin birikiminden yararlanan modern bir söyleyiş geliştirdi. Yapıtlarıyla çeşitli ödüller kazandı. Şair kimliğiyle tanınmakla birlikte deneme, eleştiri, roman, senaryo gibi pek çok türde eser verdi. Sanatçının *Kurtlar Sofrası* romanı ile *Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Elde Var Hüzün* adlı şiirleri tanınmış eserlerindendir.

Attilâ İlhan (1925-2005)

Hazırlık

1. E-postanın iletişimdeki yeri hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.
2. E-postada duygular rahatça ifade edilebilir mi? Tartışınız.

Kurumsal E-posta

3. Metin

Kime: ...@...

Konu: Kitap dosyası

Merhaba Rahmi Bey,

Yayınevimize gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

Gönderdiğiniz "kitap dosyası" inceleme sırasına alındı, inceleme sonucu iki ay içinde tarafınıza bildirilecektir.

Bilgilerinize sunar, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

... Yayıncılık

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

İletişim araçlarının gelişmesi ve çeşitlenmesiyle birlikte elektronik posta günlük hayatta yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yüzyıllardır kullanılan mektup, postacı ve postanenin yerini bugün elektronik postanın yaygınlaşmasıyla farklı iletişim unsurları almıştır.

E-posta

E-posta, bilgisayarlar veya bir ağ içindeki belli gönderim merkezleri arasındaki elektronik bilgi iletişimidir.

Elektronik posta mektuba benzer. Elektronik postanın mektuptan farkı e-postalara resim, müzik, video gibi her türlü dosyanın eklenebilmesi ve alıcının bilgisayarına gönderilebilmesidir.

Elektronik posta, mektuplara göre daha yaygındır ve alıcıya daha hızlı ulaşmaktadır. Genel Ağ'ın yaygınlaşmasıyla mektubun yerini daha çok e-posta almıştır.

E-posta hizmetlerinden yararlanabilmek için e-posta hesabı açmak gerekir. Bu hizmeti ücretsiz ya da ücretli veren siteler bulunmaktadır.

E-posta adreslerinde başta kullanıcının adı, adres işareti, e-posta sağlayıcısının adı, nokta (.) ve site uzantısı yer almaktadır.

E-posta yazılırken kişisel bilgiler güvenlik altına alınmalıdır.

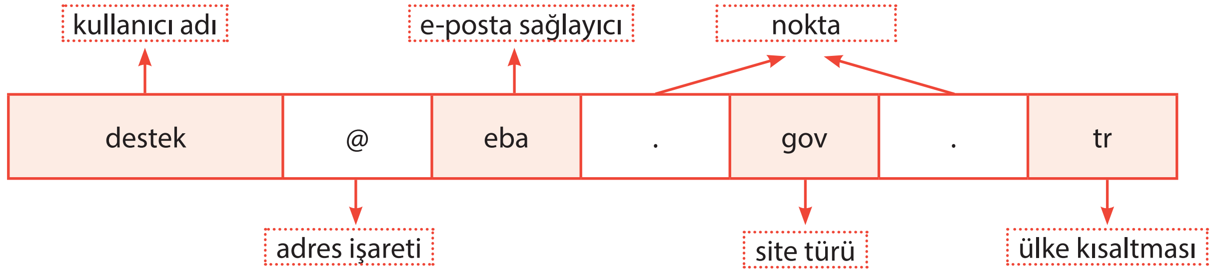

Örnek

destek@eba.gov.tr

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Elektronik posta hangi yönlerden insan hayatını kolaylaştırmıştır? Açıklayınız.
2. Elektronik posta mektubun yerini tam anlamıyla tutabilir mi? Tartışınız.
3. Kurum ve kuruluşlarla yapılan elektronik yazışmaların güvenilirliğini tartışınız.

Kişisel E-posta

4. Metin

Kime: ...@...

Konu: Armağan

Merhaba Yavuz,

Kitabımı yayımlattım. İmzalı bir örneğini sana gönderiyorum. Kitabı okuduktan sonra görüşlerini benimle paylaşırsan mutlu olurum.

Saygılarımla...

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

E-posta, özel mektup ve iş mektubu olarak kullanılmaktadır. Eskiden eve girerken posta kutularına bakan insanlar, günümüzde Genel Ağ'a bağlanarak e-postalarına ulaşabilmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Kişisel e-posta ile kurumsal e-postanın şekil ve içerik özelliklerini belirtiniz.
2. E-postanın kullanım alanlarını belirtiniz.
3. Kişisel e-posta metni ile Attilâ İlhan'ın mektubunu tür, biçim, üslup, anlatım teknikleri ve içerik açısından karşılaştırınız.

Hazırlık

1. Haksızlığa uğradığınızda duygularınızı nasıl ifade edersiniz? Açıklayınız.
2. Edebî mektubun günümüzde etkili olup olmadığını tartışınız.

5. Metin

ŞİKÂYETNÂME

Selâm verdüm rüşvet degüldür deyu almadılar, hüküm gösterdüm fâ'idesüzdür deyu mültefit olmadılar. Egerçi zâhirde sûret-i itâ'at gösterdiler ammâ zebân-ı hâl ile cemî'-i su'âlüme cevâb verdiler. Dedüm "yâ eyyühe'l-eshâb" bu ne fi'l-i hatâ ve çîn-i ebrûdur dediler muttasıl 'âdetümüz budur. Dedüm benüm ve re'âyetüm vâcib görmüşler ve bana berât-ı tekâ'ud vermişler ki evkâfdan hemîşe behre-mend olam ve Pâdişâha ferâgatle du'â kılam. Dediler ey miskîn senün mezâlimüne girmişler ve sana sermâye-i tereddüd vermişler ki müdâm bî-fâ'ide cidâl edesin ve nâmübârek yüzler görüb nâ-mülâyim sözler işidesin. Dedüm berâtumun mazmûnu niçün sûret bulmaz. Dediler zevâyiddür husûli mümkin olmaz. Dedüm böyle evkâf zevâyidsüz olur mı? Dediler zarûriyyât-ı Âstâneden ziyâde kalursa bizden kalur mı? Dedüm vakf mâlin ziyâde tasarruf etmek vebâldür. Dediler akçemüzle satun almışuz bize halâldür. Dedüm hisâb alsalar bu sülûkünüzün fesâdı bulunur. Dediler bu hisâb kıyametde alınur. Dedüm dünyâda dahi hisâb olur zîrâ haberin işitmişüz. Dediler andan dahi bâkümüz yokdur kâtibleri râzî etmişüz. Gördüm ki su'âlüme cevâbdan gayri nesne vermezler ve bu berât ile hâcetüm revâ görmezler nâçâr terk-i mücâdele kıldum ve me'yûs-u-mahrûm gûşe-i uzletüme çekildüm.

Fuzûlî
Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî'nin Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Âstâne: İstanbul.
behre-mend: Pay sahibi.
bî fâide cidal: Faydasız, sözlü münakaşa.
çîn-i ebrû: Çatık kaş.
gûşe-i uzlet: Yalnızlık köşesi.
hemîşe: Daima.
husûl: Elde etme.
me'yûs: Ümitsiz.
sülûk: Gidilen yol, tutum.
tekâ'ud: Emeklilik.
zebân-ı hâl: Hâl dili.
zevâyid: Vakıf gelirlerinden artan para.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kanunî Sultan Süleyman Bağdat'ı fethettiğinde, yoksul bir şair olan Fuzûlî, Kanunî'ye kasideler sunar. Padişah da ona vakıf gelirlerinden maaş bağlar. Kanunî, İstanbul'a döndükten sonra vakıf memurları birtakım bahaneler öne sürerek bu maaşı şaire ödemez. Çaresiz kalan Fuzûlî, Nişancı Celâlzade Mustafa Çelebi'ye yazdığı mektupta memurların davranışlarını şikâyet eder. Arapça, Farsça ögelerle yüklü bir dille yazılan mektupta şiirsel bir üslup ve anlatma tekniği kullanılmıştır.

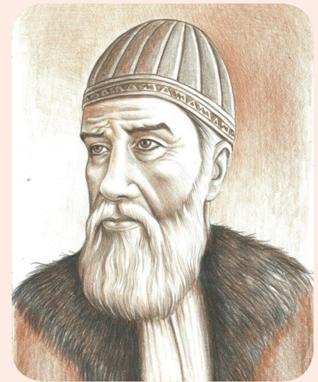
Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Şikâyetnâme* adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
2. Memurlar, Fuzûlî'ye bağlanan maaşı ödememelerini hangi gerekçelere bağlıyorlar? Belirtiniz.
3. Mektuptaki şiirsel ögeleri belirleyiniz.
4. *Şikâyetnâme*'deki dil ve anlatım özelliklerini belirtiniz.

Yazarın Biyografisi

Fuzûlî (?-1556): Fuzûlî'nin hayatı hakkındaki bilgilerimiz sınırlıdır. Eldeki bilgilere göre asıl adı Mehmet'tir. Bağdat yakınlarındaki Hille'de doğduğu tahmin edilmektedir. Osmanlı Devleti'nde şairlerin şöhret bulduğu İstanbul'dan uzakta, Bağdat-Kerbela çevresinde yaşamıştır. İlimsiz şiir olmayacağını söyleyen Fuzûlî, Türk edebiyatının en çok tanınan şairlerindendir. Şiirlerindeki yoğunluk, içtenlik, biçim mükemmelliği, ahenk ve coşku, aşkı etkileyici anlatması ve aşk ızdırabından mutlu olma temi onu diğer şairlerden farklı kılmıştır. Fuzûlî'nin dilinde Azeri Türkçesinin özellikleri baskın olmakla birlikte Osmanlı ve Çağatay Türkçelerinin yansımaları da görülür. Fuzûlî, Ali Şîr Nevâî'den ve Fars şairi Hafız'dan etkilenmiş; kendinden sonra gelen pek çok şairi etkilemiştir. Türkçe, Arapça, Farsça *Divan*'ı bulunan sanatçının *Rind ü Zahid* ve *Hadikatü's-Süeda* adlı eserleri ile *Su Kasidesi, Şikâyetnâme* adlı mektubu, *Beng ü Bade* ve *Leyla ile Mecnun* mesnevileri tanınmıştır.

Fuzûlî (temsilî)
(16. yüzyıl)

6. Metin

Nur-i Aynım Efendim

(22 Rebiyülevvel 1280/6 Eylül 1863)

Bu hafta dahi bir kıta mektubunuzu aldım, sıhhat ve afiyet haberinizden memnun oldum. Ali Sedat'ın ve Fatma Aliye'nin gözlerini öperim. Sairlere selam ederim. Tahririnizden anlaşıldığına göre, Ali Sedat Bosna esvabı giymeyecektir. Binaenaleyh nafile yaptırıp götürmeyelim. Bu surette ona nasıl hediye hazır edelim, kendisinden sorunuz, ne ister?

Nasıl araba alalım deyu sual etmişsiniz, efendim. İnşallah el-kerim İstanbul'a gidildikte zannederim ki bizim için herhalde bir A'la kupa araba iktiza edecektir. Lakin şimdi A'la araba alındığı halde ona bir çift araba bâr-gîri dahi lazım olur. Şimdiki bâr-gîrinize göre pek de pahalı araba yakışmaz zannederim. Fakat herhalde rey sizindir. Nasıl ister iseniz öylece yapınız. Asla bir şey diyemem. Şu kadar nasihat ederim ki çocukça düşünmeden iş tutmayınız. Güzelce düşünüp danışıp da öylece bir işe başlayınız. Kâr ve zarar sana aittir. Elhâsıl; sonra bana baş ağrısı vermeyiniz de nasıl ister iseniz öylece hareket ediniz. Bana hiç sormayınız. Şimdi bir tek hayvanınız var, ona göre rahat edecek ve gönlünüz hoş olacak surette bir araba alınız.

... İnşallah Osman Paşa'nın hareminden doğru haber alırsınız. Bana ettirmediğiniz yemin kalmadı. Hala yemin lakırdısı ediyorsunuz. Allah akıllar versin. Ben, burada çektiğim zahmet ve gönül azabını size yazmıyorum, rahatsız olmayasız deyu. İnşallah el-kerim buradan bir gün akdem çıkmağı Cenab-ı Haktan temenni ediyorum. Cümleniz sağ ve var olasız efendim. Fi 22 Rebiyülevvel, sene (12)80

Ahmet Cevdet

Ahmet Cihan-*Ahmet Cevdet Paşa'nın Aile Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

akdem: Önce.

bâr-gîr: **1.** Yük taşıyan. **2.** Beygir, at.

binaenaleyh: Bundan dolayı.

elhâsıl: Kısacası.

esvap: Giysiler.

fi rebiyülevvel: Rebiyülevvelde (Hicri takvime göre yılın üçüncü ayı).

iktiza: Gerekli olma.

nur-i ayn: Göz nuru.

sair: Diğer, öteki.

tahrir: Yazma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ahmet Cevdet Paşa'nın Bosna'ya görevli olarak gönderilip eşinden ve çocuklarından uzakta geçirdiği dönemde eşi Adviye Hanım, Paşa'ya mektup yazarak dönmesini ya da kendilerini de Bosna'ya götürmesini istemektedir. Paşa, eşinden sabırlı olmasını istemekte, görevi son bulunca döneceğini bildirmektedir. Mektupta samimi bir dil kullanılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Ahmet Cevdet Paşa'nın yazdığı mektubun türünü belirtiniz.
2. Ahmet Cevdet Paşa, mektupta nelerden yakınmaktadır?
3. Mektubun dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. *Şikâyetnâme* ile Ahmet Cevdet Paşa'nın mektuplarını yazıldıkları dönemin edebî, siyasi, toplumsal ve kültürel şartlarının etkileri bakımından değerlendiriniz.
5. *Şikâyetnâme*'nin yazılış sebebiyle Fuzûlî'nin hayatı arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
6. *Şikâyetnâme* ile Ahmet Cevdet Paşa'nın mektubunu tür, üslup ve içerik bakımından karşılaştırınız.

Yazarın Biyografisi

Ahmet Cevdet Paşa (1823-1895): Lofça'da doğdu. Müderrislik, kadılık, kazaskerlik, valilik, bakanlık görevlerinde bulundu. Birkaç dil bilen yazar; tarih, coğrafya, matematik gibi pek çok bilimle uğraştı. Dil bilgisi kitapları yazdı. Osmanlı Devleti'nde hukuk kurallarını düzenleyen *Mecelle*'nin yazım komisyonunda başkan olarak görev yaptı. Yazarın *Kısas-ı Enbiya* ve *Tarih-i Cevdet* adlı eserleri tanınmıştır.

Ahmet Cevdet Paşa (1823-1895)

SCHILLER'E

Oberrossla, 3(4) Nisan 1801

Yakında görüşmek dileğiyle, Weimar'a dönüşünüzü kutlarım; artık ya siz beni ararsınız, ya da ben kente gelir, sizi ararım.

Burada kalışımdan çok kıvançlıyım; günlerimi açık havada geçirirken günlük yaşamın çeşitli sorunları ile uğraşarak oyalanıyor ve böylece içimde, çoktan unuttuğum, bir gevşeme ve rahatlama duyuyorum.

Son mektubunuzdaki sorunlara gelince, ben fikirlerinizi tümü ile paylaşmakla kalmıyor, daha da ileri gidiyor, deha'nın, deha olarak yarattığı her şeyi, bilinçsiz (bilinç dışı) yaptığını ileri sürüyorum. Deha sahibi insanın aklını kullanarak yaptığı işler olabilir, alışılagelmiş düşüncelerle ya da edinmiş olduğu kanılarla... Ama bunlar önemsiz şeylerdir. (...)

Gelelim şu son günlerde ozanlara yapılan sataşmalara:

Ozandan beklediklerini bir bir sayıp dökmekle istedikleri gibi bir ozan çıkaracaklarını sanıyorlarsa çok aldanıyorlar. Şiir sanatı, şiiri yaratanda kendine öz, iyimserlik dolu, gerçeğe gönül vermiş, dar sınırlı bir tutum ister ki, asıl yetkinlik de bunun ardında gizlidir. Dışardan gelen her türlü baskı bu temiz gücü yok edecektir ve bundan sonra şiir, şiir olmaktan çıkar, ve -ne yazık ki- son zamanlarda karşılaştığımız ve şiirden başka her şeye benzeyen birtakım ürünler şiir adı ile ortaya dökülüyor. Şiire yakın olan diğer dallarda da, genellikle tüm sanat alanlarında da, bu böyledir.

İşte benim -kendime göre- en içten inancım, bu.

Goethe

***Dünya Yazınından Seçilmiş Mektuplar,* Derleyen: İnci Asena**

Goethe'nin Schiller'e yazdığı yukarıdaki mektubu, Sabahattin Eyüboğlu'nun ve Attilâ İlhan'ın yazdığı mektuplarla tür, biçim, üslup ve içerik açısından karşılaştırınız.

Dil Bilgisi

1. **Attilâ İlhan'ın mektubunda geçen fiilleri bulunuz, bunların metindeki işlevlerini belirleyiniz.**
2. ***Şikâyetnâme* adlı metinde günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**
3. *Babacığım,*

   Sabri Esat'ın odasından yazıyorum. Sınavlar bitti. Tam iki sertifikamı da alarak lisansiye oldum. Param olsa bu iyi haberi size telgraflardım. Paris'e hareket etmek için müfettişe yazdığım bir mektubun cevabını bekliyorum. Birkaç güne kadar gelir. Müsaadesiz hareket edenlere kızıyor. Yoksa hemen Paris'e giderdim.

   Yukarıdaki parçada noktalama işaretlerinin kullanılma amaçlarını belirleyiniz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Mektup Yazma Aşamaları

Aşağıdaki mektup yazma aşamaları 7. madde dışında e-posta için de geçerlidir.

1. Amaç ve Muhatabı Belirleme

2. İçeriği Belirleme

3. Hitap İfadesini Yazma

4. Kendini Tanıtma

5. İçeriği Yazma

6. Selam, Sevgi, Saygı İfadesi Kullanma

7. Ad-Soyad, Tarih, İmza, Adres Yazma: Mektubun sağ üst köşesine tarih, sol alt köşesine adres yazılır. Sağ alt köşeye ad, soyad yazılır ve imza atılır.

8. Dil, Yazım ve Noktalama Hatalarını Düzeltme

Dilekçe

Dilekçe, bir isteğin bildirilmesi veya bir şikâyetin iletilmesi amacıyla kişilerin resmî makamlara sunduğu, durum bildiren yazıdır. Dilekçe; çizgisiz, beyaz dosya kâğıdına bilgisayar veya daktiloyla yazılabileceği gibi silinmez kalemle, okunaklı el yazısı ile de yazılabilir. Dilekçede söz konusu istek veya şikâyet öz olarak belirtilir, gereksiz ayrıntılara girilmez. Sade ve resmî bir dil kullanılır, yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilir. Dilekçede dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

Dilekçeyi Oluşturan Unsurlar

Muhatap (Kurum / Makam): Dilekçenin muhatabı olan kurumun / makamın adı satırı ortalayacak şekilde yazılır.

Kendini Takdim: Dilekçeyi yazan, sunduğu kurumla ilgisini belirtecek şekilde kendini kısaca tanıtır.

Sorun ve Talep (İstek / Şikâyet): Kuruma iletilmek istenen sorun, şikâyet ve talep belirtilir.

Saygı İfadesi: Metin "arz ederim" saygı ifadesi ile bitirilir.

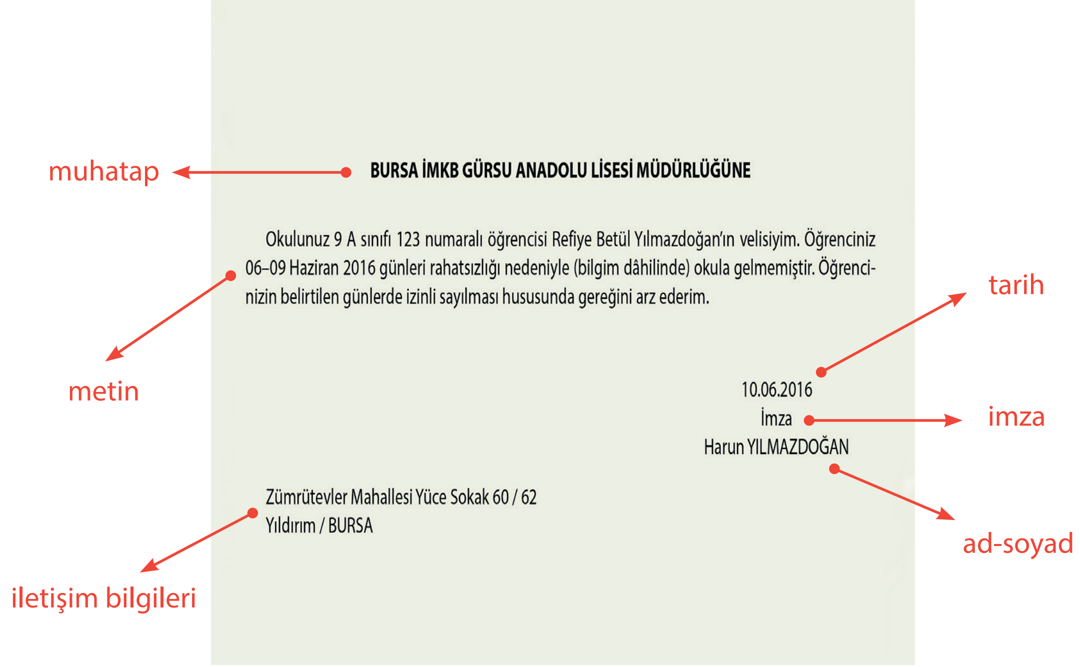
Tarih: Metin bölümünden sonra yazı alanının sağına gün, ay, yıl sıralamasıyla yazılır.

İmza: Yazı alanının sağında, tarihin altında yer alır.

Ad-Soyad: Yazı alanının sağında ve imzanın altında yer alır.

İletişim Bilgileri: Yazı alanının soluna iş veya ikametgâh adresiyle diğer iletişim bilgileri yazılır.

Ek (varsa): Dilekçe ile birlikte sunulması gereken belgeler varsa yazı alanının sol alt kısmına "Ek:" yazılarak bu başlık altında adı, adedi ve sayfa sayısı belirtilen belgeler numaralandırılarak yazılır.

Tutanak

Tutanak; belgelenmesi gereken bir durumu, olayı tespit edenler tarafından imzalanan veya meclis, kurul, mahkeme vb. yerlerde söylenen sözlerin olduğu gibi yazıya geçirilmesi ile oluşan belgedir. Tutanak, çizgisiz, beyaz dosya kâğıdına bilgisayar veya daktiloyla yazılabileceği gibi silinmez kalemle okunaklı el yazısı ile de yazılabilir. Tutanakta yanlış yazılan ifadenin üstü tek çizgi ile çizilir ve düzeltme paraflanır. Tutanakta silme, kazıma ve tutanağa sonradan ekleme yapılmaz. Birden fazla sayfa kullanılmış ise her sayfa numaralandırılır ve paraflanır. Tutanak birden fazla nüsha hâlinde düzenlenmişse her bir nüshada ıslak imza bulunur.

Tutanaklar, temelde toplantı ve olay tutanağı diye gruplanmakla birlikte toplantının veya olayın içeriğine göre tutanağın adlandırıldığı da görülür: arama tutanağı, duruşma tutanağı, iş kazası tutanağı, işe devamsızlık tutanağı, kaza tespit tutanağı, kayıp veya buluntu eşya tutanağı, sınav tutanağı, teslim tutanağı, tespit tutanağı, yangın tutanağı vb. Toplantı tutanaklarında öncelikle toplantının gündemi yazılır. Görüşülen konular, söylenen sözler, alınan kararlar yazıldıktan sonra tutanak toplantıya katılanlar tarafından okunarak imzalanır. Olay tutanaklarında olayın ne zaman, nerede ve nasıl olduğu ile olaya karışanlarla ilgili tespitler yer alır. Olaylar oluş sırasına göre anlatılır. Tutanak, tutanağı tutanlar ve varsa şahitler tarafından okunarak imzalanır. Toplantı tutanağı toplantının başladığı andan itibaren, olay tutanağı ise olaydan hemen sonra düzenlenir. Tutanaklarda söylenenler, görülenler anlaşılır biçimde ve olduğu gibi yazılır; yoruma yer verilmez. Tutanağı imzalayanların isim ve unvanları açıkça belirtilir.

Tutanağı Oluşturan Unsurlar

Başlık: Kâğıdın üst-orta kısmına tamamı büyük harflerle yazılır. TUTANAK şeklinde bir başlık konabileceği gibi olayın veya toplantının içeriğini yansıtacak bir başlık da konabilir: HASAR TESPİT TUTANAĞI, ÖĞRETMENLER KURULU TOPLANTI TUTANAĞI vb.

Giriş: Toplantı tutanaklarında toplantının yeri, zamanı, gündemi, açılış, yoklama gibi unsurların; olay tutanaklarında olayla ilgili ön bilgilerle zaman ve yerin belirtildiği bölümdür.

Gelişme: Toplantı tutanaklarında gündemdeki görüşmelerin, olay tutanaklarında olayın oluş sırasına göre anlatıldığı bölümdür.

Sonuç: Toplantı tutanaklarında kararların yazıldığı ve tutanağın katılımcılar tarafından okunduğunun belirtildiği bölümdür. Olay tutanaklarında düzenleyenlerin tutanağı kendilerinin tuttuğunu belirttikleri ve (varsa) tutanağın şahitler tarafından okunduğunun belirtildiği bölümdür.

Tarih ve Saat: Giriş bölümünde belirtilmekle birlikte sonuç bölümünden sonra tekrar yazılan bölümdür. Toplantı tutanaklarının bu bölümünde saat belirtilmeyebilir.

İmza: Tutanağı tutan kişilerle toplantı tutanaklarında katılımcıların, olay tutanaklarında -varsa-şahitlerin ad-soyad, unvan ve imzalarının bulunduğu bölümdür.

TUTANAK

17.05.2016 tarihinde okul bahçesi nöbeti görevimizi yerine getirirken okul binasının karşısındaki apartmanın dış cephe kaplama levhalarından birinin sarktığı görülmüştür. O gün havanın aşırı rüzgârlı olması nedeniyle levhanın kopup savrularak okul bahçesine düşme ihtimali göz önüne alınmış; durum okul idaresine, söz konusu apartmanın görevlisine ve belediyeye bildirilmiştir. Okul idaresince öğrencilerin ikinci ve üçüncü ders saati teneffüslerinde bahçeye çıkmalarına tedbiren izin verilmemiştir. Belediye ekiplerinin gelip düşme ihtimali olan malzemeyi sökmesi ile tehlike ortadan kalkmış ve öğrencilerin sonraki ders teneffüslerinde bahçeye çıkmalarına izin verilmiştir.

Bu tutanak, birlikte tutularak tarafımızca imza altına alınmıştır. 17.05.2016, Saat:10.45.

İmza
Hasan BİLİR
Nöbetçi Öğretmen

İmza
Fatih DOĞAN
Nöbetçi Öğretmen

b. Yazma Sürecini Uygulama

1. Mektup yazma aşamaları doğrultusunda bir mektup / e-posta yazma çalışması yapınız.
2. Mektup yazma geleneği üzerine düşünce ve izlenimlerinizi anlatan bir yazı yazınız.
3. Dilekçe ve tutanakla ilgili verilen bilgi ve örneklerden hareketle birer dilekçe ve tutanak yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Açık Oturum

Geniş halk kitlelerini ilgilendiren bir konunun, alanında uzman kişilerce bir başkan yönetiminde dinleyiciler önünde tartışılmasıdır.

Açık oturum, bir salonda dinleyiciler önünde yapılabileceği gibi stüdyoda yapılarak televizyon ve radyo aracılığıyla izleyicilere ulaştırılabilir.

Verimli bir tartışma ortamı oluşması başkanın tutumuna ve yeterliliğine bağlıdır. Konuşmacılara eşit süre tanınması, çeşitli sorularla tartışma konusunu sınırlama ya da genişletme başkanın görevleridir.

Başkan önce konuyu ve konunun önemini belirtir, sonra konuşmacıları kısaca tanıtır. Ardından konuşmacılara sırasıyla söz verir. Konuşmacıların birbirlerine sataşmalarını engeller. Tartışma süresince tarafsız kalır.

Seçilen konu başkanın soruları doğrultusunda birkaç tur tartışılır.

Açık oturumun sonunda başkan konuyu özetler, ortaya çıkan sonucu belirtir ve dinleyicilerin konuyla ilgili sorularını alır.

Açık Oturum Uygulama Aşamaları

1. Konuşmacıların belirlenmesi

2. Açık oturumu yönetecek başkanın belirlenmesi

3. Başkanın tartışma konusunu ve konunun önemini belirtmesi

4. Başkanın konuşmacıları tanıtması ve konuşmacılara sırasıyla söz vermesi

5. Seçilen konunun başkanın soruları doğrultusunda birkaç turda tartışılması

6. Başkanın oturum sonunda konuyu toparlaması ve dinleyici sorularını alması

b. Sözlü İletişim Uygulamaları

1. Etkinlik

İncelediğiniz metinlerde geçen "telgraf, müfettiş, müsaade, üniversite, ekspoze" kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

2. Etkinlik

Bir açık oturumu izleyiniz ve değerlendiriniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

12 Kasım 1931 Salı

Kurtdereli Mehmet pehlivan,

Seni cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı tanıdım. Parlak muvaffakiyetlerinin sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim:

"Ben her güreşte arkamda Türk Milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürüm."

Bu dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla, senden ve sözlerinden ne kadar çok memnun olduğumu anlarsın.

Gazi M. Kemal

1-3. soruları, Mustafa Kemal Atatürk' ün Kurtdereli Mehmet Pehlivan'a yazdığı yukarıdaki mektuba göre cevaplayınız.

1. Mektubun türü ve bu mektup türünün özellikleri hakkında neler söylenebilir?

....

....

2. Bu mektupta mektup türünün hangi şekil özellikleri belirlenebilir?

....

....

3. Bu mektupta geçen fiilleri bularak bunların işlevlerini belirleyiniz.

....

....

....

4.

17.4.1980 Ankara

Sevgili Kardeşim,

Mektubuna teşekkür ederim.

Ali Haydar'a yazdığım mektuptan sanırım haberin olmuştur. Hikaye özel sayımızla ilgiliydi. Bu arada senin de hikayelerini görmek isterim.

Şiirlerini dikkatle okudum.

Bir eleştirmen olmadığımı hep itiraf ederim. Ama açıklıkla yapmaktan çekinmediğim bir yönüm var. O da okuduğum şiirlerin ne kadar şiir olduğunu anlayabildiğim kadarı ile çekinmeden söylemek. Eğer söylediklerimde yanılmıyorsam ve karşımdaki kavrayışı derin bir kişi ise bunun yararı oluyor. İşte bu çerçeve içerisinde sana, "şairliğin özel hayatının bir parçası gibi kalsın" diyorum. Bunu bendeki örneklere bakarak söylüyorum. Devam etmekte yarar görürsen nasıl bir gelişme gösterirsin bilemem.

Yazar kişi, sahasını mutlaka iyi seçmeli; Mavera'daki incelemen Rasim'den söz ettiği için yayımlanmadı. Sadece emek mahsulü bir verim de değil. Fakat orijinal sayılabilecek yakalayışların var. Yazını bunlar değerli kılıyor ve bize sebat gösterdiğin takdirde bir gelecek vadediyor.

Hikaye ve romanında eğer şiirlerindeki kadar bir sanatkar varsa, onlar için de barajı aşan bir seviye söz konusu olmayabilir. Ama onları görelim isterim ilkin.

Fakat onlardaki başarın ne olursa olsun kendine eleştirmenliği as meslek edinmeni isterim. Edebiyat'ta Mavera'da uzun zamandır şiir ve hikaye yayınlayan kabiliyetli insanlar var. Onlar hakkında, -küme küme yaparak- çok ciddi ve "ahbap işi" olmayan çalışmalar, planlayacağın konular olabilir.

Düzenli arşiv bir kitaplık, daima not alarak okumalar, çalıştığın konuyu ehil kişilerle tartışmalar ve bazı zevkleri, istirahatleri yazabilmek için terk yapılacak işlerin olmalıdır. Eleştiri, sahiplerini bekleyen bomboş bir meydan... Bunu da kabiliyetini bu yönde kullanman için bir motif olarak öne sürmek mümkün.

Ali'ye ve diğer arkadaşlara selamlar.

Gözlerinden öperim.

Cahit Zarifoğlu

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri bu mektuptan hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Metinde duygu ve düşünceler, ... bir anlatımla dile getirilmiştir.

b. Metin .... mektup türünün özelliklerini taşımaktadır.

c. Mektupta sağ üst köşede .... ve .... yazılmıştır.

ç. Mektup bir .... sözüyle başlamıştır.

5. (I) Geniş halk kitlelerini ilgilendiren bir konunun, (II) konuyla ilgili uzmanlarca (III) bir jüri önünde (IV) tartışılmasına (V) açık oturum denir.

Yukarıdaki numaralandırılmış ifadelerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

6. (I) Gazeteleri her cuma muntazaman alıyorum. (II) Her gazeteyi aynı alâka ile okuduğum için tenkit etmeye hâl ve mecal bulamıyorum. (III) Fakat ne olursa olsun bugün biraz sana daha ciddî olarak yapılan işlerden bahsetmek isterim. (IV) Şimdiye kadar çıkan üç nüshada kendimce kıymetli bulduğum üç yazı var. (V) Biri senin *Meşale* edebiyatı hakkındaki makalen ki cidden özlü ve çalışılmıştı.

Sabri Esat Siyavuşgil

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) I. cümlenin yüklemi basit çekimlidir.

B) II. cümlenin yüklemi, kurallı birleşik bir fiildir.

C) III. cümlede hem basit hem birleşik çekimli fiil vardır.

D) IV. cümlede basit çekimli fiil vardır.

E) V. cümledeki "çalışılmıştı" fiili edilgen çatılıdır.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem yapı yönüyle diğerlerinden farklıdır?

A) İnceleme sonucu iki ay içinde tarafınıza bildirilecektir.

B) Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğimiz bir haftaya kadar anlaşılır.

C) Ama yazmadan da edemedim işte.

D) Sınavlarım iyi geçmeseydi çok üzülecektim.

E) Halk şiiri büyüklerinden bir şiir yayımlıyoruz.

8. "Halk edebiyatından iki şiir <u>seçiverseydiniz</u>, yeniler için aydınlatıverseydiniz onları, ne iyi olurdu!" **cümlesinde altı çizili fiil ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?**

A) Birleşik çekimlidir.

B) Ek fiil almıştır.

C) II. tekil kişiye göre çekimlenmiştir.

D) Birleşik yapılı bir fiildir.

E) Şart kipinin hikâyesi ile çekimlenmiştir.

9. REİS BEY — (*Mahkûma.*) Evet ( ) Size ait olan bu ceket Londra malıdır ( ) Tahsilinizi yarım bırakıp döndüğünüz yerin malı ( ) Kupon kumaş ( ) İstanbul'da kimsede bulunması ihtimali yok... Bir parçası da, boğuşma sırasında kadın tarafından koparılmış.

Necip Fazıl Kısakürek, *Reis Bey*

Bu parçada ayraçlarla ( ) belirtilen yerlere, aşağıdakilerin hangisinde verilen noktalama işaretleri sırasıyla getirilmelidir?

A) (.) (.) (.) (...)   B) (!) (.) (.) (...)   C) (!) (.) (,) (...)   D) (.) (.) (...) (.)   E) (!) (.) (...) (...)

10. I. Akrabalık adı olup lakap veya unvan olarak kullanılan kelimeler küçük harfle başlar.

II. Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

III. Etmek, eylemek, olmak, yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimede herhangi bir ses olayı oluşmazsa ayrı yazılır.

IV. Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar.

V. Alt, üst, ön, iç, dış, vb. sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) I.

B) II.

C) III.

D) IV.

E) V.

11. Babacığım,

Tevfik Beyin bol tarafından verdiği umutları vaktiyle size yazmıştım. Şu eski müfettiş bey de buradan ayrıldıktan sonra eminim adımı bile hatırlayamamıştır. Neyse yeni müfettiş beyle birkaç gün önce tanışmış olmaklığımız bize bir o kadar umut verdi. Meğer bizim işin "kitapta yeri varmış!" Yasanın galiba 20. maddesine göre Avrupa'da bir yıl kalan öğrenci, hükümet öğrencisi olabilirmiş.

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Bu metin hangi mektup türüne ait özellikler taşımaktadır?

A) İş mektubu

B) Tebrik mektubu

C) Edebî mektup

D) Resmî mektup

E) Özel mektup

12. E-posta ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) E-postada ileti, birden çok alıcıya gönderilebilir.

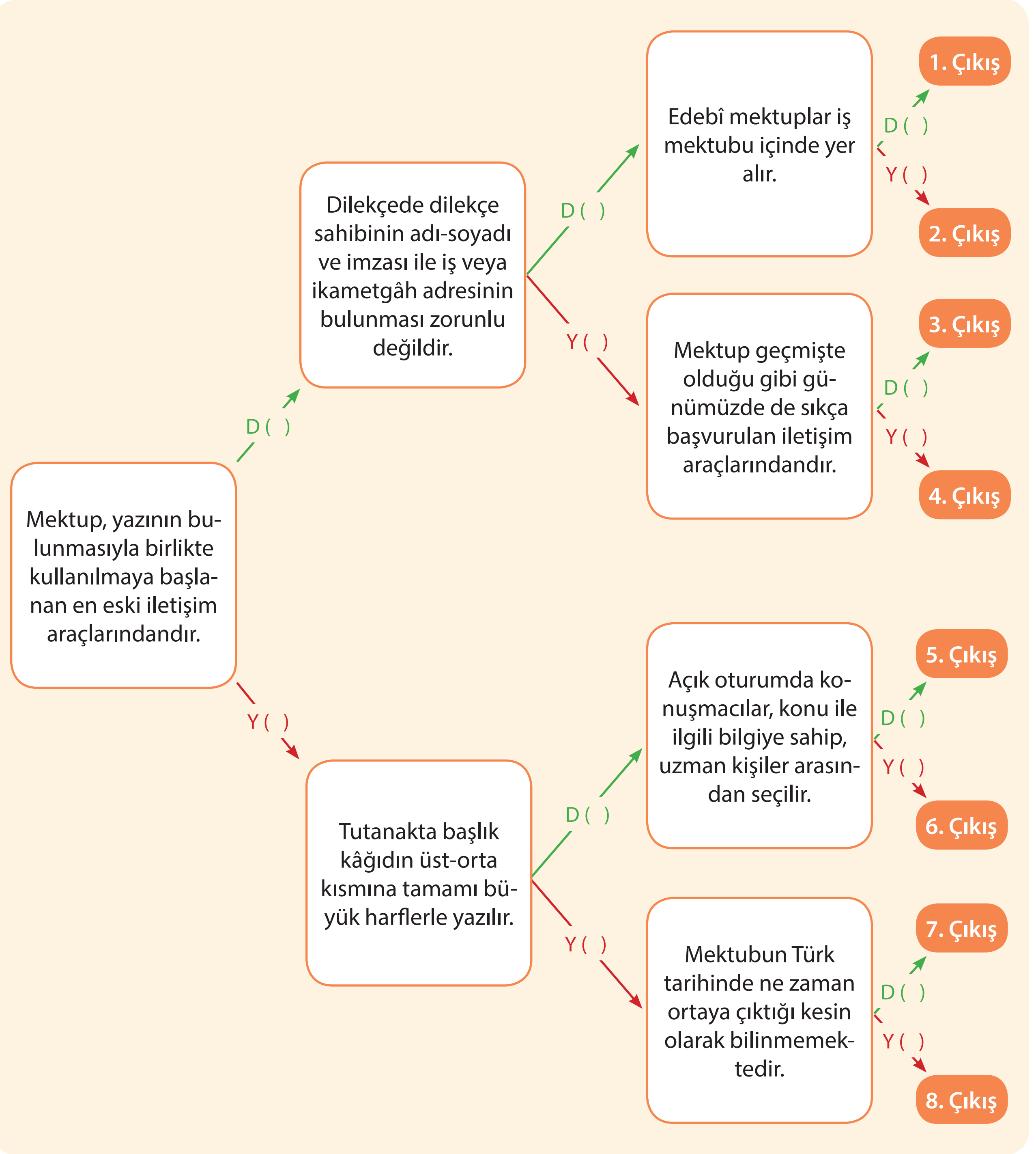
B) E-posta özel mektup ve iş mektubu olarak kullanılmaz.

C) İletide tarih ve saat otomatik olarak eklenir.

D) E-postalar, kurumsal ve kişisel olabilir.

E) Yazıyla birlikte resim, ses ve video gibi ek dosyalar gönderilebilir.

13. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

9. ÜNİTE

GÜNLÜK / BLOG

Ünite İçeriği

Günlük

Blog

Fiiller, yazım ve noktalama çalışmaları

Günlük yazma / blog oluşturma

Günlük veya bloglardan sunu hazırlama

Amaç

Günlük türünü öğrenme

Blog türünü öğrenme

Fiilleri, yazım ve noktalama kurallarını kavrama

Günlük yazma / blog oluşturma becerisi kazanma

Günlük veya bloglardan sunu hazırlama becerisi kazanma

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. İnsan niçin günlük tutma ihtiyacı duyar? Tartışınız.
2. *"Günlük kişinin kendine tuttuğu aynadır."* sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
3. Günlük yazmada gözlemlerin ve kişisel izlenimlerin yeri nedir? Tartışınız.

1. Metin

Çarşamba, 7 Mart 1956

ANLAMAK. – Birkaç gündür İstanbul'daydım, yeni döndüm. Hisar dergisinin mart sayısını da ancak bugün okudum. Bay İlhan Geçer bana sinirli sinirli çatmış, onun dediklerini yanıtlamak için Pazar Postası'na bir yazı gönderdim.

(...)

Cuma, 22 Haziran

İSTANBUL. – Kaç gündür İstanbul'dayım. Ne güç bu balıda (şehirde) yaşamak. Bir işin mi var? Uzun uzun gideceksin. İstanbullular günlerinin yarısını yolda geçiriyorlar. Ben adada oturduğum için 'bana mı öyle geliyor?' diye düşündüm. Değil, burada pek az kimse işine yakın bir yerde oturabilir. Bütün gün bir taşıt arkasından koşacak: Tramvay, otobüs, dolmuş... Bakıyorum, bir yerde duruyorlar, geçen dolmuşlara 'Taksim?' diye, 'Aksaray?' diye soruyorlar. Oralara gitmediğini öğrenince gene bekliyorlar. Çeyrek saat, yarım saat, daha da çok bekliyorlar. Çekilir mi bu? Bilmiyorum, İstanbul'a yerleşsem çabucak ben de alışırım buna. Alışırım ya, istemem buna alışmayı. Şunun şurasında nedir yaşadığımız? O kısa günlerin yarısını da taşıt beklemekle geçirmek olur mu?

(...)

Cuma, 13 Temmuz

ÖZCÜLLÜK. – Dün İstanbul'a inmiştim. Dönüşte buğuluda (vapurda) kahveciden soğuk bir su istedim: "Soğuk su yok, soğuk limonata var," dedi kahveci. "Getirin," dedim. Soğuk değil. Utanmıyor kahveci yalan söylemeye. Söyledim limonatanın soğuk olmadığını. Çıkışır gibi "Soğuk!" dedi. Sanki benim ağzım yok, sanki ben anlamam soğuktan, sıcaktan. Buğululardaki kahvecileri sıcak günlerde soğuk su bulundurmaya yükümlü (mecbur) tutmalı. Limonatasını, içinde ancak üç beş damla limon suyu olan limonatasını, kim bilir hangi suda yaptığı limonatasını satmak için kapalı soğuk su bulundurmayacak. Üstelik limonatayı da soğutmayacak... Neden soğutsun, alıcı onun buyruğu altında, böyle sıcak bir günde ister istemez içecek... Sonra "Gazozum soğuk, ondan getireyim," dedi. "Peki," dedim. Gazoz da soğuk değil, sesimi çıkarmadım.

Yanımda gençten biri oturuyor. Duramıyor yerinde, boyuna kımıldıyor, ikide bir kalkıyor, hızla kalkıyor, hepimiz sarsılıyoruz. Otururken de öyle. Şöyle yavaşça, yolu yordamıyla oturmuyor ki, atıyor kendini kanapeye. Gazete okuyor katlamıyor gazetesini, çarşaf gibi açıyor, elleri ta benim yüzümün önünde, burnuma değecek. Kalkamıyorum oradan, başka yer yok. Bacaklarını da iyice açmış. Büzüldükçe büzüldüm. Kendinden başkasını düşünmüyor küçük bey, genişledikçe genişliyor. Sonunda dayanamadım, "Görüyorsunuz, daha da büzülemiyorum, yer kalmadı..." Neyse ki sesini çıkarmadı, kalktı, öte yanındaki ile yer değiştirdi. Yeni komşum daha yaşlı, uslu oturmasını biliyor.

(...)

Nurullah Ataç, *Günce: 2*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Günlük

Günlük (günce); kişilerin yaşadıkları olayları, olaylarla ilgili duygu, düşünce ve izlenimlerini, hayallerini günü gününe tarih belirterek yazdıkları yazı türüdür. Günlük türünün divan edebiyatındaki karşılığı ruznamedir. Öğretici metinler içinde yer alan günlükler; yazarın iç dünyasını, yaşadıklarını, tanık olduğu olayları yansıtır. Bilim, sanat ve siyaset alanındaki tanınmış kişilerin günlükleri tarihî olayların aydınlatılmasına yardımcı olur. Günlükler, genellikle yazarın kendisiyle dertleşme amacıyla yazdığı yazılardır. Günlüklerin çoğu yayımlanmaz ancak yayımlatmak için günlük yazan sanatçılar olduğu gibi yazarın ölümünden sonra yakınlarınca yayımlanan günlükler de vardır. Günlükler birinci kişi ağzından yazılır. Günlükte konuşma diline yakın bir dil kullanılır, kısa ve özlü ifadelere yer verilir. Genellikle öznel bir anlatım söz konusudur.

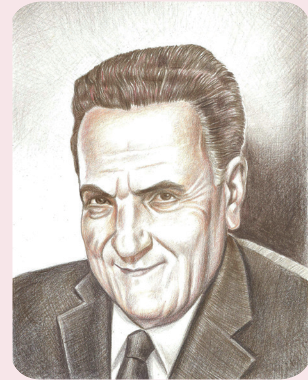
Türk edebiyatında günlük türünün ilk örnekleri ruznamelerdir. Ayrıca vakayiname, seyahatname, sefaretname gibi eserlerde günlük türüne özgü özelliklere rastlanmaktadır. Türk edebiyatında günlük türünün Batılı anlamdaki ilk örnekleri Tanzimat'la birlikte görülmeye başlanmıştır. Direktör Ali Bey'in görev amaçlı seyahatlerinde tuttuğu notlardan oluşan *Seyahat Jurnali* türün Batılı anlamdaki ilk örneğidir. Bunu şair Nigâr Hanım'ın *Hayatımın Hikâyesi* adlı eseri takip etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay, Salâh Birsel, Cemil Meriç, Oğuz Atay, Cemal Süreya, Oktay Akbal, Tomris Uyar, Cahit Zarifoğlu günlük türünde eser yazmıştır. Günlük şeklinde düzenlenen roman, hikâye ve şiirler de vardır. Andrè Gide'in *Kalpazanlar* adlı romanı, Ayfer Tunç'un *Suzan Defter* adlı hikâyesi, Nazım Hikmet'in *Saat 21-22 Şiirleri* adlı eseri günlük şeklinde düzenlenmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Nurullah Ataç'ın günlüklerini dil ve anlatım özellikleri yönünden değerlendiriniz.
2. Yazar ilk günlükte söz ettiği İlhan Geçer'e niçin cevap yazmak istemiş olabilir? Açıklayınız.
3. 22 Haziran tarihli günlüğün konusunu belirleyiniz.
4. Yazar *"Yeni komşum daha yaşlı, uslu oturmasını biliyor."* sözüyle ne anlatmak istiyor? Açıklayınız.
5. Metinden hareketle günlük türünün özelliklerini belirleyiniz.

Yazarın Biyografisi

Nurullah Ataç (1898-1957): İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ali Nurullah Ata'dır. Galatasaray Lisesinde okuduktan sonra bir süre eğitim için İsviçre'de bulundu. İstanbul'a döndüğünde Darülfünunda edebiyat eğitimi aldı. Liselerde Fransızca, edebiyat ve sanat tarihi dersleri okuttu. Memuriyet görevinde bulundu, okutmanlık ve çevirmenlik yaptı, gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Aldığı eğitimlerden çok, okuyarak kendini geliştiren Ataç, Cumhuriyet Dönemi'nin önde gelen yazarlarındandır. Bu dönemin genç sanatçılarına yol göstermiştir. Deneme, eleştiri ve günlük gibi türlerde eser veren Nurullah Ataç; deneme ve özellikle eleştiri türünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Yazar, Türkçenin özleşmesi, yabancı kelimelerden arınması için çalışmıştır. Devrik ve kısa cümleler kullanarak kendine özgü bir dil ve anlatım tarzı oluşturmuştur. Bu dil ve anlatım anlayışı içinde kendi türettiği kelimeleri de kullanmıştır. Sanatçının günlük türündeki *Günce* ve deneme türündeki *Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar* tanınmış eserlerindendir.

Nurullah Ataç (1898-1957)

2. Metin

1 Haziran

Gerçek bir ay başlangıcı. Yazın geldiği ortada. Hava sıcak ama boğucu değil. Bozkır, yazın geldiğinin farkında. Ankara'da yaz başlangıcı böyle mattır; kaldırımlardan, topraktan fışkırmaz sıcak. Yayılır, havada durur, renkleri parlaklaştırır. Güneş, uzun süre yerine çakılı kalır.

Selçuk Baran'ın Baraj'daki evine çağrılıydık. Ayhan'ın elinden çıkma bir ev. Bir kadının arayabileceği bütün incelikler düşünülmüş. Bulaşığı, yemek yapmayı kolaylaştıracak yığınla ayrıntı.

Geniş bir çayır var evin önünde. İğdelerin, ezik papatyaların kokusu çayırı ve evi tutuyor. Bir iki gelincik bile serpilmiş en kırmızısından.

Küçük tahta bir köprüyü aşıp toprak yola varıyorsunuz. Dere kıyısında salata, marul yetiştiriyorlar. Noel ağaçlarını andıran kocaman, yeşil şeyler. Bir kulübede de tavşanlar var.

Selçuk'la attık kendimizi çayıra... Küçücük bir alanda ne çok, ne çeşitli otlar, dikenler, daha bilmem neler var! Birbirlerinden birbirlerini besliyorlar.

İneklerin, kuzuların sesi, çok uzaktan geliyor oysa burnumuzun dibindeler.

Yemeğimizi yarı karanlıkta yedik, bulaşığı karanlıkta yıkadık, çöpü karanlıkta dereye döktük. Zaten en ufak bir ışık olsa, korkacaktık. Selçuk, coğrafya kitaplarının deyimiyle, 'rejimi düzenli' bir ırmaktır. Ama Anadolu'da olduğundan, taşmaya hazırdır hep. İstemese de.

Topladığımız iğdeleri geniş çanaklara yerleştirdik. Bütün gece ev iğde koktu.

26 Aralık

Öykü kitabım çıkmış. Cağaloğlu'na inip alacağım birkaç tane.

Hava yağmurlu, pis.

Köprünün tam ortasındayken yaygın, büyük bir kızıllık aldı gözümü. Şoför de şaşırdı. Birilerine sorduk, Gürün Han'da yangın çıkmış. Öteki hanlara da sıçramış.

Halk öyle alışık ki böyle olaylara, kılı bile kıpırdamıyor. Sıkışan trafiği yarıp güvercinlere yem atanlar var, kimse başını çevirip yangına bakmıyor. Oysa gök ürkütücü, kara dumanlarla kaplı.

İlk kitabımı basacak biri çıktığında bayağı sevinmiştim. Çünkü büyük çoğunluğun çarçabuk benimseyeceği bir iş yaptığımı sanmıyorum, bunu anlamam epey vakit aldı ama artık kimlere seslendiğimi biliyorum. Bana dar, küçük gelen hiçbir şeyi kullanmayacağımı da.

Üç-beş kitap alıp eve döndüm. (...)

14 Haziran

Hacer hanım geldi ansızın. Öldü sanıyordum; hiç bu kadar açmamıştı arayı. Geçen yaz son geldiğinde, hastaydı zaten: çarpıntı, damar sertliği, gerginlik. Hacer hanımın hayatı "anlatılsa, roman olur." Birkaç hikâyeme konuk sanatçı olarak katıldı. Şöyle diyeyim Katherine Mansfield'in ağzından: Geçmişini düşünüp ağlayacak vakti yoktur onun. İyi ki. Çünkü baştan başlasa, bir kerecik ağlasa, bir daha sonu gelmez gözyaşlarının. "Dünyada rahatça bu kadar gözyaşı dökebileceği bir yer de yoktur üstelik."

Sevincimden, elim ayağım birbirine dolandı. "Puf böreği yap," dedim, "istersen dolma, canın ne istiyorsa." Yoksa biliyorum, alacak eline süpürgeyi ya da camları silmeye kalkışacak. Hiçbir iş yapmazsa da, benim para vermem güçleşecek.

"Sen beni idare ediyorsun kızım, anlamıyor muyum sanıyorsun?" demişti bir keresinde. Puf böreğine düşkün olmadığımı biliyor aksi gibi.

Ailemdeki birçok insandan çok daha büyük hakkı var üstümde. Doğduğumdan bu yana hiç ayrılmadık birbirimizden. Yetmiş sekiz yaşında. Söz verdim, onu ben gömeceğim, ele güne-yani çocuklarına-kalmayacak bu zor iş. Hele köye bir gitsin gelsin, ayrıntılı konuşacağız. Öldüğünü bana nasıl haber vereceğini(!) Çünkü çocukları haber vermezler, ikimiz de biliyoruz. Bu kışı da geçirdi ya, güzelim benim! Bir yıl daha çalışır; ağlayamaz.

16 Haziran

Dolmabahçe'deki Lunapark açılmış. Bitişiğinde de bir sirk var. Öyle iyi ayarlamışlar ki, sirkten çıkanlar Lunapark'tan geçmek zorundalar.

Lunapark'ta akla gelen her türlü oyuncağa bindik. Yüreğimin ağzıma gelmesini seviyorum galiba. Yalnız kötü-ayık olduğumdan, savrulan iskemlelere binmedim, oysa en keyiflisi onlar. Yapraklarıyla koca ağaçlar bir çırpıda geçiveriyor ayaklarınızın altından. Dünya da sizinle ötelere savruluyor.

Baktım da, oğlum hiçbir şeyin tadını çıkaramıyor yeterince. Yaşama açlığı, gördüğüm bütün çocuklarda "had safhada". Hayvanat Bahçesi'ne mi gittiniz, önünüze ilk fok mu çıktı, çocuk mutlaka ta ötedeki kuşlara göz dikecektir. Kuşlara gelince, gözü arkadaki fokta kalmıştır.

"Bundan sonra nereye gideceğiz?" ya da biraz büyüdükten sonra "Bundan sonra ne yapacağız? Yarın arkadaşımın doğum günü var, iyi ama ya öbür gün?" "Bu kitap bitince hangisini okuyacağız?" soruları bitmiyor.

Yaşadığı anı bilerek, tadına vararak yaşayan bir çocuk ya da bir genç göremiyorum ortalıkta. Acaba bu duygu bir güvensizlik, yarına, bir an sonraya güvenememe duygusundan mı çıkıyor, yoksa o anı, o yarını, o kitabı hep elde-bir sayma doygunluğundan mı?

İşin içinden çıkamadım.

Küçük Turgut'la Karlar Kraliçesi'ni okuyoruz. Çocuğuyla başka türlü bakıyor insan kitaplara, daha iyi öğreniyor. Samed Behrengi'nin "hep aynı şeyi söylediğini" oğlumdan öğrendim; okuyunca haklı buldum. Küçük Kara Balık dışında hep bir şema, bir çeşit "yaşama tahriri" yazıyor. Çapraz bulmaca. Yaz ortasında konumuz: Karlar Kraliçesi ve Buz Sarayı.

26 Ağustos

Bir buluşma bu: Mermer Plajı'nın süt beyaz kumlarının az ötesinde duruyordu. Bir kamyon. Adı: ...

Lâstiği söndüğünden, yana kaykılmış. Zaten öbür lâstikleri de eksik, çalınmış. Döşemeleri sökülmüş. Farları alınmış. Yalnızca çatısıyla ve üstünü örten yapraklarla ayakta duruyor. Kimsenin uğramadığı sapa bir kıyıda.

Gençliğinde, tepedeki ocaklardan kıyıya mermer taşıyormuş. Kimbilir o kıpkırmızı, alımlı gençliğinde kaç sürücünün köylülere çalım satmasını sağlamıştır? Geçen yıl, emekli olmuş. Gelecek yıla tek parçası kalmayacak bu gidişle.

Yılkıya bırakılmış bir at gibi başkalarının düşlerinde koşacak, köpükler içinde durmadan koşacak.

(...)

Tomris Uyar, *Gündökümü*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yazar, günlüklerini topladığı *Gündökümü* adlı eserinde yaşamından kesitler sunarak gözlemlerine yer vermiş; sanat anlayışını, yaşama ve topluma bakışını ortaya koymuştur. Günlüklerde yazar; karşılaştığı olay ve durumlarla olan uyumsuzluğunu, karşıtlıklarını sanatçı duyarlılığı içinde şiirsel bir üslupla ve yalın bir dille anlatmıştır. Anlatma ve iç konuşma tekniklerini kullanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. 1 Haziran tarihli günlükte geçen *"Selçuk, coğrafya kitaplarının deyimiyle, 'rejimi düzenli' bir ırmaktır."* cümlesinde *"rejimi düzenli bir ırmaktır."* sözüyle söz konusu kişi hakkında ne anlatılmak istenmiştir?
2. *"... büyük çoğunluğun çarçabuk benimseyeceği bir iş yaptığımı sanmıyorum..."* sözünden hareketle yazarın sanat anlayışı hakkında neler söylenebilir? Belirtiniz.
3. 26 Ağustos tarihli günlükte hâkim olan duygu nedir? Metin üzerinde örnekleyerek açıklayınız.
4. 14 Haziran tarihli günlükteki öznel ifadeleri belirleyiniz.
5. *Selçuk'la attık kendimizi çayıra... Küçücük bir alanda ne çok, ne çeşitli otlar, dikenler, daha bilmem neler var! Birbirlerinden birbirlerini besliyorlar.*

   İneklerin, kuzuların sesi, çok uzaktan geliyor oysa burnumuzun dibindeler.

   Bu bölümde yapılan betimlemede hangi duyularla seçilen ayrıntılara yer verilmiştir? Açıklayınız.
6. *"Lunapark'ta akla gelen her türlü oyuncağa bindik. Yüreğimin ağzıma gelmesini seviyorum galiba."* ifadesindeki deyimi ve bu deyimin cümleye kattığı anlamı belirtiniz.
7. 26 Ağustos tarihli günlüğün konusu dikkate alındığında günlük türünün konu kapsamı hakkında ne söylenebilir? Açıklayınız.

8. *Gerçek bir ay başlangıcı. Yazın geldiği ortada. Hava sıcak ama boğucu değil. Bozkır, yazın geldiğinin farkında. Ankara'da yaz başlangıcı böyle mattır; kaldırımlardan, topraktan fışkırmaz sıcak. Yayılır, havada durur, renkleri parlaklaştırır. Güneş, uzun süre yerine çakılı kalır.*

   Bu bölümdeki edebî sanatları belirleyiniz.

9. *Hacer hanımın hayatı "anlatılsa, roman olur."* ifadesiyle sözü edilen kişinin yaşamı hakkında neler söylenebilir? Tartışınız.

10. *Baktım da, oğlum hiçbir şeyin tadını çıkaramıyor yeterince. Yaşama açlığı, gördüğüm bütün çocuklarda "had safhada". Hayvanat Bahçesi'ne mi gittiniz, önünüze ilk fok mu çıktı, çocuk mutlaka ta ötedeki kuşlara göz dikecektir. Kuşlara gelince, gözü arkadaki fokta kalmıştır.*

    Bu parçanın ana düşüncesi nedir? Yazar ana düşünceyi belirgin kılmak için düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurmuştur? Açıklayınız.

11. Nurullah Ataç'ın günlüklerini, dil ve üslup yönünden Tomris Uyar'ın günlükleriyle karşılaştırınız.

12. Günlüklerden alınan parçaları, aşağıdaki tabloda bakış açısı bakımından karşılaştırınız.

Metin	Bakış Açısı
Birkaç gündür İstanbul'daydım, yeni döndüm. Hisar dergisinin mart sayısını da ancak bugün okudum. Bay İlhan Geçer bana sinirli sinirli çatmış, onun dediklerini yanıtlamak için Pazar Postası'na bir yazı gönderdim.	
Gerçek bir ay başlangıcı. Yazın geldiği ortada. Hava sıcak ama boğucu değil. Bozkır, yazın geldiğinin farkında. Ankara'da yaz başlangıcı böyle mattır; kaldırımlardan, topraktan fışkırmaz sıcak. Yayılır, havada durur, renkleri parlaklaştırır. Güneş, uzun süre yerine çakılı kalır.	

Yazarın Biyografisi

Tomris Uyar (1941-2003): İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünü bitirdi. Modern Türk edebiyatında adını hikâyeleri ile duyuran sanatçı, Batı edebiyatından çeviriler yaptı; eleştiri, deneme, günlük gibi türlerde eserler verdi. Eserlerinde şehir yaşamı içindeki sıradan insanların yaşadığı sorunları toplumsal temele dayandırarak eleştirel bir tutumla ele aldı. Günlüklerinde içinde yaşadığı toplumun yargılarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirdi. Öyküleri birçok yabancı dile çevrilen yazar, çevirileri ve yapıtlarıyla çeşitli ödüller kazandı. Sanatçının öykü türündeki *Yürekte Bukağı, Yaza Yolculuk* ve günlük türündeki *Gündökümü* adlı kitapları tanınmış eserlerindendir.

Tomris Uyar (1941-2003)

Hazırlık

1. Genel Ağ ortamındaki blogların günlüğün yerini tam olarak tutup tutmadığını tartışınız.
2. Blog takip etmek kişiye neler kazandırabilir? Tartışınız.

3. Metin

26 Kasım 2015 Perşembe

Çay

Kahveden bahsetmişken çaydan söz etmemek olmaz. Çayın bizdeki tarihi o kadar eski olmamasına rağmen neredeyse millî bir içeceğimiz hâline gelmiş. Ama neden? Merak ettim. Çay ile ilgili neler öğreneceğim?

Çayın da bir bulunuş hikâyesi var. Efsaneye göre bir Çin imparatoru, çay bitkisinin sıcak suya düşmesine şahit olur. Çayın büyüsüne kapılır. Yedi yıl boyunca o bölgede sürekli çay içer.

Çayın tarihi MÖ 2737 yılına kadar dayanır. 5000 yıllık bir tarihe sahip olan çay, Türklerin hayatına çok geç girmiş. Çay, Türklerin hayatında öyle yüzyıllar öncesine dayanmıyor ama hayatımızın olmazsa olmazları arasında yerini almış. Çay, sabah kahvaltısından başlayıp günün her saati hayatımızda bize eşlik ediyor.

Türkiye'deki tarihine bakacak olursak çay ilk olarak II. Abdülhamid döneminde 1894'te Japonya'dan getirilmiş. Bursa'da deneme dikimi yapılmış. Çayın üretimine Cumhuriyet'ten sonra başlanmış ve 1963'e kadar çay talebi başka ülkelerden sağlanmış. Kısacık zaman diliminde hayatımızın her anında çay yerini almış.

Ne kadar doğru bilemiyorum ama bazı kaynaklarda çay içen ilk Türk'ün Hoca Ahmet Yesevî olduğu anlatılıyor.

İş yerlerinde neden çay paydosu var biliyor musunuz? Çünkü içerdiği kafein nedeniyle çayın dinlendirici özelliği var.

Merak Ettiklerim

26 Kasım 2015 Perşembe

Çay

Kahveden bahsetmişken çaydan söz etmemek olmaz. Çayın bizdeki tarihi o kadar eski olmamasına rağmen neredeyse millî bir içeceğimiz hâline gelmiş. Ama neden? Merak ettim. Çay ile ilgili neler öğreneceğim?
Çayın da bir bulunuş hikâyesi var. Efsaneye göre bir Çin imparatoru, çay bitkisinin sıcak suya düşmesine şahit olur. Çayın büyüsüne kapılır. Yedi yıl boyunca o bölgede sürekli çay içer.
Çayın tarihi MÖ 2737 yılına kadar dayanır. 5000 yıllık bir tarihe sahip olan çay, Türklerin hayatına çok geç girmiş. Çay, Türklerin hayatında öyle yüzyıllar öncesine dayanmıyor ama hayatımızın olmazsa olmazları arasında yerini almış. Çay, sabah kahvaltısından başlayıp günün her saati hayatımızda bize eşlik ediyor.
Türkiye'deki tarihine bakacak olursak çay ilk olarak II. Abdülhamid döneminde 1894'te Japonya'dan getirilmiş. Bursa'da deneme dikimi yapılmış. Çayın üretimine Cumhuriyet'ten sonra başlanmış ve 1963'e kadar çay talebi başka ülkelerden sağlanmış. Bu kısacık zaman diliminde hayatımızın her anında çay yerini almış.

Hakkımda
Meraketttiklerim
Profilimin tamamını görüntüle

Blog Arşivi
▼ 2015 (2)
▼ Kasım (2)
Çay
Kahve

Bloğun ekran görüntüsü

25 Kasım 2015 Çarşamba

Kahve

Kahve Yemen'den gelir

Bülbül çemenden gelir

Bu türküyü dinlerken merak ettim. Gerçekten kahve Yemen'den mi geliyor? Coğrafya bilgilerime göre kahvenin, ana vatanı Brezilya idi. Ana vatanı nere olursa olsun bize kahve nereden gelmişti?

Kahvenin Türkler arasındaki macerası Yemen Valisi Özdemir Paşa'nın Yemen'de içtiği kahveyi beğenip İstanbul'a getirmesiyle başlar. Şimdi anladım türküyü, demek ki Türk topraklarına kahve Yemen'den geliyor. Dahası var, kahvenin Yemen'den gelmesi ile ilgili Hz. Süleyman'a dayanan bir rivayet var. Onu da anlatayım:

Hz. Süleyman bir yolculuk sırasında bir şehre uğrar. Şehir halkının bilinmeyen bir hastalığa yakalandığını görür. Cebrail'in buyruğu ile Yemen'den gelen kahve çekirdekleri kavrulur. Bundan hazırlanan içecek hastalara verilir. Bundan içen hastalar iyileşir. Hatta kahveyi ilk içen kişinin Hz. Süleyman olduğu söylenir.

Araştırırken kahve ağacının meyvesinin kırmızı olduğunu ve ağacın bembeyaz çiçek açtığını öğrendim. Meyvesinin kırmızı olmasına şaşırmadım, doğal diye düşündüm. Kahvenin rengini düşününce çiçeğinin bembeyaz olmasına hayret ettim. Sanki tüm meyvelerin çiçekleri meyveleri ile aynı renkmiş gibi...

Şunu da söyleyeyim:

Kahvenin İstanbul'dan Avrupa'ya taşındığını biliyor muydunuz? Venedikli tacirler İstanbul'da içtikleri bu içeceği Avrupa'ya götürmüşler. Bizden hemen hemen bir asır sonra Avrupalılar ilk defa XVII. yüzyılda kahve ile tanışmışlar.

Şöyle bir düşününce kahve ile ilgili manilerden türkülere, atasözlerinden kitaplara uzanan geniş bir yelpaze çıktı. Gelenek ve göreneklerimizde kahve ile ilgili güzel örnekler görürüz. Beni çok etkileyen bir âdeti zikredeyim. Osmanlıda gelen misafire kahveyle birlikte su ikram edilirmiş. Misafir su ile başlarsa misafirin aç olduğu anlaşılır, misafire hemen sofra kurulurmuş. Ne kadar ince bir davranış ne güzel bir âdetmiş...

Kahve

Kahve

Kahve Yemen'den gelir

Bülbül çemenden gelir

Bu türküyü dinlerken merak ettim. Gerçekten kahve Yemen'den mi geliyor? Coğrafya bilgilerime göre kahvenin, ana vatanı Brezilya idi. Ana vatanı nere olursa olsun bize kahve nereden gelmişti?

Kahvenin Türkler arasındaki macerası Yemen Valisi Özdemir Paşa'nın Yemen'de içtiği kahveyi beğenip İstanbul'a getirmesiyle başlar. Şimdi anladım türküyü, demek ki Türk topraklarına kahve Yemen'den geliyor. Dahası var, kahvenin Yemen'den gelmesi ile ilgili Hz. Süleyman'a dayanan bir rivayet var. Onu da anlatayım:

Bloğun ekran görüntüsü

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Günümüzde Genel Ağ, hayatın her alanında yer almaktadır. İnsanlar artık sosyal ağlar, forum siteleri, bloglar üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır. Bu paylaşımlar, paylaşan kişiye ya da kişilere göre çeşitlilik gösterir.

Bu blogda, blog yazarı merak ettiği konularla ilgili araştırma yapmış; daha sonra araştırma sonuçlarını takipçileri ile paylaşmıştır. Takipçileri ile karşılıklı konuşuyormuş havası içinde merak ettiklerini anlatmıştır. Böylelikle takipçileri ile bir bağ kurmuş ve onların varlığından haberdar olduğunu takipçilerine sezdirmiştir.

Blog

Kişisel web sayfası olan blog, insanların birbiriyle paylaşmak istediği yazı, yorum, video vb. içeriklerin sıralandığı web tabanlı yayındır. "Web" ve "log" sözcüklerinin birleşiminden oluşan "weblog"un kısaltılmış şeklidir. Bu tür, bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere bağlı olan toplumsal değişim ve etkileşimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bloglar; eğitim, siyaset, ekonomi, kültür, sanat vb. alanlarda yaygın bir şekilde kullanılır. Sağladığı kolaylıklar sayesinde diğer web uygulamalarından daha çok tercih edilmektedir.

Blog, günlüğün Genel Ağ ortamına taşınmış hâlidir. Kişisel bloglar günlük amaçlı kullanılır. Blog yazarları kişisel duygularını, yaşadıkları ilginç olayları diğer insanlarla paylaşmak amacıyla bloglarına yazarlar. Blogda yayımlanan yazının sonunda gönderme zamanı yer alır. Yayıncının tercihine göre bu yazılar hakkında yorum yapılabilir. Yorum sayesinde yazar ile okuyucu arasında iletişim kurulur.

Blogda paylaşımlar genellikle güncelden geçmişe doğru sıralanır. Genellikle her paylaşımın sonunda gönderenin adı yer alır. Blog yöneticisinin tercihine göre takipçiler yazılara yorum yapabilir. Blogda önemli bir öge olan yorumlar sayesinde blog yöneticisi ve takipçiler arasında iletişim sağlanır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Blog yazarının merak ettikleri nelerdir? Belirtiniz.
2. Blog yazarının blogda karşı tarafı dikkate alarak yazdığını gösteren ifadeleri belirtiniz.
3. Blogdaki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. Blog metninin görsel unsurlarla ilişkisini belirleyiniz.

4. Metin

2 ARALIK 2015 ÇARŞAMBA

Hoş geldin kış :)

Yılın ilk karı bugün yağdı. Hem de lapa lapa... Uzun zamandır, ilk karın yağışına şahit olmamıştım. Bir sabah uyandığımda her yeri karla kaplı bulurdum. Akşam saatlerinde kar yağdı. Bu bize güzel bir sürpriz oldu. Hayat sürprizlerle dolu. Hoş geldin kış.

27 KASIM 2015 CUMA

Beklenen Misafir

Beklenen misafir nihayet bugün geldi. Tüm ısrar ve çabalara rağmen kasım ayının sonuna kadar direndi. Ama soğukların başlaması ile birlikte bahanesi de ortadan kalktı. Köyden gelmek zorunda kaldı. O çok üzgün ama biz mutluyuz. Bu misafir kim mi? Tabii ki babaannem...

26 KASIM 2015 PERŞEMBE

Tebessüm

Tüm gün yüzümde tebessümle dolaştım.

Tüm gün yüzümde tebessümle dolaştım. Neden mi? Çünkü yıllar yıllar öncesinden bir dostum beni arayıp bulmuştu. O kadar mutlu oldum ki anlatamam. Onu görmek, onunla sohbet etmek beni bir anda geçmişe götürmüştü. İnsana böyle vefalı dostlar gerek.

Bloğun ekran görüntüsü

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bloglar çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bu kullanım alanlarından biri günlük şeklinde oluşturulan bloglardır. Bu tür bloglarda blog yazarı, gün içindeki izlenim ve gözlemlerini ya da hayatının belli bölümlerini takipçileri ile paylaşır. Duygu ve düşüncelerini içten bir anlatımla takipçilerine sunar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yukarıdaki blog metninin günlük türüne benzeyen özelliklerini belirtiniz.
2. Blog metnindeki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
3. Blog yazarı hayatıyla ilgili neleri paylaşmaktadır? Belirtiniz.
4. Blog yazarının duygularını açık ve etkili biçimde ifade ettiği cümleleri belirleyiniz.

Dil Bilgisi

1. *ÖZCÜLLÜK. – Dün İstanbul'a inmiştim. Dönüşte buğuluda (vapurda) kahveciden soğuk bir su istedim: "Soğuk su yok, soğuk limonata var," dedi kahveci. "Getirin," dedim. Soğuk değil. Utanmıyor kahveci yalan söylemeye. Söyledim limonatanın soğuk olmadığını. Çıkışır gibi "Soğuk!" dedi. Sanki benim ağzım yok, sanki ben anlamam soğuktan, sıcaktan. Buğululardaki kahvecileri sıcak günlerde soğuk su bulundurmaya yükümlü (mecbur) tutmalı. Limonatasını, içinde ancak üç beş damla limon suyu olan limonatasını, kim bilir hangi suda yaptığı limonatasını satmak için kapalı soğuk su bulundurmayacak. Üstelik limonatayı da soğutmayacak... Neden soğutsun, alıcı onun buyruğu altında, böyle sıcak bir günde ister istemez içecek... Sonra "Gazozum soğuk, ondan getireyim," dedi. "Peki," dedim. Gazoz da soğuk değil, sesimi çıkarmadım.*

   Yanımda gençten biri oturuyor. Duramıyor yerinde, boyuna kımıldıyor, ikide bir kalkıyor, hızla kalkıyor, hepimiz sarsılıyoruz. Otururken de öyle. Şöyle yavaşça, yolu yordamıyla oturmuyor ki, atıyor kendini kanapeye. Gazete okuyor katlamıyor gazetesini, çarşaf gibi açıyor, elleri ta benim yüzümün önünde, burnuma değecek. Kalkamıyorum oradan, başka yer yok. Bacaklarını da iyice açmış. Büzüldükçe büzüldüm. Kendinden başkasını düşünmüyor küçük bey, genişledikçe genişliyor.Sonunda dayanamadım, "Görüyorsunuz, daha da büzülemiyorum, yer kalmadı..." Neyse ki sesini çıkarmadı, kalktı, öte yanındaki ile yer değiştirdi. Yeni komşum daha yaşlı, uslu oturmasını biliyor.

   a. Yukarıdaki parçada geçen çekimli fiilleri bulunuz.

   b. Bulduğunuz fiilerin metindeki işlevlerini belirleyiniz.

   c. Parçada bulduğunuz çekimli fiillerin kip ve kişi eklerini belirleyiniz.

   ç. Bulduğunuz çekimli fiilleri yapılarına göre inceleyiniz.

   d. Bulduğunuz çekimli fiillerin öznelerine ve nesnelerine göre çatılarını inceleyiniz.

2. *Türkiye'deki tarihine bakacak olursak çay ilk olarak II. Abdülhamid döneminde 1894'te Japonya'dan getirilmiş. Bursa'da deneme dikimi yapılmış. Çayın üretimine Cumhuriyet'ten sonra başlanmış ve 1963'e kadar çay talebi başka ülkelerden sağlanmış. Kısacık zaman diliminde hayatımızın her anında çay yerini almış.*

   Yukarıdaki parçada noktalama işaretlerinin kullanılma amaçlarını belirleyiniz.

3. **Nurullah Ataç'ın günlüğünde günümüz yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ederek bu durumun nedenini açıklayınız.**

Tespit	Nedeni

YAZMA ÇALIŞMALARI

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Günlük Yazma

Günlük yazma, karşılaşılan bir olay veya durumun insanda oluşturduğu duygu ve düşüncelerin içten bir anlatımla sunulmasıdır. Günlük yazmada gözlem ve kişisel izlenimlerin önemli bir yeri vardır. Günlükte esas olan yaşanan bir günün özetlenmesi değil yaşananların kişide bıraktığı etki ve izlenimlerin yansıtılmasıdır. Günlük yazarken duygu ve düşüncelerin ifadesinde özgün olunmaya çalışılmalıdır. Günlük yazmaya tarih atılarak başlanmalı; günlükte yalın, açık, konuşma diline yakın bir dil kullanılmalıdır.

Aşağıdaki parçada yaşanan, karşılaşılan olay ve durumların insanda oluşturduğu duygu ve düşünceler, içten bir anlatımla sunulmuştur.

14 Haziran

Hacer hanım geldi ansızın. Öldü sanıyordum; hiç bu kadar açmamıştı arayı. Geçen yaz son geldiğinde, hastaydı zaten: çarpıntı, damar sertliği, gerginlik. Hacer hanımın hayatı "anlatılsa, roman olur." Birkaç hikâyeme konuk sanatçı olarak katıldı. Şöyle diyeyim Katherine Mansfield'in ağzından: Geçmişini düşünüp ağlayacak vakti yoktur onun. İyi ki. Çünkü baştan başlasa, bir kerecik ağlasa, bir daha sonu gelmez gözyaşlarının. "Dünyada rahatça bu kadar gözyaşı dökebileceği bir yer de yoktur üstelik."

Tomris Uyar

b. Yazma Sürecini Uygulama

1. *Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma* bölümünde yapılan açıklamalar doğrultusunda bir günlük yazınız.
2. Bir blog oluşturarak başta günlükleriniz olmak üzere diğer yazılı veya görsel üretimlerinizi bu blogda paylaşınız. Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin sorumluluğunu üstleniniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

Etkinlik

Farklı günlüklerden veya bloglardan seçtiğiniz metinlerden bir sunu hazırlayıp sınıf ortamında sununuz.

Not: Konuşmanızda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanınız.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

1-4. soruları Adalet Ağaoğlu'nun yazdığı günlükten alınan aşağıdaki parçalara göre cevaplayınız.

Ankara, 12 Temmuz

Geldik. Daha eve girmeden doğru Ayhan'a koştum. Özlemişim. Ankara yaz aylarında her zamanki gibi. Bomboş. Issız, sessiz. İyi bir çalışma odası. Halim yarın bir iki gün için Tokat'a gidiyor. Bu iş gezisi çalışmalarım açısından benim için de iyi bir fırsat mı desem?

16 Temmuz

Yeni bir çağın başlangıcı. Bugüne zamanın dönüm noktası mı demeli acaba? Türkiye saatiyle 15.32'de ABD, Apollo 11 adını taşıyan uzay füzesini aya fırlatıyor. Araçta üç astronot: Neil Armstrong, Edwin Aldrin, Michael Collins. İlk ikisi Ay'a çıkacakmış, Collins de ana kabinde oturup ötekilerin dönüşünü bekleyecekmiş. Astronotlar Ay'dan 40 kg. kadar toprak ve maden külçeleri getirecekler. (Ne madeni? Nerden, nasıl biliniyor?) Biliniyor, biliniyor. (...)

17 Temmuz, saat19.00

Apollo şimdi dünyadan 200.000 km. uzaklıkta. Ay'a varış bizim saatle 22.00-22.50'lerde olacakmış.

20 Temmuz, saat 22.16

Örümcek Ay'a indi. Huston Uzay Merkezi ile Ay modülü arasında konuşma var. Tamam. Ay modülü ayda. Armstrong: "Her şey yolunda gitti" demiş. Güntekin anlatıyor: "Araçta bir mavi ışık yandı. Armstrong uzay merkezine teşekkür etti. Merkezde büyük sevinç. Mavi ışık, Ay'a indik, demek. Uzaklık 340.000 km. Armstrong: 'Fantastik' diyor. Tahminen 10 saat sonra Ay'ın yüzeyine ayak basacaklar. Yarın saat 8.15'te Ay'dan TV yayını yapılacak."

21 Temmuz

Astronotlar Ay'a ayak basma saatini dört saat öne almışlar.

Bu sabah saat 4.15'te Neil Armstrong Ay modülünün kapağını açtı; merdivenlerini inerek tam 4.17'de Ay'a ayak bastı. İlk adım. Oradan hemen TV yayını başladı. Güntekin yayına devam ediyor.

Saat 23.26: Ay modülü (Kartal) 'Örümcek' ana kabin Columbia ile kenetlendi. (...)

22 Temmuz

Halim'in doğum günü. "Kutlarım"lara yanıt: "Dünyaya geldim diye sanki suç işlemiş gibi hissediyorum kendimi."

Bir baraj yapımıyla ilgili olarak kendisine bilirkişi üyelik işi verilmiş. Evi büro haline getirdik. İkimiz de ayrı köşelerde çalışmaktayız. İlbank kooperatif evlerindeki dairemiz kullanışlı. Her yere yakın. Çevresinde elçilik parkları, bahçeleri... Başkentte yalnız bu köşelerde görülebilen bol yeşillik. Polonya ve Çek elçiliklerinin bahçeleri sulanırken balkondaysam ıslak toprak kokusunu duyabiliyorum. Burası başımıza sıkıntı çıkarmıyor. Bir odası daha olabilseydi adına Halim'in çalışma odası, denilirdi. Ama onun aklı hep Alanya, İncekum'da.

1. Metinlerin yazılış amaçları ile ilgili neler söylenebilir?

....
....
....

2. Metinlerden yola çıkarak günlük türü ile ilgili hangi özellikler belirlenebilir?

....
....
....

3. Metinlerden hareketle yazarın kişiliğiyle ilgili neler söylenebilir?

....
....
....

4. Metinlerde geçen fiilleri bularak bunların işlevlerini belirleyiniz.

5.

20 Kasım Gecesi Saat: 20.45

Bu gece Miraç gecesi. Radyoda mevlid başladı şu anda. Bütün kalbimle dua ediyorum: Tanrım, hocama acil şifalar bahşeyle! Başka hiçbir dileğim yok.

21 Kasım 1965 Pazar

Bugün hocama gittim (5.15 - 6.10). Düne göre daha iyi buldum. Yarın belki bacağını ameliyat edecekler. Doktorlar kendisine de söylemişler. "Yarın bacağıma bakacaklar" dedi. Onu en ziyade sıkan, sapasağlam olduğu halde, yatağa çivilenip kalmak. Akşam yemeği yedirdim. Bir dilim domates, bir parça et, birkaç salatalık yedi. Bir de Orhan'ın sıktığı bir bardak greyfurt içti o kadar. Rengi -gece iyi uyuduğundan- düne göre çok daha iyi idi. İnşaallah iyi bir ameliyat neticesinde, on beş güne kadar ayağa kalkabilir.

Fevziye Abdullah Tansel, *Ay Dolanır Günler Geçer*

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri günlükten hareketle uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Günlükte anlatılanlar .... düşülerek kaleme alınmıştır.

b. Günlükte anlatılanlar .... kişi ağzından yazılmıştır.

c. Günlükte .... diline yakın bir dil kullanılmıştır.

ç. Günlükte .... bir anlatım kullanılmıştır.

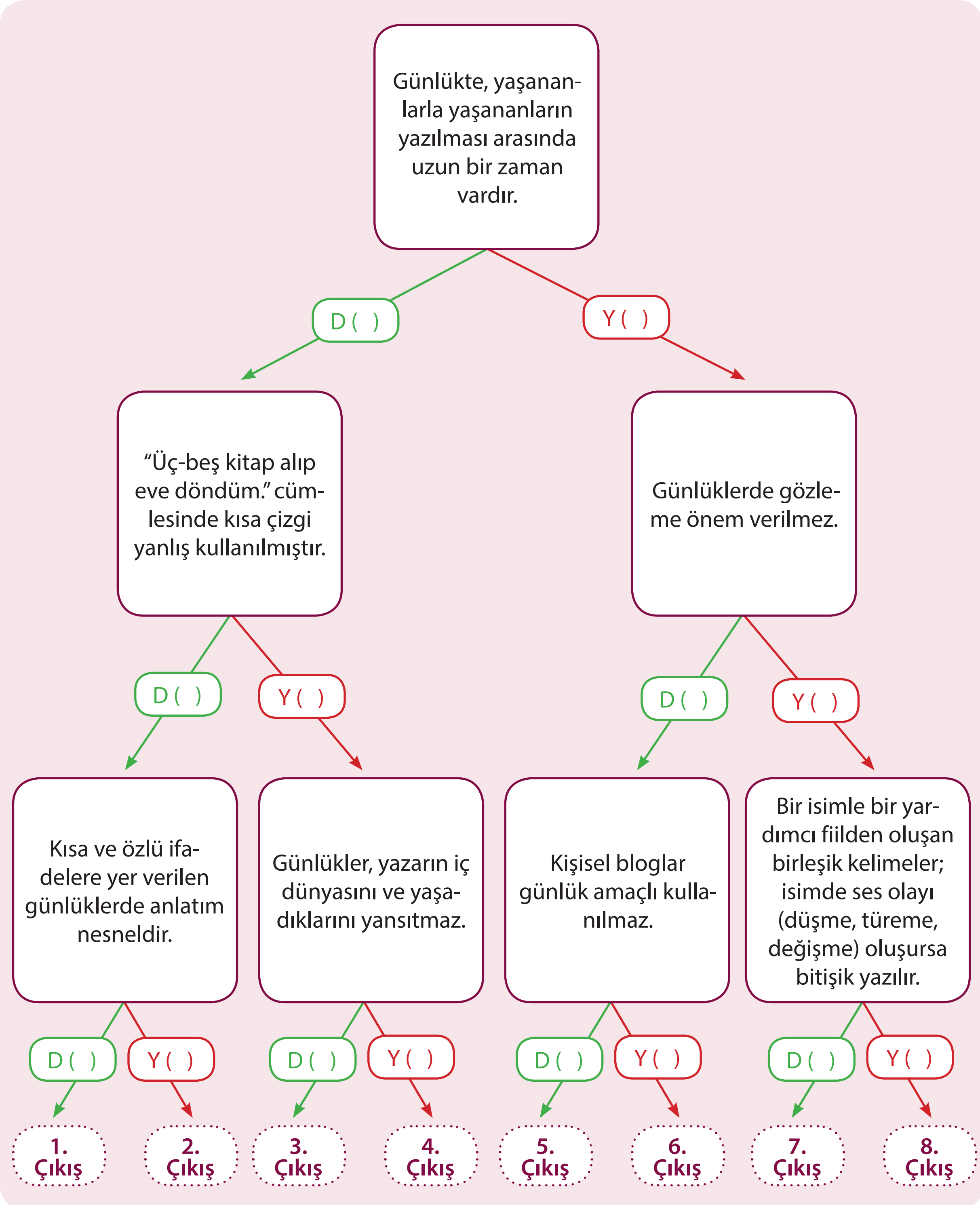
6. Aşağıdakilerin hangisi günlüğün anıdan ayrılan yönlerinden biri <u>değildir</u>?

A) Günü gününe yazılması
B) Olayları daha ayrıntılı anlatması
C) Kesin tarih belirtmesi
D) Başkalarının hayatını merkeze alması
E) Genellikle içe dönük olması

7. Blog ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Webloğun kısaltılmış şeklidir.
B) Web tabanlı bir yayındır.
C) Başkalarının yorumlarına yer verilmez.
D) Kişisel blog türü daha yaygındır.
E) Blog, günlüğün Genel Ağ ortamına taşınmış hâlidir.

8. **Aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp, cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız.**

ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin
Adı ve Soyadı:
Sınıfı ve Numarası:

Yönerge: Aşağıdaki her bir ölçütün ne düzeyde yeterli olduğunu göz önüne alarak dosyayı değerlendiriniz.

ÖLÇÜTLER	Dereceler				
	1	2	3	4	5
1. Çalışmaların içeriğinin eksiksiz olması					
2. Çalışmalardaki çeşitlilik					
3. Çalışmaların kazanımları karşılaması					
4. Çalışmaların doğruluğu					
5. Dosyanın düzenliliği					
6. Çalışmaların planlı olması					
7. Çalışmaların özgün olması					
8. Dil bilgisi kurallarına uygunluk					
9. Öğrencinin gelişimini gösterme					
10. Öz değerlendirme					
TOPLAM					

YORUMLAR VE ÖNERİLER:

Not: Öğrencilerin toplam puanlarını 100'lük puan sistemine dönüştürünüz.

HİKÂYE VE ROMAN OKUMA GÖZLEM FORMU

Açıklama: Aşağıda öğrencilerin hikâye ve roman okuma becerilerini gözlemlemek için form verilmiştir. Öğrencileri, ölçütlerdeki becerilere sahip olma düzeylerine göre değerlendirerek tablonun altındaki derecelerden uygun olanını boşluklara yazınız.

	ÖLÇÜTLER										
Öğrencinin Adı ve Soyadı	Okuduğu hikâye ve romanlarda ne anlatılmak istendiğini bir iki paragrafla ifade eder.	Hikâye veya romanın; mekân, zaman, kişi ve olay örgüsü bakımından gerçeklikle ilişkisini anlatır.	Metnin kim tarafından, kime, niçin anlatıldığını yazar.	Mekân-insan ilişkisi konusunda tespitlerini yazar.	Metnin temasını bulur, temanın insan açısından önemini belirtir.	Metnin sanat eseri olmasını sağlayan hususları araştırır.	Metnin yapı (olay örgüsü, kişi, mekân, zaman) özelliklerini kısaca yazar.	Metnin temasının başka eserlerde ele alınıp alınmadığı konusunda düşüncelerini yazar.	Metni dil ve anlatım biçimi bakımından değerlendirir.	Metin hakkında yorum yazar.	**Toplam**

(5) Her zaman	(4) Sıklıkla	(3) Bazen	(2) Çok az	(1) Hiçbir zaman

Forma göre öğrencileri değerlendiriniz.

1. Her ölçüte göre öğrencilerin düzeyini belirleyiniz. Eksiklikler varsa gerekli önlemleri alınız.
2. Öğrencilerin toplam puanlarını 100'lük puan sistemine dönüştürünüz.

ŞİİR OKUMA GÖZLEM FORMU

Açıklama: Aşağıda öğrencilerin şiir okuma becerilerini gözlemlemek için form verilmiştir. Öğrencileri, ölçütlerdeki becerilere sahip olma düzeylerine göre değerlendirerek tablonun altındaki derecelerden uygun olanını boşluklara yazınız.

ÖLÇÜTLER / **Öğrencinin Adı ve Soyadı**	Kitaptaki şiirleri ses, söyleyiş, ritim ve ahenk bakımlarından değerlendirir.	Kitabın hangi şiir geleneğinden yararlanılarak yazıldığını belirtir.	Kitaptaki şiirlerin dil özellikleri hakkında düşüncelerini yazar.	Beğendiği söz ve söz öbeklerini cümlede kullanır.	Şiirlerdeki imgelerin ortak özelliklerini ifade eder.	Kitaptaki şiirleri tema bakımından gruplandırır.	Şiirlerin duygu ve çağrışım değerleri konusunda düşüncelerini yazar.	Kitabı bütün hâlinde kısaca tanıtır.	Kitaptan birkaç şiiri yorumlar.	Şiirlerin sanat eseri olmasını sağlayan özelliklerini belirtir.	**Toplam**

(5) Her zaman	**(4) Sıklıkla**	**(3) Bazen**	**(2) Çok az**	**(1) Hiçbir zaman**

Forma göre öğrencileri değerlendiriniz.

1. Her ölçüte göre öğrencilerin düzeyini belirleyiniz. Eksiklikler varsa gerekli önlemleri alınız.
2. Öğrencilerin toplam puanlarını 100'lük puan sistemine dönüştürünüz.

YAZMA ÇALIŞMALARI YÖNERGESİ

* Yazacağınız metnin türüne göre tema, konu, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirleyiniz.

* Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapınız.

  • Konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız.

  • Yazınızda kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkarınız; görsel, işitsel dokümanlar bulunuz veya hazırlayınız.

  • Konuyla ilgili kaynaklara ulaşınız, Genel Ağ'ı doğru ve etkin kullanınız; not alma ve özetleme tekniklerinden yararlanınız.

  • Kaynak kullanma ve alıntı yapmanın hukuki ve etik sorumluluğuna dikkat ediniz.

  • Konuyu sınırlandırınız.

* Yazacağınız metni planlayınız.

* Metni türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazınız.

  • Metni türüne göre birimlere, paragraflara, bölümlere ayırınız (Giriş-gelişme-sonuç / serim-düğüm-çözüm aşamalarına, olay örgüsüne dikkat ediniz.).

  • Başlığı belirleyiniz ve gerekirse alt başlık / bölüm başlığı ve epigraf kullanınız.

  • Araştırmaya ve ispatlamaya dayalı metinlerde kaynak ve dipnot gösterme şekline karar veriniz.

* Metni türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazınız.

  • Türle ilgili anlatım teknikleri, anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından uygun olanlarını kullanınız.

  • Şiirde ahenk unsurlarından, imge ve söz sanatlarından yararlanınız.

  • Metnin türüne göre terim, kavram, deyim, atasözü, ağız özellikleri kullanınız.

* İyi bir anlatımda bulunması gereken özellikleri (açıklık, akıcılık, duruluk, yalınlık vb.) dikkate alınız.

* Farklı cümle yapılarını ve türlerini (basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, kurallı, devrik, olumlu, olumsuz cümle; isim, fiil, soru cümlesi) kullanınız.

* Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanınız.

  • Metnin türüne göre metni tamamlayıcı / destekleyici unsurlar olarak resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları vb. kullanınız.

* Yazdığınız metni gözden geçiriniz.

  • Dil bilgisi, yazım ve noktalama bakımından kontrol ediniz.

  • Açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ve kelime tercihleri bakımından gözden geçiriniz.

  • Birimler, paragraflar, bölümler, olay örgüsü / kurgu ve başlık gibi yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantıları, tutarlılık, denge ve akış bakımından gözden geçiriniz.

  • Metnin içeriğini ve üslubunu tür özellikleri bakımından gözden geçiriniz.

  • Yazınızın okunaklılığını ve sayfa düzenini kontrol ediniz.

* Yazdığınız metni yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama; yarışmalara katılma gibi yollarla başkalarıyla paylaşınız.

  • Eleştirilere açık olunuz, gerekirse metin çerçevesinde eleştirileri cevaplayınız.

* Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunu üstleniniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM GÖZLEM VE DEĞERLENDİRME DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin Adı ve Soyadı: Sınıfı ve Numarası:	DERECELER				
	1	2	3	4	5
ÖĞRENCİDE GÖZLENECEK KONUŞMA KAZANIMLARI	Zayıf	Kabul edilebilir	Orta	İyi	Çok iyi
İletişim sürecinin ögelerini ve iletişimde dilin işlevini belirleme					
Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini, türünü belirleme					
Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme ve araştırma yapma					
Konuşma metnini planlama					
Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlama					
Konuşmasında yararlanacağı görsel ve işitsel araçları hazırlama					
Konuşmasına uygun sunu hazırlama					
Konuşma provası yapma					
Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşma					
Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınma					
Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanma					
Konuşmasına etkili bir başlangıç yapma					
Konuşmasının içeriğini zenginleştirme					
Konuşmasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanma					
Konuşmasını etkili bir biçimde sonlandırma					
Konuşmasında süreyi verimli kullanma					
Konuşmasında teknolojik araçları etkili biçimde kullanma					
TOPLAM					
ÖĞRENCİDE GÖZLENECEK DİNLEME KAZANIMLARI					
Dinleme amacını belirleme					
Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanma					
Dinlediği konuşmanın konusunu ve ana düşüncesini tespit etme					
Dinlediği konuşmada konu akışını takip etme					
Dinlediklerini özetleme					
Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirleme					
Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırma					
Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgulama					
Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulama					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					

Not: Öğrencilerin toplam puanlarını 100'lük puan sistemine dönüştürünüz.

EDEBİYAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

A

ağıt: Ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını, büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazı.

alegori: **1.** Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme. **2.** Bir sanat eserindeki ögelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.

antoloji: Seçki, gerçek sanat eseri değerindeki örneklerin bir araya getirildiği derleme yapıtlar.

atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanan halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz.

B

balat: Uyak örgüsü, uyak türü ve dize sayısı bakımından birbirinin aynı üç bent ve bir sunu ile başlayan yarım bentten oluşan eski bir Fransız koşuğu.

D

deme: Genellikle Alevi şairlerin tarikatlarıyla ilgili konuları işleyen şiirlerine, kendilerince verilen ad.

deneme: Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü.

destan: Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir.

devriye: Evrenin ve insanın Tanrı'dan çıkıp Tanrı'ya dönmesi felsefesine göre bu devir evrelerini anlatan tasavvuf koşuğu.

dolaylama: Tek kelimeyle belirtilebilecek bir kavramı güçlü ve etkin bir anlatım için birden fazla kelimeyle anlatma.

E

edebî dil: Edebî değeri olan eserlerde kullanılan dil, yazın dili.

edebî eser: Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.

eleştiri: Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.

eleştirmen: Eleştiri yapan kimse, eleştirmeci.

epigraf: Bir eserin veya bir bölümün başında kullanılan açıklayıcı veya yönlendirici parça.

F

fıkra: Gazete ve dergilerin belirli sütunlarında güncel konuları ele alan yazı türü.

folklor: Halk bilimi.

G

gazel: Divan edebiyatında 5-15 beyit arasında değişen, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerinin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı, genellikle lirik konularda yazılan nazım biçimi.

güzelleme: Halk edebiyatında sevgi, aşk, tabiat gibi temaları işleyen lirik bir şiir türü.

İ

ilahi: Tanrı'yı övmek, ona dua etmek için yazılıp makamla okunan nazım.

inceleme: Bir bilim veya sanat konusunu geniş biçimde açıklayan eser veya yazılı araştırma.

istiare: Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme.

izlenim: Bir durum veya olayın duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki, intiba, imaj.

K

Kafdağı: Genellikle masallarda yer alan, dünyayı çevrelediğine inanılan, arkasında cinlerin, perilerin bulunduğu varsayılan, zümrütten, hayalî bir yer.

Karagöz: **1.** Bilinen gölge oyunu. **2.** Bu oyunun başkişisi.

karşılaştırmalı edebiyat: Karşılaştırma yöntemiyle çeşitli edebiyatlar arasındaki ilişkileri, benzerlikleri tespit etmeyi amaçlayan bilim dalı, mukayeseli edebiyat.

kaside: Genellikle 31-99 beyitten oluşan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyit ile uyaklı olan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.

kavram: Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı.

kıt'a: Divan şiirinde genellikle iki beyitten oluşan bir nazım biçimi.

kinaye: **1.** Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz. **2.** Üstü kapalı, sitemli, dokunaklı söz. **3.** Bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma sanatı.

koçaklama: Halk edebiyatında biçimi ne olursa olsun, konusu yiğitlik, savaş, kahramanlık olan veya bir kahramanı öven, kahramanlık duygularını canlandıran şiir, yiğitleme.

koşma: Sazla okunmak için hece ölçüsü ile yazılmış, ilk kıtasının birinci, ikinci ve dördüncü dizeleriyle öteki kıtalarının dördüncü dizeleri birbiriyle, kalan dizeler de kendi aralarında uyaklı, konuları sevgi ve doğa olayları olan halk şiiri.

koşuk: **1.** Şiir. **2.** Koşma, türkü.

kukla: Hareketli yerleri sanatçının parmaklarına iplikle bağlanarak oynatılan, hafif nesnelerden yapılmış insan ve hayvan figürleri.

kuram: **1.** Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. **2.** Belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü **3.** Sistemli bir biçimde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, yasalar bütünü, nazariye, teori.

kurmaca: **1.** Olmadığı hâlde varmış gibi tasarlanmış, kurgulanmış. **2.** Tasarlanmış olay.

L

lirizm: Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı.

M

makale: Bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısı.

mâni: Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri.

manzum: Şiir biçiminde yazılmış.

mecaz: **1.** Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. **2.** Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma.

meddah: Taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı.

mensur şiir: Şiir yönü ağır basan düzyazı, şiirce.

mersiye: Divan edebiyatında ağıt.

mesel: **1.** Örnek alınacak söz. **2.** Atasözü. **3.** Eğitici hikâye veya masal.

mesnevi: **1.** Her beyti ayrı uyaklı bir divan edebiyatı nazım biçimi. **2.** Bu türdeki eserlerin genel adı.

mitoloji: **1.** Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim. **2.** Bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü.

muhammes: Divan edebiyatında beşer dizelik bentlerden oluşan nazım biçimi.

murabba: Dört dizeli bentlerden oluşan divan edebiyatı şiiri.

münacat: Divan edebiyatında Tanrı'yı öven şiir türü veya şiirin bir bölümü.

müstezat: Her dizesine bir küçük dize eklenmiş divan edebiyatı nazım biçimi.

N

naat: Hz. Muhammed'in niteliklerini övmek, ondan şefaat dilemek amacıyla yazılan şiir.

nefes: Bektaşi ozanlarının, tarikatlarıyla ilgili temaları işledikleri şiirler.

nesnel: Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif.

nutuk: Mürşitlerin, tarikata girenlere yol iz göstermek için yazdıkları, söyledikleri koşuk.

O

orta oyunu: Sahne, perde, dekor, suflör kullanmadan halkın ortasında oynanan Türk halk tiyatrosu.

ozan: **1.** Eski Oğuzlarda Oğuz destanlarını okuyan saz şairi. **2.** Şair.

R

ritim: Bir dizede, bir notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde tekrarlanmasından doğan ses uyumu.

röportaj: Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete veya dergi yazısı.

rubai: Divan edebiyatında dört dizeden oluşan ve belirli aruz kalıpları ile yazılan şiir.

S

sagu: İslamiyet öncesi Türk edebiyatında ölen kişi için söylenen şiir.

sefaretname: Osmanlılarda elçilerin, gittikleri yabancı ülkeleri tanıtan yapıtları.

semai: Sekizli hece ölçüsüyle oluşturulmuş halk edebiyatı nazım biçimi.

seyahatname: Bir yazarın gezip gördüğü yerlerden edindiği bilgi ve izlenimlerini anlattığı eser.

sohbet: Söyleşi.

sone: İki dörtlük ve iki üçlükten oluşan, Batı edebiyatı şiir biçimi.

Ş

şarkı: Divan edebiyatında, bestelenmek için dörtlükler biçiminde ve uyaklı yazılmış şiir biçimi.

şathiye: Tasavvuf konularını mizahlı bir biçimde işleyen, coşku hâlinde söylenen bir şiir türü.

T

tasavvuf: Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği esasına göre açıklayan dinî ve felsefi akım.

tekerleme: Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı.

terciibent: Divan edebiyatında uyakları farklı bentlerden oluşan ve her bendin sonunda tekrarlanan bir beyit bulunan manzume biçimi.

terkibibent: Divan edebiyatında uyakları farklı bentlerden oluşan ve her bendin sonunda kafiyeleri aynı birer beyti bulunan manzume biçimi.

terzarima: Üçer dizelik bentlerden oluşan Batı edebiyatı şiir biçimi.

tevhit: Divan edebiyatında Allah'ı övmek için yazılan manzume.

triyole: On dizeden oluşan, Batı edebiyatı şiir biçimi.

tuyuğ: Divan şiirinde mâni biçiminde, aruzla yazılmış manzume.

türkü: Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

U

uyarlama (adaptasyon): Bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma.

Ü

üslup: Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

V

varsağı: Güney Anadolu bölgesinde yaşayan Varsak Türklerinin söyledikleri koşma.

Z

zihniyet: Bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

Zümrüdüanka: Masallarda adı geçen ve gerçekte var olmayan bir kuş.

KAYNAKÇA

A. Turan Oflazoğlu, *Kösem Sultan* (1. bs.), Adam Yayıncılık, Ankara, 1982.
Abdurrahim Karakoç, *Dosta Doğru* (1. bs.), Alperen Yayınları, Ankara, 2000.
Abdülkadir Karahan*, Fuzûlî'nin Mektupları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dalı Mezunları Cemiyeti Yayımları, İstanbul, 1948.
Abidin Dino, *Kısa Hayat Öyküm* (1. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
Adalet Ağaoğlu, *Damla Damla Günler* (1. bs.), Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004.
Adnan Binyazar ve Emin Özdemir, *Yazma Öğretimi / Yazma Sanatı* (3. bs.), Papirüs Yayınları, İstanbul, 2006.
Ahmed Arif, *Hasretinden Prangalar Eskittim* (35. bs.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997.
Ahmet Cihan, *Ahmet Cevdet Paşa'nın Aile Mektupları*, Gökkubbe, İstanbul, 2007.
Ali Mümtaz Arolat, *Bir Gemi Yelken Açtı*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006.
Âlim Kahraman, *Cahit Zarifoğlu'yla Yedi Yıl* (Genişletilmiş 2. bs.), Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2015.
Anton Çehov, *Asma Katlı Ev*, (Editör: Ayşe Tuba Ayman), Antik Dünya Klasikleri, Lacivert Yayıncılık, İstanbul, 2015.
Arif Nihat Asya, *Kökler ve Dallar* (2. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1993.
Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2001.
Ataol Behramoğlu, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi 2* (3. bs.), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1993.
Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu, Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1981.
Atatürk'ün Özel Mektupları (Genişletilmiş 2. bs.), (haz.: Sadi Borak), Varlık Yayınevi, İstanbul,1970.
Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi* 2 (5. bs.), Cem Yayınları, İstanbul,1990.
Attilâ İlhan, *Sisler Bulvarı* (24. bs.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
Ay Dolanır Günler Geçer (1. bs.), (haz.: Zeynep Süslü Berktaş, Asiye Yılmaz Yıldırım), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.
Bedri Rahmi Eyuboğlu, *Kardeş Mektupları* (1. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.
Bilge Karasu, *Göçmüş Kediler Bahçesi* (9. bs), Metis Yayınları, İstanbul, 2010.
Bilge Karasu, *Troya'da Ölüm Vardı*, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.
Binbir Gece Masalları, (çev.: Alim Şerif Onaran), Afa Yayınları, İstanbul, 1992.
Büyük Türk Klâsikleri (C 4), Ötüken Neşriyat-Söğüt Yayıncılık, İstanbul, 1986.
Büyük Türk Klâsikleri (C 12), Ötüken Neşriyat-Söğüt Yayıncılık, İstanbul, 1992.
Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş* (24. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 2004.
Cemâl Sâfi, *Vurgun* (4. bs.), Minpa Mat., Ankara, tarihsiz.
Cemil Kavukçu, *Uzak Noktalara Doğru* (5. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 2010.
Coşkun Ertepınar, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, Kültür Ofset, Ankara, 1996.
Derviş, (Derleyen: Hüsnü Yıldız), http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10754,dervispdf.pdf?0 (Erişim:17.03.2017)
Dilâver Cebeci, *Ve Sığınırım İçime* (1. bs.), Burak Yayınevi, İstanbul, 1992.
Doğan Aksan, *Anlambilim* (1. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 2016.
Doğan Cüceloğlu, *İletişim Donanımları* (8. bs.), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
Dünya Yazınından Seçilmiş Mektuplar (1. bs.), (Derleyen: İnci Asena), Adam Yayınları, İstanbul, 1994.
Edebiyat Sosyolojisi (Eklerle 2. bs.), (Editör: Köksal Alver), Hece Yayınları, Ankara, 2006.
Eflâtun Cem Güney, *Masallar* (4. bs.), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.
Emin Özdemir, *Türk ve Dünya Edebiyatı*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1980.
Erhan Bener, *Hızır Doktor* (1. bs.), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
Fahri Ersavaş*, Hamâsî Türk Şiiri Antolojisi* (Genişletilmiş 2. bs.), Kuşak Ofset, İstanbul, 1997.
Faruk Kadri Timurtaş, *Makaleler,* (haz.: Mustafa Özkan), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları Toplu Şiirler* (8. bs.),Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Toprak Ana*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.
Ferit Edgü, *Buluşmalar* (1. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 2007.
Fuzûlî Divanı, (haz.: Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cunbur), Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, *Suç ve Ceza* (9. bs.), (çev.: Mazlum Beyhan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
Guy de Maupassant, *Seçilmiş Hikâyeler* (C 1), Çeviren: Ferid Namık Hansoy, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1970.
Gülşen-i Şu'arâ (Bağdatlı Ahdî), (Yayına Hazırlayan: Süleyman Solmaz), Denizli, 2009.
Hans Christian Andersen, *Andersen Masalları,* C 1, (1. bs.), (çev.: Saffet Günersel), Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2013.

H. Fethi Gözler, *Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri* (2. bs.), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1970.
Haldun Taner, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* (2. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.
Halide Edip Adıvar, *Dağa Çıkan Kurt* (1. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 2014.
Halikarnas Balıkçısı, *Aganta Burina Burinata* (1. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.
Hasibe Mazıoğlu, *Nedim* (1. bs.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
Hayati Develi, *Dil Doktoru* (4. bs.), Kesit Yayınları, İstanbul, 2008.
Hayri Ataş, *Ahmet Kutsi Tecer-Hayatı-Sanatı-Eserleri-Eserlerinden Seçmeler*, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2002.
Hüseyin Nihâl Atsız, *Yolların Sonu* (7. bs.), İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2004.
İhsan Işık, *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi (1. bs.)*, C 4, Elvan Yayınları, Ankara, 2013.
İlhami Soysal, *20.Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi* (6. bs.), Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1997.
İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları 3* (1. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.
İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.
İsmet Özel, *Erbain Kırk Yılın Şiirleri* (20. bs.), Şûle Yayınları, İstanbul, 2009.
Kabak Gelin, (Derleyen: Nesrin Tağızade), http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10764,kabakgelinpdf.pdf?0 (Erişim:17.03. 2017)
Kemal Tahir, *Devlet Ana* (12. bs.), İthaki Yayınları, İstanbul, 2005.
Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi* (13. bs.), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015.
La Fontaine'den Masallar (1. bs.), (uyarlayan: Sabahattin Eyüboğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
La Fontaine'in Masalları (6. bs.), (çev.: Orhan Veli Kanık), Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1970.
Louis Aragon, *Aşk Şiirleri* (1. bs.), (Yayıma haz.: Fahri Özdemir), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2006.
M. İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1968.
Mehmed Niyazi, *Ölüm Daha Güzeldi* (1. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1982.
Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat* (2. bs.), (haz.: Hüseyin Su, Abdurrahim Karadeniz), Hece Yayınları, Ankara, 2009.
Mehmet Can Doğan, *Yedi Meş'ale*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, tarihsiz.
Mehmet Çetin, *Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi*, C 1-4, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.
Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil* (2. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.
Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2* (23. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014.
Memduh Şevket Esendal, *Mendil Altında* (3. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983.
Memet Fuat, *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (7. bs.), Adam Yayınları, İstanbul, 1993.
Mevlâna, *Mesnevî II* (çeviren: Veled İzbudak), MEB Yayınları, İstanbul,1995.
Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı*, Ankara, 2018.
Moliére, *Zorla Evlenme* (2. bs.), (çev.: Afif Obay), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul,1965.
Montaigne, *Denemeler* (21. bs.), (Fransızca aslından derleyerek çeviren: Sabahattin Eyüboğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 2013.
Muhittin Bilgin, *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
Mustafa Kutlu, *Nur* (7. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
N. Ziya Bakırcıoğlu, *Güldeste* (2. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1996.
Nâzım Hikmet, *La Fontaine'den Masallar* (8. bs.), Adam Yayınları, İstanbul, 1993.
Nâzım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde* (10. bs.), Adam Yayınları, İstanbul, 1996.
Necati Cumalı, *Bütün Oyunları:1* (1. bs.), Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2004.
Necip Fazıl Kısakürek, *Çile* (35. bs.), Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1998.
Necip Fazıl Kısakürek, *Reis Bey* (30. bs.), Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2015.
Nedim Gürsel, *Sağ Salim Kavuşsak Çocukluk Yılları* (1. bs.), Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2004.
Nermi Uygur, *İnsan Açısından Edebiyat* (3. bs.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.
Nermin Bezmen, *KurtSeyt&Shura* (46. bs.), PMR Publications, İstanbul, 2004.
Nezihe Meriç, *Bozbulanık* (4. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 1992.
Nurullah Ataç, *Günce: 2* (2. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 1998.
Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar* (3. bs.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.
Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
Orhan Asena, *Kanuni Sultan Süleyman Dörtlemesi* (1. bs.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.

Orhan Veli, *Bütün Şiirleri* (41. bs), Adam Yayınları, İstanbul, 2001.
Ömer Bedrettin Uşaklı, *Yayla Dumanı* (2. bs.), Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.
Ömer Seyfettin, *Seçme Hikâyeler-1* (5. bs.), (haz.: Emine Sevim), Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2014.
Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (33. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999.
Peyami Safa, *Mahşer* (13. bs.), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999.
Refik Halid Karay, *Gurbet Hikâyeleri / Yeralatında Dünya Var*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2014.
Reşat Nuri Güntekin, *Yaprak Dökümü*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2014.
Sadi Borak, *Atatürk ve Edebiyat* (1. bs.), Kırmızı Beyaz, Ankara, 2004.
Sait Faik Abasıyanık, *Son Kuşlar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
Sait Faik, *Bütün Eserleri 6 Havuz Başı Son Kuşlar* (6. bs.), Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1985.
Sedat Umran-Hasan Akay, *Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2006.
Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan* (10. bs.), Diriliş Yayınları, İstanbul, 2011.
Şener Öztop, *Ömer Bedrettin Uşaklı Hayatı, Sanatı, Şiirleri ve Makaleleri,* MEB Yayınları, İstanbul, 1992.
Şerif Aktaş, *Şiir Tahlili,* Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013.
Şerif Aktaş, *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.
Tarık Buğra, *Küçük Ağa* (9. bs.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
Tarık Dursun K., *Edebiyat Üstüne Narin* (13. bs.), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993.
Tomris Uyar, *Gündökümü*, Can Yayınları, İstanbul, tarihsiz.
Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Perşembe Kitapları, İstanbul, 2001.
Turgut Özakman, *Toplu Oyunları-1* (1. bs.), Mitos-Boyut Yayınları, İstanbul, 1993.
Türk Dil Kurumu, *Güzel Yazılar Hikâyeler 1*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.
Türk Dil Kurumu, *Güzel Yazılar Hikâyeler 2*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.
Türk Dil Kurumu, *Güzel Yazılar Mektuplar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
Türk Dil Kurumu, *Güzel Yazılar Romanlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2015.
Türk Dil Kurumu, *Güzel Yazılar Şiirler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
Türk Dili ve Kompozisyon, (haz.: Zeynep Korkmaz, İsmail Parlatır, Ahmet B. Ercilasun, Hamza Zülfikar, Tuncer Gülensoy, Necat Birinci), Ekin Kitabevi, Ankara, 2005.
Ümit Yaşar, *Acılar Denizi* (10. bs.), Özgün Yayınları, İstanbul, 1997.
Üstün Dökmen, *Komşu Köyün Delisi-Nokta Nokta Hanım'ın Hayatı* (3. bs.), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2012.
Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz* (13. bs.), Özal Matbaası, İstanbul, 1999.
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban* (34. bs.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
Yusuf Ziya Ortaç, Yaşamı-Sanatı-Yapıtları (1. bs.), Engin Yayıncılık, İstanbul, 1997.
Ziya Osman Saba, *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Bütün Öyküleri* (1. bs.), Can Yayınları, İstanbul, 2014.
Zühal Tekkanat, *Papirüs Şiirleri Antolojisi*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002.

GENEL AĞ ADRESLERİ

http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9490.pdf (Erişim: 09.04.2017)
http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AYDIN-Ertu%C4%9Frul-MODERN-EDEB%C4%B0YAT-E-LE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0S%C4%B0NDE-PS%C4%B0KOLOJ%C4%B0K-G%C3%9C%C3%87.pdf (Erişim: 09.04.2017)
http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c10/c100374.pdf (Erişim: 31.03.2017)
http://www.karam.org.tr/Makaleler/936201317_011%20akengin.pdf (Erişim: 10.12.2016)
http://www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/41 (Erişim: 31.03.2017)
http://www.osym.gov.tr/belge/1-12673/gecmis-yillara-ait-sinav-soru-ve-cevaplari.html (Erişim: 02.02.2016)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama (Erişim: 03.02.2016)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (Erişim: 02.02.2016)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=187:Noktalama-Isaretleri-Aciklamalar&catid=50 (Erişim: 21.10.2016)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=50 (Erişim: 22.10.2016)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (Erişim: 23.01.2016)
http://www.tused.org/internet/tused/archive/v9/i4/tusedv9i4s8.pdf (Erişim: 04.12.2017)
https://ttkb.meb.gov.tr/www/ders-kitaplari-icin-dokumanlar/dosya/32 (Erişim: 01.06.2016)

KAREKOD UZANTILARI

Sayfa 24: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts
Sayfa 107: http://www.eba.gov.tr/ses

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa No.	Kaynak
21	http://www.devtiyatro.gov.tr/programlar-sehirler-izmir-detay-oyunlarla-yasayanlar1.html
	Çekim (Hüseyin Gürpınar)
153	http://www.anitkabir.tsk.tr/03_muzeler/panoramalar_ve_yagli_boya_tablolar.html
157	http://www.trtmuze.com.tr/assets/ku--ueka--a-1983.jpg
172, 173, 174, 175, 176, 179, 182, 189	http://www.devtiyatro.gov.tr/programlar
182, 205	http://www.abt.gov.tr/oyun
192	http://www.ordu.bel.tr/Sayfa/Oyunlarimiz
240	http://www.ata.tsk.tr/content/media/07/ataturk_albumu_1.pdf
252	Çekim (Mehmet Bedir)
252, 253	http://merakettiklerim25.blogspot.com.tr/
255	http://benbugun1.blogspot.com.tr/
42 No.lu sayfadaki görseller Fatma Zehra Gökduman tarafından hazırlanmıştır.	
46, 52, 58, 74, 86, 88, 90, 94, 98, 105, 125, 137, 152, 160, 181, 189, 196, 207, 209, 215, 226, 229, 233, 235, 247, 251 No.lu sayfalardaki görseller Hasan Gürpınar tarafından hazırlanmıştır.	
17, 24, 27, 116, 143, 144, 154, 155, 186, 210 No.lu sayfalardaki görseller Oğuzhan Yalçın tarafından hazırlanmıştır.	
21 No.lu sayfadaki görseller tr.123rf.com dan alınmıştır.	
14, 15, 21, 31, 32, 33, 55, 63, 70, 75, 76, 89, 106, 107, 114, 121, 123, 124, 126, 132, 134, 135, 138, 141, 150, 151, 163, 212, 213, 215, 218, 224, 226,227, 228, 231, 232, 233, 249, 250, 254, 257 No.lu sayfalardaki görseller www.dreamstime.com dan alınmıştır.	
13, 16, 19, 20, 22, 23, 34, 39, 50, 58, 62, 69, 71, 74, 81, 85, 92, 95, 96, 99, 108, 113, 114, 116, 117, 120, 122, 128, 133, 149, 171, 178, 180, 200, 201, 223, 225, 229, 230, 234, 245, 254 No.lu sayfalardaki görseller www.shutterstock.com dan alınmıştır.	

Not: Görsellere erişim, 05.02.2018 tarihinde kontrol edilmiştir.

CEVAP ANAHTARI

1. Ünite

7. E 8. A 9. A 10. a. dil ve kültür b. nesiller arası c. dil ç. dikey bildirişim 12. C 13. 6. Çıkış

2. Ünite

7. C 8. a. betimleme ve öyküleme b. birinci c. kahraman 9. A 10. B 11. E 15. C 17. C 18. 4. Çıkış

3. Ünite

8. a. dörtlük b. on üçlü hece c. çapraz ç. kişileştirme ve benzetme 9. E 10. B 11. E 12. D 13. D 14. 3. Çıkış

4. Ünite

6. C 7. a. öyküleme b. düğüm, çözüm, öğüt c. ders ç. şiir d. yer ve zaman e. sade 8. D 9. C 10. A 11. A 12. B 13. D 14. C 15. D 16. 2. Çıkış

5. Ünite

1. a. öyküleme ve betimleme b. üçüncü c. gözlemci ç. anlatma 2. C 9. D 10. D 11. B 12. E 14. A 15. 8. Çıkış

6. Ünite

6. E 7. C 8. D 9. A 10.B 11. D 12. a. karşılıklı konuşma b. yay ayraç c. komedi 13. B 14. E 15. 1. Çıkış

7. Ünite

6. C 7. D 8. D 9. a. otobiyografi b. birinci c. kendi ç. sade bir dil ve samimi 10. A 11. A 12. 5. Çıkış

8. Ünite

4. a. samimi b. edebî c. tarih ve yer ç. hitap 5. C 6. D 7. C 8. C 9. E 10. A 11. E 12. B 13. 4. Çıkış

9. Ünite

5. a. tarih b. birinci c. konuşma ç. samimi 6. D 7. C 8. 7. Çıkış